

NUORISOTYÖTÄ KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

Heikki Kantonen, Anna-Liisa Hännikäinen-Uutela & Tomi Kiilakoski (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Heikki Kantonen, Anna-Liisa Hännikäinen-Uutela &
Tomi Kiilakoski (toim.)

NUORISOTYÖTÄ KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

XAMK KEHITTÄÄ 165

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2021

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Osamiskeskus Nuoska

Taitto ja paino: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-387-7 (nid.)

ISBN: 978-952-344-372-3 (PDF)

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN: 2489-3102 (verkkójulkaisu)

julkaisut@xamk.fi

Osaamiskeskus Nuoska – Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa pyrkii vahvistamaan koulujen ja oppilaitosten monialaisia kasvattajayhteisöjä yhteistyössä nuoriso- ja opetustoimen kanssa – yhteisöllisesti. Keskeiset tavoitteemme ovat 1. koota ja levittää nuoriso- ja opetustoimen yhteistyön hyviä käytänteitä, joiden kautta kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö on yleistynyt, 2. mallintaa ja kehittää koulujen ja oppilaitosten nuorisotyön muotoja niin, että nuorisotyö on laadukasta ja arviointeihin perustuvaa ja 3. vahvistaa osaamiskeskustoiminnan kaksikielisyyttä koordinoimalla kaikkien kuuden osaamiskeskuksen ruotsinkielistä toimintaa. Osaamiskeskus Nuoskan kotisivut löydät osoitteesta: www.nuoskainfo.fi

Osaamiskeskus Nuoska on yksi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamista osaamiskeskuksista vuosille 2020-2023. Nuoskan toimintaa koordinoi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamkin) nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia.

Osaamiskeskus Nuoska

Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa

Kompetenscenter Nuoska

Ungdomsarbete i skolor och läroinrättningar

LUKIJALLE

Koulujen toimintaan on jo lähes sadan vuoden ajan kuulunut monenlaista vapaavalintaista toimintaa. Opettajat ovat järjestäneet kerhotoimintaa tai sitä on toteutettu yhteistyössä järjestöjen tai aktiivisten vanhempien kanssa. Nieminen (2009, 7) viittaa kouluhallituksen nuorisotyötä käsittelevään kiertokirjeeseen vuodelta 1945 todetessaan, että kerhotyö ja -ohjaajuus olivat merkittäviä nuorisotyölle ja nuoriso-ohjaajien koulutukselle. Kerhotoiminta on ollut vapaavalintaista ja se voidaan määrittää nuorisotyöksi, joksi nykyään tulkitaan kaikki koulupäivään liittyvä toiminta ilman opetus- tai arviointivastuuta. Toiminnan tavoitteena on nuoren kasvun ja kehityksen tukeminen, nuorten osallistaminen sekä yhteisen viihtyvyyden turvaaminen.

Nuorisotyö on kohtaavaa ja mukautuvaa resurssia koulujen, oppilaitosten ja asuntoloiden arjessa. Nuori voi osallistua nuorisotyön tarjoamaan toimintaan vapaaehtoisesti. Nuorisotyön resurssi ei ole aikataulutettua, joskin toiminnan on oltava jäsennettyä. Nuorisotyö koulu- ja oppilaitosyhteisössä antaa nuorille mahdollisuuden kohdata kuunteleva aikuinen ilman arvoivaa tai sanktioivaa roolia formaalin opetustilanteen ulkopuolella. Nuorisotyö voi tukea joko nuorten vertaisryhmää yhteisöllisesti tai kohdata yksittäisen nuoren tilanteessa, jossa opetushenkilöstö ei ehdi tukea tarjota. Nuorisotyö tukee ja täydentää opetustyötä kasvatuskumppanuudessa koulujen ja oppilaitosten muun henkilöstön kanssa, pedagogisen vastuun jäädessä aina opetushenkilöstölle. Monesti nuorisotyöntekijä vierailee kouluissa ja oppilaitoksissa satunnaisesti esimerkiksi toiminnallisen tapahtuman järjestäjänä tai piipahtaa koululla kerran viikossa pitämässä iltapäivän kahvitteletuhetken välitunnin aikana. Nuorisotyö ei tällöin kiinnity koulun arjen pysyväksi osaksi. Tavoitteena pitää kuitenkin olla kasvattajayhteisön vahvistaminen pysyvällä nuorisotyön resursseilla, jolloin ollaan matkalla kohti tasavertaista koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Tasavertaisessa kasvattajayhteisössä nuorisotyön vastulla on tukea nuorta koulun ulkopuolisilla osa-alueilla, sekä tarvittaessa opiskeluun liittyvissä haasteissa. Kun nuori huomioidaan kokonaisvaltaisesti ja moniammatillisesti, hän pystyy toimimaan muiden nuorten muodostaman vertaisryhmän jäsenenä. Tasavertainen, moniammatillinen ja vahva kasvattajayhteisö tukee puolestaan nuorten vertaisryhmää.

Koulun oppivelvollisuuteen perustuvana tehtävänä on järjestää tutkintoihin johtavaa koulutusta maksuttomana perus- ja jatkokoulutuksena. Lisäksi koululla on opetus-, kasvatust-, yhteiskunnallinen-, kulttuuri- ja tulevaisuustehtävä. Koulun kasvatustehtävä on alkanut korostua, vaikka päävastuun nuoren kasvatuksessa tulisikin olla kodeilla. Koulun tai oppilaitoksen henkilöstöresurssit eivät kuitenkaan riitä lisääntyneeseen kasvatustavastuuseen, joten nuorisotyö voi tukea koulun kasvatust-, tulevaisuus- sekä yhteiskunnallista tehtävää. Opetus- ja nuorisotoimen henkilöstön yhteistyöllä voidaan vahvistaa koulun kasvattajayhteisöä.

Nuorisotyön vakiinnuttaminen osaksi koulujen ja oppilaitosten moniammatillisia kasvattajayhteisöjä on kirjattu valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan 2020–23 (OKM 2020, 36). Sen tavoitteena on nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa Osaamiskeskus Nuoskaa yhtenä kuudesta nuorisualan osaamiskeskuksesta, jotka muodostavat valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman tavoitteiden toimeenpanoa tukevan kokonaisuuden.

Tämän verkkojulkaisun kirjoittajat ovat koulu- ja oppilaitosnuorisotyön asiantuntijoita. Valtakunnallisten toimintamallien lisäksi artikkeleissa kuvataan paikallisia toimintamalleja sekä nuoriso- ja opetustoimen sekä muiden toimijoiden kumppanuuteen ja yhteistyöhön liittyviä malleja. Osasta esitellyistä malleista on aiemmin julkaistu tietoa runsaasti, osa on entuudestaan tuntemattomia. Kirjoittajat ovat mallien kehittäjiä tai niitä käytännössä toteuttaneita ja edustavat eri organisaatioita. Artikkeleissa kuvataan kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön hyviä käytäntöjä. Artikkelien tyylikirjo on laaja ja osa teksteistä on kasvatusteoriapainotteista, osa käytännön toimintaa kuvaavaa.

Julkaisussa keskitytään vakiintuneisiin toimintamalleihin, joista on jo käytännön kokemusta. Näin lukija saa esimerkkejä työnsä kehittämiseksi. Mikään työskentelytapa ei automaattisesti toimi uuteen ympäristöön siirrettäessä, vaan tapa tai menetelmä on sopeutettava paikalliseen kontekstiin. Ammatillaisen tulee olla sitoutunut käyttämiinsä menetelmiin ja tuntea ne omikseen. Nuorisotyötä tehdään aina omalla persoonalla ja tietyn mallin mukainen kaavamainen toiminta voi häivyttää persoonan näkymättömäksi. Nuoret kaipaavat aitoa kohtaamista.

Aina ajankohtainen tema on kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy, johon on olemassa monia menetelmiä. Vertaisryhmätoiminnan keskeinen tavoite on puuttua kiusaamiseen ja lisätä kouluyhteisön hyvinvointia. Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn keskittyvät mallit voivat korostua lukijan mielestä liikaakin. Useat vaihtoehdot tarjoavat mahdollisuuden löytää kiusaamisen ja väkivallan torjuntaan parhaiten omaan työhön sopivat tavat. Koulujen ja oppilaitosten kasvattajayhteisön sekä nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen ovat merkittävä osa kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyä.

Osaamiskeskus Nuoskan yksi tavoite on koulujen ja oppilaitosten kasvattajayhteisöjen vahvistaminen. Koulun arjessa työskentelevillä ammattilaisilla on sama perustehtävä: tarjota jokaiselle nuorelle parhaat mahdolliset eväät aikuisuuteen kasvamiseksi. Koulujen ja oppilaitosten aikuiset muodostavat koulun kasvattajayhteisön, joka vahvistuu kasvatuskumppanuudessa yhteisöllisesti ja toisten osaamista arvostaen. Tulevaisuudessa koulunuorisotyön pitää olla jokapäiväinen osa kasvattajayhteisöjen toimintaa ja koulujen sekä oppilaitosten arkea. Nuorisotyön tulee toimia opetussuunnitelmaan ja kuntien hyvinvointistrategiaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti. Tänään puhumme nuorisotyöstä kouluissa ja oppilaitoksissa, tulevaisuudessa puhumme koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä.

Tämä julkaisu on tarkoitettu erityisesti nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa toteuttaville ja sitä suunnitteleville ammattilaisille. Artikkelit tarjoavat myös kuntien ja kuntayhtymien päättäjille tilaisuuden tutustua koulu- ja oppilaitosnuorisotyön mahdollisuuksiin. Artikkeleissa esitelyihin toimintoihin osallistuminen on nuorille vapaaehtoista. Suurin osa toimintamalleista on mahdollista toteuttaa ilman taloudellista lisäresurssia, mutta kaikki vaativat koulujen ja oppilaitosten aikuisten vahvaa sitoutumista. Nuorten hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen on aina haasteellista, mutta opetustehtävän ja arvioinnin lisäksi myös nuoren elämän muiden osa-alueiden tukemisella on merkitystä. Artikkeleissa esitellyt toimintamallit voivat vahvistaa nuorten hyvinvointia ja vähentää merkittävästi pahoinvointia ja syrjäytymisen riskiä.

Luomme aluksi katsauksen valtakunnallisiin toimintamalleihin. Seuraavaksi tutustumme paikallisiin toimintamalleihin ja kolmannessa luvussa käsittelemme koulun ja nuorisotyön kumppanuuden ja yhteistyön käytäntöjä. Lopuksi pohdimme, millaiseen suuntaan kehitystyön on hyvä jatkaa. Artikkeleissa kuvataan käytännön menetelmiä koulupudokkaiden tukemisesta menestyvien opiskelijoiden tukemiseen sekä yksilötyöstä ryhmätoiminnan toteuttamiseen. Nuorisotyön toimijoina ovat yhtä lailla järjestöt, kuntien nuorisopalvelut, seurakunta ja neljäs sektori kuin oppilaitosten ammattilaisetkin.

Osaamiskeskus Nuoskan yksi tavoite on koordinoida kaikkien kuuden osaamiskeskuksen ruotsinkielistä toimintaa mahdollistaaksemme nuorille mahdollisuuden saada tarvitsemiaan palveluita äidinkielellään. Siksi osa artikkeleista on ruotsinkielisiä ja käsittelee ruotsinkielisten alueiden erityispiirteitä. Myös osa johdannosta on kirjoitettu ruotsiksi. Toivomme lukijan saavan julkaisustamme käytännön vinkkejä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehittämiseen sekä työnsä monipuolistamiseen.

Kiitoksemme kaikille kirjoittajille! Teitte tämän matkan suomalaisen koulu- ja oppilaitosnuorisotyön arkeen mahdolliseksi.

Mikkelissä 24.8.2021

Heikki Kantonen

Anna-Liisa Hännikäinen-Uutela

LÄHTEET

Nieminen, J. 2009. Kansalaiskasvatuksen strategiat suomalaisessa nuorisotyössä. Teoksessa VAIKUTTAVAA! - Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports 45. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2016/10/14228_1473-URNIS-BN9789515882646.pdf [viitattu 21.5.2021].

OKM. 2020. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023 : Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162007> [viitattu 21.5.2021].

KOMMUNALT UNGDOMSARBETE I SKOLOR – EN ÖVERSIKT

Anna Siegfriids & Pia Nyman-Kurkiala

Dagens skola är en mångprofessionell gemenskap där det finns många olika former av kunnande, som har en inverkan på elevers välmående på många olika sätt (Kiilakoski 2014, 8–10). Åbo Akademi har börjat att kartlägga läget gällande ungdomsarbete i finlandssvenska skolor och läroanstalter i och med konsortiemedlemskapet i kompetenscentret Nuoska. Personer som jobbar med ungdomsarbete i skolan kan ha både varierande utbildningsbakgrund och arbetstitel (Kolehmainen 2014, 23). I skolor kan kommunens ungdomsarbetare och skolcoacher jobba och utöver det samarbetar också tredje sektorns aktörer och församlingar med skolor. Följande litteraturoversikt fokuserar på det kommunala ungdomsarbetet i skolor.

När man tänker på kommunalt ungdomsarbete tänker man kanske främst på verksamhet som utförs i ungdomslokaler men i dag är det i själva verket ett mycket brett och växande verksamhetsfält. De ungdomar som inte hittar sin plats i ungdomslokalerna nås exempelvis genom samarbete med skolan eftersom alla unga går i skola (Kiilakoski 2014, 11–12). Enligt enkäten om kommunalt ungdomsarbete i Finland från 2019 är en skola den näst vanligaste verksamhetsmiljön för ungdomsarbetet efter separata ungdomslokaler (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 22–23). Kortvarigt och sporadiskt samarbete mellan skolan och kommunalt ungdomsarbete förekommer sedan länge, medan mer stadigvarande och målinriktat ungdomsarbete i skolor, där man systematiskt samverkar för att främja elevernas välmående, är ett relativt nytt fenomen som småningom växt fram under 2000-talet. Ungdomsarbete är vanligast i högstadieskolor och kan handla om olika tema- och projekthelheter, korridor- och rastverksamhet, smågrupps- och klubbverksamheter, morgonsamlingar och temadagar eller att en ungdomsarbetare jobbar på heltid eller deltid i skolan (Kiilakoski 2014, 12).

VARFÖR BEHÖVS UNGDOMSARBETE I SKOLOR?

Skolan och ungdomsarbetet har gemensamma målsättningar som att stödja de ungas utveckling, livshantering och delaktighet i samhället. Utöver gemensamma målsättningar har de även en gemensam målgrupp, nämligen de unga (se t.ex. Kiilakoski 2014, 71).

Skolan är inte bara en plats för inlärning utan också en social arena. I skolan knyts relationer som främjar välmående men som också skapar fenomen såsom mobbning, utanförskap och ensamhet (Lunabba 2013, 27). Studier visar att det fortfarande krävs satsningar i skolmiljön för att barn och ungdomar ska tycka om skolan och uppleva en god nivå av rättvisa

och trivsel (Simonsen, Roos, Suominen, Laakso, Lehto, Villberg, Tynjälä, Välimaa, Ojala, Kannas 2016, 90–91).

I en studie från 2018 ansåg elever såväl inom den grundläggande utbildningen som studerande på gymnasienivå att det borde satsas mer på främjande av bl.a. skoltrivsel, fysisk och psykisk hälsa och socialt välbefinnande. Elevhälsans arbete handlar på många ställen fortfarande om att släcka bränder och att göra korrigerande åtgärder där problemen är stora (Summanen, Rumpu, Huhtanen, 2018, 8–9). Skolan överlag förväntas ha ett brett perspektiv på elevers problematik och trycket på lärare ökar då de vid sidan om undervisningsarbetet också ska vara delaktiga i att förebygga elevers välmående (Lunabba 2013, 27). För att främja elevers välmående i skolan har man till exempel tagit hjälp av ungdomsarbetet. Genom ungdomsarbete i skolan kan man i bästa fall öka elevers delaktighet och möjligheter till påverkan samt skapa tillhörighet i skolgemenskapen. Ungdomsarbetet kan också öka antalet vuxna i skolan vilka är intresserade av de unga och samtidigt minska resurs- och tidsbristen i skolan (se t.ex. Kolehmainen & Lahtinen 2014, 60; Kiilakoski 2014, 9).

HUR SER UNGDOMSARBETET UT I SKOLAN?

Ungdomsarbete i skolan kan se mycket olika ut, göras på många olika sätt och ungdomsarbetet skiljer sig åt både mellan och inom kommunerna (Kiilakoski 2014, 146). Ekonomiska och tidsmässiga resurser spelar en stor roll, dvs. hur frekvent resurserna tillåter ungdomsarbete i skolan och hur frekvent det finns tid för gemensam planering mellan skolan och ungdomsarbetet (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 34–36). Också ungdomsarbetets position i kommunen, dvs. till vilken sektor i kommunens organisation ungdomsarbetet hör (t.ex. bildningssektorn eller fritidssektorn) kan ha en betydelse för samarbetet samt hur ungdomsarbetet uppfattas av andra aktörer (Kiilakoski 2014, 18). Studier visar att det finns en tendens att andra aktörer inte riktigt vet vad ungdomsarbete handlar om, vilket kan göra det svårt att samarbeta och skapa en gemensam uppfattning (se t.ex. Kolehmainen & Lahtinen 2014, 40).

Huruvida ungdomsarbetaren i skolan är anställd av skolan eller av ungdomsväsendet påverkar också ungdomsarbetarens arbetsbild i skolan. Ungdomsarbetets identitet och yrkesmässighet tenderar att vara starkare och lättare att känna igen om ungdomsarbetaren i skolan är anställd av ungdomsväsendet. Vidare har också rektorns förhållningssätt och skolans verksamhetskultur överlag en betydande roll för hur ungdomsarbetet i skolan ser ut (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 30–36).

Det har visat sig att ungdomsarbetet och skolan mera sällan tillsammans sätter upp gemensamma mål, skapar gemensamma verksamhetsmodeller eller funderar på hur arbetet inverkar på den ungas välmående (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 24–28). Om samarbetet mellan skolan och ungdomsarbetet har förverkligats genom ett projekt finns det ofta tydligare

planer och målsättningar för arbetet men i andra fall har ungdomsarbetet i skolan ganska långt formats genom diskussioner aktörerna emellan. Dessa diskussioner har ofta förts utan närmare dokumentering eller överenskommelser vilket har lett till att samarbetet har blivit svagt (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 16, 37–39). Utan gemensam planering eller evaluering bildar ungdomsarbetet inte en helhet i skolvardagen och ungdomsarbetarna tenderar att bli rätt ensamma i skolan. Åtskilda verksamheter innebär således i värsta fall slöseri med resurser medan gemensam service kan förbättra den ungas ställning (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 24–28; Kiilakoski 2014, 71). Skolan och ungdomsarbetet är dock sakta men säkert på väg mot ett mer definierat och systematiskt samarbete, där ungdomsarbetet småningom blir en stadigvarande del av skolans verksamhet (Kiilakoski 2014, 12). Det kommunala ungdomsarbetet i skolan kan med andra ord konstateras vara en brokig verksamhet som ännu söker sin plats.

HUR SER UNGDOMSARBETET UT I FINLANDSSVENSKA SKOLOR?

Information om hur det ser ut i kommunerna gällande ungdomsarbete i finlandssvenska skolor är svår att hitta. Det finns en tydlig lucka i forskningsfältet inom detta område i Svenskfinland; studier och forskning inom området i landet finns endast på finska. Enkäten om kommunalt ungdomsarbete i Finland 2019 besvarades t.ex. endast av tre kommuner på svenska, vilket ledde till att svaren inte behandlades i utredningen (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 41).

I föreningen Luckans utredning om finlandssvenskt ungdomsarbete framkommer att ett kännetecken för det svenskspråkiga ungdomsarbetet i Finland är att det organiseras på olika sätt – det skiljer sig mycket åt, både lokalt och regionalt, och drivs ofta med hjälp av tredje sektorns aktörer (Lerche 2018, 12–13). Vidare framkommer att det är svårt att uppskatta hur effektivt ungdomsarbetet på svenska fungerar. Hur väl man överhuvudtaget känner till det svenskspråkiga ungdomsarbetet i hela landet blir således en central fråga (Lerche 2018, 54). Det kan alltså konstateras att det finns ett stort behov för vidare studier och forskning inom föreliggande område.

Anna Siegfriids

Pia Nyman-Kurkiala

20.5.2021

KÄLLOR

Kalliomaa, J. & Ahonen-Walker, M (toim.) 2019. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2019. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. PDF-dokument. Tillgänglig: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2019/2022-kunnallinen-nuorisotyö-suomessa-2019> [hämtad 07.05.2021].

Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Julkaisuja 155. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura. PDF-dokument. Tillgänglig: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf [hämtad 07.05.2021].

Kolehmainen, M. & Lahtinen, P. 2014. Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Uusiutuva koulu ja nuorisotyö-hanke. Sarja B 33, Projektiraportit ja selvitykset. PDF-dokument. Tillgänglig: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuorisotyota-koulussa-web.pdf> [hämtad 07.05.2021].

Lerche, J. 2018. En utredning om finlandssvenskt ungdomsarbete 2017. Föreningen Luckan rf. PDF-dokument. Tillgänglig: <https://drive.google.com/file/d/12iFA3-YGb-LIBHOyfi-ceAuSnU0bpTajO/view> [hämtad 07.05.2021].

Lunabba, H. 2013. När vuxna möter pojkar i skolan – insyn, inflytande och sociala relationer. Doktorsavhandling, Helsingfors Universitet. Statsvetenskapliga fakulteten. Institutionen för socialvetenskaper. PDF-dokument. Tillgänglig: https://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/PUBL_FORSK_01_2013_Avhandling%20Lunabba4497.pdf [hämtad 07.05.2021].

Simonsen, N., Roos, E., Suominen, S., Laakso, M., Lehto, E., Villberg, J., Tynjälä, J., Välimaa, R., Ojala, K., Kannas, L. 2016. Hälsotrender bland elever i svensk- och finskspråkiga grundskolor 1994—2014: WHO:s skolelevsstudie (HBSC-Study). Research Center for Health Promotion, University of Jyväskylä, Publications 7, 2016. PDF-dokument. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51712/978-951-39-6771-0.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [hämtad 07.05.2021].

Summanen, A-M., Rumpu, N., Huhtanen, M. 2018. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointi esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 4, 2018. PDF-dokument. Tillgänglig: https://karvi.fi/app/uploads/2018/03/KARVI_0418.pdf [hämtad 07.05.2021].

KIRJOITTAJAT

GELLIN, MAIJA, FT, ohjelmajohtaja, Suomen Sovittelufoorumi ry

HIMANKA, NIINA, nuorisonohjaaja, Ylivieskan kaupunki

HOLOPAINEN, ANNA, projektiesimies, Vantaan kaupunki

HONKONEN, MARKO, koulunuorisotyöntekijä, Hollola

HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, KT, projektipäällikkö, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

HÄNNINEN, ERIK, kasvatusohjaaja, Non Fighting Generation ry

HÄYRINEN, JANNE, nuoriso-ohjaaja, Mikkelin kaupunki

JÄRVINEN, KARI, yläkoulunuorisotyöntekijä, Vantaan kaupunki

KANTONEN, HEIKKI, Tki-asiantuntija, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

KARHUVIRTA, TIINA, erityisasiantuntija, Kehittämiskeskus Opinkirjo

KAUPPILA, MAIJA-SISKO, puheenjohtaja, Avartti-säätiö

KIILAKOSKI, TOMI, FT, dosentti, vastaava tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

KOIVUKANGAS, TIINA, ohjaaja, Ammattiopisto Luovi

KORHONEN, HEIKKI, hankekoordinaattori, Kehittämiskeskus Opinkirjo

KUHMONEN, REETTA, projektisuunnittelija, Vantaan kaupunki

KUKKONEN, ANNE, koulunjohtaja, Virtain kaupunki

LAINEN, SOFIA, VTT, dosentti, erikoistutkija, Nuorisotutkimusseura

LAPPI, ESA, ST, dosentti, Laskennallisen tieteen osa-aikainen opettaja, Päivölän matematiikkalinja

LAPPI, MERIKKI, mentori, Päivölän matematiikkalinja

LESCH, SONJA, kasvatusohjaaja, Non Fighting Generation ry

LINGONBLAD, MARIA, sakkuning, Folkhälsans Förbund

LOBERG, HELI, kasvatusohjaaja, Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopisto

LUUKASLAMMI, KATJA, erityisnuorisotyöntekijä, Kauhajoen kaupungin nuorisopalvelut

MAHON, MAIJA, projektikoordinaattori, Vantaan kaupunki

MUSTONEN, MAIJU, toiminnanjohtaja, Linnanmäen sirkuskoulun kannatusyhdistys

MÄKELÄ, SAARA, koulu yhteistyön asiantuntija, Kirkkohallitus

NYMAN-KURKIALA, PIA, FD, universitetsforskare, Åbo Akademi

OVASKA, SUVI, koulunuorisotyöntekijä, Hollola

PAAJANEN, MAIJU, etsivän nuorisotyön koordinaattori, Hyria

PAKKARI, JUHO, vs. rehtori, Anttolan yhtenäiskoulu, Mikkelin kaupunki

PIIROINEN, MIIKKA, asiantuntija, Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

PUNTALA, JONI, erityisnuorisotyöntekijä, Alavuden yläkoulu

PURJO, TUIJA-LEENA, toiminnanjohtaja, Non Fighting Generation ry

PÖYRY, SANNA-MARI, Tki-asiantuntija, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

RAUTAMA, ANU, koulutussuunnittelija, EHYT ry

RAUTIAINEN, ELINA, koulu yhteistyön suunnittelija, Mannerheimin Lastensuojeluliitto

SALMIVALLI, CHRISTINA, PsT, psykologian professori, Turun yliopisto

SALOKANNEL, KALLE, lehtori, Vantaan kaupunki

SEPPÄNEN-NOUSIAINEN, NOORA, opettaja ja opinto-ohjaaja, Suomen Nuorisopisto

SIEGFRIDS, ANNA, projektikoordinator, Åbo Akademi

SORVARI, SATU, lehtori, Vantaan kaupunki

UUSTALO, KATJA, asiantuntija, Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

VARTIAINEN, MARIKA, projektipäällikkö ja ehkäisevän päihdetyön asiantuntija, EHYT ry

VILJANEN, SUVI, ohjelmakoordinaattori, Avartti-säätiö

ÖSTLING, JOHANNA, utbildningskoordinator, Luckan Unginfo

SISÄLTÖ

LUKIJALLE	6
KOMMUNALT UNGDOMSARBETE I SKOLOR - EN ÖVERSIKT	10
Anna Siegfriids & Pia Nyman-Kurkiala	
KIRJOITTAJAT	14

OSA I

VALTAKUNNALLISET TOIMINTAMALLIT 20

KIVA KOULU -OHJELMA	22
Christina Salmivalli	
KOULURAUHA -OHJELMA - YHTEISÖLLISYYTTÄ, ILOA JA INTOA KOULUTYÖHÖN	28
Elina Rautiainen	
TUKIOPPILASTOIMINTA - VAPAAEHTOISUUTTA, VERTAISUUTTA JA OPPILAIKEN OMAA TOIMINTAA	33
Elina Rautiainen	
SOVITTELU KOULUISSA, OPPILAITOKSISSA JA PÄIVÄKODEISSA	40
Maija Gellin	
POSITIIVISEN PSYKOLOGIAN LUONTEENVAHVUUDET OPPILAITOSYMPÄRISTÖSSÄ	47
Sanna-Mari Pöyry	
KIPU - KIUSAAMISEEN PUUTUTAAN -MENETELMÄ	53
Tuija-Leena Purjo, Erik Hänninen & Sonja Lesch	
OPPILASKUNNAT NUORTEN OSALLISUUSRAKENTEENA	62
Tiina Karhuvirta	
RYHMÄILMIÖ-MALLI	71
Anu Rautama & Marika Vartiainen	
ETSIVÄ NUORISOTYÖ JA OPPILAITOKSET	77
Maiju Paajanen, Miikka Piironen & Katja Uustalo	

OMATOIMISUUTTA, YHTEISÖLLISYYTTÄ JA OPISKELUMOTIVAATIOTA –
AVARTTI OSANA AMMATTIOPPILAITOSTEN ASUNTOLOIDEN ARKEA..... 87
Suvi Viljanen, Tiina Koivukangas & Maija-Sisko Kauppila

LUCKAN UNGINFO ERBJUDER MOBBNINGS- OCH
DISKRIMINERINGSFÖREBYGGANDE UTBILDNINGAR FÖR HÖGSTADIER
OCH ANDRA STADIET 95
Johanna Östling

OSA II

PAIKALLISET TOIMINTAMALLIT 100

MONIMUOTOINEN KOULUN JA PAIKALLISTEN TOIMIJOIDEN
YHTEISTYÖ VIRROILLA 102
Anne Kukkonen

YHTEISTYÖN MONET MAHDOLLISUUDET: PÄIHDEKASVATUKSEN
TOIMINTAMALLI YLIVIESKASSA 110
Niina Himanka

TAPAUSTUTKIMUS BREAK THE FIGHT! -HANKKEESTA
ITÄ-HELSINGISSÄ.....116
Sofia Laine

JÄRJESTÖYHTEISTYÖ LINNANMÄEN SIRKUSKOULUN KANSSA.....129
Maiju Mustonen

M-CREW – MARTINLAAKSON KOULUN KIUUSAAMISEN VASTAINEN
TOIMINTAMALLI 135
Kari Järvinen, Maija Mahon, Kalle Salokannel & Satu Sorvari

YKSILÖTYÖ OPINNOLLISTETTUNA NUORISOTYÖNÄ KAUHAJOELLA 142
Katja Luukaslammi

RYHMÄHENGEN VAHVISTAMINEN PÄIVÖLÄN MATEMATIIKKALINJAN
KESÄLUKUKAUDELLA 149
Esa Lappi & Merikki Lappi

PAUKKULAN TUKIMUODOT JA TOIMIJAT 157
Noora Seppänen-Nousiainen

OSA III **KUMPPANUUS JA YHTEISTYÖ 164**

ANTTOLAN YHTENÄISKOULUN JA MIKKELIN NUORISOPALVELUIDEN
KOULUYHTEISTYÖ..... 166
Juho Paakkari & Janne Häyrinen

TIIVIS YHTEISTYÖ YHDEN IKÄLUOKAN KANSSA NIVELVAIHEEN
TUKENA.....171
Marko Honkonen & Suvi Ovaska

KUMPPANUUDEN KORIT – KOULUJEN JA OPPILAITOSTEN YHTEISTYÖ
SEURAKUNTIEN KANSSA.....177
Saara Mäkelä

OPPIMISEN EDISTÄMISTÄ NUORILÄHTÖISESTI – ERITYISNUORISOTYÖ
ALAVUDEN YLÄKOULULLA.....185
Joni Puntala

KASKU – KASVATUSKUMPPANUUS KOULUISSA 190
Heikki Korhonen

YHTEISTYÖTÄ RAKENTAMASSA – VARIAN OPPILAITOSNUORISOTYÖ.... 196
Reetta Kuhmonen & Anna Holopainen

ASUNTOLAOHJAAJAN TYÖ POHJOISEN KESKI-SUOMEN
AMMATTIOPISTOSSA 202
Heli Loberg & Sanna-Mari Pöyry

VÄNELEVSVERKSAMHET – FÖR UNGAS TRIVSEL OCH DELAKTIGHET
I SKOLAN 209
Maria Lingonblad

OSA IV **POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET 216**

MITÄ NYT? MINNE SEURAAVAKSI? KOKOAVIA HUOMIOITA
NUORISOTYÖSTÄ KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA 218
Tomi Kiilakoski

LIITTEET 224

OSA I

VALTAKUNNALLISET TOIMINTAMALLIT

KIVA KOULU -OHJELMA

Christina Salmivalli

TAUSTAA JA NYKYTILANNE

KiVa Koulu -ohjelman kehittäminen alkoi vuonna 2006 opetus- ja kulttuuriministeriön tuella, mutta kiusaamista koskevaa tutkimusta oli tehty Turun yliopiston psykologian laitoksella jo paljon tätä aikaisemmin. KiVa Koulusta (=Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava Koulu) haluttiin kehittää *kiusaamista ehkäisevä ohjelma, jota voitaisiin tarjota laajasti suomalaisten perusopetusta antavien koulujen käyttöön*. Ohjelma tukisi ja tehostaisi kouluissa tehtävää kiusaamisen vastaista työtä tuoden tutkimukseen perustuvia malleja sekä ennaltaehkäisyyn että kiusaamistapauksiin puuttumiseen. KiVa Koulun vaikuttavuus arvioitiin poikkeuksellisen laajassa, satunnaistettua koe-kontrolliasetelmaa hyödyntävässä tutkimuksessa, johon osallistui yli 30 000 oppilasta kaikilta perusopetuksen vuosiluokilta. Tulokset osoittivat ohjelman toteuttamisen vähentävän kaikkia tutkittuja kiusaamisen muotoja ja vaikuttavan myönteisesti oppilaiden hyvinvointiin – varsinkin alakouluissa. Lähes kaikki suomalaiskoulut halusivat alkaa toteuttaa ohjelmaa sen tultua saataville vuonna 2009. Nyt, 15 vuotta ohjelman kehittämisen jälkeen, se on käytössä lähes tuhannessa suomalaiskoulussa ja lisäksi 20 maassa Suomen ulkopuolella. Tuloksia vaikuttavuudesta on Suomen lisäksi kertynyt muun muassa Alankomaista, Italiasta ja Virossa. KiVa on kaikista maailman useista kymmenistä kiusaamisen vastaisista ohjelmista kaikkein perusteellisimmin tutkittu ja yksi harvoista, joiden vaikuttavuudesta on selkeä ja vahva näyttö.

KUVA 1. Miksi joku kiusaa? Miksi toiset menevät mukaan? KiVa Koulu, oppituntia. A1 Media Oy.

KIUSAAMISEN EHKÄISY JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Kiusaamisen ehkäisy on olennainen osa koulun toimintaa. Lain mukaan koulutuksen järjestäjällä (viime kädessä siis kunnalla, mutta käytännön arjessa koululla) on vastuu siitä, että jokaisen oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön toteutuu. Koulussa on kerta kaikkiaan huolehdittava siitä, että ketään ei kiusata. Tämä velvoite ei ole pelkästään juridinen, vaan aikuisilla on myös moraalinen velvollisuus varmistaa, että lasten oikeudet toteutuvat. Kaikkea aggressiivista käyttäytymistä ja pahan mielen aiheuttamista ei kouluista, kuten ei maailmastakaan, pystytä poistamaan. Kouluasteesta ja -muodosta riippumatta kenenkään ei kuitenkaan pidä joutua systemaattisen kiusaamisen ja alistamisen kohteeksi.

Kiusaamista esiintyy monenlaisissa ryhmissä – hyvällä syyllä voidaan sanoa, että sitä esiintyy erityisesti koulussa. Tämä ei tarkoita, että koulu ympäristönä tuottaisi kiusaamista, vaan se on paikka, jossa suuri määrä lapsia ja nuoria on päivittäin keskenään tekemisissä ja josta ei voi noin vain päättää lähteä pois. Tällainen ryhmä, jonka jäsenyys ei perustu vapaaehtoisuuteen, on erityisen otollinen maaperä kiusaamiselle.

Lasten ja nuorten ongelmallisen käyttäytymisen juurisyyt voivat olla esimerkiksi puutteellisessa vanhemmuudessa tai lapsen psyykkisissä ongelmissa. Valitettava tosiasia kuitenkin on, etteivät kaikki perheet hae apua lapsen vaikeuksiin, kuten käytösongelmiin. Monet eniten tukea tarvitsevien lasten ja nuorten vanhemmat eivät saa kodin ulkopuolista apua. Koulussa sen sijaan tavoitetaan koko ikäluokka, ja kaikki lapset ja nuoret pääsevät siten osalliseksi esimerkiksi kiusaamista ehkäiseviin toimiin, joiden avulla suuri osa kiusaamisesta saadaan estettyä jo ennalta.

Pelkillä koulun keinoilla ei voida olettaa hoidettavan kuntoon psyykkisesti erittäin huonosti voivia lapsia ja nuoria. Silti monien koulujen, koululuokkien ja opettajien ominaisuuksien ja toimintatapojen tiedetään vaikuttavan kiusaamisen esiintymiseen. Koulussa tehtävillä toimenpiteillä voidaan merkittävällä tavalla vaikuttaa siihen – toisaalta ennaltaehkäisemällä kiusaamista, toisaalta puuttamalla tehokkaasti esille tuleviin tapauksiin. Esimerkiksi muita kiusaavan lapsen tai nuoren käyttäytymiseen vaikuttaa luokkatoverien toiminta, eivät ainoastaan hänen yksilölliset ominaisuutensa. Monissa tapauksissa kiusaaminen ei edes ole yhden, osoitettavissa olevan ilkeän oppilaan toimintaa, vaan siihen osallistuu eri tavoin hyvin moni lapsi tai nuori, joskus jopa koko luokka.

KIVA KOULU -OHJELMAN LÄHTÖKOHTA

KiVan taustalla on pitkään tehty tutkimus kiusaamisesta ryhmäilmionä, jota lasten tai nuorten vertaisryhmä valittavan usein tavalla tai toisella ylläpitää. Tutkimukset osoittavat koululuokkien välillä olevan eroja siinä, missä määrin kiusaamista esiintyy. Tätä vaihtelua selittää muun muassa se, missä määrin kiusaamista sivusta seuraavilla oppilailta on tapana

mennä mukaan kiusaamiseen ja viestittää esimerkiksi naureskelemalla, että se on OK tai peräti hauskaa, tai toisaalta asettua niiden puolelle, joita kiusataan. Luokissa, joissa kiusatun tukeminen ja puolustaminen on tyyppillistä, kiusaamista esiintyy harvemmin. Näissä luokissa myöskään oppilaat, joilla on jokin kiusatuksi joutumisen todennäköisyyttä lisäävä riskitekijä, eivät päädy kiusatuiksi. KiVan *ydinviesti, jonka haluamme kaikille oppilaille välittää, onkin se, että jokainen on vastuussa yhteisestä hyvinvoinnista, ja jokainen voi siihen myös vaikuttaa.* Jos kukin motivoituu omalta osaltaan miettimään, miten voisi kannustaa luokka- tai koulukavereitaan sen sijaan, että osallistuu kiusaamiseen tai katsoo vierestä tekemättä mitään, iso osa kiusaamisongelmaa on jo selätetty.

Edellä kuvatun viestin välittäminen lapsille ja nuorille liittyy erityisesti kiusaamisen ennaltaehkäisyyn – se on tehtävä, joka kuuluu niin koululle kuin vanhemmillekin. Ennaltaehkäisyyn lisäksi koululla on oltava selkeä suunnitelma, miten toimitaan silloin, kun kiusaamista kuitenkin tapahtuu. Se, että aikuinen välitunnilla tai oppitunnilla kiusaamistilanteen havaitessaan puuttuu *yksittäiseen tapahtumaan*, on välttämätöntä ja tärkeää, mutta *ei riittävää kiusaamiseen puuttumisesta*. On puututtava myös *kokonaistilanteeseen*, siihen että yksi oppilas tulee yhä uudelleen nöyryytetyksi, ulkopuolelle suljetuksi, kiusatuksi. KiVan vanhempien opas löytyy osoitteesta <http://data.kivakoulu.fi/vanhemmat/>.

KIVA KOULUN KESKEISET SISÄLLÖT

Ohjelmaan sisältyvistä toimenpiteistä löytyy tarkempaa tietoa linkistä www.kivakoulu.fi. KiVa:n sisältyvät työkalut voi ehkä parhaiten hahmottaa siihen kuuluvien *yleisten ja kohdennettujen toimenpiteiden* kautta.

Yleiset toimenpiteet kohdistuvat kaikkiin, ja ne ovat luonteeltaan ennaltaehkäiseviä. Keskeisenä työvälineenä ovat yksityiskohtaiset tuntisuunnitelmat oppitunteja varten. KiVa-tuntien sisällöt on suunniteltu kolmelle ikäryhmälle ikätasoa vastaaviksi, ja niillä käsitellään esimerkiksi tunteita ja niiden säätelyä, ryhmään liittymistä ja toisten mukaan ottamista, ryhmäpainetta, ryhmärooleja ja -normeja, kiusaamisen seurauksia sekä sitä, mitä itse kukin voi tehdä yhteisen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja viihtyvyyden hyväksi. Toisin sanoen käsitellään siis vuorovaikutustaitoja ja sitä, miten tulee toimia kiusaamista havaitessaan. Oppituntien materiaaleihin kuuluu muun muassa lyhytfilmejä, pelejä sekä erilaisia harjoituksia ja aktiviteetteja. Yleisiin toimenpiteisiin kuuluvat myös vanhempien opas ja koulun ja kodin yhteistyöhön suunniteltu materiaali – ja tietysti kaikki systemaattisen työn edellyttämä koordinointi sekä koko kouluyhteisön mukaan saaminen. *Kohdennetut toimenpiteet* viittaavat kiusaamiseen puuttumiseen. Muutaman (usein 3–5) aikuisen muodostama KiVa-tiimi käsittelee kiusaamista osapuolten kanssa ja huolehtii jokaisessa kiusaamistapauksessa myös asianmukaisista seurantatapaamisista. KiVan oppaissa kuvataan selkeät toimintamallit, jotka ovat tutkimusten mukaan tehokkaimpia.

KUVA 2. KiVa-koulu -yhteiskeskustelu, opettajat ja kiusaamiseen osallistuneet lapset. AI Media Oy.

Tuntisuunnitelmat ja toimintamallit ovat *työkaluja* kiusaamisen vastaiseen työhön. Ne eivät ole taikatemppuja, joiden avulla kaikki kiusaaminen katoaa, vaan apuvälineitä, jotka on tarkoitettu systemaattisesti käytettäväksi. Lisäksi näitäkin työkaluja tärkeämpää on kaikkien yhteisön aikuisten asenne, se, että kiusaamiseen suhtaudutaan erittäin vakavasti ja että tämä myös viestitään lapsille ja nuorille. Jokaisella on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi koulussa, vieläpä tuntea kuuluvansa porukkaan. Tämän yhteisen tehtävän eteen kaikki, niin (koulun *ja* kodin) aikuiset kuin lapsetkin, voivat tehdä jotakin. KiVa Koulun toimivuus riippuu siitä, onko kaikkien osapuolten yhteisellä agendalla laittaa se toimimaan ja tehdä kiusaamisen vastaisesta koulusta totta.

Yleisten ja kohdennettujen toimenpiteiden lisäksi KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluu kaksi välinettä koulun tilanteen seurantaan: *oppilaskysely ja henkilökuntakysely*. Ne ovat verkossa joka vuosi täytettäviä kyselyjä, joihin perustuvan palautteen jokainen koulu saa käyttöönsä. Tähän mennessä jo reilusti yli 2 miljoonaa suomalaista peruskoululaista on vuosien mittaan vastannut kysymyksiin kiusatuksi joutumisen ja kiusaamiseen osallistumisen kokemuksista, koulun ilmapiiristä, koulun kiusaamisen vastaisista toimista sekä niiden vaikuttavuudesta – ja myös käsitellyt oman koulunsa tuloksia yhteisesti aikuisen johdolla. Henkilökuntakyselystä saatava palaute taas kertoo koululle, miten ohjelman käytännön toteuttaminen on sujunut; paljonko vaikkapa oppitunteja on pidetty tai montako kiusaamistapausta KiVa-tiimi on vuoden aikana käsitellyt. Paitsi että nämä kyselyt tuottavat vuosittain palautetta kullekin koululle (niin oppilaille kuin henkilökunnallekin), niistä kertyvä tutkimusaineisto on aintu-laatuinen maailmassa.

KIVAN KRITIIKKI

Siitä, mikä KiVa Koulu on, on paljon väärinkäsityksiä. Ohjelmaa on kritisoitu asioista, jotka eivät lainkaan ohjelmaan kuulu. KiVaa on moitittu esimerkiksi siitä, että ”kiusattu pakotetaan keskusteluun häntä kiusanneiden kanssa” – onpa jopa väitetty, että ”kiusattu joutui pyytämään anteeksi kiusaajiltaan”. Joku on kertonut mediassa ottaneensa yhteyttä kouluun, mutta rehtori kertoi, ettei kiusaamista voi olla, ”sillä me olemme kiva koulu” – siis kiusaamiseen ei tartuttu mitenkään. Nämä ovat voineet todella tapahtua, mutta KiVa Koulu -ohjelman kanssa niillä ei ole mitään tekemistä.

KiVa tarjoaa kouluille tietoa siitä, miten tutkimusten perusteella kannattaa puuttua kiusaamiseen ja ehkäistä sitä ennalta, sekä materiaalia avuksi tähän työhön. Lisäksi ohjelmaan sisältyy kaksi vuosittaista kyselyä, joiden perusteella ohjelmaa käyttävä koulu saa tietää tilanteestaan ja voi seurata sitä säännöllisesti. Olisikin hyvä kuulla rakentavaa kritiikkiä siitä, mitkä näistä todellisuudessa ohjelmaan kuuluvista sisällöistä koetaan huonoiksi tai vahingollisiksi.

Toisinaan KiVa Koulun kuvitellaan olevan jokin uusi systeemi, joka on tullut korvaamaan aikaisempia kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimintamalleja – ikään kuin kaiken sen tilalle, mitä kouluissa on vuosikymmenet tehty. Saatetaan ajatella, että kaikki mitä tapahtuu KiVa Koulu -ohjelman piiriin kuuluvissa kouluissa, johtuu ohjelmasta. Olisipa ohjelmalla sellaiset mahdollisuudet vaikuttaa koulujen toimintaan! KiVaa on moitittu siitäkin, että ”siihen ei sisälly rangaistuksi” tai että ”kiusaavia oppilaita vaan ymmärretään loputtomiin”. Suomessa perusopetuslaki määrittelee, millaisia kurinpito- ja turvaamistoimenpiteitä kouluilla on käytössään, ja sama lainsäädäntö ja sanktiomahdollisuudet pätevät tietysti yhtä lailla KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttavissa kuin muissakin kouluissa. Emme todellakaan suosittele, etteikö näitä toimenpiteitä otettaisi tarvittaessa käyttöön – päinvastoin, niistä kerrotaan oppaissamme. KiVa Koulun lähtökohta on, että *kiusaamiseen tulee aina subtautua äärimmäisen vakavasti*. KiVa tarjoaa kouluille tutkimukseen perustuvia ja tehokkaiksi tunnettuja työvälineitä niiden toteuttaessa laissa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä velvoitteitaan – ei sen enempää eikä vähempää.

Ennaltaehkäisy on kuitenkin kaiken perusta. Vaikka KiVa onkin ensisijaisesti kouluissa työskentelevien aikuisten työkalupakki, se ei ole jotain, jota vain koulu tekee, vaan siihen tarvitaan kaikkia; myös oppilaita ja heidän vanhempiaan. On myös selvää, että kokonaan koulun ulkopuolelta tulevat aikuiset, kuten kouluissa toimivat nuorisotyöntekijät, voivat tuoda merkittävän panoksen niin kiusaamisen ehkäisyyn, havaitsemiseen kuin puuttumiseenkin.

Lisätietoja:

www.kivakoulu.fi/avain

www.kivaskola.fi/nyckeln

LÄHTEET

- Kaukiainen A. & Salmivalli C. 2009. KiVa – koulu Vanhempien opas. Turun yliopisto. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <http://data.kivakoulu.fi/vanhemmat/> [viitattu 10.5.2021].
- Kärnä A., Voeten M., Little T., Poskiparta E., Kaljonen A., & Salmivalli C. 2011. A large-scale evaluation of the KiVa anti-bullying program: Grades 4-6. *Child Development*, 82, 311-330.
- Salmivalli C., Kärnä A., & Poskiparta E. 2011. Counteracting bullying in Finland: The KiVa program and its effects on different forms of being bullied. *International Journal of Behavioral Development*, 35, 405-411.
- Salmivalli C. & Poskiparta E. 2018a. Avain kivaan kouluun. KiVa Koulu –työryhmä. PDF-dokumentti. Saatavissa: www.kivakoulu.fi/avain [viitattu 10.5.2021].
- Salmivalli C. & Poskiparta E. 2018b. Nyckeln till en KiVa Skola. KiVa Skola –arbetsgruppen. PDF-dokumentti. Saatavissa: www.kivaskola.fi/nyckeln [viitattu 10.5.2021].
- Salmivalli C., Poskiparta E., Ahtola A., & Haataja A. 2013. The Implementation and Effectiveness of the KiVa Antibullying Program in Finland. *European Psychologist*, 18, 79-88.
- Yun H.-Y. & Salmivalli C. 2021. KiVa antibullying program: From nationwide rollout to international implementation. Teoksessa *Wiley-Blackwell Handbook on School Bullying*.

KOULURAUHA -OHJELMA – YHTEISÖLLISYYTTÄ, ILOA JA INTOA KOULUTYÖHÖN

Elina Rautiainen

”Jos koulun ilmapiiri on sellainen, että jokainen voi olla oma itsensä eikä tarvitse miettiä hyväksyvätkö muut minua, niin siellä on sekä oppilaiden että opettajien parempi olla.” (Stella Ovaska, Meilahden yläaste 2017)

Koulurauha-ohjelman tavoitteena on ehkäistä kiusaamista sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja kouluviihtyvyyttä. Sen periaatteita ovat oppilaiden osallisuus ja yhdessä tekeminen. Ohjelmaa toteutetaan yhteistyössä yhteiskunnallisesti merkittävien toimijoiden kanssa ja vastuu toteuttamisesta kiertää viestikapulan lailla paikkakunnalta toiselle.

Viime vuosien koulurauhanjulistikset paljastavat, että oppilaiden mielestä turvallinen koulu on paikka, jossa jokaisella on joku jonka kanssa olla. Oppilaille on mahdollisuuksia vaikuttaa ja moninaisuutta arvostetaan. Oppilaat peräänkuuluttavat jokaisen vastuuta koulun ilmapiirin muotoutumisessa. Oppilaat haluavat olla koulussa omina itsenään myönteisen ja hyväksyvän ilmapiirin keskellä. Tähän he eivät yksin pysty, vaan he tarvitsevat vanhempien ja koulun aikuisten apua – joskus jopa poliisin.

Koulurauha-ohjelman päämääränä on edistää koulun yhteisöllisyyttä ja hyvää ilmapiiriä. Tavoitteena on, ettei ketään kiusataisi, ettei kukaan jäisi yksin ja että jokainen voisi kokea olevansa koulu yhteisönsä tärkeä ja hyväksytyt jäsen. Koulurauha on Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL), Poliisihallituksen, Opetushallituksen, Folkhälsanin ja Suomen Vanhempainliiton yhteinen ohjelma. Sen keskeisiä periaatteita ovat oppilaiden osallisuus, yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen – ilon ja innon tuominen koulutyöhön. Koulun aikuiset antavat tilaa oppilaiden ideoille ja ajatuksille turvallisen ilmapiirin rakentamisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

Koulurauha-ohjelma sai alkunsa vuonna 1990 Suomen Turussa. Koulurauha julistettiin ensimmäisen kerran osana Väkivallaton-kampanjaa. Julistuksesta syntyi vuosittainen tapa, joka aluksi järjestettiin turkulaisin voimin. Vuonna 1994 vastuu siirtyi MLL:n keskusjärjestölle. Vähitellen ohjelma sai yhteistyökumppaneita. Koulurauha-ohjelmaa on levitetty myös kansainvälisesti: Virossa koulurauha on julistettu yli 20 vuoden ajan. Nykyisin koulurauhanjulistus kajahtaa Malawissa saakka.

KUVA 1. Oppilaita esiintymässä koulurauhan julistuksessa 19.8.2020. Jere Satamo.

VIESTIKAPULAN LAILLA PAIKKAKUNNALTA TOISELLE

Koulurauha kulkee viestikapulan lailla paikkakunnalta toiselle. Koulurauhasta on vetovastuussa vuosittain MLL:n piirijärjestö, joka kokoaa paikallisen työryhmän suunnittelemaan julistustapahtumaa ja lukuvuoden jatkuvaa koulurauhatyötä. Paikalliseen työryhmään kuuluu suomen- ja ruotsinkielisten koulujen lisäksi kunnan, järjestöjen ja poliisin edustajia. Tämä vahvistaa paikallista monialaista yhteistyötä koulukiusaamisen ehkäisemisessä.

Koulujen oppilaat ja aikuiset muodostavat koulurauhatyöryhmän, jossa työskentely on oppilaille antoisa kokemus. He oppivat uusia taitoja ja kokevat, että voivat vaikuttaa vähentävästi koulukiusaamiseen. Moni mukana ollut oppilas on kohdannut koulukiusaamista, mikä on motivoinut heitä lähtemään mukaan. Tapahtuman järjestäminen ja työskentelyssä mukana oleminen on saattanut antaa oppilaille voimaa ja jaksamista nousta kiusaamista vastaan. Oppilaat ovat saaneet lisää rohkeutta puolustaa asioita, joihin uskovat. Oppilaiden mielestä työskentelyssä on parasta uusiin ihmisiin tutustuminen ja hyvä porukka.

KUVA 2. Oppilaita koulurauhan julistuksessa. Jere Satamo.

Työryhmässä mukana oleminen tarjoaa oppilaille onnistumisen kokemuksia vertaisryhmässä ja opettaa heitä arvostamaan itseään sekä muita. Työryhmän aikuiset taas havahtuvat huomaamaan, kuinka osaavia ja kykeneviä oppilaat ovat, kunhan heille annetaan tilaa ideoida ja toimia. Oppilaiden ja aikuisten yhteistyö on avannut aikuisten silmiä sekä kasvattanut näiden luottamusta nuorten osaamiseen.

Oppilaat suunnittelevat ja toteuttavat koulurauhaa aikuisten tukemina. Oppilaat valitsevat lukuvuodelle teeman ja kirjoittavat valtakunnallisen koulurauhanjulistuksen. He suunnittelevat yhteistyössä aikuisten kanssa koulurauhataapahtuman ja osallistuvat sen toteuttamiseen. Oppilaat suunnittelevat myös koulun arkeen sopivia, myönteistä ilmapiiriä ja oppilaiden hyvinvointia lisääviä tehtäviä tai muuta tukimateriaalia. Pilottikoulujen oppilaita kuullaan laajemmin kyselyn avulla hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvissä asioissa. Tuloksia hyödynnetään koulurauhavuoden teeman valinnassa ja sisältöjen suunnittelussa.

LEIRI AUTTAA ALKUUN

Varsinainen työskentely alkaa koulurauhaleirillä, johon osallistuu työryhmän oppilaiden lisäksi opettajia, MLL:n piirin työntekijä sekä muita jäseniä. Leirin tarkoituksena on tutustuminen, julistustekstin kirjoittaminen sekä koulurauhataapahtuman ja seuraavan vuoden koulurauhatyön suunnittelu. Työryhmän työskentely huipentuu vuosittain elokuiseen, lukuvuoden alussa järjestettävään koulurauhataapahtumaan. Tapahtuma striimataan kaikkien

koulujen nähtäväksi. Koulurauhan nettisivuille kootaan paikallisen koulurauhatyöryhmän ideat seuraavan lukuvuoden koulurauhatyöhön.

Työryhmän työskentely on osoittautunut varsinaiseksi kiusaamista ehkäisevien toimintamallien testilaboratorioksi. Vuosien ajan työryhmät ovat hyödyntäneet aikaisempien vuosien materiaaleja ideoinnin pohjana. Vuosittain on kehitetty myös jotain uutta. Koulurauhassa luotuja malleja on kehitelty eteenpäin erilaisissa projekteissa.

KOULURAUHAA RAKENNETAAN PIENIN TEOIN

Koulukiusaamisen ehkäisy ja koulurauhan rakentaminen vaativat pitkäjänteistä työtä. Koulun toimintakulttuurin muutoksen tulee lähteä kouluyhteisön sisältä. Koulut voivat laatia koulurauhasuunnitelman koko lukuvuodeksi. Suunnitelman avulla tehdään näkyväksi pieniä konkreettisia asioita, joita tehdään viihtyvyyden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi. Suunnitelmaan voidaan kirjata teemapäiviä ja tempauksia, vanhempainiltoja, kiusaamistilanteen kartoittamista ja aamunavauksia.

”Vaikuttamista ovat myös arjen teot, kuten hymyily tai se, että sanot moi. Se voi tehdä jonkun päivästä hyvän.” (Lotta Niemi 9 lk. Helsingin Skolan 2018)

Koulurauhaa rakennetaan pienin teoin arjessa. Välillä kouluarki on hyvä kuitenkin katkaista esimerkiksi yhteisellä teema- tai juhlapäivällä. Hyvää ilmapiiiriä voi kasvattaa myös hauskailla tehtävillä tai leikillä oppilaiden kanssa oppitunnin aikana tai välitunneilla.

OPPILAAT TOIMINNAN KESKIÖSSÄ

Oppilaat ja tukioppilaat ovat keskeisessä roolissa koulurauhaa tukevien suunnitelmien laatimisessa ja toteuttamisessa. Koulurauha kannattaa sisällyttää koulun lukuvuosisuunnitelmaan ja liittää osaksi tukioppilaiden toimintaa. Koulurauhatyö on osa kiusaamisen ehkäisyä ja oppilaiden osallisuutta vahvistavaa toimintaa. Jos koulussa työskentelee koulunuorisotyöntekijä, koulurauhatyö sujahtaa luontevaksi osaksi hänen tehtävänkuvansa. Koulurauhatyötä tukee myös tukioppilastoiminnan ja yhteisöllisen opiskeluhoitotyöryhmän yhteistyö.

Koulurauhasuunnitelmaa laadittaessa ei ole tarkoitus kehittää kouluun uusia käytäntöjä ja toimintoja, vaan koota yhteen, mitä kaikkea yhteisöllisyyden, viihtyvyyden ja turvallisuuden edistämiseksi jo tehdään. Keskeistä on saada oppilaat mukaan pohtimaan ja toteuttamaan käytäntöjä. Samalla voidaan tarkastella olemassa olevia käytäntöjä turvallisuuden ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Turvallinen koulu syntyy, kun aikuiset, oppilaat ja vanhemmat tekevät yhteistyötä psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen turvallisuuden edistämiseksi. Oppilaiden halu vaikuttaa ja toimia kouluyhteisön hyväksi sekä heidän ideansa ja näkemyksensä ovat kouluyhteisön tärkein voimavara.

Lue lisää Koulurauha-ohjelmasta:

<https://www.mll.fi/koulurauha/>

<https://www.mll.fi/skolfreden/>

LÄHTEET

Helenius, J. 2021. MLL:n hyvinvointikyselyn raportti vuosilta 2018–2020. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://cdn.mll.fi/prod/2021/01/28154120/hyvinvointikyselyn-raportti-28.1.2021-final_v.2.pdf [viitattu 15.3.2021].

MLL. Koulurauha-ohjelma. 2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/koulurauha/> [viitattu 8.3.2021].

MLL. Skolfreden-programmet. 2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/skolfreden/> [viitattu 8.3.2021].

TUKIOPPILASTOIMINTA – VAPAAEHTOISUUTTA, VERTAISUUTTA JA OPPILAIDEN OMAA TOIMINTAA

Elina Rautiainen

Tukioppilastoiminnan organisoimista esitellään tässä artikkelissa MLL:n hyvinvointikyselyn ja tukioppilaskyselyn valossa. Artikkelin perustuu Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisemaan Tukioppilastoiminnan oppaaseen (2018).

Tukioppilastoiminta tarjoaa nuorisotyöllisen rakenteen hyvien asioiden tekemiseen koulussa. Tukioppilaat ovat mukana sekä tapahtumien järjestämisessä että esimerkkinä toisten huomioimisessa ja ystävällisessä käyttäytymisessä. Tukioppilastoiminnassa yhdistyvät useat nuorisotyölle tyypilliset piirteet, kuten nuorten vapaaehtoisuus, vertaissuhteet ja osallisuus. Tukioppilastoiminta edistää nuorisolain (21.12.2016/1285) tavoitteita vahvistamalla nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia, tukemalla nuorten kasvua, itsenäistymistä sekä yhteisöllisyyttä ja niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. Toiminta edistää nuorten yhdenvertaisuutta.

KUVA 1. Tukioppilaita Kartanonkoskella. Jani Laukkanen.

Toiminnassa korostuvat tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu, muiden oppilaiden ryhmäyttäminen sekä hauskat tapahtumat. Tukioppilaat toimivat vertaisohjaajina ja rakentavat yhteisöllistä ilmapiiriä. Tukioppilastoiminta perustuu ajatukseen, että vertaistuellalla on merkitystä, kun tuetaan oppilaiden kasvua, edistetään hyvinvointia ja ehkäistään ongelmia. Myös nuoret kokevat, että vertaisen tuesta on apua (Helenius 2021, 18). Kun nuoret saavat vaikuttaa asioihin, he oppivat demokratiaa ja asioiden pohtimista monesta näkökulmasta. Tukioppilastoiminta lisää koulun aikuisten ja oppilaiden yhteistyötä.

TUKIOPPILASTOIMINNAN TAVOITTEET

Jokainen koulu asettaa itse tavoitteet, mutta MLL on määritellyt tukioppilastoiminnan yleisiä tavoitteita, joita ovat:

1. Toiset huomioivan käytöksen edistäminen. Vahvistetaan kouluviihtyvyyttä, myönteistä vuorovaikutusta ja toimitaan yhdenvertaisesti.
2. Oppilaiden osallisuuden lisääminen. Rakennetaan toiminnallista kulttuuria, jossa oppilaat ideoivat, suunnittelevat ja toteuttavat itse. Varmistetaan, että oppilailla on vaikutusmahdollisuuksia ja että nuorten ääni kuuluu koulun arkeen liittyvissä asioissa. Rakennetaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta oppilaiden ja aikuisten välillä.
3. Yksilönä kehittyminen tarkoittaa, että nuori saa harjoitella rohkeutta ottaa asioita puheeksi ja vaikuttaa niiden ratkaisemiseen. Nuorella on mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja, vastuun kantamista sekä suunnittelu- ja organisointitaitoja.
4. Ongelmien ennaltaehkäiseminen. Tukioppilaiden kanssa käsitellään kiusaamista ja autetaan tunnistamaan loukkaavaa kohtelua. Heitä rohkaistaan havaitsemaan kiusaamista ja kertomaan aikuiselle havainnoistaan. Tukioppilaat kertovat aikuiselle, jos joku jätetään ulkopuolelle tai jotakuta kohdellaan loukkaavasti. Tukioppilaat torjuvat yksinäisyyttä ryhmäyttämällä, tervehtimällä, toiminnallisilla tehtävillä sekä tarjoamalla tilaisuuksia tutustua toisiin.

Tavoitteet ovat yhteneviä perusopetuslain (1998, 2 §) kanssa: *”perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja”*.

MITEN ALKUUN OMASSA KOULUSSA?

Tukioppilastoimintaa on lähes 90 %:ssa ylä- ja yhtenäiskouluja. Kun koulussa päätetään aloittaa tukioppilastoiminta, se nivotaan rehtorin johdolla koulun toimintasuunnitelmaan. Tukioppilasohjaaja tai -ohjaajat vastaavat toiminnasta, mutta sille tarvitaan koko koulu-yhteisön tuki.

Tukioppilastoiminta tulisi merkitä kunnan ja koulun opetussuunnitelmaan joko valinnaisaineena, kerhotunteina tai muulla tavoin. Koulun henkilökunnan kesken sovitaan, miten tukioppilastoimintaa toteutetaan.

1. Käynnistämistilaisuus
  - Koulun johto ja henkilökunta tutustuvat tukioppilastoimintaan.
2. Nivominen koulun hyvinvointityöhön
  - Missä ja miten oppilaat voivat olla mukana koulun hyvinvointityössä?
3. Pitkän aikavälin tavoitteet
  - Mitä asioita koulun ilmapiirissä pitäisi vahvistaa? Ovatko esim. hyvinvointikyselyt tuottaneet tietoa kehittämiskohteista? Sovitaan yhteisistä tavoitteista.
4. Rakenteet
  - Onko tukioppilastoiminta valinnaisaine, kerhotoimintaa vai oppilaskunnan hallituksen kaltaista toimintaa? Sovitaan ohjaajien ajankäyttö ja palkkio sekä käytännön järjestelyt.
5. Tukioppilaiden ohjaaminen
  - Valitaan tukioppilastoiminnan ohjaaja tai ohjaajat. Ohjaaja voi olla esim. opettaja, koulunuorisotyöntekijä, kuraattori, terveydenhoitaja tai opinto-ohjaaja.
6. Tukioppilasohjaajan tai ohjaajien perehdytys ja tuki
  - Ohjaaja osallistuu MLL:n tukioppilaiden peruskoulutukseen ja saa tukioppilastoiminnan aineistot.
7. Valitaan tukioppilaat
  - Esim. hakemus ja haastattelu vai pelkkä haastattelu.
8. Koulutetaan tukioppilaat
  - Kouluttaja-apua saa MLL:n piiritoimistosta tai ohjaaja voi kouluttaa tukioppilaat itse MLL:n tukioppilastoiminnan oppaan avulla.
9. Lukuvuosisuunnitelma
  - Tukioppilaat tekevät ohjaajan avulla toiminnalle lukuvuosisuunnitelman.
10. Tukioppilaiden osallistumisen käytännöt selkeiksi
  - Missä ja milloin tukioppilaat kokoontuvat? Yhteydenpito jne.
11. Tiedottaminen
  - Toiminnan käynnistymisestä tiedotetaan koko koululle sekä vanhemmille: keitä tukioppilaat ovat ja mitä tekevät. On tärkeää, että yhteisöllinen oppilashuolto ja tukioppilaat tuntevat toisiaan niin, että tukioppilaat tietävät, kenelle ja millä tavoin kertoa huomaamastaan kiusaamisesta.

12. Arviointi

- Tukioppilaat, ohjaajat ja koulun johto arvioivat ensimmäistä toimintavuotta. Muille oppilaille voidaan tehdä esim. kysely, jolla kerätään kokemuksia tukioppilaiden toiminnasta.

YHTEISET ARVOT OHJAAVAT TAVOITTEIDEN ASETTAMISTA

MLL:n tukioppilastoiminnalle määrittelemät arvot ovat toiminnan maaperä. Ne ohjaavat tavoitteiden asettamista. Tukioppilastoiminnassa nuorten **yhdenvertaisuus** on sitä, että jokaista arvostetaan omana itsenään ja että toiminnassa on mukana monenlaisia nuoria. Tukioppilastoiminta kasvattaa nuoren kykyä kunnioittaa moninaisuutta. Toiminnassa huolehditaan yhdenvertaisista osallistumismahdollisuuksista. Tukioppilaan tehtävä on levittää yhdenvertaisuuden ajatusta kouluyhteisössä.

Tukioppilaiden **vapaaehtoisuus** ilmenee haluna kantaa vastuuta ja toimia kouluyhteisön hyväksi. Jokaisen vapaaehtoisen tukioppilaan panosta arvostetaan. Myös **ilo ja toiminnallisuus** ovat tukioppilastoiminnan kantavia voimia. Tekemisen ilo, hauskat ideat ja virkistävä toiminta luovat kouluarkeen myönteistä ilmapiiriä. **Luottamuksellisuus** tarkoittaa, että tukioppilas pitää hänelle osoitetun luottamuksen. Jos toisen oppilaan tilanne huolestuttaa, tukioppilaan tulee ottaa huoli puheeksi koulun aikuisen kanssa.

Nuoruus on tärkeä elämänvaihe. Nuoret osaavat antaa toisilleen vertaistukea. Heillä on myös annettavaa kouluyhteisön kehittämiseen. **Nuoruuden arvostus** on yksi tukioppilastoiminnan arvoista. Kun aikuiset arvostavat nuoria ja nuoruutta kouluyhteisössä, myös **nuorten osallisuus ja nuorten äänen kuuluminen vahvistuvat**, mikä on myös yksi toiminnan arvoista. Nuorten näkökulmaa arvostetaan, heihin luotetaan ja nuorten ideat huomioidaan koulun toiminnassa. Nuoret ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa toimintaa.

AIKUISEN ROOLI TOIMINNAN OHJAAMISESSA

Tukioppilasohjaaja pääsee tutustumaan nuorten maailmaan ja ajatuksiin eri tavalla kuin kuraattorin tai opettajan roolissa. Tukioppilaita ohjaa yleensä yksi tai kaksi ohjaaja. Monesti ohjaajina toimivat opettajat, mutta viime vuosina on myös koulunuorisotyöntekijöiden osuus on yleistynyt. Joissain kouluissa koko tukioppilastoiminta on istutettu koulunuorisotyöntekijän tehtävänkuvaan. Työparina toimii esimerkiksi koulun kuraattori tai opinto-ohjaaja. Tukioppilastoiminnan ohjaajana voi toimia myös koulun terveydenhoitaja, koulunkäyntiavustaja tai kunnan nuorisotyöntekijä. MLL suosittelee toiminnan ohjaamiseen työparimallia. Kouluissa onkin sovellettu erilaisia työparimalleja tukioppilastoiminnan ohjaamisessa.

Tukioppilasohjaajan tehtävässä tarvitaan projektin toteuttamis- ja fasilitointitaitoja: suunnittelemista, työnjakoa, tarvikkeiden hankkimista, nuorten ohjaamista, yhteistä toteuttamista ja arviointia. Ohjaaja opettaa tukioppilaille tiimityötaitoja, vuorovaikutustaitoja, empaattisuutta sekä tekemisen iloa.

MITÄ KOULUN NUORET TOIVOVAT TUKIOPPILAILTA

Tukioppilaiden tehtävänä on tukea erityisesti seitsemäsluokkalaista tutustumaan toisiinsa. Tukioppilaat ovat mukana uusien seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymisessä ja järjestävät tapahtumia, virikevälitunteja sekä käyttäytyvät itse toisia huomioiden. Toiminnallaan he luovat kouluun myönteistä ja toisiin tutustumiseen kannustavaa ilmapiiriä. (Helenius 2021, 11.)

MLL:n hyvinvointikyselyllä (2021) kartoitettiin, mitä yläkoululaiset toivovat tukioppilailta. Tulosten mukaan yleisimmin toivottiin tukioppilailta lisää sitä, mitä he jo tekevätkin: erilaisia teemapäiviä, tapahtumia, kummitunteja, ryhmäytyksiä ja vaikuttamista. Noin 70 % toivoi tapahtumia ja välituntitoimintaa, 48 % puolestaan kiusaamisen ehkäisyä ja yksinäisten huomioimista. Nuorten vertaistuki lisää usein turvallista ilmapiiriä. (Helenius 2021, 11.)

MITÄ TUKIOPPILAAT AJATTELEVAT TOIMINNASTA

Koulut voivat tilata MLL:ltä tukioppilaskyselyn, jolla voidaan kartoittaa tukioppilaiden kokemuksia tukioppilana toimimisesta. Kyselyyn on vastannut vuosien 2018–2021 aikana 561 tukioppilasta ympäri Suomen. Tulosten perusteella tukioppilaat kokevat, että heidän toiveitaan huomioidaan tukioppilastoiminnassa, he voivat vaikuttaa koulun ilmapiiriin, saavat arvostusta koulun henkilökunnalta ja että heistä on hyötyä. Erityisesti he kokevat toiminnasta olevan hyötyä seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymisessä ja nuorten äänen esiin tuomisessa. Kyselyyn vastanneista tukioppilasta 72 % on tyytyväisiä tukioppilana toimimiseen ja 77 % voisi suositella toimintaa muille. Tyytymättömiä toimintaan oli vain 5 % ja 7 % ei suosittele toimintaa muille. Syy tyytymättömyyteen saattaa olla ettei ohjaaja ole ohjannut toimintaa riittävästi. Tukioppilaille on näin ollen muodostunut kokemus siitä, että toiminnassa ei tehdä mitään. Tukioppilasta moni toivoisi enemmän koulutusta ja aikaa ohjaajalta.

TUTUSTU LISÄÄ TUKIOPPILASTOIMINTAAN

MLL tukee ja kehittää tukioppilastoimintaa valtakunnallisesti, tuottaa materiaaleja, kouluttaa tukioppilasohjaajia ja tukioppilaita sekä seuraa toiminnan laajuutta. MLL ylläpitää myös tukioppilaiden-valtakunnallista sivustoa Nuorten netissä. Siellä on saatavilla nuorille suunnattuja verkkotehtäviä ja testejä, joita voi käyttää hyvinvointityön virikkeenä.

MLL aloitti tukioppilastoiminnan Suomessa vuonna 1972. Ideana oli nuorilta nuorille suunnattu vertaistuki ja ohjaus. Aluksi tukioppilaat keskittyivät päihdevalistukseen, myöhemmin tukioppilaat yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutustaitoihin, yksinäisyyden ja kiusaamisen ehkäisemiseen sekä mediakasvatukseen. Tukioppilaita on vuosittain 10000–11000.

Lue lisää tukioppilastoiminnasta: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/>

MLL nuortennetti: <https://www.nuortennetti.fi/>

Tilaa MLL Tukioppilastoiminnan opas MLL:n verkkokaupasta:

<http://www.mll.fi/kauppa>

LÄHTEET

Helenius, J., Kilpiäinen, L., Pihlaja, K., Snellman-Aittola, M., Suomalainen, S., Rahja, R. & Tanttu, U. 2018. Tukioppilastoiminnan opas. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Helenius, J. 2021. MLL:n hyvinvointikyselyn raportti vuosilta 2018–2020. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://cdn.mll.fi/prod/2021/01/28154120/hyvinvointikyselyn-raportti-28.1.2021-final_v.2.pdf [viitattu 8.3.2021].

MLL. Nuorten netti. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuortennetti.fi/> [viitattu 8.3.2021]

MLL. Tukioppilastoiminta. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.2.2021. Saatavissa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/> [viitattu 8.3.2021].

MLL Tukioppilaiden kysely 2018–2021.

MLL. Verkkokauppa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kauppa> [viitattu 8.3.2021].

Nuorisolaki 21.12.2016/1285.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

SOVITTELU KOULUISSA, OPPILAITOKSISSA JA PÄIVÄKODEISSA

Maija Gellin

Sovittelutoimintaa on kouluilla ja oppilaitoksilla hyödynnetty jo 20 vuoden ajan. Viimeisen 10 vuoden aikana sovittelu on levinnyt myös päiväkodeihin. Tavoitteena on toimintakulttuurin muuttaminen niin, että arjen konfliktit nähdään sosiaalisten taitojen oppimistilanteina, joiden yhteinen osallisuuden mahdollistava käsittely lisää koko yhteisön sosiaalista pääomaa. Tutkimustulosten mukaan rankaisulähtöiset käytännöt tuottava epäoikeudenmukaisuuden ja syrjäytymisen kokemuksia, jotka leimaavat lapsen tai nuoren identiteettiä. Rankaisujen sijaan restoratiivisen eli korjaavan oikeuden teoriaan pohjaavat käytännöt – kuten sovittelu – ovat tuottaneet tutkitusti oppilaiden asiantuntemuksen arvostamista sekä yhteisen vastuunoton ja kaikkien yhteisön jäsenten osallisuuden vahvistumista.

Restoratiivisen oikeuden teoriaan pohjaava **sovittelu** tarjoaa vaihtoehdoisen tavan ratkaista lasten ja nuorten keskinäisiä sekä opettajien ja oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arjessa. Sovittelu on selkeä prosessi, jonka avulla sovittelijoiksi koulutetut henkilökunnan jäsenet ja oppilaat auttavat osapuolia itse löytämään ratkaisun ristiriitaan. Osapuolet saavat kertoa näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia ratkaisuvaihtoehtoja.

Prosessia noudattamalla edetään sopimukseen, jonka toteutumista seurataan. Tarkoituksena on vähentää yhteisön jäsenten välisiä konflikteja koko yhteisön vuorovaikutustaitoja edistämällä. Sovittelulla puututaan konflikteihin mahdollisimman varhain.

Opetusministerin asettaman työryhmän raportti **Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa ja toisella asteella** julkaistiin keuhällä 2018. Raportin kehittämisehdotuksessa 9c (Lamberg & Elo 2018, 24–26, 66–67) todetaan: *vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja kasvatuksen kentän sovittelun toimintakulttuuria ja sovittelupalvelujen hyödyntämistä jakamalla näistä tietoa päiväkodeille, kouluille ja oppilaitoksille sekä näiden lähiyhteisöille niin, että sovittelutoimintaa ja -palveluja voidaan ja osataan aktiivisesti hyödyntää erilaisia konfliktitilanteita selvittäessä.*

VERSO-ohjelma tuo varhaiskasvatus- ja opetusalan ammattilaisille, päiväkotien lapsille sekä koulujen oppilaille ja opiskelijoille restoratiivisen kohtaamisen ja konfliktinratkaisun taitoja arjen toimintaan. Restoratiivinen lähestymistapa vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria.

Sen lähestymistavan käytäntöjä ovat muun muassa puhe- ja pariipiirit ryhmän kanssa työskennellessä sekä restoratiivinen sovittelu eri tasoissa konflikteissa. Restoratiivinen sovittelu tarjoaa vaihtoehdoisen menetelmän ratkaista lasten ja oppilaiden keskinäisiä sekä opettajien ja oppilaiden välisiä ristiriitoja arjen toiminnassa. **Tutkimus- ja kehitystyö** on tärkeä osa VERSO-ohjelman toimintaa. STEA (Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus) tukee toimintaa ja osaltaan edellyttää tarkkaa tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointia. Gellinin (2019) väitöstutkimus ”**Restoratiivinen lähestymistapa ja sovittelu peruskoulukontekstissa. Kohti eheyttävän kohtaamisen toimintakulttuuria**” avaa suomalaisen koulusovittelun lähtökohtia ja tuottaa teoreettisia malleja restoratiivisen kohtaamisen kulttuurin rakentamiseen.

SOVITTELU KOULUISSA ON HENKILÖKUNNAN JA OPPILAIDEN SEKÄ HUOLTAJIEN YHTEISTYÖTÄ

Kouluilla ja oppilaitoksilla sovittelu toteutuu oppilaiden ja henkilökunnan yhteistyönä. Koulusovittelu käsittää seuraavat sovittelun käytännöt ja prosessit koulun arjessa.

Vertaissovittelussa riidan osapuolia hieman vanhemmat *oppilaat* eli *vertaissovittelijat* sovittelevat vertaistensa eli muiden oppilaiden välisiä konflikteja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vertaissovittelijat toimivat fasilitaattoreina, joilla ei ole valtaa antaa rangaistuksia tai tehdä päätöksiä. Sovittelijoiden tehtävänä on auttaa osapuolia löytämään tilanteeseen ratkaisu niin, että konflikti osapuolten välillä ei enää jatku tai toistu.

Vertaissovittelussa sovitellaan muun muassa nimittelyjä, haukkumisia, ikävää kommentointia kasvotusten, selän takana tai somessa, tönimistä, etuilua, syrjimistä, toisen omaisuuden luvatta käyttämistä tai piilottamista. Mikäli vertaissovittelu ei johda toivottuun tulokseen, ohjataan tapaus aikuisjohtoiseen sovitteluun.

Vertaissovittelijoiden toimintaa tukee aina VERSO-ohjelman kouluttama vapaaehtoisista henkilökunnan jäsenistä muodostuva *Verso-aikuisten* tiimi, joka arvioi tapauskohtaisesti, mikä tilanne ohjataan vertaissovitteluun ja mikä taas tarvitsee aikuisjohtoista sovittelua tai koulun muita menettelyjä.

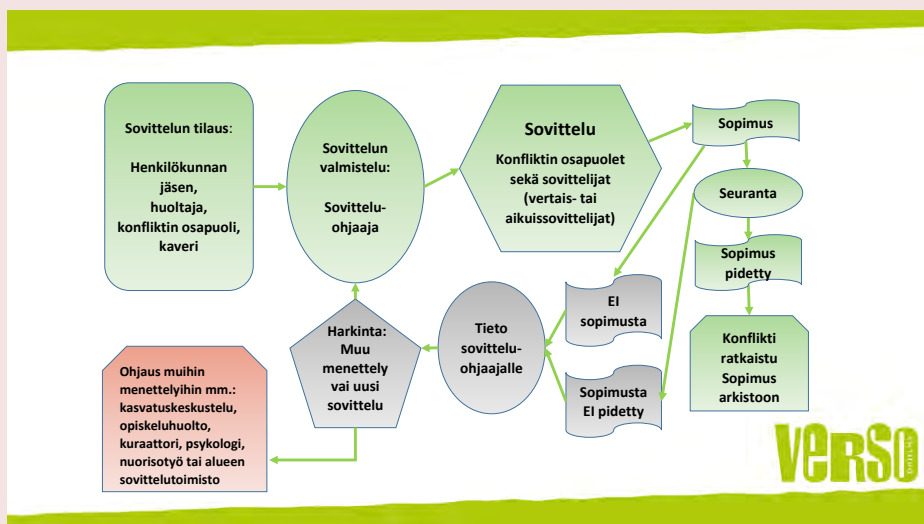
Aikuisjohtoisessa sovittelussa restoratiivisen lähestymistavan ja sovittelun koulutuksen (*RESTO-koulutus*) saaneet henkilökunnan jäsenet sovittelevat tilanteita, jotka eivät sovellu vertaissovitteluun. Aikuisjohtoisen sovittelun osapuolina voivat olla joko oppilaat tai oppilas ja henkilökunnan jäsen. Henkilökunnan asiantunteva tilannekohtainen arviointi tarkoituksenmukaisesta menettelystä ohjaa tapauksen käsittelyä. Syventävän RESTO-koulutuksen käyneet henkilökunnan jäsenet toimivat sovittelijatehtävän lisäksi koulunsa sovittelutyön asiantuntijoina yhdessä vertaissovittelijoiden ja Verso-toimintaa ohjaavien aikuisten kanssa.

KUVA 1. Nuoret puhepiirissä. VERSO-ohjelma.

VERSO-ohjelma rakentaa arjen konfliktien hallintaan soveltuvan sovittelutoiminnan mallin kouluille ja oppilaitoksille. Tavoitteena on luoda yhtäläinen ja läpinäkyvä konfliktien hallintamenettely yhteisön jäsenten käyttöön niin, että arjen konflikteja voidaan käsitellä yhdessä kaikkien osapuolten kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Sovittelu ei poista muita työrauhan turvaamisen menetelmiä, mutta se toimii osapuolten asiantuntijuutta ja osallisuutta hyödyntävänä menetelmänä. Sovittelussa ei etsitä syyllisiä tai osoiteta sanktiota, vaan vuorovaikutuksessa lisätään ymmärrystä niin, että osapuolet voivat ratkaista itse konfliktinsa. Tiedottamisella on keskeinen merkitys toiminnan käynnistämisessä ja ylläpidossa, jotta henkilökunta, oppilaat ja huoltajat voivat hyödyntää sovittelua.

Toimintamallin (ks. KAAVIO 1) mukaisesti havaitun tai tiedossa olevan konfliktin voi sovitteluun ohjata kuka tahansa yhteisön jäsen. Huoltajilla on tärkeä rooli havaintojen jakamisessa ja sovittelun tilaamisessa. Sovitteluohjaajana toimiva aikuinen arvioi tilanteen ja ohjaa osapuolet joko vertaissovitteluun tai aikuisjohtoiseen sovitteluun. Sovittelutilanteeseen osallistuvat sovittuina konfliktin osapuolet sekä yleensä kaksi koulutettua sovittelijaa. Sovittelussa syntynyt sopimus kirjataan muistiin siten kuin osapuolet haluavat. Sopimukseen merkitään seuranta-aika, jolloin sopimuksen pitämistä, useimmiten sovittua käyttäytymisen muutosta tarkastellaan.

KAAVIO 1. Sovittelun prosessi kouluissa ja oppilaitoksissa (Gellin 2018, 257 & Gellin 2019, 73).

Yli 90 % sovitteluun ohjatuista tapauksista johtaa sopimukseen, jonka todetaan seurannassa pitäneen. Mikäli sopimusta ei synny tai sopimusehdoista ei ole pidetty kiinni, siirtyy tapaus uudelleen aikuisen harkintaan ja sieltä tarkoituksenmukaiseksi katsottuun menettelyyn. Esiin tulleet tapaukset päättyvät aina aikuisen ohjauksen mukaisesti sopivaan menettelyyn, eivätkä tilanteet jää käsittelemättä. Koulun tai päiväkodin henkilökunta ja VERSO-ohjelman kouluttamat toimijat arvioivat aina tilannekohtaisesti havaittuun konfliktiin tarkoituksenmukaisen menettelyn.

KOULUSOVITTELU ON OSA SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN SOVITTELU-TOIMINNAN PERHETTÄ

Sovittelutoiminnan kautta kasvatukseen liittyy laajaan suomalaisen sovittelutoiminnan perheeseen ja osaksi yhteiskuntamme konfliktinhallintatoimintaa. Lasten ja nuorten konfliktien sovittelu toteutuu paitsi kouluilla ja oppilaitoksilla, myös kaduilla, naapurustoissa sekä lakisääteisesti valtakunnallisen rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminnassa. Päiväkodissa tai koulussa jo varhain opittu sovittelun taito vähentää tutkitusti häiriökäyttäytymistä ja mallintaa myönteistä sosiaalista konfliktinhallintaa myös myöhemmässä elämässä. Koulun ja lähiyhteisön sovittelun porrasmalli havainnollistaa tutkimuksiin pohjaten soviteltuja tilanteita sekä sovittelun mahdollisuuksia ja käytäntöjä arjessa.

KUVA 2. Sovittelutaitoja ja kohtaamisen kulttuuria. VERSO-ohjelma.

Koulujen sovittelutoiminnan lähtökohtana ovat lasten oikeudet ja **lapsiystävällisen oikeuden lähtökohdat**, jotka korostavat aikuisten velvollisuutta kuunnella, tukea ja auttaa lasta riippumatta tämän asemasta, sosioekonomisesta tilanteesta tai lapsen aiheuttamista ongelmista.

Restoratiivisen kohtaamisen ja sovittelun taito vapauttaa tukemaan oppilaiden kykyä vuorovaikutuksen oppimiseen, vastuunottoon ja käytöksen muutokseen. Restoratiivinen eli eheyttävä ja korjaava ajattelutapa tuottaa ymmärryksen jokaisen yhteisön jäsenen – lapsen ja aikuisen – arvokkuudesta ja kyvykkyydestä sekä jokaisen osallisuuden merkityksestä, kun yhteisön hyvinvointia vahvistetaan. Konfliktitilanteissa restoratiivinen sovitteluprosessi on purkanut ennakkoluuloja, lisännyt ymmärrystä ja vastuunottoa sekä tuonut kunnioitusta yhteisön jäsenten välille eri näkemyksistä huolimatta. Ihmissuhteita rikkova teko, loukkaaminen ja kiusaaminen tulee ja pitää hylätä, mutta lasta tai nuorta ei.

Lisää tietoa VERSO-ohjelmasta:

Luettavaa: [VERSO-ohjelma kotisivulla](#)

Kuunneltavaa: [VERSO-ohjelman podcast -sarjassa](#)

Katseltavaa: [VERSO-ohjelman videoilla](#)

LÄHTEET

Elo, S. & Lamberg, K. 2018. Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160694> [viitattu 4.5.2021].

Euroopan neuvoston ministerikomitea. 2010. Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://rm.coe.int/16806a453d> [viitattu 4.5.2021].

Gellin, M. 2016. Koulun ja sen lähiyhteisön sovittelutoiminnan porrasmalli. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://sovittelu.com/vertaissovittelu/wp-content/uploads/2019/01/Sovittelun-porrasmalli.pdf> [viitattu 4.5.2021].

Gellin, M. 2018. Mediation in Finnish schools: From conflicts to restoration. Teoksessa: Nylund A., Ervasti K., Adrian L. (eds.): Nordic Mediation Research. Springer, open access. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.springer.com/gp/book/9783319730189> [viitattu 15.6.2021]

Gellin, M. 2019. Restoratiivinen lähestymistapa ja sovittelu peruskoulukontekstissa : kohti eheyttävän kohtaamisen toimintakulttuuria. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 266. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-173-6> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Restoratiivinen lähestymistapa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/restoratiivinen-ajattelu/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Tutkimus on tärkeä osa Verso-ohjelmaa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/tutkimus-on-tarkea-osa-verso-ohjelmaa/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Sovitteleva ja restoratiivinen yhteisö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/verso-ohjelma-2/resto/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Sovittelun aallot –podcast. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/materiaalit/sovittelun-aallot-podcast/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Suomen Sovittelufoorumi on yleishyödyllinen ja voittoa tavoittelematon yhdistys, joka tukee kaikkien sovittelun osa-alueiden toimintaa Suomessa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. VERSO-ohjelma. Sovittelutaitoja ja kohtaamisen kulttuuria. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Vertaissovittelu kouluille, ammattioppilaitoksille, oppis-
yhteisöihin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/koulutukset/verso-koulutukset/> [viitattu 4.5.2021].

Suomen sovittelufoorumi ry. Videot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/materiaalit/videot-2/> [viitattu 4.5.2021].

POSITIIVISEN PSYKOLOGIAN LUONTEENVAHVUUDET OPPILAITOSYMPÄRISTÖSSÄ

Sanna-Mari Pöyry

Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävässä nuorisotyössä voidaan vahvistaa nuorten hyviä ominaisuuksia positiivisen psykologian keinoin. Positiivinen psykologia ja luonteenvahvuudet täydentävät psykologian häiriökeskeisiä teorioita ja auttavat niitä vastaamaan paremmin todellisuutta (Sheldon & King 2001; Seligman, Rashid & Parks 2006).

POSITIIVINEN PSYKOLOGIA JA LUONTEENVAHVUUDET

Positiivinen psykologia tutkii myönteisiä tunteita ja hyvän elämän edellytyksiä. Se selittää hyveitä ja luonteenvahvuuksia, auttamisen halua, optimismia ja myönteistä vuorovaikutusta. Luonteenvahvuuksien luokitus sisältää 24 suotuisaa ominaisuutta ja mittariston niiden arviointiin. Luokitus tehtiin kolmivuotisessa projektissa, jossa kartoitettiin uskonnoissa ja muissa opeissa laajalti tunnustettuja hyveitä. Työn perusteella luotiin kuuden universaalien päähyveen kategoria ja listattiin niihin kuuluvat luonteenvahvuudet. (Seligman & Steen 2005; Uusitalo-Malmivaara 2014, 64.) Luokitus on esitetty taulukossa 1.

Vahvuudet ovat näkyvissä olevia tai potentiaalisina uinuvia kykyjä, taitoja ja osaamisalueita. Hyveinä pidetään eettisesti ja moraalisesti arvokkaita sekä tavoiteltavia ominaisuuksia, jotka palvelevat yksilöä ja hänen yhteisöjään. Jokaisella on luonteenvahvuuksia. Hyveiden harjoittaminen tapahtuu luonteenvahvuuksia käyttämällä. Kullekin luonteenvahvuudelle on mitattavissa olevat vastakohtat. (Seligman & Steen 2005; Avola & Pietikäinen 2019, 100; Lappalainen & Erkkö 2013, 4). Koulut ja oppilaitokset ovat luontaisia ympäristöjä luonteenvahvuuksien tunnistamiselle ja vahvistamiselle.

TAULUKKO 1. Luonteenvahvuudet ja hyveet (Uusitalo-Malmivaara 2014, 66, 70; Laakso 2020; Avola & Pietikäinen 2019, 103).

Hyve	Viisaus	Rohkeus	Inhimillisyy	Oikeudenmukaisuus	Kohtuullisuus	Henkisyys
Luonteenvahvuus	Luovuus	Urheus	Rakkaus	Ryhmätyötaidot	Anteeksiantavuus	Kauneuden ja erinomaisuuden arvostus
	Uteliaisuus	Sinnikkyys	Ystävällisyys	Reiluus	Nöyryys	Kiitollisuus
	Arviointikyky	Rehellisyys	Sosiaalinen älykkyy	Johtajuus	Harkitsevaisuus	Toiveikkuus
	Oppimisen ilo	Innokkuus			Itsesäätely	Huumori
	Näkökulmanotto-kyky					Henkisyys

NUORTEN LUONTEENVAHVUUKSIEN VAHVISTAMINEN KOULUYMPÄRISTÖSSÄ

Kouluissa opitaan tietoaineksen lisäksi ei-tiedollisia elämäntaitoja, jotka ovat keskeisiä tarkasteltaessa nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan. Pehmeiden taitojen oppiminen voi tapahtua luonteenvahvuuksien viitekehyksessä. Monet suomalaiset opettajat hyödyntävät positiivista pedagogiikkaa työssään, samoin osa koulunuorisotyöntekijöistä. Nuorten toimijuutta voidaan lisätä vahvuusajattelun avulla. (Michel & Mendoza-Denton 2006, 251; Avola & Pentikäinen 2019.) Luonteenvahvuuksiin pohjautuva koulunuorisotyö edesauttaa turvallisten ja kiusaamisesta vapaiden kouluuyhteisöjen luomista.

Vahvuuksia kannattaa opetella tunnistamaan ja kehittää tietoisesti. Kun nuoret oppivat tunnistamaan vahvuutensa ja hyödyntämään niitä, he pystyvät saavuttamaan enemmän myönteisiä asioita elämässään. Luonteenvahvuuksien tiedostaminen rohkaisee tarttumaan haastavampiin tehtäviin. Onnistuminen ruokkii myönteistä kehää itseluottamuksen ja itse-tuntemuksen vahvistuessa. Samanaikaisesti myönteisten tunteiden, kuten toiveikkouden ja optimismin tunteminen lisääntyy ja voimistuu. Vahvuuksien avulla voidaan lujittaa nuorten kyvykkyyksikäsitystä, mikä heijastuu suotuisasti koulumotivaatioon. Osallisuus lisääntyy, kun nuoret rohkaistuvat aktiivisiksi toimijoiksi ja vastuunottajiksi. Kiitollisuus, optimismi, sinnikkyys ja kyky itsesäätelyyn ennustavat hyvinvointia nuoruudessa. Hyvään keskittymisen toimii ennalta ehkäisevästi. Vahvuusajattelun myötä nuoret oppivat itseohjautuvuuden

edellyttämiä valmiuksia. (Gillham, Adams-Deutsch, Werner, Reivich, Coulter-Heindl, Linkins, Winder, Peterson, Park, Abenavoli, Contero, & Seligman 2011; Avola & Pietikäinen 2019, 100–101; Lappalainen & Erkko 2013, 4.) Nuorisotyöntekijä voi hyödyntää luonteenvahvuuksien mittaristoja pohtiessaan nuorten kanssa kunkin henkilökohtaisia vahvuuksia.

LUONTEENVAHVUUKSIEN MITTAAMINEN: VIA-YOUTH JA KTA

VIA-Youth on 10–17-vuotiaille tarkoitettu testi, jonka avulla saadaan tietoa nuorten hyvistä ominaisuuksista. Nuoret tarvitsevat usein nuorisotyöntekijän ohjausta jaksakseen täyttää testin ja kyetäkseen tunnistamaan vahvuuksiaan. Testin täyttäminen soveltuu muun muassa tilanteisiin, joissa etsitään nuorille ratkaisuja arjen haasteisiin. Testi on suomennettu ja tehtävissä verkkosivulla <http://viacharacter.org>. Testituloksista nähdään, mitkä vahvuudet tulevat voimakkaimmin esiin, eli mikä on nuorelle luontaista vahvuuksien käyttöä. Testin tekeminen on hyvä tapa aloittaa luottamuksellinen ohjaussuhde. Testitulokset ovat aina myönteisiä; jokaisella esiintyy kaikkia luonteenvahvuuksia, vaikka esiintymisen voimakkuus vaihtelee. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 72; Avola & Pietikäinen 2019, 102–105; Laakso 2020; Laakso 2021; VIA Character Strengths 2021.) Nuorisotyöntekijä voi pohtia nuorten kanssa, miten tunnistettujen vahvuuksien käyttöä arjessa voisi lisätä.

Käyttätymiseen ja tunteisiin liittyvistä vahvuuksista on tehty suomenkielinen arviointiväline, KTA. Mittari on suomennos yhdysvaltalaisesta Behavioral and emotional rating scale-2:sta, jossa arvioidaan positiivisia asioita nuoresta ja koulusta. Kyselyssä on 52 väittämää, joilla arvioidaan käyttäytymistä, sosiaalisia suhteita ja tunteiden hallintaa, osaamista, itsetuntemusta ja itseluottamusta. (Hotulainen ym. 2014, 274–275.)

LUONTEENVAHVUUKSIIN PERUSTUVA KOULUNUORISOTYÖ

Nuorten osaaminen ja luonteenpiirteet muuntuvat vahvuuksiksi, kun merkitykselliset toiset huomaavat ja sanoittavat niitä nuorille. Vahvuuksien tiedostaminen kompensoi heikkouksia. Koulunuorisotyössä voidaan kompensoida itsearvioissa tapahtuvaa ikäsidonnaista notkahdusta käytännön esimerkkien avulla.

Nuorisotyöntekijän ohjauksessa voidaan askarrella vahvuuspuita koulun tiloihin. Paperista leikataan suuri puun runko, joka kiinnitetään seinälle. Nuoret kiinnittävät runkoon itseään kuvaavan ja paperista askartelemansa puunlehden, johon he kirjoittavat nimensä ja luonteenvahvuutensa. Nuoret kirjoittavat lehtiin nimensä ja luonteenvahvuutensa. Nuoria voidaan auttaa huomaamaan positiivisia tunteita ja käsittelemään rakentavasti negatiivisia tunteita luonteenvahvuuksia peilaamalla. Vahvuuksista on mahdollista etsiä voimavaroja, kun elämäntilanne on vaikea tai kun nuorilla ei ole koulumotivaatiota. Välituntitoiminnassa

nuoret voivat antaa kavereille vahvuuskortteja vertaispalautteena. Nuorten kanssa voidaan askarrella vahvuuskäsiä paperille piirtämällä ja leikkaamalla. Vahvuuskädessä jokainen sormi kuvaa nuoren yhtä vahvuutta. Vahvuussanaston oppimisesta on hyötyä työhaussa. Vahvuuslistoista löytyy myös kehittymisen kohteita. Nuoria voidaan kannustaa kysymään läheisiltään vahvuuksistaan tulostetun vahvuuslistan avulla. (Hotulainen, Lappalainen & Erkko 2014, 277; Laakso 2020; Laakso 2021.)

Lukiolaisia on ryhmitetty luontevahvuuksien ominaisuuskaupalla. Menetelmä on kuvattu [Koulujeesarin käsikirjassa](#) (Hännikäinen-Uutela 2020, 26–27). Luontevahvuuksien pohjalta ideoituihin ryhmätoimintoihin kannattaa tulostaa ja laminoida [luontevahvuuskortit Mieli ry:n verkkosivuilta](#) (Suomen mielenterveys MIELI ry. 2021). Samalla sivustolla on vinkkejä luontevahvuuksien hyödyntämisestä nuorten ryhmissä. Lisätietoa ja välineitä vahvuusperusteisesta koulunuorisotyöstä saa muun muassa Uusitalo & Vuorisen (2016) ja Avolan & Pentikäisen (2019) teoksista.

LÄHTEET

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatusta. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. Espoo: BEEhappy Publishing.

Gillham, J., Adams-Deutsch, Z., Werner, J., Reivich, K., Coulter-Heindl, V., Linkins, M., Winder, B., Peterson, C., Park, N.; Abenavoli, R., Contero, A. & Seligman, M. P. E. 2011. Character strengths predict subjective well-being during adolescence, *The Journal of Positive Psychology*, 6:1. 31-44.

Hotulainen, R., Lappalainen K. & Erkko, S. 2014. Lasten ja nuorten vahuuksien tunnistaminen. Teoksessa Malmivaara-Uusiniitty, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-Kustannus. 264–280.

Hännikäinen-Uutela, A-L. (toim). 2020. Vinkkejä oppilaitosnuorisotyöhön. Koulujeesarin käsikirja. Xamk Kehittää 109. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-241-2> [viitattu 5.5.2021].

Laakso, M. 2020. Vahvuudet nuorisotyössä -koulutus, osa 1. 18.11.2020. Järjestäjä: osamiskeskus Kanuuna.

Laakso, M. 2021. Vahvuudet nuorisotyössä -koulutus, osa 2. 17.2.2021. Järjestäjä: osamiskeskus Kanuuna.

Laakso, M., Fagerlund, Å., Pesonen, A-K, Lahti-Nuuttila, P., Figueirido, R. A. O., Karlsson, C., & Eriksson, J. G. 2020. Flourishing Students: The Efficacy of an Extensive Positive Education Program on Adolescents' Positive and Negative Affect. *International Journal of Applied Psychology*.

Lappalainen, K. & Erkko, S. 2013. Vahvuuksia tunnistamalla käyttäytymisen ja tunteiden hallintaa koulussa. Itä-Suomen yliopisto. ISKE-hanke.

Mayerson, N. H. 2020. The Character Strengths Response: An Urgent Call to Action. *Frontiers in Psychology* 2020; 11: 2106.

Michel, M. & Mendoza-Denton, R. 2006. Tahdonvoima ja sosioemotionaalinen äly ihmisen toimijuuden ja potentiaalisen voimistamisessa. Teoksessa Aspinwall, L. G. & Staudinger, U. M. (toim.) Ihmisen vahuuksien psykologia. Helsinki: Edita.

Positiivinen kasvatusta. Kasvatuksen tueksi kaikille kasvattajille – Empatiolla ja rakkaudella kohti yhteistä hyvinvointia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://positiivinenkasvatusta.fi/> [viitattu 5.5.2021].

Positive Psychology.com. Saatavissa: <https://positivepsychology.com/> [viitattu 5.5.2021]

Seligman, M. E. P. & Steen, N. 2005. Positive Psychology Progress. Empirical Validation of Interventions. *American Psychologist* Vol. 60, No. 5. 410-421. Washington D. C.: American Psychologist Association.

Seligman, M. E. P., Rashid, T. & Parks, A. C. 2006. Positive Psychotherapy. *American Psychologist*. November 2006. Washington D. C.: American Psychologist Association.

Sheldon, K. M. & King, L. 2001. Why Positive Psychology Is Necessary. *American Psychologist*. March 2001. Washington D. C.: American Psychologist Association.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään vahvuutensa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Suomen mielenterveys MIELI ry. Luontevahvuuskortit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/vahvuuskortit> [viitattu 5.5.2021].

Uusitalo-Malmivaara, L. 2014. Hyveet ja luontevahvuudet. Teoksessa Malmivaara-Uusitalo, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-Kustannus. 63–84.

VIA Character Strengths. 2021. VIA Character Org. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.viacharacter.org/> [viitattu 21.4.2021].

KIPU – KIUSAAMISEEN PUUTUTAAN -MENETelmä

Tuija-Leena Purjo, Erik Hänninen & Sonja Lesch

Non Fighting Generation ry (NFG) on vuodesta 1996 lähtien toteuttanut nuorten väkivallattomuuskasvatusta Etelä-, Itä- ja Kaakkois-Suomessa. Järjestön ohjaajat ovat ohjanneet vuosien aikana noin 20 000 iältään 8–20-vuotiasta lasta ja nuorta. Toiminnan pääasiallisena tarkoituksena on ohjata nuoria vähentämään väkivaltaa ja kiusaamista samalla kun heitä ohjataan arvokkaaseen ja merkitykselliseen elämään.

Järjestön kaikki toiminta perustuu sen kehittämään kasvatustilanteeseen, joka puolestaan perustuu holistiseen filosofiseen ihmiskäsitykseen. (Purjo 2010). Tähän sisältyy ajatus arvokkaasta kohtaamisesta, jossa jokainen kasvatustilanne ja ihminen on arvokas. Tämä kasvatustilanteeseen näkyy ohjaustilanteissa siten, että nuorta kohdellaan aina arvokkaana, ainutlaatuisena persoonana niissäkin tilanteissa, joissa tämän tekoja tai sanomia joudutaan konfrontoimaan. Tällöin nuorelle syntyy kokemus, että hän on arvokas. Tavoitteena on luoda luottamuksellinen suhde ohjaajan ja ohjattavan välille, jotta ohjaustilanteista tulisi nuorelle merkityksellinen kokemus.

Ohjaaja toimii keskustelun ohjaajana pohtien, kysellen, kannustaen, kyseenalaistaen ja ohjaten nuorta kohti kasvatustavoitteita. Järjestön kasvatustilanteiden mukaan pysyviä kasvatustuloksia saadaan aikaan niin, että nuori itse pohtii arvojaan, suhtautumistapojaan (asenteet), tunteitaan ja toimintaansa. Tätä kutsumme jäävuorimalliksi. Pitää vaikuttaa väkivallan ja kiusaamisen taustalla oleviin tekijöihin, että kasvatuksella saavutetaan pysyviä muutoksia. Nuori voi muuttaa käyttäytymistään vain, jos hän oppii tunnistamaan ja omaksumaan sellaisia arvoja, suhtautumistapoja ja tunteita, joissa väkivalta ei ole hänelle enää vaihtoehto. Ohjaustilanteissa nuoria kannustetaan ja ohjataan löytämään rakentavia vuorovaikutus- ja toimintatapoja.

Järjestö on kehittänyt vuosien aikana useita kasvatustilanteita, jotka perustuvat yllä kuvattuun kasvatustilanteeseen. Menetelmät sisältävät harjoituksia, jotka johdattelvat teemoihin. Ohjauksella halutaan vaikuttaa arvoihin, suhtautumistapoihin (asenteet), tunteisiin ja toimintatapoihin. Ohjaustilanteessa huomioidaan arvostavan kohtaamisen periaate. Väkivallan ja kiusaamisen vähentämisen lisäksi tarkoituksena on, että nuori saa elämäänsä merkityksellisyyttä, eettisyyttä, hyvyttä, erilaisuuden hyväksymistä ja hyvän tahtomista muille. Tavoite on ohjata nuorta kohti hyvää elämää.

VÄKIVALTA, KIUSAAMINEN JA NIIHIN PUUTTUMINEN

Järjestö saa vuosittain runsaasti yhteydenottoja, joissa pyydetään apua pitkään jatkuneen tai vaikean kiusaamisen lopettamiseen. Viimeisten viiden vuoden aikana yhteydenotot ovat lisääntyneet vuosittain 20–30 %, mikä kertoo nuorten avuntarpeen kasvusta.

Eroa kiusaamisen ja väkivallan välille on usein mahdotonta vetää, varsinkin jos nuorten tekemä kiusaaminen täyttää vakavan väkivallan, jopa rikollisen toiminnan tunnuspiirteet. Pitkään kestäneessä kiusaamisessa tilanne on kriisiytynyt. Se vaikuttaa kiusatun mielen-terveyteen ja itsetunnon alenemiseen sekä minäkuvaan ja sosiaalisten tilanteiden pelkoon. (Hamarus, Holmberg-Kalenius & Salmi 2015.) Jos kiusaamiseen ei puututa ajoissa ja alistaminen saa jatkua pitkään, jäljet voivat olla vaikeasti korjattavia. Kiusatulle on tärkeintä osoittaa empatiaa ja kuunnella, jotta tämä voisi voimaantua vaikeasta tilanteesta huolimatta, ja auttaa häntä jatkamaan elämäänsä eteenpäin kiusatuksi tulemisen kokemusten jälkeen. Pääasia prosessissa on, että kiusaaminen loppuu, koska muuten kiusatun tilanne jatkuu ja kriisiytyy lisää. Osa kiusatuista nuorista käy terapiassa, mutta kiusaaminen ei lopu, jos ainoastaan uhria autetaan terapiassa tai tämä siirretään toiseen kouluun, vaan kiusaaminen jatkuu koulussa tavalla tai toisella. (Koski & Kilpeläinen 2020.)

Myös kiusaajat voivat kokea mielen-terveysongelmia ja itsetuhoisuutta (Luukkonen 2010). Nuoria jotka kiusaavat tulisi ohjata ajattelemaan elämänsä tapahtumia ja toimintaansa niin, että voisivat päästää haitallisista toimintatavoista irti. Tavoitteena on oppia kehittämään uusia vuorovaikutustapoja, joiden avulla elämään tulee enemmän positiivisia merkityksiä ja mahdollisuuksia. Tärkeää on, että he osaavat aidosti arvostaa itseään, jolloin heillä ei ole tarvetta alistaa muita. Kaikille osapuolille on tärkeää, että yhdessä pohditaan elämän merkityksellisiä asioita ja nähdään jokaisen elämä arvokkaana. Nämä seikat ehkäisevät tehokkaimmin kiusaamista.

KIPU-MENETELMÄ KÄYTÄNNÖSSÄ

Vuonna 2019 NFG kehitti uuden menetelmän vakavan kiusaamisen vähentämiseksi. Sen nimeksi muodostui ”KiPu – Kiusaamiseen Puututaan” -toimintamalli (KiPu), jossa yhdistyy useita järjestön kehittämiä kasvatustapojen yhdeksi laajaksi kokonaisuudeksi. Viitekehyksenä tässäkin menetelmässä on järjestön kasvatustilafilosofia. Toimintaa toteutetaan yleensä kokonaisen koululuokan tai lastensuojelun laitoksen kanssa. Se sisältää koko ryhmälle suunnattua sekä pienryhmien ohjausta ja yksilöohjausta tarpeen mukaan. Näitä voidaan käyttää hyvin joustavasti tilanteen ja tarpeen mukaan.

Työskentely aloitetaan yleensä koko ryhmän kanssa 2–3 ohjauksella, minkä jälkeen ryhmän osallistujat jaetaan pienempiin ryhmiin yhteistyössä kohdetahon kanssa. Pienryhmät muodostetaan niiden roolien perusteella, joita ryhmän osallistujilla kiusaamisessa

on (kiusaajat, kiusatut, sivustaseuraajat). Yksilöohjausta tarjotaan tarvittaessa ainakin kiusatuille ja kiusaajille, jotka ovat kiusaamisessa keskeisissä rooleissa.

Toiminnan onnistumista edesauttaa, että yhden ryhmän kanssa voidaan työskennellä tarvittaessa hyvinkin pitkään, jopa kuukausia. Toimintaan sisältyy jopa 30–40 erilaista ohjaustilannetta, joita voi varsinkin alussa olla useita viikon aikana eri kokoonpanoissa. Ohjauskerran kesto on 45–90 minuuttia. KiPu-toimintaa tarjotaan pääsääntöisesti 10–18-vuotiaille, mutta joskus myös alle 10-vuotiaille. KiPu-prosessi toteutetaan aina kahden NFG:n ohjaajan työparina. Pienryhmässä ja yksilöohjauksessa voi olla vain toinen ohjaaja paikalla.

Menetelmänä KiPu mahdollistaa kiusatun ja kiusaajien kokemusten esille tuomisen avoimesti ohjaajan kanssa. Näihin kuuluvat muun muassa kiusaamistilanteisiin johtaneet tilanteet, kunkin rooli kiusaamistilanteessa ja sen vaikuttimet sekä se, miten kiusaaminen vaikuttaa toisiin osapuoliin. Jokaisen vastuuta toiminnastaan korostetaan, koskee se sitten kiusaajia tai sivustaseuraajia. Ohjaajan rooli on auttaa nuoria omaksumaan myönteisiä asenteita ja empatiaa toisiaan kohtaan. Ohjaajan tulee tuoda esille kiusaamisen haitalliset vaikutukset. Toisten ihmisten arvostus ja koskemattomuus ovat tärkeitä teemoja työskentelyssä. Kielteisiin asioihin keskittyminen ei johda kuitenkaan hyvään lopputulokseen. Sen vuoksi on tärkeää luoda nuorille toivoa ja tukea, että he osaavat tunnistaa itsessään myönteisiä asioita madaltaakseen kynnyistä tehdä oman ja muiden elämän kannalta myönteisiä asioita.

Tärkeää on, että toiminnan jälkeen nuoret pystyvät ottamaan vastuun toiminnastaan ja sen seurauksista, minkä lisäksi he pystyvät asettumaan toisen asemaan. Myötätunnon kokeminen ja toisten ihmisten arvostus – samoin kuin terve itsearvostus – ovat tekijöitä, jotka ehkäisevät kiusaamista ja muuta haitallista toimintaa tehokkaasti. Vastuun ottamiseen kuuluu oleellisena osana, että nuori tiedostaa omat valintansa.

Tapauksesta ja tilanteesta riippuen toiminta voi painottua enemmän johonkin osa-alueeseen, kuten esimerkiksi kiusaamisen tunnistamiseen, kiusaamisen eri rooleihin, omien tunteiden hallintaan, myötätunnon osoittamiseen, arvostuksiin tai vastuunkantoon omista teoista ja puheista. Vuorovaikutus ryhmässä ja jokaisen omat vuorovaikutustavat ovat aina mukana työskentelyssä. Niitä tarkastellaan osana kiusaamista. Painopiste voi myös olla asenteissa itseä ja toisia kohtaan sekä erilaisuuden hyväksymisessä. Käytännössä luodaan ohjausprosessi, joka auttaa parhaiten juuri kyseisen ryhmän nuoria.

Kohdetahon edustaja – kuten luokan opettaja, kuraattori tai ohjaaja – voi olla joissakin ohjaustilanteissa mukana, mikäli se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi eikä riko osallistujien luottamusta. Yksilöohjaustilanteissa näin ei kuitenkaan tehdä, vaan ohjaus toteutetaan vain nuoren ja kasvatusohjaajan välillä.

Koko KiPu-toiminnan aikana NFG:n kasvatusohjaajien kanssa toimii tiiviisti yhteistyössä kohdetaho, jonka edustajiin voivat kuulua muun muassa opettaja, kuraattori, rehtori tai kaikki edellä mainitut. Alussa pidetään tilanearviointi, jossa samalla sovitaan ohjauksen aloittamisesta ja käytännön järjestelyistä. Ohjaajat ja kohdetahon edustajat keskustelevat tilanteesta säännöllisesti prosessin kuluessa, jolloin saadaan palautetta puolin ja toisin. Näiden perusteella ohjausta voidaan painottaa tarvittavalla tavalla.

KIPU-TOIMINNAN RAKENNE PIENRYHMÄ- JA YKSILÖOHJAUKSESSA

Pienryhmiin jakautuminen perustuu tavallisimmin kunkin osallistujan rooliin kiusaamistilanteissa. Siinä huomioidaan myös ryhmän dynamiikan kannalta toimivimmat kokoonpanot. Ainakaan alussa kiusaajia ja kiusattuja ei ohjata samassa pienryhmässä. Prosessin loppupuolella se on taas hyvinkin hyödyllistä.

Usein kiusatun tukeminen yksilöohjauksessa ja erillään muista nuorista on osoittautunut parhaimmaksi ratkaisuksi sellaisella nuorella, joka kamppailee pitkittyneestä kiusaamisesta seuranneiden itsetunto-ongelmien, sosiaalisten tilanteiden pelkojen ja yksinäisyyden kanssa.

Sivustaseuraajien pienryhmän tai -ryhmien tavoitteena on lisätä nuorten tietoisuutta omasta osuudestaan ja vallastaan vaikuttaa kiusaamistilanteisiin, sekä tarjota konkreettisia keinoja puuttua kiusaamiseen. Näissä ohjauksetojoja voi olla vähemmän kuin kiusaajille suunnatuissa pienryhmissä.

Jokaisessa KiPu-prosessissa pienryhmiin jako on tehtävä erillisen harkinnan perusteella. Siinä pitää olla hyvinkin sensitiivinen, että prosessi etenee jatkossa suotuisasti.

OHJAUSKERTOJEN TEEMAT JA MENETELMÄN KUVAUS

Ohjaajat voivat valita kullekin ryhmälle tarkoituksenmukaiset ja parhaiten soveltuvat teemat ja harjoitukset järjestön eri menetelmistä tilanteen ja tarpeen mukaan. KiPu on hyvin joustava työmuoto. Toiminnan alkaessa hahmotellaan ohjausrunko, mutta sitä sovelletaan ja muutetaan tilanteen vaatimusten mukaan. Näin varmistetaan tavoitteen saavuttaminen: kiusaamisen loppuminen tai sen merkittävä väheneminen.

Yhtä teemaa, esimerkiksi tunnetaitojen tai vuorovaikutuksen parantamista tai suhtautumistapoja ja arvostuksia käsitellään yleensä useammalla ohjauskerralla siten, että aina mennään syvemmälle tasolle. Samoja teemoja ja niiden harjoituksia voidaan lähtökohtaisesti käyttää sekä yksilö- että pienryhmäohjauksessa. Eri ryhmäkokoonpanoissa käsitellään juuri kyseiselle ryhmälle tarpeellisia teemoja ja aiheita. Ohjaaja voi myös antaa eri ohjauksetoina seuraavaan ohjaukseen mennessä tehtäväksi muodollisen kotitehtävän, joka valmistelee

nuoria seuraavaa kertaa tai teemaa varten. Alla esitellään teemoittain harjoituksia, joita voidaan toteuttaa KiPu-toiminnan aikana.

1. Esittely ja tutustuminen

Ryhmätoiminnan alussa ohjaajat ja nuoret esittäytyvät tuomalla itsestään esille esimerkiksi kiinnostuksen kohteita, harrastuksia ja perustietoja. Kun tiedämme toisesta jotain tai löydämme toisesta yhteisiä piirteitä, on vuorovaikutuksellinen ohjaussuhde helpompaa ja luonnollisempaa muodostaa. Tähän voidaan käyttää esimerkiksi ensimmäiset kaksi ohjauskertaa. Vaihtoehtoisesti voidaan tehdä yhdellä ohjauskerralla useampi tutustumisharjoitus.

- Esitellään ryhmän toiminta ja käsiteltävät teemat.
- Tutustuminen (voidaan tehdä keskustellen tai käyttää apuna Tutustumiskorttipeliä tai Kysymyskortteja).

2. Omat vahvuudet

Omat vahvuudet ovat kyvykkyyksiä ja taitoja, joissa nuori on hyvä. Ne voivat myös olla sellaisia, joita nuori ei itse vielä tiedosta. Vahvuuksia on tärkeää vahvistaa. Nuori ohjataan pohtimaan niiden merkityksiä itselle ja omalle elämälle. Tähän voidaan soveltaa esimerkiksi erilaisia itsetuntemukseen, voimaantumiseen ja elämän eri osa-alueisiin liittyviä harjoituksia.

- Vahvuusharjoitus: kirjataan vahvuuksia, joita itsellä on sekä vahvuudet, joita voi käyttää kiusaamiseen puuttumiseen. Lisäksi pohditaan, mitä vahvuuksia tarvittaisiin, jotta kiusaamista voitaisiin ehkäistä.
- Vahvuuskortit: mitä hyviä puolia näen itsessäni ja kavereissani, löydämmekö toisistamme vahvuuksia, joita toinen ei ole tiedostanut?
- Minä nyt ja tulevaisuudessa: pohditaan oman elämän vahvuuksia ja millä konkreettisilla tavoilla vahvuuksia voidaan käyttää saavuttaaksesi asioita, joista unelmoit.

3. Suhtautumistavat eli asenteet

Nuoren haitallisen käyttäytymisen takana voi usein olla haitalliset omaksutut suhtautumistavat eli asenteet, jotka vaikeuttavat nuoren kykyihin säädellä toimintatapojaan vaikeissa tilanteissa. Kokonaisvaltainen negatiivinen asennoituminen elämään ja aggressiivinen suhtautuminen muihin ihmisiin luo elämään arvottomuuden tunnetta ja sosiaalisia ongelmia. Suhtautuminen voi näkyä esimerkiksi siinä, miten nuori suhtautuu erilaisuuteen ja erilaisiin ihmisiin. Seuraavilla harjoituksilla voidaan pohtia asenteita ja löytää vastoinkäymisten kautta arvokkuutta elämään.

- Elämisen käänttöpuolet: mitä hyviä ja huonoja puolia elämän eri osa-alueista tai asioista löytyy? Kuinka erilainen suhtautuminen vaikuttaisi niihin?
- Ihmisten kesken: mitä arvoja, toimintatapoja, tunteita ja asenteita liittyy ihmisten kohtaamiseen?
- Suhtautumisen tapani: pohditaan omia tapoja suhtautua eri tilanteissa itseen, muihin ihmisiin ja asioihin. Mitkä asenteet, tunteet ja arvot ohjaavat suhtautumistapojasi?

4. Arvot ja arvostuksen kohteet

NFG:n toiminnan keskiössä ovat ihmisen arvot ja erilaiset arvostuksen kohteet. Tarvitsemme arvoja elämäämme säätämään tunteita, asenteita ja toimintatapoja siltä pohjalta, mikä elämässä on arvokasta. Jos ihminen pyrkii hyvään ja uskoo arvokkaiisiin asioihin elämässään, hän mitä todennäköisimmin toimii arvokkaasti itseään ja muita kohtaan. Harjoituksia arvojen pohtimiseen voisivat olla esimerkiksi:

- Elämän arvokkaat asiat: pohditaan harjoituksen kautta, mistä asiasta luopuisit vaikeassa tilanteessa ja mistä et luopuisi mistään hinnasta.
- Arvo-omenapuu: arvojen hierarkia, oma arvojärjestelmä.
- Jäävuoripeli ja Minä-sinä-me -kaveripeli.

5. Tunteet ja vuorovaikutustaidot

NFG:n ja KiPu-toiminnan keskeisiä käsiteltäviä teemoja ovat tunteet ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen ja syventäminen. Näitä asioita käsitellään useilla eri ohjauskerroilla. Tunteisiin liittyviä harjoituksia voisivat olla esimerkiksi:

- Fiiliskierros.
- Tunnealias-peli.
- Tunneharjoitus: tavoitteena oppia tunnistamaan tunteita, esimerkkikysymyksiä:
  - Mitä tunnet, kun... (ohjaaja voi keksiä sopivan tilanteen).
  - Mitä tunnet, kun sinut suljetaan porukan ulkopuolelle?
  - Mitä tunnet, kun näet jotakuta kiusattavan?
  - Mitä tunnet, kun sinua kehutaan?
- Jäävuoripeli: järjestön kehittämä oma lautapeli.
- Monia muita järjestön kehittämiä tunneharjoituksia.

6. Empatia ja sen merkitys

Teemana myötätunto ja empatia ovat keskeisiä, jotta kiusaaminen saadaan loppumaan. Myötätunnon merkitystä kiusaamisen ehkäisemisessä ei voi ylikorostaa. Monilla nuorilla

empatiakyky on syystä tai toisesta heikentynyt, eivätkä he kykene asettumaan kiusatun asemaan eikä kiusaaminen tuota heille tunnontuskia. Empatia liittyy myös erilaisuuden hyväksymiseen. Harjoitus empatiasta ja erilaisuuden hyväksymisestä voi olla esimerkiksi:

- Ihmisten kesken -harjoitus: tehtävässä pohditaan, miten kohtaan/kohtelen tuntematonta/vierasta ihmistä sekä ystävän/perheen välisiä tunteita/kohtelua.
- Myötätuntoharjoituksissa voidaan käyttää esimerkkeinä myös eläimiä, esim. koira, kissa ja miten nuori suhtautuu eläimiin, herättääkö ne myötätuntoa.

7. Omien toimintatapojen tarkastelu

Omien toimintatapojen ja valintojen merkitystä korostetaan kasvatusfilosofiassamme. NFG:ssä koemme, että pohtimalla omia arvoja ja tunteisäätelykykyjen kehittämisen kautta voidaan saada aikaan positiivista ja elämänmyönteisiä valintoja. Positiivisten toimintatapojen kautta saadut myönteiset kokemukset ovat tärkeässä roolissa haitallisen käytösketjun katkaisemisessa ja nuorten rohkaisemisessa tekemään eettisesti kestäviä valintoja. Toimintatapojen ja tekojen pohtimista voivat auttaa seuraavat harjoitukset:

- Harjoitus ”Parhaat reagoimisen tavat”.
- Jäävuoripeli: pelin avulla voidaan pohtia myös omia toimintatapoja, asenteita, niiden takana ja sitä, miten tunnereaktiot vaikuttavat niihin.
- Minä-sinä-me-kaveripeli: Järjestön kehittämä ihmissuhteisiin keskittyvä lautapeli.

8. Ohjaustoiminnan yhteinen päätös

Kun ryhmän kanssa on edetty niin, että kiusaaminen on selkeästi vähentynyt ja nuoret ovat omaksuneet myönteisiä toimintatapoja, asenteita, tunteiden säätelytaitoja ja elämänmyönteisiä arvoja, päätetään KiPu-prosessi ryhmän yhteiseen tapaamiseen. Viimeisen kerran pääpainona on tuoda esiin yhteisiä ja jokaisen omia onnistumisia. Viimeisen ohjauksen harjoituksissa ja keskusteluissa tehdään:

- Harjoitus, jossa jokainen pohtii luokan nykytilannetta ja tulevaisuutta seuraavien kysymysten avulla:
  - Yksi asia joka ryhmässä on parantunut.
  - Yksi haaste, jossa voitaisiin vielä kehittyä.
  - Yksi toive kavereille/ryhmälle.
  - Yksi toive opettajalle/omalle ohjaajalle.
- Luokan kanssa yhteishenkeä kehittävää toimintaa. Yhdessä tekemisestä sovitaan esim. viimeiselle kerralle jotain kevyempää ja palkitsevaa toimintaa. Toiminnan päättymisen kynnyksellä on hyvä korostaa toivoa, arvostusta ja yhteishenkeä ja palkita nuoria positiivisesta kehityksestä ja yhteistyöstä.

NFG:N TOIMINNAN TULOKSIA

Toimintaan osallistuneilta nuorilta ja yhteyshenkilöiltä kerätään arviointi. Vastausprosentti on noin 60.

NFG:n toimintaan (mukaan lukien KiPu-toiminta) osallistuneiden nuorten itsearvioinnin perusteella henkisen ja fyysisen väkivallan sekä kiusaamisen kokemukset, käyttö ja muodot ovat vähentyneet ja lieventyneet. Nuorten yksinäisyys on vähentynyt. Nuorten yhteisössä – kuten koululuokassa – työskentely on muuttunut selkeästi myönteisemmäksi. (Nuorten itsearvioinnit 2019-2020.)

Arvioinneissa näkyy, että nuorten fyysisen ja psyykkisen väkivallan määrä on vähentynyt. Vakavaa väkivaltaa ei kohdetahojen mukaan käyttänyt kukaan toimintaan osallistuneista. Avoimissa palautteissa kohdetahojen edustajat arvioivat, että tavoitteet ovat toteutuneet. Niistä selviää myös, että nuorten tunteiden säätelytaidot on kehittyneet. Kaiken kaikkiaan tuloksien voidaan sanoa olevan positiivista. Nuorten kehitys on ollut toiminnan tavoitteiden mukaista. Alla sitaatteja avoimista palautteista:

”Tuloksiin vaikutti tiivis, pitkäjänteinen, suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työskentely sekä nuorten ja ohjaajan välisen täydellisen luottamuksen löytyminen.”

”Vastuun ottaminen omasta toiminnasta parani nuorilla. Taidot toimia haastavissa tilanteissa paranivat huomattavasti. Nuorten ymmärrys oman hyvinvoinnin tärkeydestä parani.”

”Ryhmädynamiikka on selkiytynyt ja ryhmä vaikuttaa levollisemmalta, kun asema ryhmässä on selvä.”

”Saavutettuihin tuloksiin on vaikuttanut ohjaajien periksiantamattomuus ja usko yhteiseen tavoitteeseen ja sitoutuminen siihen sekä aikatauluihin.”

Lisätietoa Non Fighting Generation ry:n (NFG) toiminnasta löytyy [yhdistyksen verkkosivuilta](#). Lisätietopyynnön ja yhteydenotot voi jättää sähköpostitse: nfg@nfg.fi tai verkkosivujen [yhteydenottolomakkeella](#).

LÄHTEET

Hamarus, P., Holmberg-Kalenius, T. & Salmi, S. 2015. Opas kiusaamisen jälkihoitoon, 50–53. Kirja. Juva: PS-kustannus.

Koski, S. & Kilpeläinen, K. 2020. Miksi se on usein kiusattu, joka joutuu vaihtamaan koulu? Näin vastaavat asiantuntijat. Verkko uutisartikkeli. Alma Media. Päivitetty: 23.9.2020. Verkko lehti. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/39fa9a13-f635-46d0-8744-8839138232fc> [viitattu 9.5.2021].

Lepistö, J. 2020. Kohtuuttomia työpäiviä, ylikuormitusta, tavoittamattomia oppilaita – 5500 opettajan koronakysely paljastaa: ”Työmäärä kasvoi kestävämmäksi”.

Luukkonen, A-H. 2010. Bullying behaviour in relation to psychiatric disorders, suicidality and criminal offences: a study of under-age adolescent inpatients in Northern Finland. Tutkimusartikkeli. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:isbn:9789514263019> [viitattu 9.5.2021].

Non Fighting Generation ry. Pää kylmänä – sydän lämpimänä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nfg.fi/> [viitattu 9.5.2021].

Non Fighting Generation ry. Ota yhteyttä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nfg.fi/otayhteytta/> [viitattu 9.5.2021].

Non Fighting Generation ry. Nuorten itsearviointit. 2019–2020.

Purjo, T. 2010. Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen. Eksistentiaalinen-fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis-eettisen nuorisokasvatuksen perustana, 20–25. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tampereensis 1565.

OPPILASKUNNAT NUORTEN OSALLISUUSRAKENTEENA

Tiina Karhuvirta

Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen on turvattu suomalaisessa lainsäädännössä varsin kattavasti. Vuonna 2020 valmistuneessa arviointiraportissa lapsen osallistumis-oikeuksista (OM 2020) todetaan, että monet asiat toteutuvat hyvin tai jopa mallikkaasti. Raportissa esitettiin useita kehityskohteita, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien toiminnan kehittäminen. Näiden roolia ja aktiivisuutta olisi vahvistettava kaikin tavoin koulun arjessa ja hallinnossa, kuten johtoryhmien, opettajankokouksien ja vanhempaintoimikuntien työskentelyssä. Koulujen hyvien toimintakäytäntöjen toivotaan myös leviävän.

Osallisuus on kokemus kuulumisesta johonkin, kokemus siitä, että olen arvokas osa yhteisöä ja että minulla on mahdollisuus vaikuttaa yhteisön päätöksentekoon (Nivala ja Rynänen 2013). Yksilöillä on useita yhteisöjä, joissa osallisuuden kokemuksia on mahdollista saada aikaiseksi. Kyse voi olla kokemusverkosta, joka koostuu useista yhteisöistä. Koulut ja oppilaitokset ovat erityisessä asemassa verkon kutomisessa. Koululla on useita funktioita; se on eittämättä kasvuyhteisö, ja sen tulisi samalla olla demokraattinen yhteisö. Samalla se on myös nuorten vertaisyhteisö. Koulu on myös oppimisen paikka, palvelujen risteyskohta sekä osa kuntaa ja yhteiskuntaa. (Gellin, Herranen, Junttila-Vitikka, Kiilakoski, Koskinen, Mäntylä, Niemi, Nivala, Pohjola & Vesikansa 2012.) Koulu voi vahvistaa nuorten kokemusta kuulumisesta yhteisöön.

Kouluissa ja oppilaitoksissa on mahdollisuus edistää oppilaiden osallisuuden kokemuksia monin tavoin. Kyse on samalla toimintakulttuuriin liittyvästä asiasta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla korostaa lapsen roolia aktiivisena toimijana niin oikeuksiansa edistämässä, toteuttamisessa kuin valvonnassakin. Lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä, jotka on huomioitava asianmukaisesti kaikissa häntä koskevissa asioissa. Osallistumisoikeutta täydentävät artiklat oikeudesta mielipiteen ilmaisemiseen (artikla 13), oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen (artikla 14) ja oikeus yhdistymisvapauteen ja rauhanomaiseen kokoontumisvapauteen (artikla 15). Oppilas- ja opiskelijakuntatyön kehittäminen on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa ja pohjimmiltaan ihmisoikeustyötä.

Oppilaskunnat ovat yksi oppilaiden osallistumiseen tarkoitettu rakenne. Perusopetuslain 47a §:n mukaan ”*oppilaskunnan tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä*”. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee kuulla oppilaskuntaa esimerkiksi ennen

opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien vahvistamista. Toisen asteen opiskelijakuntien tehtävät (Lukiolaki 33 §; Laki ammatillisesta koulutuksesta 106 §) ovat varsin yhteneväiset. Opiskelijakunnan tehtävänä on myös valmistaa ”*osaltaan opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen*”. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava myös muulla tavoin opiskelijoiden mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa. Oppilas- ja opiskelijakuntaan kuuluvat siis kaikki oppilaat ja opiskelijat, vaikka usein oppilaskunnalla tarkoitetaan vain niitä oppilaita, jotka kuuluvat hallitukseen (Löfström, Virta & Salo 2017). Oppilaskunnat ovat usein olleet mukana päättämässä koulun juhlista ja teemapäivistä, ja harvemmin opituntien sisällöistä tai työtavoista (OPH 2011). Oppilaskunnille olisi kuitenkin tarjottava mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintaan laajasti, ja oppilaita olisi rohkaistava esittämään aloitteita, visioita ja kritiikkiä kouluun liittyvistä asioista (Löfström ym. 2017).

OPPILASKUNTATOIMINNAN TAVOITTEITA

Opetussuunnitelman perusteet (POPS; LOPS) konkretisoivat lakeja ja valtioneuvoston asetustekstejä. Koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuurien edellytetään olevan osallistavia ja siten vahvistavan demokraattista toimintaa ja aktiivista kansalaisuutta.

Oppilaskunnan toiminnan tavoitteita on useita. Toiminnan ydintavoitteiksi voi lukea kuuluvuuden tunteen vahvistamisen ja vaikuttamisen mahdollistamisen, eli demokraattisen yhteisön rakentamisen. Samalla kyse on myös hyvinvoinnin edistämisestä (Nivala & Rynnänen 2013). Yhteisöllinen oppilashuolto vahvistaa oppimista, terveyttä ja turvallisuutta sekä oppilaiden osallisuutta. Yhteisöllinen opiskelijahuolto kohdistuu koko opiskeluyhteisöön ja käsittää laajan joukon toimenpiteitä väkivallan ja häirinnän ehkäisemisestä terveyttä ja hyvinvointia edistävien elämäntapojen edistämiseen (THL 2021). Toimenpiteet voivat olla tehokkaampia, kun oppilaskunta on aktiivisesti mukana tuottamassa tietoa, ideoimassa ja toteuttamassa toimintoja, kampanjoita, tietoiskuja tai mitä nuoret ideoivatkaan.

Opetussuunnitelman perusteet huomioivat demokraattisen toimintatavan ja aktiivisen kansalaisuuden tukemisen. Demokraattista toimintatapaa tukevat toiminnot, jotka vahvistavat oppilaiden osallistumista yhteisön päätöksentekoon, mahdollistavat yhteisön jäsenten merkityksellisten asioiden nousemisen päätöksenteon kohteeksi, ja tukevat kaikin tavoin yhteisöön kuulumista. Tärkeää on hahmottaa, ketkä yhteisön jäsenistä pääsevät vaikuttamaan päätöksentekoon, ja mihin asioihin ylipäätään voidaan vaikuttaa. Kyse on siten demokratian laajuudesta ja syvyydestä (Ahonen 2005; Kiilakoski 2017).

Oppilaskuntatoiminnan kehittämisen tavoitteiksi olisi syytä nostaa esimerkiksi seuraavat:

- Luottamuksen ja dialogin vahvistaminen.
- Kuulemisesta kansalaiskeskusteluun.
- Yhteiset oppimisprosessit (Kiiski & Kataja, 2017).

Nämä hieman abstraktit teemat avaavat uusia näkökulmia kehitettäessä oppilaskunnan toimintatapoja laajemmin. Luottamuksen ja dialogin vahvistaminen osana koulun toimintakulttuurin kehittämistä voisi tarkoittaa uudenlaisia yhteisöllisiä toimintoja koulu-yhteisössä. Dialogisuus tai kuuleminen sekä arvostaminen ja ymmärtämiseen pyrkiminen vahvistavat luottamuksen tunteen syntymistä sekä kokemusta kuulumisesta arvokkaana osana yhteisöön. Iästä riippumatta kansalaisilla on kokemus siitä, että päättäjät voivat kyllä kuulla, mutta nämä eivät kuitenkaan kuuntele kansalaisten näkemyksiä tai ota niitä huomioon päätöksenteossa (esim. Häyhtiö ja Rinne 2007; OM 2020). Nuorten kokemus oppilaskuntatoiminnasta saattaa olla se, että huolimatta luottamusoppilaiden ponnisteluista päätökset joka tapauksessa tehdään jossain muualla (Kiilakoski 2017). Kolmas kehittämisen ytimeen nostettava näkökulma koskee osallisuuden edistämisen näkemisen yhteisenä oppimisprosessina, jossa kaikki yhteisön jäsenet oppivat. Lapsenoikeusperustaisen koulun pilotista kootun raportin mukaan toimintakulttuurin muutokset vaativat pitkäjänteistä työtä, resursseja, rakenteita ja muutosten arviointia, johon osallistuvat kaikki koulu-yhteisön jäsenet (Unicef 2019). Se voidaan ymmärtää myös oppimisprosessina, jossa tarkastellaan vallitsevia toimintatapoja, pohditaan käytännön toimia ja arvioidaan mahdollisia muutoksia. Toimintakulttuurin muutoshankkeet haastavat kaikkia yhteisön jäseniä.

Oppilaskuntatoiminnan ja osallisuustyössä yleensäkin kannattaa pohtia ainakin näitä kysymyksiä:

1. Miksi osallisuustyötä tehdään?
2. Onko se lain säätämä pakko vai osa arkipäivän toimintakulttuuria?
3. Mistä asioista yhteisössä kootaan näkemyksiä ja ajatuksia?
4. Ketkä kaikki saavat näkemyksiään esittää?
5. Koskettavatko teemat koko yhteisöä vai osaa siitä?
6. Milloin osallistuminen tapahtuu?
7. Tapahtuuko osallistuminen niin varhain, että päätöksiin voi vielä vaikuttaa?
8. Millaisin keinoin osallistuminen tapahtuu?
9. Onko osallistuminen mielekästä, huomioiko se osallistujien tarpeet ja ovatko osallistumismenetelmät monipuoliset ja nuoria innostavia?
10. Millaiset vaikutukset osallistumisella on ja miten vaikutukset viestitään yhteisössä?

OPPILASKUNTATOIMINNAN HAASTEITA

Oppilaskunnan toiminnan toteuttamisen haasteissa korostuvat toimintaan mukaan valikoituminen ja ohjaamisen kysymykset resurssineen sekä se, mitä oppilaskunnan oletetaan tekevän tai mitä se tosiasiaassa tekee. Tutkimuskirjallisuudessa esitellään useita tapoja, joilla lapset ja nuoret valikoituvat osallisuusryhmiin. Havaintojen mukaan luottamusoppilaat valitaan usein vaaleilla, mutta muitakin tapoja käytetään. Edustaja voi olla kiertävä, tai

kaikki halukkaat voivat osallistua kokouksiin. Tutkimuksissa on todettu, että yleisesti osallisuusryhmiin on voinut päästä opettajan valitsemina ”kutsuttuina” (Kiili 2007; 2011). Nuori on voinut olla erityisen kyvykäs (Alanko 2011). Osallistuminen on joskus voitu kokea ”eliittitaitona” (Löfström, Malama, Mattila, Sinisalo, Elo & Kivinen 2018). Toimintaan mukaan pääseminen lisää kokemuksia aktiivisuudesta, ja voi aiheuttaa vaikuttamismahdollisuuksien kasautumisen tietyille yksilöille yhteisössä.

Oppilaskunnan ohjaaminen on toisinaan jaettu ohjaajaparin kesken, toisinaan oppilaskuntatoiminta voi olla osa koulunuorisotyöntekijän työtä. Oppilaskunnan ohjaaminen voi kuitenkin olla yksinäistä työtä, jolle opettajayhteisö asettaa paineita. Ohjaajat tuskailevat liian niukkoja resursseja ja kokevat joskus, että eivät ennätä paneutua ohjaamiseen haluaamalla tavalla. Oppilaskuntien ohjaamiseen ei ole käytännössä tarjolla koulutusta, tosin vertaistukea on järjestetty sosiaalisen median kautta. Oppilaskuntatoiminnan ohjaajat voivat vaihtua yllättävän tiheään, jolloin ohjaamiskokemuksen kertymiseen ei jää riittävästi aikaa. Opettajakoulutus ei varusta opettajia riittävällä ryhmänhjaustaidolla tai ylipäätään demokratiakasvatukseen liittyvillä menetelmillä.

Oppilaskuntatoimintaa arvioidaan usein näennäiseksi ja vain osaa oppilaita koskevaksi toiminnaksi. Toiminnan vaikutusmahdollisuudet riippuvat koulussa vallitsevasta toimintakulttuurista. Oppilaskuntien hallitusten toimintaa arvioidaan usein edustukselliseksi, vaikka toiminta muistuttaa enemmän osallistuvaa demokratiaa. Kouluyhteisössä päätöksentekoon liittyy usein erityisiä esteitä ja haasteita (Kiilakoski 2017; Alanko 2010), ja vaikuttaminen voikin keskittyä myönteisen ilmapiirin rakentamiseen tempauksineen. Toiminnassa voidaan vältellä ohjaajan näkökulmasta mahdottomien pidettyjen tehtävien nostamista esiin (Karhuvirta & Lestinen 2015).

Muu opettajayhteisö voi asettaa vaatimuksia oppilaskuntatoiminnan laadulle ja luottamusoppilaiden käyttäytymiselle. Toisinaan voidaan unohtaa, että oppilaille itse prosessi voi olla merkityksellisempää kuin toteutuneen tempauksen speaktaakkeliherroin (Heikkinen & Karhuvirta 2018). Toivottavasti keskustelu siitä, antaako opettaja tilaa keskustella oppilaskunnan asioita oppitunnilla on vähentynyt ja kaikki opettajat osaavat arvostaa oppilaiden toimintaa yhteisönsä hyväksi.

Vaikka oppilaskuntatoiminta on ollut lakisäateistä perusopetuksessa kymmenisen vuotta ja toisella asteella vielä pidempään, oppijayhteisöt kipuilevat yhteisön demokraattisessa kehittämisessä. Kehittäminen on havaittu varsin ohueksi ja se on voitu toteuttaa ennako-oletusten johdattelemana (Tammi & Hohti 2017). Toisaalta on havaintoja siitä, että ohjaajilla on hyvä käsitys toimintansa merkityksellisyydestä yhteisön osallisuustyössä. Samalla he ymmärtävät toimintaan liittyvät näennäisdemokratian haasteet. (Karhuvirta & Lestinen, 2015).

HYVÄN TOIMINNAN TUNNUSPIIRTEITÄ

Nuoret itse korostavat keskusteluissa toiminnan tarkoituksesta ensisijaisesti vaikuttamista ja kuulemista asioissaan. Keskustelussa vilahtavat niin toimintakulttuuri kuin osallisuuskin. Nuoret arvostavat toimintaansa ja ymmärtävät sen tavoittelevan tasa-arvoa ja demokratian lisäämistä. Suomessa ei toistaiseksi ole pohdittu oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnan kriteerejä, jotka selkeyttäisivät toimijoille millaiset rakenteet ja toimintatavat ovat tavoitteiden saavuttamisen kannalta oleellisia.

Oppilaskuntatoiminnan laadun arvioinnissa voi hyödyntää soveltuvin osin australialaista versiota (Holdsworth 2009). Sen mukaisesti hyvän oppilaskuntatoiminnan kriteerejä ovat hallituksen kokoontumisten säännöllisyys, kokousten selkeät toimintatavat ja monipuolisten koulunkäyntiin liittyvien asioiden käsittely. Oppilaskunnan hallitus edustaa laajasti erilaisia oppilaita, tiedottaa muita oppilaita, saa heiltä ohjeita ja on hyvin valmennettu tehtävänsä. Oppilaskunnan hallituksella on aikaa käsitellä asioita ja sen jäseniä arvostetaan. Hallitus on mukana koulun päätöksenteossa, ja sillä on opettajien ja rehtorin tuki sekä tarvittavat resurssit.

Keskusteluissa ohjaajien ja oppilaiden kanssa sekä toiminnallisissa työpajoissa koottujen kokemusten ja havaintojen pohjalta suomalaisen hyvän oppilaskuntatoiminnan piirteet voi tiivistää kuuteen asiaan (Kaavio 1), jotka edesauttavat toimivien käytäntöjen luomista ja ylläpitämistä:

1. Hallituksella on säännöllisesti kokoontumisia tai kokouksia, jolloin varmistetaan pitkäjänteinen toiminta.
2. Toiminnassa on mukana monenlaisia lapsia ja nuoria. Tämä edellyttää opettajien kannustusta ja rohkaisua kaikille lapsille.
3. Oppilaskuntatoiminnassa luodaan käytänteitä, mikä takaa sen, että hallituksella on kaikkien koulun oppilaiden kanssa vuorovaikutusta. Tässä rehtori on avainasemassa.
4. Oppilaskuntatoiminnassa on käsiteltävä oppilaiden kannalta mielekkäitä ja merkityksellisiä asioita. Ne voivat liittyä ilmapiiriin ja sääntöihin, mutta myös lain edellyttämiin koulunkäynnin kannalta oleellisiin suunnitelmiin.
5. Jotta oppilaat kokevat toiminnan arvokkaaksi ja merkitykselliseksi on syytä miettiä, miten koulun aikuiset osoittavat osaltaan hallituksen ja muiden toimintaan osallistuvien arvostusta.
6. Toiminnalla on oltava riittävät resurssit.

KAAVIO 1. Oppilaskunnan toimivien käytänteiden perusta.

LOPUKSI

Nuorten osallistuminen ja myönteinen vaikuttaminen edellyttävät useita menetelmiä. Kyse on enemmänkin sekä-että -asetelmasta, ei niinkään joko-tai -asetelmasta.. Kouluissa ja oppilaitoksissa on syytä kehittää osallistavaa pedagogiikkaa, opetusmenetelmiä ja toteuttaa demokratiakasvatusta päivittäin, eikä vain hetkellisinä osallisuustoimintoina. Oppilas- ja opiskelijakunnan toiminta on merkittävä osallistava järjestelmä, johon kokonaiset ikäluokat osallistuvat. Alakoululaisille oppilaskuntatoiminta on ainoa systemaattinen järjestelmä, jonka puitteissa lapset voivat osallistua ja vaikuttaa yhteisössään.

Rakenteita tarvitaan järjestelmällisen toiminnan toteuttamiseksi. Rakenteet ilman innostuneita osallistujia eivät ole toimivia. Helsingin kulttuurijohtaja Tommi Laitio esitti eräässä tilaisuudessa Senin, Nussbaumin ja Aristoteleen ajatuksiin pohjautuvan määritelmän osallisuustyön päämäärästä: *se on hyvä elämä, joka on mahdollisuutta käyttää omia taitojaan yhteisön hyväksi ja elää elämä, jota itsellä on syytä arvostaa.*

LÄHTEET

Ahonen, S. 2005. Kohti osallistuvaa koulukulttuuria. Teoksessa Ojanperä, T. (toim.) Näkökulumia aktiiviseen kansalaisuuteen. Viikin normaalikoulun julkaisuja 2. Helsingin yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://docplayer.fi/28967055-Nakokulumia-aktiiviseen-kansalaisuuteen.html> [viitattu 17.5.2021]

Alanko, A. 2010. Osallisuuden paikat koulussa. Teoksessa Kallio Kirsi Pauliina, Ritala-Koskinen Aino, Rutanen Niina (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkosto Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 105, 55–72.

Gellin, M., Herranen, J., Junttila-Vitikka, P., Kiilakoski, T., Koskinen, S., Mäntylä, N., Niemi, R., Nivala, E., Pohjola K. & Vesikansa S. 2020. Lapset ja nuoret subjekteina koulujärjestelmässä. Teoksessa Anu Gretschel ja Tomi Kiilakoski (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118, 95–148.

Heikkinen, H-M, & Karhuvirta, T. 2018. Oppilaskuntatoiminnan ohjaajan opas. Kehittämiskeskus Opinkirjo.

Holdsworth, R. 2009. Supporting Effective Student Councils. Criteria for Effective Student Councils.

Häyhtiö, T. & Rinne, J. 2007. Satunnaisesta politiikosta refleksiiviseksi toimijaksi – poliittisen osallistumisen muutoksesta. *Politiikka* 49:2.

Karhuvirta, T. & Lestinen, L. 2015. Aktiiviseksi alakoulussa – merkityksellistä osallistumista oppilaskunnassa tai globaalijärjestöjen kanssa? *Nuorisotutkimus* 3-4/2015, 4–19.

Kiilakoski, T. 2017. ”Niillähän on se viimeinen sana” nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa Toom, A., Rautiainen, M. ja Tähtinen, J. (toim.) Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 75, 253–282.

Kiili, J. 2007. Lasten osallistuminen, sukupolvisuhteet ja vallankäyttö. *Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 15(2), 118 - 132. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/50418> [viitattu 17.5.2021].

Kiili, J. 2011. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja sukupolvisuhteiden hallinta. Kunnallisen lapsiparlamenttitoiminnan tarve, toteutus ja tavoitteet. Teoksessa Satka, M., Alanen, L., Harrikari T. ja Pekkarinen, E. (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta, 167–205. Vastapaino.

Kiiski Kataja, E. 2017. Demokratian vaikeuksista kohti tulevaisuuden osallisuutta. Sitran muistio. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokratian-vaikeuksista-kohti-tulevaisuuden-osallisuutta/#4-ehdotuksia-osallisuuden-ja-demokratian-lupausten-tayttamiseksi> [viitattu 17.5.2021].

Laki ammatillista koulutuksesta 531/2017.

Lukiolaki 629/1998.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a.

Löfström, J., Malama, M., Mattila, P., Sinisalo, L.-M., Elo, S. & Kivinen, K. (2018). Tärkeintä on koettu osallisuus. Se syntyy siitä, kun oma tarina rakentaa koulun yhteistä kertomusta. Teoksessa Rautiainen, M. (toim.) Kohti parempaa demokratiaa. Euroopan neuvoston demokratiakulttuurin kompetenssit kasvatuksessa ja opetuksessa. Jyväskylän yliopisto, 55-63.

Löfström, J., Virta, A. & Salo, U-M. 2017. Valppaaksi kansalaiseksi. Yhteiskuntatiedollisen opetuksen taito ja teoria. Historiallis-yhteiskunnallisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 15.

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14, 9-41. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.academia.edu/11188409/Kohti_sosiaalipedagogista_osallisuuden_ideaalia [viitattu 17.5.2021]

OM. 2020. ”Kuullaan, mutta ei kuunnella” Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita, 2020:10.

OPH. 2011. Demokratiakasvatusselvitys. Raportit ja selvitykset 2011:27.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96.

Perusopetuslaki 628/1998.

Tammi, T. & Hohti, R. (2017). Lasten osallistuminen ja posthumanistinen ontologia: urittuvaa ja emergenttiä kartoittamassa. Kasvatus ja Aika 11:1, 2017, 69-83.

THL. 2021. Yhteisöllinen opiskeluhoolto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskeluhoolto> [viitattu 17.5.2021].

Unicef. 2019. Lapsenoikeusperustaisuuden jalkauttaminen koulussa opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Koulupilotti 2017 - 2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Julkishallinto/Lapsenoikeusperustainen+koulupilotti.pdf> [viitattu 17.5.2021]

YK:n lapsen oikeuksien sopimus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> [viitattu 17.5.2021]

RYHMÄILMIÖ-MALLI

Anu Rautama & Marika Vartiainen

”Opin sen että ryhmäyttämiseen kannattaa kiinnittää huomiota niin opintojen alussa kuin koko lukuvuoden ja opintojen ajanakin. Otan enemmän jatkossa huomioon. Asia ei saa hukkua muiden opintojen alle” (Osallistujan kommentti 2019)

Ryhmäilmiö on sosiaalipedagoginen malli, joka kehitettiin Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n ”AMIS Arjen ammattilaiset” -hankkeessa vuosina 2011–2015. Hankkeen tavoitteena oli lisätä ammattiin opiskelevien hyvinvointia. Oppilaitoksen ammattilaiset koettiin merkittäviksi nuorten hyvinvoinnin mahdollistajaksi. Tämän vuoksi ryhdyttiin kehittämään työkaluja, jotka tukisivat juuri oppilaitosten hyvinvointityötä. Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten ääni oli merkittävässä osassa kehittämistyössä. Ammattilaisten kokemusta hyödynnettiin paljon mallin luomisessa ja siihen liittyvän käsikirjan toteutuksessa. Ryhmäilmiö-mallia ja käsikirjaa testattiin laajalti, kerättiin palautteita ja käytiin arviointikeskusteluita. ”Yhteisöjen aika - Ryhmäilmiö-malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa” -tutkimus kertoo prosessista (Maunu, 2016). Testaamisen jälkeen Ryhmäilmiö-kirjaa uudistettiin ja laajennettiin. Tämänhetkinen versio julkaistiin 2015 (EHYT ry, 2015). Ryhmäilmiö-malli sai lisänostetta vuosina 2017–2018, jolloin toteutettiin ”Päihdeilmiö- ja Ryhmäilmiö-ammattillisiin oppilaitoksiin” -hanke. Hankkeen aikana tehdystä arvioinnista saatiin tärkeää tietoa muun muassa siitä, miten osallistujat kokevat koulutuksen antamat hyödyt ja mitkä ovat ryhmien tukemisen haasteet oppilaitoksen arjessa. Juuri alkaneen ammatillisen koulutuksen reformin käänneet näkyivät osallistujien vastauksissa ja antoivat samalla tärkeää tietoa muuttuvasta tilanteesta ammatillisen koulutuksen kentällä.

MIHIN RYHMÄILMIÖ-MALLIA TARVITAAN?

Maunun (2016) mukaan Ryhmäilmiölle tai vastaaville sosiaalipedagogisille menetelmille on ammatillisissa oppilaitoksissa tarvetta. Lisäksi havaittiin, että opiskelijat hyötyvät suuresti Ryhmäilmiön tai muiden sosiaalipedagogisten toimintatapojen käytöstä. Tämän tyyppisillä menetelmillä pystytään vahvistamaan opiskelijoiden sosiaalista luottamusta ja sosiaalisia valmiuksia. Nämä puolestaan ovat keskeisiä opinnoissa viihtymisen, opintomenestyksen, hyvinvoinnin sekä yhteiskuntaan integroitumisen tekijöitä. Opiskelijat toivovat itse vahvoja ja selkeitä sosiaalisia kiinnikkeitä ja rutiineja ryhmissä sekä yhteisöissä. Ryhmäilmiö-mallia sovellettaessa todettiin, että opiskelijaryhmien ilmapiiriin ja toimintakykyyn ovat eniten yhteydessä opettajien ja ohjaajien suhtautuminen ja toiminta ryhmiensä kanssa. Tämä

vaikuttaa enemmän kuin esimerkiksi ryhmän jäsenten yksilölliset ominaisuudet. (Maunu 2016, 9.)

Opintojen kautta kohdataan suurin osa nuorista. Oppilaitokset ovat ensiarvoisen tärkeä paikka taata kaikille nuorille mahdollisuus kuulua ryhmään. Lukion kurssimuotoisuus, ammatillisen puolen joustavat opintopolut ja jatkuva opiskelijoiden sisäänotto haastavat kuitenkin ryhmien kehittymistä ja myös mahdollisuutta tukea ryhmiä. Nuoret opiskelevat nykyään varsin harvoin kiinteissä ryhmissä. Ryhmään kuuluminen on kuitenkin nuoren hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta edelleen erittäin tärkeää. Ryhmäilmiö-koulutuksessa perustellaan, miksi ryhmiin kannattaa satsata, vaikka ryhmien nykyinen monimuotoisuus tätä työtä haastaisikin. Hyvä ryhmähenki on yhteydessä nuoren positiiviseen opiskelumotiivaatioon, lisää sosiaalista luottamusta ja kehittää sosiaalisia taitoja, jotka ovat tarpeen elämän jokaisella alueella. Ryhmään kuuluminen suojaa osaltaan myös päihteiden käytöltä - tarve ryhmäytyä päihteiden käytön avulla vähenee, kun nuorella on mahdollisuus kuulua hyvään päihteettömään ryhmään. Ammatilainen voi kokea työrauhan paranevan. Kun ryhmät toimivat paremmin, opetuskin sujuu helpommin. Lisäksi koulutuksessa tuodaan esiin myös toimivaan ryhmään kuulumisen yhteiskunnallisia vaikutuksia. Esimerkiksi syrjäytymisen riskit vähenevät osallisuuden kokemuksen lisääntyessä.

RYHMÄILMIÖ-MALLI KÄYTÄNNÖSSÄ

Ryhmäilmiö-malli koostuu kahden tunnin mittaisesta koulutuksesta ja käsikirjasta. Malli toimii sekä ammatillisen koulutuksen että lukiokoulutuksen henkilöstölle. Koulutusta on pidetty myös asuntolaohjaajille, samoin nuoriso-ohjaajille hieman eri painotuksella kuin oppilaitosmaailmassa. Koulutuksen maksimiosallistujamääränä on pidetty 40 osallistujaa, koska tuolloin koulutuksessa pystytään ylläpitämään vuorovaikutuksellisuutta sekä kokeilemaan harjoitteita sopivankokoisissa ryhmissä. Tämän jälkeen ryhmäharjoitteiden käyttöönotto nuorten kanssa on sujuvampaa. Korona-aikana koulutuksesta on kehitetty myös etäkoulutusmalli, jossa hyödynnetään osallisuuden lisäämiseksi muun muassa Mentimeter-sovellusta.

Ryhmäilmiö-koulutus muistuttaa osallistujille, että ryhmä ei ryhmäydy hyväksi ja toimivaksi itsestään. Tarvitaan aikuinen – ammatilainen – joka kantaa vastuun ryhmästä ja siitä, että jokaisella nuorella on ryhmässä sosiaalinen paikkansa. Koulutuksessa tehdään näkyväksi niitä hyviä asioita, joita osallistajat ryhmien eteen arjessaan jo tekevät. Vastapainoksi mietitään, mitä voisi tehdä jatkossa paremmin, ja millä tavoin voisi voittaa ryhmien jatkuvan muutoksen paineet. Koulutuksessa painotetaan myös sitä, että ryhmiin tulee panostaa jatkuvasti, säännöllisesti ja jopa rutiininomaisesti. Ryhmiin satsaamisen tärkeyttä perustellaan koulutuksessa monesta näkökulmasta. Koulutuksista kerätyn palautteen perusteella moni kertookin motivoituneensa ryhmien tukemiseen uudelleen tai näkevänsä ryhmän merkityksen paremmin.

KOULUTUKSEN SISÄLTÖJÄ

Koulutuksen osallistujien osaamisen ja kokemuksen kirjo on usein laaja. Tämän vuoksi koulutukseen sisältyy myös ryhmän kanssa toimimisen perusteita. Tällä taataan se, että kaikilla osallistujilla on sama perusosaaminen ja mahdollisuus rakentaa uutta osaamista aiemmin opitun tueksi. Kokeneemmat voivat kertoa kokemuksiaan, joista on hyötyä kaikille osallistujille. Palautteen perusteella tuttujakin perusasioita on hyvä nostaa välillä esiin, koska arjen kiireessä ne saattavat helposti unohtua.

Ryhmätapaamisen rakenne on tärkeä koulutuksen peruspilari. Hyvät etukäteisvalmistelut, tutustumis- tai viritäytymishetki, yhteinen keskustelu ja toiminta sekä toimiva lopetus muodostavat toimintamallin, jonka kautta ryhmä saadaan toimimaan paremmin. Resurssit koko toimintamallin toteuttamiseen voivat vaihdella. Esimerkiksi oppilaitoksissa resurssia voi olla vähän. Siksi koulutuksessa korostetaan sitä, että johonkin yksittäiseenkin toimintamallin osaan satsaaminen tukee ryhmää. Jos resursseja ja mahdollisuuksia on enemmän, malli voi toimia esimerkiksi oppilaitoksen nuorisotyöntekijän työtä ohjaavana runkona.

Ryhmätapaamisen perusta luodaan ennakkovalmisteluilla ja toimivalla aloituksella. Koulutuksessa pohditaan, millä etukäteisvalmistelulla ohjaaja voi vaikuttaa positiivisesti ryhmätapaamisen kulkuun; mikä merkitys esimerkiksi tervehtimisellä on ryhmätapaamiseen saapuvalla? Koulutuksessa korostetaan myös yhteisöllisyyden ja turvallisuudentunteen rakentamisen merkitystä ja sitä, millä keinoin ryhmä saadaan tutustumaan toisiinsa ja ”lämmiteltävä”. Ryhmäilmiö-käsikirja sisältää ehdotuksia ja konkreettisia välineitä tutustumiseen. Koulutuksessa myös testataan tutustumisharjoitetta ja pohditaan monipuolisesti, miten harjoite toimisi nuorten parissa, ja mitä ryhmänohjaajan olisi hyvä ottaa huomioon sen toteutuksessa. Tutustumisharjoitteissa rutiini on hyvä asia. Kun samantyyppinen harjoite toteutetaan säännöllisesti, lopulta kaikki uskaltavat osallistua. Rutiinit luovat turvallisuudentunnetta ja ennakoitavuutta ryhmätoimintatilanteisiin.

Merkittävän osan käsikirjan annista muodostavat erilaiset hyvinvointiteemat, joita ohjaaja voi käsitellä ryhmätapaamisessa. Kirjassa on keskusteluaiheita ja toiminnallisia menetelmiä, joiden kautta voi pohtia nuorten kanssa esimerkiksi ennakkoluuloja, päihteidenkäyttöä, kiusaamista, pelaamista, päivän rytmitystä tai raha-asioiden hoitamista. Koulutuksessa käsitellään kaikkia edellä mainittuja teemoja, joiden painotus vaihtelee kohderyhmästä riippuen.

Koulutuksessa muistutetaan, ettei ohjaajan tarvitse olla seksuaaliterapeutti voidakseen käsitellä seurusteluteemaa nuorten kanssa tai päihdealan asiantuntija voidakseen jutella alkoholinkäytöstä. Riittää, että on läsnä ja kuuntelee, pohtii asioita nuorten kanssa ja kannustaa heitä ajattelemaan. Käsikirjan hyvinvointiteemojen ohjeistukset ovat selkeitä ja toteuttamisvalmiita. Niiden on hyvä ja helppo edetä. Ajatus siitä, minkä tyyppistä teemaa kulloinkin nuorten kanssa käsitellään, voi nousta nuorilta itseltään. Ryhmän ohjaaja on saattanut myös itse havaita, että jotakin teemaa kannattaisi pohtia yhdessä.

KUVA 1. Ryhmäilmiökirjan kansikuva. Kirjan kuvitus Mikko Hiltunen. EHYT ry.

Koulutuksessa pohditaan yhteisesti myös sitä, miten ryhmätapaaminen lopetetaan. Mitä tehdään, ennen kuin nuoret lennähtävät yhteisestä hetkestä pois? Mitkä eväät mukanaan nuoret lähtevät jatkamaan päiväänsä? Yhdessä läpi käytyjen asioiden ja tehtyjen päätösten kertaaminen on tärkeää. Sitä on myös tulevaisuuteen kurkkaaminen; koska taas tavataan tällä porukalla, miten ryhmän matka jatkuu? Lopetukseen kuuluu myös ryhmän kiittäminen. Tätä teemaa käsitellään koulutuksessa monesta näkökulmasta. Keskustelua käydään esimerkiksi siitä, että miksi ryhmää, joka ei käyttäydy hyvin, pitäisi kiittää? Kiittämisen yhteydessä myös harjoitellaan ja puhutaan siitä, miten kiittämistäkin voi harjoitella.

Koulutuksessa käydään läpi myös ryhmän kehitysvaiheita: miltä näyttää aloitusvaiheessa oleva ryhmä? Miten käyttäytyy ryhmä, joka on kuohuntavaiheessa? Miten huomioida yhteistyövaiheessa olevaa ryhmää? Miten toimia lopetusvaiheessa olevan ryhmän kanssa? Miksi jo hyvin toiminut ryhmä ottaa takapakkia? Kun ryhmän ohjaaja tiedostaa vaiheen, hänen ei tarvitse hätäntyä ryhmässä näkyvistä muutoksista. Hän osaa tukea ryhmää paremmin ja saatella sitä seuraavaan vaiheeseen. Ryhmäilmiökirjassa on vihjeitä ja harjoitteita kuhunkin ryhmän kehitysvaiheeseen.

”Tiedostan nyt paremmin, mitä vaiheita ryhmän ohjaukseen kuuluu ja osaan siten niihin myös paremmin vaikuttaa tai ymmärtää miksi jokin asia tapahtuu ja mitä vaiheita siihen kuuluu” (Osallistujan kommentti 2019)

AIKUISTEN YHTEINEN VASTUU RYHMISTÄ

Useammankin kerran osallistuja on todennut, että olisi helpompaa, jos kaikki oppilaitoksen aikuiset satsaisivat ryhmiin. Osallistuja on kokenut kantavansa yksin liian suurta vastuuta ja alkaneensa väsyä. Suosittelemmekin koulutuksen tilaajalle, että he osallistaisivat koulutukseen kaikki yhteisön nuorten kanssa toimivat ammattilaiset. Ryhmien tukemisen prosessi lähtisi käyntiin laajemmin ja keskustelu teemasta heräisi. Samalla myös vastuu jakautuisi tasapuolisemmin. Koulutuksen vaikuttavuus onkin sitä parempi, mitä useampi oppilaitoksen tai toimipisteen henkilökunnasta siihen osallistuu, ja mitä paremmin myös johto on toimintamallin hyödyntämiseen sitoutunut. Opettajat, opiskeluhoolto ja nuorisotyöntekijät kohtaavat samoja nuoria erilaisissa rooleissa ja ympäristöissä. Heillä voi olla täydentävää tietoa ja toisiaan tukevia tapoja kohdata nuoria ja ryhmiä. Ryhmään ja sen toimintaan liittyvät lainalaisuudet koskevat myös aikuisten ryhmiä. Ryhmäilmiön oppeja voidaankin hyödyntää opiskelijaryhmien lisäksi myös työyhteisössä.

Ryhmäilmiö-koulutus antaa osallistujille mallin siitä, millä tavoin ryhmät voivat toimia hyvin ja miten nuorten hyvinvointi lisääntyy ryhmiin kuulumisen kautta. Koulutuksen tarkoituksena on kannustaa toimijoita satsaamaan ryhmiin. Koulutus muistuttaa myös siitä, että ryhmän toimintaan panostaminen ei vaadi monimutkaisia harjoitteita, uusia välineitä tai hienoja puitteita. Pienillä arjen asioilla kuten kiittämisellä, huomioimisella, kuuntelemisellä ja kohtaamisella lisätään nuorten hyvinvointia niin yksilöinä kuin ryhminäkin. Ryhmien arkea on hyvä maustaa etukäteen mietityillä harjoitteilla ja yhteisellä tekemisellä, johon nuoren on turvallista osallistua ja josta hän voi samalla oppia uutta, niin ryhmän muista toimijoista kuin itsestään ryhmän jäsenenä.

Nuorisohjaajien työssä Ryhmäilmiön opit ja sosiaalipedagoginen työote ovat osa työn perusteita. Esimerkiksi kouluissa työskentelevät nuorisotyöntekijät voisivat hyötyä mallin soveltamisesta työssään. Toimiva yhteisö ja ryhmätoiminnan tukeminen ovat tärkeitä elementtejä kouluissa ja oppilaitoksissa, kuten myös esimerkiksi nuorten asuntoloissa. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n osaamiskeskustoiminnassa on vuonna 2020 alettu tarjota Ryhmäilmiö-koulutusta asuntolaohjaajille ja kehittää juuri heidän tarpeisiinsa soveltuvaa mallia. EHYT on mukana myös kehittämässä koulunuorisotyöntekijöiden työtettä tulevina vuosina, jolloin Ryhmäilmiön oppeja varmasti hyödynnetään myös heidän työvälineinään. Kehittämistoiminnot liittyvät Nuoska – Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa -osaamiskeskuksen toimintaan, jota opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa vuosina 2020–2024.

LÄHTEET

EHYT ry. 2015. Ryhmäilmiö - Ryhmänohjaajan käsikirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/Ryhmailmio_opas_verkko.pdf [Viitattu 20.4.2021]

Maunu, A. 2016. Yhteisöjen aika -Ryhmäilmiö-malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/yhteisojen_aika.pdf [Viitattu 20.4.2021]

ETSIVÄ NUORISOTYÖ JA OPPILAITOKSET

Maiju Paajanen, Miikka Piironen & Katja Uustalo

Artikkelissa etsivää nuorisotyötä pohditaan yleisellä tasolla sekä käsitellään sen suhdetta suomalaiseen koulutusjärjestelmään. Lisäksi kuvataan, millainen hyväksi todettu toimintamalli on käytössä Hyria-konsortiossa, jossa etsivää nuorisotyötä tehdään tiiviisti myös oppilaitosten sisällä.

YLEISTÄ ETSIVÄSTÄ NUORISOTYÖSTÄ JA YHTEISTYÖSTÄ OPPILAITOSTEN KANSSA

Etsivä nuorisotyö elää ja hengittää yhteistyöstä. Valtakunnallisesti tarkastellen yhteistyökumppaneista tärkeimpiä ovat peruskoulut ja toisen asteen oppilaitokset, joiden kautta vuonna 2019 etsivän nuorisotyön tietoon tuli liki kolmasosa (31 %, n=6502) etsivien ohjauksessa olleista nuorista (Bamming & Hilpinen 2020, 13). Oppilaitokset ovat etsivälle nuorisotyölle myös monella muulla tapaa merkittäviä; esimerkiksi yli 90 %:lle organisaatioista ne ovat yksi arkisista työympäristöistä. Suuri osa etsivistä nuorisotyöntekijöistä toimii laajalti kouluissa ja oppilaitoksissa, järjestää erilaisia informaatioilaisuuksia ja osallistuu monialaiseen yhteistyöhön sekä opiskeluhuollon ryhmien toimintaan. (Bamming & Hilpinen 2020, 19–26.)

Puuronen (2014, 13) kuvaa, kuinka kansainvälisessä ammattikirjallisuudessa etsivä nuorisotyö jaetaan kolmeen päätyyppiin: nuorten kotiympäristössä ja muissa erikseen sovituihin paikoissa tehtävään etsivään työhön, yksilöiden sijaan kohderyhmiä tavoitaviin instituutioihin suuntautuvaan kiertävään etsivään työhön sekä katutyöhön, jossa etsivä nuorisotyöntekijä ottaa yhteyttä kohderyhmän nuoriin heidän ”omilla alueillaan” kuten kadulla, puistoissa ja ostoskeskuksissa. Huomiomme kohteena on päätyypeistä keskimmäinen: instituutioissa eli kouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa tapahtuva etsivä nuorisotyö, joka on Suomessa yksi olennaisimmista nuorisotyön toimintatavoista. Työn painopiste on selkeästi siirtynyt viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön suuntaan. Nyt etsivää nuorisotyötä kuten muitakin yhteiskunnallisia palveluita järjestetään yhä enenevässä määrin moniammatillisena yhteistyönä ja erilaisina verkostoina. (Juvonen 2015, 22.)

Yhteistyöhön on ohjannut myös nuorisolaki (1285/2016), jonka nojalla opetuksen tai koulutuksen järjestäjä on luovuttanut kotikunnan etsivälle nuorisotyölle tiedot ilman opintopaikkaa jääneestä nuoresta. Oppivelvollisuuslain uudistus muuttaa syksystä 2021 alkaen tietojen luovuttamista alaikäisten nuorten osalta, mutta 18–28-vuotiaiden nuorten osalta

ilmoitusvelvollisuus etsivälle nuorisotyölle säilyy muuttumattomana. Tietojen luovuttamisen edellytyksenä on nuoren suostumus. Oppilaitokset voivat hoitaa sekä ilmoitusvelvollisuutensa että suostumuksen kysymisen nuorelta sujuvimmin silloin, kun toimijat tuntevat toisensa. Silloin oppilaitoksessa osataan kertoa nuorelle kokemuksen pohjalta, mistä etsivässä nuorisotyössä on kyse ja millä tavoin etsivä voi häntä auttaa.

Etsivä nuorisotyö tarjoaa tukea ja ohjausta ensisijaisesti niille alle 29-vuotiaille nuorille, jotka ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella tai jotka toivovat etsiviltä apua saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Työssä toimitaan aina nuorilähtöisesti. Nuori päättää, ottaako hän tukea vastaan ja määrittelee itse, mihin suuntaan elämässään haluaa etsivän kanssa edetä (Vilen 2018, 6–9). Etsivän nuorisotyön kautta nuori saa rinnalleen luotettavan ammattilaisen, jonka päämääränä on edistää nuoren kasvua, itsenäistymistä ja elämänhallintaa, osallisuutta yhteiskuntaan sekä pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille (Nuorisolaki 1285/2016, 10 §). Juuri luottohenkilönä toimimista on pidetty yhtenä tärkeimmistä nuorisotyöntekijän rooleista: ”nuorella on ikään kuin ”oma aikuinen”, kanssakulkija, joka toimii rohkaisijana ja konkreettisenä tukijana esimerkiksi viranomaistapaamisissa. Nuorten on havaittu arvostavan tätä roolia suuresti.” (Juvonen 2015, 22.)

MITEN ETSIVÄ NUORISOTYÖ TOIMII, TAVOITTAJAA OHJAA NUORIA

Etsivät nuorisotyöntekijät ja nuoret löytävät toistensa luo moninaisia reittejä pitkin. Etsivät ovat paikkakunnillaan mukana toiminnassa, jonka kautta nuoria tavoitetaan (esim. ohjaamot, nuorisotalot, puolustusvoimien kutsunnat, tilaisuudet tapahtumat). He lähettävät viestintäkanaviensa ja yhteistyöverkostojensa välityksellä maailmalle viestejä, joista osa kantautuu tukea ja ohjausta toivovien nuorten korviin. Muiden viranomaisten kautta sekä omatoimisesti tai läheisten avulla etsivien luo ohjautuneiden nuorten määrät ovat kasvaneet viime vuosina. Samaan aikaan on lisääntynyt myös koulujen ja oppilaitosten tekemien ilmoitusten välityksellä etsivien tietoon tulleiden nuorten osuus.

Useampi kuin joka neljäs nuori oli vuonna 2019 tavoittamishetkellä kirjoilla jossakin oppilaitoksessa – yleensä opintojen jatkuminen on näissä tilanteissa katkolla (Bamming & Hilpinen 2020, 15). Etsivää on pyydetty ennaltaehkäisevästi nuoren tueksi ennen kuin opinnot keskeytyvät. Erityisen tärkeitä etsiville ovat yleensä sidokset ammatillisiin oppilaitoksiin; huomattava osa etsivän nuorisotyön ohjauksessa olleista nuorista on joko ammatillisen koulutuksen keskeyttäneitä (vuonna 2019 liki 27 %) tai edelleen sitä suorittamassa (16 %). Syyt tähän liittynevät siihen, että ammatillisiin oppilaitoksiin valikoituvilla nuorilla on enemmän hyvinvointiongelmia kuin lukioon jatkavilla. Ammatilliset opinnot myös keskeytetään lukio-opintoja useammin (Vauhkonen & Hoikkala 2020, 88).

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n (entinen Valtakunnallinen työpajayhdistys ry) sosiaalisen vahvistamisen Sovari-kysely tuottaa yleistettävää tietoa etsivän nuorisotyön laadusta sekä elämäntaitoja ja hyvinvointia vahvistavista vaikutuksista (Kinnunen 2020). Sovariin viime vuosina vastanneista nuorista liki puolet on saanut etsivältä tukea nimenomaan opiskeluun. Noin 80 % heistä on kokenut opiskelu- ja työelämävalmiuksiensa vahvistuneen etsivän ohjauksessa. Opiskeluvalmiuksien erityisistä tekijöistä etsivän ohjauksessa olleilla nuorilla eniten on kohentunut opiskeluun liittyvien vaihtoehtojen tunteminen (Kinnunen 2020, 9, 16). Elämänhallinnan ja tavoitteellisuuden, sosiaalisten taitojen, itsetunnon ja arjen asioiden hallinnan on katsottu lisäävän työhön ja opiskeluun siirtymisen todennäköisyyttä merkittävästi. Etsivän nuorisotyön vaikuttavuutta tutkineet Vauhkonen ja Hoikkala (2020, 86) pitävätkin Sovari-tuloksia näiltä osin hyvin rohkaisevina.

Etsivien on hyvä tuntee oppilaitosten ja tutkintojen maailmaa, jotta tavoittamisen lisäksi myös nuorten ohjaaminen eteenpäin ja uusien tulevaisuudensuunnitelmien rakentaminen yhdessä nuoren kanssa voi onnistua. Noin 15 % etsivien tavoittamista nuorista on vuosittain hakenut opiskelemaan uutta tutkintoa tai heitä on ohjattu opiskelupaikan hakemisessa. Hieman pienempi osuus on aloittanut tai jatkanut aiempia ammatillisia perusopintoja. Monelle avautuu etsivän tuella myös polku työpajatoimintaan, työkokeiluun tai palkkatyöhön (Bamming & Hilpinen 2020, 23–24).

Suoraan tutkintotavoitteeseen koulutukseen tai työhön hakeutumista yleisempää kuitenkin on nuorten pääseminen etsivän avulla tarpeellisiin palveluihin, jotka liittyvät toimeentuloon, asumiseen tai mielenterveyteen. Etsivien tavoittamia nuoria haastateltaessa on tullut ilmi, että osa on kokenut yhteiskunnan hoputtavan heitä oppilaitoksiin ja työelämään, vaikka oma elämäntilanne ei vielä antaisi tarvittavia edellytyksiä pärjäämiselle (Gretschel & Myllyniemi 2020, 78–79). Tiettyyn tarpeeseen kohdistuvan tuen ja palveluohjauksen ohella nuoret toivovat Sovari-vastausten mukaan useimmiten yleistä keskusteluapua ja aitoa kohtaamista, sekä elämäntilanteeseen ja tulevaisuuden vaihtoehtojen luottamuksellista peilailua kuuntelevan aikuisen kanssa (Kinnunen 2020, 9).

Vaikka yhteistyö oppilaitosten ja muiden instituutioiden kanssa on elintärkeää nuorten tavoittamiseksi varhaisessa vaiheessa, aivan yksinkertaiseksi se ei ole osoittautunut. Nuoren vapaaehtoisuutta ja rinnalla kulkemista painottava eetos sekä etsivien nuorilähtöinen toimintatapa (ks. Vilen 2018, 6–9) saattavat toisinaan haastaa vahvemmin viranomaisroolista maailmaa tarkastelevien tahojen käsityksiä siitä, miten nuorten kanssa tulisi toimia. Etsivät nuorisotyöntekijät ovat saaneet paikoin tehdä töitä rajankäynnin parissa löytääkseen nuorisotyöllisen roolinsa ja identiteettinsä osana oppilaitosten toimintakulttuureja (ks. myös Puuronen 2014, 20–21, 118).

KUVA 1. Etsivä nuorisotyö on tavoitettavissa Hyriällä. Cecilia Winter.

ETSIVÄN NUORISOTYÖN OPPILAITOSYHTEISTYÖN TULEVAISUUS?

Mitä tapahtuu jatkossa, kun vuoden 2020 lopussa hyväksytty oppivelvollisuuslain uudistus ja nuorisolakiin pohjautuneiden ilmoituskäytäntöjen muutos vaikuttavat oppilaitosten ja etsivän nuorisotyön yhteistyöhön? Joutuvatko aiemmin vakiintuneet hyvät käytännöt ja tiiviit suhteet koetukselle kuntiin syntyvien uusien palvelurakenteiden myötä? Ensisijainen vastuu oppivelvollisten riittävästä ohjauksesta on entistä painokkaammin koulutuksen järjestäjällä. Lisääntyvän tuen ja ohjauksen voi hyvällä syyllä odottaa vähentävän opintojen keskeytyksiä ja katkeamisia. Etsivälle nuorisotyölle avautuu samalla kallisarvoinen paikka ja ainutlaatuinen mahdollisuus perustehtävänsä kirkastamiseen. On pohdittava, miten etsivä nuorisotyö käytännössä toteutetaan oppilaitoksen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Kunnissa tulee nyt huolellisesti tarkastella sitä, kuinka etsivät jatkossa toimivat oppilaitoksissa itselleen ominaisessa roolissa niin, että nuoret saavat tarvitsemansa avun mahdollisimman kitkattomasti ja varhaisessa vaiheessa.

Ammatillisen koulutuksen reformista seuranneet muutokset ja itseohjautuvuuden lisääntyneet vaatimukset haastavat sekä koulutuksen järjestäjiä että osaa nuorista (Tapani, Raudasoja & Nokelainen 2019). Ammattioppilaitosten opettajista peräti kaksi kolmannesta on kokenut reformin heikentäneen opiskelijoiden ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä (Manner 2019). Oppimisen ja keskittymisen vaikeudet sekä mielenterveyden ja jaksamisen ongelmat ovat jääneet kouluissa ja oppilaitoksissa turhan usein havaitsematta. Sen seurauksena enemmän henkilökohtaista ohjausta kaipaavat nuoret ovat jääneet vaille tarvitsemiaan tukijärjestelyä. Opiskeleminen on siksi tuntunut kohtuuttoman vaikealta ja raskaalta. Tilanteet ovat monesti johtaneet opintojen katkeamiseen (ks. Into 2020).

Opettajien resurssit ovat rajalliset. Heillä ei välttämättä ole mahdollisuutta huolehtia kaikista nuorista kokonaisvaltaisesti. Niin yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen kuin yksilölliseen ohjauksenkin panostamisen tarve on ilmeinen. Erimuotoisia tukitoimia on tarpeen lisätä nyt ja tulevaisuudessa. Nuorisotyöntekijöiden onkin uskaltauduttava suunnittelemaan yhteistyön muotoja muiden oppilaitoksessa työskentelevien toimijoiden kanssa, uusin ja innovatiivisin silmin. Minkälaisia ovat ne toimet ja mallit, jotka tukevat nuoria kokonaisvaltaisimmin ja parhaiten niin oppimisessa kuin oppilaitoksen ulkopuolisessakin todellisuudessa?

HYRIA: KOULUTUSTA, KUNTOUTUSTA, ETSIVÄÄ NUORISOTYÖTÄ JA TYÖPAJATOIMINTAA

Hyriassa on tehty oppilaitosten sisällä etsivää nuorisotyötä vuodesta 2018 lähtien. Hyria konsortioon kuuluvat muiden muassa Hyria koulutus, jossa tuotetaan ammatillista koulutusta sekä Hyria säätiö, jossa toteutetaan etsivää nuorisotyötä, työpajatoimintaa, kuntouttavaa työtoimintaa, sosiaalista kuntoutusta sekä koordinoidaan Ohjaamo-toimintaa.

Oppilaitosyhteistyö on alusta asti koettu hyväksi ja tärkeäksi työmuodoksi. Kokemusten perusteella päädyttiin nykyiseen ratkaisuun toteuttaa etsivää nuorisotyötä oppilaitoksessa. Syksystä 2020 alkaen Hyrian oppilaitoksessa tehtävän etsivän nuorisotyön mallia on viety Hyvinkäällä myös lukioihin.

Etsivää nuorisotyötä tehdään tällä hetkellä oppilaitoksissa Hyvinkäällä ja Riihimäellä kuudella eri kampuksella. Kampuksilla työskentelee kolme etsivää nuorisotyöntekijää. Etsivä nuorisotyö kuuluu opiskeluhoito- ja ohjauspalveluihin. Työntekijät ovat ikään kuin oppilaitoksen henkilökuntaa, vaikka työskentelevätkin säätiön puitteissa. Opiskeluhoito- ja ohjauspalvelujen keskinäinen selkeä työnjako sekä oikea ymmärrys toisen työstä ovat yksi etsivän nuorisotyön tärkeimmistä asioista. On tärkeää tunnistaa moniammatillisuuden mahdollisuudet ja välttää päällekkäisyydet nuorten kanssa toimittaessa.

Etsivillä on työhuoneet kampuksilla. He osallistuvat yhdessä sovittuihin palaveriin, kuten muukin kampuksen henkilökunta. Erityisesti vahvempi työkaveruus kampusten arjessa on edistänyt sitä, että etsivät nuorisotyöntekijät ovat tuttuja koulun henkilökunnalle. Näin ollen heidän on helpompi ottaa yhteyttä etsivään nuoren asioissa. Etsivät nuorisotyöntekijät arvostavat myös itse oppilaitoksen henkilökunnan työkaveruutta ja lämmintä vastaanottoa.

ETSIVÄNÄ HYRIAN OPPILAITOKSESSA – MITÄ TYÖ PITÄÄ SISÄLLÄÄN

Etsivä hakeutuu osastoille kahvipannujen kanssa, päivystää aulassa ruokatauolla ja juttelee opiskelijoiden kanssa arjesta kertoen samalla työstään ja siitä, missä asioissa etsivä nuorisotyö voi auttaa. Päivystyksillä etsivä nuorisotyöntekijä voi pikaisesti neuvoa nuorta asunnon haussa tai antaa vinkkejä Kelan tukiin liittyen. Syksyllä opiskeluiden alkaessa etsivä esittäytyy uusille opiskelijoille ja kertoo heille työstään. Tavoitteena on, että nuoret löytäisivät etsivän nuorisotyöntekijän heti, kun sille on vähäinenkin tarve. Oppilaitoksen henkilökunta voi myös välittää nuoren yhteystietoja etsiville, mikäli heillä herää huoli nuoren tilanteesta.

Etsivän nuorisotyön rooli on kirjattu oppilaitoksen varhaisen tuen malliin. Etsivän nuorisotyön roolia ja tehtävää on selkiytetty myös suhteessa muihin toimijoihin. Kun nuoren opinnot eivät etene tai hänelle on kertynyt poissaoloja, opettaja ottaa huolen puheeksi hänen kanssaan. Mikäli tilanne jatkuu samana ja opintojen suorittamisessa on vaikeuksia, nuoren asioissa järjestetään palaveri, johon kutsutaan paikalle nuori sekä etsivä nuorisotyöntekijä. Palaverin tarkoitus on selvittää kokonaisvaltaisemmin nuoren tilannetta ja tarjota hänelle tukea opintojensa jatkamisessa. Nuorta voidaan tavata jo ennen palaveria. Tällöin käydään yhdessä läpi tilannetta ja selvennetään tulevan palaverin tarkoitusta. Nuori saa itse päättää, haluaako hän etsivän nuorisotyöntekijän mukaan palaveriin vai ei.

On tärkeää, että nuori ymmärtää, etteivät etsivät nuorisotyöntekijät ole samalla tavalla koulun henkilökuntaa kuin esimerkiksi opettajat. Nuorelle kerrotaan yhteistyön alussa etsivän nuorisotyön vapaaehtoisuudesta ja muista peruserätyksistä ja siitä, missä kaikissa asioissa etsivä nuorisotyö voi auttaa. Etsivän nuorisotyön rooli on pohtia yhdessä nuoren kanssa koulun sisäisiä tai ulkopuolisia tukitoimia, mikäli niille on tarvetta. Etsivä nuorisotyö ei ainoastaan selvitä nuoren poissaolojen syytä, vaan kohtaa nuoren kokonaisvaltaisemmin. Nuorelle tarjotaan monipuolisesti vaihtoehtoja tapaamiselle – hänen kanssaan voidaan tavata esimerkiksi lenkkipolulla kesken etäopiskelupäivän.

Opintoihin liittyvien vaikeuksien taustalla on usein monia tekijöitä. Joskus taustalla voi olla esimerkiksi väärä alavalinta. Nuoren kanssa voidaan sopia esimerkiksi työpajojen valmennukseen jakso, jonka aikana nuori voi pohtia alanvaihtoa ja kokeilla uusia työtehtäviä. Nuorille, jotka suorittavat opintojen aikana valmennusjakson työpajoilla, tarjotaan myös etsivän nuorisotyön tukea. Oppilaitoksen ja pajan henkilökunta hoitaa nuoren kanssa käytännön järjestelyitä, kuten sopimuksia. Etsivä nuorisotyöntekijä toimii nuoren sparraajana ja peilinä jakson ajan. Etsivä toimii myös oppilaitoksen ja työpajojen rajapinnoilla varmistuen samalla palveluiden jatkuvuuden.

Joskus on todettava, että nuoren elämäntilanne on liian kuormittava opintojen suorittamiseen. Nuori ei välttämättä ole koulukuntoinen. Etsivä nuorisotyö voi tukea nuorta lääkäriin pääsyssä tai sairausloman haussa. Etsivä nuorisotyö tukee nuorta myös, jos hän jää opinnotaan väliaikaiselle keskeytykselle. Silloin nuori on usein monen palvelun ulkopuolella opiskelijastatuksensa vuoksi. Etsivä nuorisotyö on yhteydessä väliaikaiselle keskeytykselle jääviin ja voi käydä heidän kanssaan tilannetta läpi. Nuoret voivat olla etsivän nuorisotyön tuessa koko väliaikaisen keskeytyksen ajan. Mikäli nuori ei tarvitse apua, etsivä nuorisotyö tavoittelee nuorta vielä ennen opintoihin palaamista ja varmistaa, voiko nuorta tukea jollain tavoin.

Etsivän nuorisotyön rooli on korostunut erityisesti etäopiskelun aikana, kun opetushenkilöstölle on ollut ongelmallista huomioida opiskelijat kokonaisvaltaisesti. Kohtaaminen voi jäädä niukemmaksi etäyhteyksien välityksellä. Etäaikana etsivät nuorisotyöntekijät ovat vierailleet ryhmissä kertoen työstään ja tarjonneet nuorille kanaviaan, joissa nuoret voivat jakaa kokemuksiaan opiskelun haasteista tai muista mietityttävistä asioista. Toinen haaste etäaikana ja erityisesti sen alussa ovat opinnoista hävinneet nuoret. Näitä nuoria etsivä nuorisotyö tavoittelee. Hän käyttää tavoittelutyön tukena virallisimpien tavoittelu- ja viestintäkanavien lisäksi nuorille ominaisempia tapoja, esimerkiksi Whatsapp-ääniviestejä. Mikäli nuorella on vaikeuksia palata opintoihin, hänelle tarjotaan vaihtoehtoja opintojen loppuun saattamiseksi, esimerkiksi opiskeluvaihtoehtoja tukevaa työpajajaksoa säätiön valmennusympäristössä.

ETSIVÄN NUORISOTYÖN TYÖOTTEEN LÖYTÄMINEN HYRIAN OPPILAITOKSISSA

Toiminnassa korostetaan etsivän nuorisotyön perusarvoja, kuten nuoren vapaaehtoisuutta. Hyriassa on pohdittu paljon seikkoja, joiden avulla nuorille voi osoittaa, että työskentely perustuu nuoren tahdon mukaiseen etenemiseen. Nuori päättää, mitä asioita kertoo etsivälle nuorisotyölle ja mitä ei. Etsivät nuorisotyöntekijät eivät esimerkiksi näe Wilmasta laajasti nuoren merkintöjä, vaan vain itselleen ja työlleen tarvittavat merkinnät, kuten yhteystiedot ja ryhmäkohtaista tietoa. Tämä sanoitetaan myös nuorelle, jotta tämä ymmärtää, että voi kertoa toiveensa etsivälle nuorisotyölle. Nuoren kanssa toimitaan hänen määrittelemiensä asioiden parissa. Etsivä nuorisotyöntekijä pyrkii menemään nuoren kanssa palaveriin. Etsivä ei odota nuorta rivissä muun henkilökunnan kanssa.

Nuoren luottamus ansaitaan olemalla hänen puolellaan ja tarpeen mukaan voidaan perustellusti kyseenalaistaa oppilaitoksen ratkaisuja. Etsivän nuorisotyön rooli esimerkiksi nuoren ja opettajan välillä on sanoittaa molemminpuolisia toimintatapoja, toiveita ja haasteita ja ehdottaa kaikille sopivaa ratkaisua nuoren toiveita kuunnellen. Joskus voidaan yhdessä todeta, että opinnoista eroaminen on hyvä ratkaisu. Näissä tilanteissa etsivä nuorisotyöntekijä selvittää nuoren kanssa tahon, jonka kanssa työskentely jatkuu. Nuoret vaihdetaan saattaen nuoren kotikunnan etsivälle nuorisotyöntekijälle.

Vaikka etsivän nuorisotyön vieminen oppilaitoksen rakenteisiin on sujunut pääsääntöisesti hyvin, on haasteitakin matkan varrella ollut. Työ vaatii jatkuvaa markkinointia ja työmuodon sanoittamista. On tärkeää puhua oppilaitoksen henkilökunnalle etsivän nuorisotyön arvopohjasta, vaikka se tuntuisikin nuorisotyöntekijästä itsestään selvältä. Vapaaehtoisuutta on hyvä painottaa nuorelle sekä henkilökunnalle. Työn rajaaminen korostui varsinkin alkuaikoina, kun työmuoto oli vielä hieman vieras. Olemme pitäneet hyvänä käytäntönä sitä, että kampeuksilla työskentelevällä etsivän nuorisotyöntekijällä on työkokemusta ja selkeä ymmärrys etsivän nuorisotyön perusarvoista. Lisäksi tarvitaan sparrausta esimieheltä tai työkaverilta pulmatilanteissa, jotta rajaaminen ei jää yksittäisen työntekijän harteille. Olennaisen tärkeää on, että oppilaitoksen johdolla on riittävä ymmärrys nuorisotyön roolista ja siitä, miten se eroaa oppilaitoksen omista palveluista.

Käytännössä oppilaitoksessa tehtävä etsivä nuorisotyö on samaa työtä kuin missä tahansa muuallakin tehtävä etsivä nuorisotyö. Oppilaitos on vain yksi etsivän nuorisotyön toimintaympäristöistä. Työntekijöiden itsensä on pidettävänä kirkkaana ajatus siitä, mitä etsivä nuorisotyö on. Myös silloin kun sitä tehdään oppilaitoksessa – vetoa voisi olla moneen suuntaan. Hyrian mallissa on koettu eduksi etsivän nuorisotyön tiimimuotoinen työskentely sekä tarpeen mukaan esimiestasolla käytävät keskustelu työn rajaamisesta. Tiimissä reflektoidaan säännöllisesti sitä, että oikeat asiat tapahtuvat ja että etsivä nuorisotyö täydentää olemassa olevia palveluita, ei korjaa puuttuvaa resurssia. Etsivä nuorisotyö on vaikuttava työmuoto – myös oppilaitosympäristössä!

LÄHTEET

Bamming, R. & Hilpinen, M. 2020. Etsivä nuorisotyö 2019. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, aluehallintovirastojen julkaisuja 90/2020. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://aviavustukset.fi/wp-content/uploads/2020/12/ET_2019_raportti_2020_11_02.pdf [viitattu 7.5.2021].

Gretschel, A. & Myllyniemi, S. 2020. Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö. Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 110. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://kaks.fi/wp-content/uploads/2021/01/tutkimusjulkaisu-110_nertiin.pdf [viitattu 7.5.2021].

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. 2020. ”Tuntui jossain kohti, että miut on jätetty ihan yksin selviämään.” Kohdennetun nuorisotyön nuorten kokemuksia opintojen keskeytymisestä. Raportti kyselytuloksista. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.intory.fi/site/assets/files/10391/koulutuksen_keskeyttaminen_raportti.pdf [viitattu 7.5.2021].

Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 116. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/sosiaalisesti_kontrolloitu.pdf [viitattu 7.5.2021].

Kinnunen, R. 2020. ”Auttavat asiassa kuin asiassa”. Etsivän nuorisotyön valtakunnalliset Sovari 2019 -tulokset. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.intory.fi/site/assets/files/1372/sovarient2019.pdf> [viitattu 7.5.2021].

Manner, M. 2019. Amisreformi on vielä kaukana tavoitteistaan, paljastaa 1500 opettajan jättikysely. Opettaja. Työssä-artikkeli. Päivitetty 5.4.2019. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.opettaja.fi/tyossa/amisreformi-on-viela-kaukana-tavoitteistaan-paljastaa-1500-opettajan-jattikysely/> [viitattu 6.5.2021].

Nuorisolaki 1285/2016.

Puuronen, A. 2014. Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 70. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/etsivan_katse.pdf [viitattu 7.5.2021].

Tapani, A. & Raudasoja, A. & Nokelainen, P. 2019. Ammatillisen koulutuksen uudistus: uhka ja mahdollisuus. Ammatikasvatuksen aikakauskirja, 21(2), 4–8. PDF-dokumentti.

Saatavissa: <https://akakk.fi/wp-content/uploads/AKAKK-2.19-p%C3%A4%C3%A4kirjoitus.pdf> [viitattu 7.5.2021].

Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. 2020. Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 153. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf [viitattu 7.5.2021].

Vilen, A. (toim.) 2018. Etsivän nuorisotyön käsikirja. Etsivän nuorisotyön kehittämisen tuki -projekti. Opetus- ja kulttuuriministeriö / Espoon nuorisopalvelut. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.intory.fi/site/assets/files/6799/etsiv_n_nuorisoty_n_k_sikirja_fi.pdf [viitattu 7.5.2021].

OMATOIMISUUTTA, YHTEISÖLLISYYTTÄ JA OPISKELUMOTIVAATIOTA – AVARTTI OSANA AMMATTIOPPILAITOSTEN ASUNTOLOIDEN ARKEA

Suvi Viljanen, Tiina Koivukangas & Maija-Sisko Kauppila

Elämyspedagogiikkaan pohjautuvaa Avartti-menetelmää on käytetty Ammattiopisto Luovin toiminnassa Liperissä, Alavudella, Oulussa, Muhoksella, Imatralla ja Helsingissä jo useamman vuoden ajan. Varsinkin ammattioppilaitosten asuntoloissa työskenteleville ohjaajille Avartti on muotoutunut päivittäiseksi työkaluksi, jonka avulla asuntolassa on voitu rytmittää nuorten arkea.

Avartin avulla asuntolan ohjaajien ja asukkaiden välille on muodostunut luottamusta, ryhmähenkeä ja uudenlaisia toimintamalleja. Parhaimmillaan asuntolaan on syntynyt monipuolista yhdessä tekemistä ja yhteisöllisyyttä, jotka tukevat myös nuorten opiskelumotivaatiota. Nuorille Avartti tarjoaa yksilöllisiä ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä uusia kokemuksia. Sen on myös huomattu lisäävän omatoimisuutta ja rohkeutta. Ohjaajille Avartti-toiminta on tuonut lisää ammatillista osaamista, verkostoja ja vertaistukea.

AMMATTIOPISTO LUOVI

Luovi on ammatillinen erityisoppilaitos, joka toimii yli 20 paikkakunnalla. Luovissa voi suorittaa perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon sekä opiskella valmentavassa koulutuksessa. Usealla paikkakunnalla opiskelijoilla on mahdollisuus asua oppilaitoksen asuntolassa.

Luovin ja Avartin yhteistyö alkoi vuonna 2003 Liperin yksikössä. Opiskelijoiden arkielämän ohjaamiseen kaivattiin työmenetelmää, joka palvelisi myös nuoren opiskelutavoitteiden saavuttamista. Oppilaitoksen asuntola- ja vapaa-ajanohjaajat vastasivat opiskelijoiden vapaa-ajan toiminnoista. Avartti-ohjelma soveltui keinoksi saada nuoria sitoutumaan suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen yhteiseen toimintaan, jonka kautta voitiin yhdistää vapaa-ajan harrastamista sekä nuorten oppimisprosessia. Ohjelman avulla nuorten osaamista ja kiinnostuksen kohteita voitiin tehdä näkyväksi. Avartissa saatujen kokemusten todettiin olevan hyödyksi myös jatko-opintojen ja työllistymisen suunnittelussa.

KUVA 1. Seikkailuosiossa nuoret oppivat toimimaan ryhmänä. Miika Juvonen.

Nykyisin Avartti toimii vakiintuneena työmuotona osassa Luovin oppilaitoksia. Menetelmä soveltuu osaksi asuntoloiden arkea, mutta sitä voidaan toteuttaa myös oppilaitoksissa, joissa ei ole asuntolaa. Avartti vahvistaa asuntolaohjaajien ja oppilaitoksen toimijoiden kuten opettajien yhteistyötä. Avarttia käydään läpi myös opiskelijan opintopolkuun liittyvässä HOKS-palaverissa sekä ohjelman toimintaa kouluajalle sovittaessa. Avartin tavoitteet voidaan sovittaa yhteen opiskelutavoitteiden kanssa, minkä on todettu lisäävän opiskelutavoitteita. Lisäksi se tuo kokonaisvaltaisuutta opiskelijan opintoihin ja vapaa-aikaan. Ohjelman myötä edistetään oppilaitoksen yhteydessä tapahtuvan non-formaalisen oppimisen mahdollisuuksia sekä opittujen taitojen tunnistamista ja tunnustamista. Avartti-toiminta ammattiopisto Luovin asuntoloissa tukee nuorten itsenäistymistä ja sitoutumista asuntoloiden toimintaan sekä toimii arjen rytmittämisen työkaluna. Luovin opiskelijoilla on käytössä ”Minun Avartti-vihkoni”-niminen työkirja, johon kirjataan ohjelmassa eteneminen. Ohjaajat käyttävät työkirjaa opiskelijoiden harrastusten seurantaan ja arviointiin.

AVARTTI – KANSAINVÄLINEN NUORTEN HARRASTUSOHJELMA

Avartti on 14–24-vuotiaiden kansainvälinen harrastusohjelma. Toiminta alkoi Iso-Britanniassa vuonna 1956 (*The Duke of Edinburgh’s Award*). Ohjelmaan osallistuu vuosittain 1,4 miljoonaa nuorta yli 130 maassa. Ulkomailla sitä toteutetaan erityisesti kouluissa ja oppilaitoksissa. Suomessa Avartti aloitettiin vuonna 1999 opetusministeriön kehittämishankkeena.

Avartti-ohjelman toiminnasta vastaa nykyisin Avartti-säätiö. (Kauppila, Ruotsalainen & Varesmaa 2016, 14–15.)

Avartin toiminta-ajatuksena on tukea nuorten kokonaisvaltaista kasvua, vahvistaa osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä antaa valmiuksia toimia paikallisella ja yhteiskunnallisella tasolla (The Duke of Edinburgh’s International Award 2019, 13). Suomessa ohjelma toimii koulujen, oppilaitosten, nuorisotyön, seurakuntien, ryhmäkotien, nuorisojärjestöjen sekä lukuisten muiden organisaatioiden toimesta ympäri Suomea. Usein Avartti soveltuu sellaisenaan jo olemassa olevaan toimintaan ja toimii myös menetelmänä sitouttaa nuoria tavoitteelliseen toimintaan. (Kauppila, Ruotsalainen & Varesmaa 2016, 4–5.)

Avartti perustuu Kurt Hahnin näkemykseen elämyspedagogiikasta, jossa korostuvat yhteisöllisyys, toiminta, itsensä löytäminen ja emotionaalisuus. Elämyspedagogisten toimintojen ideana on tukea nuoren kokonaisvaltaista kasvua vaikuttamalla itsetunnon sekä tietojen ja taitojen kehittymiseen. Ohjelmassa nuori valitsee itselleen harrastuksen kolmesta osiosta: liikunnasta, taidosta ja vapaaehtoistoiminnasta. Sen lisäksi ohjelmaan kuuluu luonnossa tehtävä seikkailu, joka tehdään yhdessä ryhmän kanssa. Avartti koostuu kolmesta tasosta (pronssi, hopea ja kulta). Ohjelmassa edettäessä vaatimustaso kasvaa. (The Duke of Edinburgh’s International Award 2019, 13; Telemäki 1998, 75–77.)

Harrastusohjelmassa etenevät nuoret huomioidaan valtakunnallisessa tunnustustenjakotilaisuudessa, joka on usein järjestetty Säätytalolla tai valtioneuvoston juhlahuoneistossa Helsingissä. Tilaisuuteen kutsutaan vuosittain Avartti-tason tehneet nuoret. Tunnustustenjakotilaisuudessa nuori saa positiivista palautetta sitoutumisestaan harrastamiseen. Hänen saavutuksensa tunnustetaan. Usein tapahtumassa on paikalla esimerkiksi nuorisotyöstä vastaava ministeri, joka ojentaa nuorille todistuksen ja pronssisen, hopeisen tai kultaisen tunnustusmerkin. (Kauppila, Ruotsalainen, Varesmaa 2016, 84.) ”*Se että päästään käymään Helsingissä lentokoneella tunnustustenjakotilaisuudessa ja vielä ministeri kättelee sinua, niin kyllä ne vaikuttavat nuoriin vahvasti*”, kertoo vapaa-ajan ohjaaja Timo Salo Oulun Luovista.

Avartti soveltuu harrastuksena kaikille nuorille, sillä ohjelmassa jokainen voi asettaa omat tavoitteet. Osallistujien saavutuksia ei vertailla keskenään. Yksilöllisyys ja jokaisen lähtökohdan huomioiminen edistävät yhdenvertaisuutta: nuorilla on mahdollisuus osallistua samaan harrastusohjelmaan riippumatta kyvykkyydestä tai taustasta. Ohjelman aikana nuorilla on mahdollisuus löytää voimavaroja sekä lisää uskoa siihen, että oman elämän suuntaan on mahdollisuus vaikuttaa. (Kauppila ym. 2016, 4–8.)

KUVA 2. Seikkailuosiossa ohjaajat seuraavat nuorten toimintaa vaelluksilla. Miika Juvonen.

OPINNOLLISTETTUA HARRASTAMISTA ASUNTOLOISSA

Avartin kautta asuntolan arki-iltoihin saadaan nuorille tekemistä, sillä eri toiminnoista ja yhteisistä tapaamisista voidaan koostaa viikko-ohjelma. Avartin vapaaehtoistoiminnalla on Luovissa merkittävä rooli, sillä siihen osallistuvat nuoret järjestävät asuntoloissa yhteistä toimintaa muille asukkaille. Nuoret saavat vapaaehtoistoiminnassa vastatakseen luottamusta vaativia tehtäviä, joiden tekeminen vahvistaa heidän osallisuuttaan. Oulun Luovissa nuoret auttavat ohjaajia esimerkiksi yhteisöllisen iltapalan järjestämisessä. Avartti-toiminnan on huomattu tukevan myös nuorten omatoimisuutta, sillä he saapuvat itsenäisesti paikalle ja aloittavat toiminnan ilman ohjausta tai erillistä pyyntöä. Nuoret avustavat myös muissa asuntolan arkisissa toimissa sekä vetävät asuntolassa harrasteryhmiä muille nuorille.

Luovissa Avartti on opinnollistettua toimintaa, jossa arvioidaan opiskelijan itse asettamia tavoitteita ja niiden etenemistä. Avartti ja sen tavoitteet voidaan sisällyttää ja kirjoittaa auki asumisen tavoitteisiin. Taito-osiossa opiskelija voi harjoitella terveellisen ruuan valmistamista asuntolassa tai vaikka maalausta taidekerhossa. Harjoiteltava taito tai vapaaehtoistyö voi myös tukea ammatillisia opintoja. *”Kiinteistöpuolen opiskelijat ovat tehneet ulkoalueiden hoitoa kotona tai koululla ja myös vapaa-aikana. Kodinhuoltaja-opiskelijat ovat työskennelleet kanttiinissa iltaisin”*, toteavat ohjaajat Anne Ämmälä ja Jaana Volanto Alavuden Luovista.

Avartin liikunta yhdistettynä oppilaitoksen järjestämään vapaa-ajan liikunnanohjaukseen tarjoaa nuorille tilaisuuden monipuoliseen liikkumiseen. Oulun Luovissa Avarttiin kuuluva liikunta on normaalioloissa ollut viikoittaista asuntolaohjaajan tai muun työntekijän vetämää toimintaa, esimerkiksi kuntonyrkkeilyä tai kuntosalia. Lisäksi oppilaitoksen liikuntahallin käyttö mahdollistaa sählyn ja sulkapallon harrastamisen.

”Avartti ei ole erillistä toimintaa, vaan se on osa työntekijöiden ja nuorten arkea. Nuorelle toiminta näyttäytyy kivana harrastuksena, mutta ammattilaisille se on työkalu. Hyöty on molemminpuolista”, kertoo Oulun Luovissa asuntolaohjaajana työskentelevä Tiina Koivukangas. Hänen mukaansa Avartti on myös sitouttanut säännölliseen toimintaan nuoria, jotka aiemmin ovat jättäytyneet järjestetyn vapaa-ajantoiminnan ulkopuolelle.

ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN NUORTEN LUONTOSUHTEEN VAHVISTAMINEN

Avartin seikkailuosiossa hyödynnetään luontoa oppimisympäristönä. Nuoret joutuvat uusiin ja haasteellisiin olosuhteisiin, joissa ennestään tutut ratkaisumallit ja taidot eivät välttämättä toimi. Tunne siitä, että toimii mukavuusalueensa ulkopuolella, auttaa nuorta ymmärtämään ryhmän tuen merkityksen sekä luottamaan siihen. Samalla opitaan retkeilytaitoja ja arvostamaan luontoa. (Telemäki 1998, 42–43.)

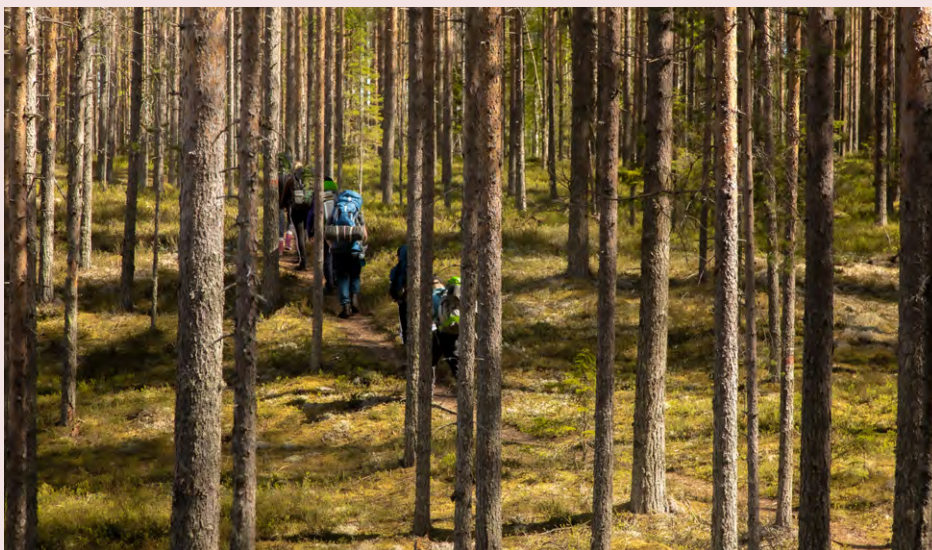
Usein retkeilyn ja luonnossa liikkumisen taidot ovat Luovin opiskelijoille uusia. Luontosuhteen rakentaminen aloitetaan alusta. Luovissa seikkailu suunnitellaan ja toteutetaan nuorten ja ohjaajien yhteistyönä. Seikkailun toteuttamiseen tarvittavia taitoja harjoitellaan ja kerrataan yhteisissä tapaamisissa. Opittuja taitoja rohkaistaan ottamaan käyttöön toiminnassa edettäessä. Nuorilla saattaa olla erityisiä tuen tarpeita liittyen perussairauksiin, sosiaalisiin tilanteisiin tai hahmottamiseen, mutta yhdessä ohjaajan kanssa ne huomioidaan yksilöllisesti ja ratkaisukeskeisesti.

Kokemuksellinen oppiminen on toiminnallinen ohjausmuoto, jolla voidaan aktivoida varsinkin erityistä tukea tarvitsevia nuoria. Nuori oppii tekemällä ohjaajan ollessa läsnä ja ohjatessa tarvittaessa. Ohjaamisen tukena voidaan käyttää kuvallisia ohjeita tai tukiviittomia. Esimerkiksi retkikeittimen kokoamiseen ja rinkan pakkaukseen käytetään tekemisen ja sanallisten ohjeiden lisäksi kirjallisia sekä kuvallisia ohjeita. Hahmottamisen helpottamiseksi osia voidaan merkitä esimerkiksi eri väreillä. Ohjaajat ja vertaisnuoret voivat jakaa positiivisia kokemuksia retkistään ja seikkailuistaan tarinoiden avulla. Luonnossa liikkumisesta muodostetaan nuorille mukaansatempaava kokonaisuus käyttäen elämyksiä, luovaa ajattelua ja erilaisia mielikuvia. Heitä rohkaistaan liikkumaan luonnossa myös itsenäisesti ilman ohjaajaa.

Yhteiset ohjaustapaamiset ovat luonteeltaan rentoja kurssimaisuuden sijaan. Korona-aikana toimintaa on järjestetty myös etänä. *”Avarttia on edistetty Teams-yhteydellä ja olemme käyneet retkeilyyn liittyviä asioita läpi Youtube-videoiden avulla. Olemme myös tehneet virtuaalimatkoja eri kansallispuistoihin, järjestäneet tietokilpailuja ja rentoutushetkiä”*, ohjaajana työskentelevä Merja Louet Muhoksen Luovista kertoo.

Retkeily luonnossa voi jännittää aluksi, mutta onnistumisen kokemukset ovat tuoneet nuoriin positiivisia muutoksia. *”Meillä on toiminnassa mukana 17–20-vuotiaita nuoria, jotka eivät ole ikinä nukkuneet missään muualla kuin kotona tai sairaalassa. Nuorille on aivan valtavia juttuja, että nukutaan teltassa”*, valaisee Timo Salo.

Nuoria kannustetaan tutkimaan rajojaan ja toiminnan kautta he voivat saada tunteen itsensä voittamisesta. *”Erityisesti luonnossa tehty toiminta lisää opiskelijan rohkeutta, sinnikkyyttä sekä vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja. Henkilökohtaiset onnistumiset ja Avartti-porukan kanssa koetut elämykset kantavat tosi pitkälle ja niitä muistellaan aikojenkin päästä”*, toteaa ohjaajana Seinäjoen Luovissa työskentelevä Sirpa Kurikka.

KUVA 3. Vaelluksella nuoret toimivat mahdollisimman omatoimisesti. Miika Juvonen.

TUKEA OHJAAJIEN JAKSAMISEEN JA AMMATILLISEEN KEHITYKSEEN

Avartti tarjoaa viitekehyksen, jossa ohjaaja pääsee kehittämään monipuolisesti ammatillista osaamistaan. Elämyspedagogiikka ja luonnossa liikkuminen nuorten kanssa ovat muodostuneet monelle ohjaajalle tärkeäksi työvälineeksi. Avartti on tullut osaksi ohjaajien ammatti-identiteettiä: omaa innostusta luonnossa liikkumisesta pääsee jakamaan nuorille toiminnan kautta. Avartti on tuonut vaihtelua työntekijöiden arkeen. Luontoon lähteminen nuorten kanssa on ollut tukena myös työssä jaksamisessa. Tiina Koivukankaan mukaan *”Avartin tuomat positiiviset kokemukset ohjaamisesta ja nuorten onnistumisista ovat tuoneet työhön mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä.”*

Avartti tarjoaa menetelmää käyttäville ohjaajille myös verkostoitumisen mahdollisuuksia ympäri Suomen ja kansainvälisesti. Avartin myötä Luovin ohjaajien verkostot ovat vahvistuneet niin Luovin ulkopuolelle kuin ammattioppilaitoksen paikkakuntienkin kesken. Avartin puitteissa järjestetyt nuorten leirit ja ohjaajien tapaamiset ovat koonneet valtakunnallisesti yhteen eri paikkakuntien ohjaajia ja opiskelijoita. Avartti-ohjaajien muodostaman verkoston myötä ohjaajien on mahdollista löytää vertaistukea oman organisaation ulkopuolelta. Tukea ja konsultaatiota toimintaan tarjoaa Avartti-säätiö. Esimerkiksi seikkailuosion suunnitteluun saa apua. *”Kun Avartti on vakiintunutta toimintaa, se muodostuu yhdeksi työvälineeksi eikä vaadi paljoakaan ylimääräistä työtä”*, summaa Sirpa Kurikka.

LÄHTEET

Ammattiopisto Luovi. Kotisivut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://luovi.fi/> [viitattu 6.5.2021].

Avartti-säätiö. Avartti – kanstainvälinen nuorten harrastusohjelma. Kotisivut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.avartti.fi/> [viitattu 6.5.2021]

Kauppila, M-S., Ruotsalainen, J. & Varesmaa, M. 2016. Avartti-ohjaajaopas. 4. painos. Mikkeli: Teroprint.

Koivukangas, T. 2021. Ohjaaja. Haastattelu 12.1.2021. Ammattiopisto Luovi.

Kurikka, S. 2021. Ohjaaja. Haastattelu 16.3.2021. Ammattiopisto Luovi.

Kurthahn.org. Homepage. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kurthahn.org/about/> [viitattu 6.5.2021].

Louet, M. 2021. Ohjaaja. Haastattelu 1.2.2021. Ammattiopisto Luovi.

Salo, T. 2021. Vapaa-ajanohjaaja. Haastattelu 25.1.2021. Ammattiopisto Luovi.

Telemäki, M. 1998. Johdatus seikkailukasvatuksen teoriaan. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Sarja B: Opetusmonisteita ja selosteita 11. Oulu: Oulun yliopistopaino.

The Duke of Edinburgh's International Award. 2019. International Handbook for Award Leaders. 7. painos. Lontoo: The Duke of Edinburgh's International Award Foundation.

The Duke of Edinburghs International Award. Homepage. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://intaward.org/> [viitattu 6.5.2021].

Volanto, J. 2021. Ohjaaja. Haastattelu 16.3.2021. Ammattiopisto Luovi.

Ämmälä, A. 2021. Ohjaaja. Haastattelu 16.3.2021. Ammattiopisto Luovi.

LUCKAN UNGINFO ERBJUDER MOBBNINGS- OCH DISKRIMINERINGSFÖREBYGGANDE UTBILDNINGAR FÖR HÖGSTADIER OCH ANDRA STADIET

Johanna Östling

Luckan UngInfo arbetar med diskrimineringsförebyggande och normmedvetna utbildningar för att motarbeta ensamhet, mobbning, trakasserier och utanförskap. Workshopparna är utformade för att verka interaktivt och vara ett tillfälle där unga kan diskutera teman som diskriminering, respekt på nätet, fördomar, maktstrukturer, sexuella gråzoner och mobbning. Syftet är att utveckla ungas ansvarskänsla, förmåga att reflektera över egna och andras handlingar, förstå konsekvenser av beteendemönster samt kritiskt granska situationer och material. Våra workshoppar riktar sig till elever i högstudier och andra stadier samt till ungdomsverkstäder. I den här artikeln presenteras [UngInfo:s workshoppar](#), vårt samarbete med skolor, de interaktiva metoder vi använder oss av, våra utvärderingsrutiner och hur vi går tillväga när vi erbjuder workshoppar på distans.

WORKSHOPPAR I RESPEKT OCH SOCIALA ASPEKTER AV SEX

Under UngInfo:s vålds- och diskrimineringsförebyggande workshoppar får unga analysera frågor om makt och handlingsutrymme, respektfullt bemötande, eget aktörskap samt hur delaktighet och tillhörighet kan skapas. Workshopparna är interaktiva och stöder [ungdomslagens](#) (1285/2016) syften att främja ungas delaktighet, möjligheter att påverka och förutsättningar att verka i samhället.

Våra workshoppar är 75 och 90 minuter långa och sker vid ett engångstillfälle eller under två träffar. Samtliga workshoppar erbjuds till hela vår målgrupp. Våra workshoppar i Respekt kan tas emot som en fristående del i undervisningen, till exempel som ett inlägg i skolans temaveckor. Respektutbildningen för vänelever och tutorer bokas in av vänelevs- och tutorhandledare för slutet av vårterminen och fungerar som en del av skolans förberedande program för de blivande väneleverna och tutorerna. Workshoppen Fair sex är indelad i två delar där tillfällena gärna får spridas ut med några veckors mellanrum. Fair sex kan fungera som en del av sexual- eller psykologiundervisningen.

Inom den mobbnings- och diskrimineringsförebyggande verksamheten Respekt är syftet att uppmuntra unga till ett aktivt medborgarskap och att ge dem en möjlighet att reflektera över socialt ansvar och jämlikt bemötande. Inom respektmodulen ingår:

Åskådarens roll

Workshoppen ger unga en möjlighet att reflektera över sin egen roll som åskådare och diskutera vikten av att ingripa och ta ansvar i sociala situationer då osakligt eller diskriminerande beteende förekommer.

Nätrespekt

Under workshoppen Nätrespekt arbetar vi med värderingar, kommunikation, relationer och hur vi själva kan ta ansvar för att skapa ett respektfullt klimat på sociala medier. Föreläsningens syfte är att motarbeta hat och kränkningar på nätet, då dessa medför allvarliga konsekvenser på både individ- och samhällsnivå.

Skämt och kommentarer

Workshoppen ger unga en möjlighet att fundera över fördomar och stereotyper samt på konsekvenserna av att skämta på ett sätt som är diskriminerande eller nedvärderande mot en person eller grupp.

Ett jämlikt samhälle

Workshoppen diskuterar olika gruppers förutsättningar och möjligheter utgående från samhällsliga maktstrukturer. De unga får reflektera över hur man kan arbeta för ett mer jämlikt samhälle.

Respektutbildning för vänelever och tutorer

För att motarbeta utanförskap och stödja en trygg skolmiljö erbjuder Luckan UngInfo stöd för skolornas vänelever och tutorer. Genom respektutbildningar får de elever som kommer att verka som vänelever och tutorer arbeta med teman som normer, härskartekniker och motstrategier, hur man leder en lek och samarbetsövningar. Utbildningen ger eleverna teoretiska och praktiska tips för hur de kan jobba för att ingen elev ska hamna utanför.

Luckan UngInfo har sedan 2014 även arbetat med metodmaterialet *Fair Sex*, som har utarbetats av Ålands fredsinstitut och syftar till att förebygga sexualiserat våld samt främja positiva relationer och jämställdhet. Workshoppen bygger på samtal om sex, relationer, ömsesidighet och gråzoner och ger ungdomarna en möjlighet att diskutera på ett interaktivt och problematiserande sätt.

SAMARBETET MED SKOLAN

I vårt arbete ingår ett tätt samarbete med högstadier och andra stadiet. Vi skickar terminsvis ut information om de workshoppar vi erbjuder till skolpersonal. Skolkuratorer, ämneslärare, studiehandledare och rektorer kontakter oss kontinuerligt under hela läsåret och bokar in besök av oss.

En stor andel skolor i vårt kontaktnät tar del av våra workshoppar årligen. Genom dialog med skolpersonal och återkommande besök i skolor arbetar vi för att våra bidrag inte blir punktinsatser. Vi delger den utvärdering vi har samlat in från eleverna efter workshopparna med den ansvariga läraren, skolkuratoren eller rektorn. På så vis kan de bilda sig en uppfattning om vad eleverna har tyckt om vårt besök samt de ämnen vi har diskuterat. Vi välkomnar även skolans kontaktperson att delta i workshoppen med en observerande roll. Det här möjliggör att skolan kan arbeta vidare med de teman vi behandlat även efter vårt besök.

INTERAKTIVA METODER – FÖR ATT ALLA SKA KUNNA VARA DELAKTIGA

UngInfos verksamhet baserar sig på såväl dialog med unga som att följa med undersökningar som lyfter fram ungas röster. Ungas delaktighet i vår verksamhet ger kunskap i hur vi borde utvecklas och är ett sätt att arbeta för att ungas erfarenheter och åsikter värderas och tillvaratas.

Våra workshoppar är uppbyggda på diskussioner och interaktiva övningar som uppmuntrar till aktivt deltagande. Genom värderingsövningar och deliberativa samtal får de unga en chans att uttrycka sina egna åsikter och höra andras. Vi strävar till att utveckla de ungas förmåga till reflektion över sitt eget och andras beteende med en förhoppning om att öka ansvarskänsla och gemenskap. Övningarna och diskussionerna ger dem bättre förutsättningar att lära sig hantera samt känna igen diskriminerande företeelser.

Workshopparna bygger på en normmedveten pedagogik. I vårt arbete träffar vi en mångfald av unga och den normmedvetna pedagogiken fungerar som ett medel för oss att vara relevanta för alla. I praktiken syns detta bland annat genom en medvetenhet om inkluderande ordval, grafik och varierande upplägg på övningar. Normmedveten pedagogik är också ett verktyg för att jobba mot diskriminerande strukturer och öppna upp för alternativa sätt att agera och vara. Det normmedvetna perspektivet är gemensamt för alla våra workshoppar och vi väljer att belysa hur normer påverkar människor, våra värderingar och vår vardag.

DELTAGANDE PÅ DISTANS

På grund av coronapandemin har vi utvecklat digitala versioner av workshopparna med betoning på att de ska fungera interaktivt även när de sker på distans. För att skapa engagemang och variation i undervisningen använder vi många olika metoder för delaktighet. Vi använder oss av videosamtalsprogrammets inbyggda funktioner med chattar, muntliga kommentarer, möjlighet att räcka upp hand och omröstningar samt externa program för att göra tankekartor och svara på frågor.

De digitala workshopparna har även fördelar ur ett inkluderande perspektiv. Genom digitala verktyg kan eleverna delta i diskussioner, svara och ställa frågor anonymt. Elever som till exempel inte är bekväma med att ta plats i klassrummet kan göra sin röst hörd genom bland annat omröstningar eller tankekartor. I en större eller mer tystlåten grupp ger dessa verktyg en möjlighet för alla elever att komma till tals.

De digitala workshopparna innebär även utmaningar. I och med att kontakten till eleverna är mer indirekt kan det ibland vara utmanande för workshopledaren att läsa av vad gruppen behöver i stunden, när det finns behov av en paus, om ett ämne är känsligt eller om något tema väcker särskilt stort intresse. Det är även svårare att som workshopledare känna av stämningar i klassen. Ur deltagarperspektiv kan det även vara utmanande att vårt material är textbaserat och kräver stillasittande.

UTVÄRDERING

Workshopparnas interaktiva upplägg möjliggör att gruppen kan påverka utbildningens innehåll. Elevernas åsikter och frågeställningar formar undervisningen, vilket försäkrar oss om att innehållet är relevant för vår målgrupp. Genom att höra hur eleverna svarar på våra frågor och övningar får vi direkt respons på vilka teman de uppfattar som intressanta, aktuella och engagerande. Vi märker även vad som upplevs som självklarheter och vad som är bekant sedan tidigare.

Utöver detta är vi noggranna med att samla in utvärderingar av eleverna, muntligt eller genom ett digitalt formulär, efter varje workshop. Detta ger oss en uppfattning om vad eleverna har tyckt om i innehållet samt vad som varit mindre givande. Denna utvärdering är värdefull och något vi använder oss av när vi utvecklar workshopparnas innehåll. Via utvärderingarna kan vi följa att våra skolbesök håller en jämn och hög kvalitet. Utifrån feedbacken från skolbesöken anpassar vi övningar, ser till att vi svarar på frågor och teman som är relevanta för målgruppen och att innehållet är åldersanpassat. I utvecklandet av de digitala workshopparna har det varit särskilt nyttigt att ta emot kommentarer om hur eleverna har upplevt att workshopparna har fungerat på distans.

All verksamhet statistikförs. Via statistiken kan vi följa hur våra tjänster används, såsom vilka teman som är efterfrågade samt vilka skolor, regioner och åldersgrupper vi når. Personalens analys av tjänsterna är också en nyckel för den kvalitativa utvärderingen, vilken samlas in via rapporter och teammöten.

NYA ERFARENHETER I BAGAGET

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det senaste året har inneburit nya utmaningar, som gett oss nya erfarenheter och ny kunskap. Trots utmaningar ser vi de digitala workshopparna, som ett fungerande och nytänkande koncept, som vi gärna tar med oss in i en tid då besök på plats i skolan är möjliga. Vi ser fram emot att tillsammans med de unga jobba för respektfullt bemötande nu och i framtiden.

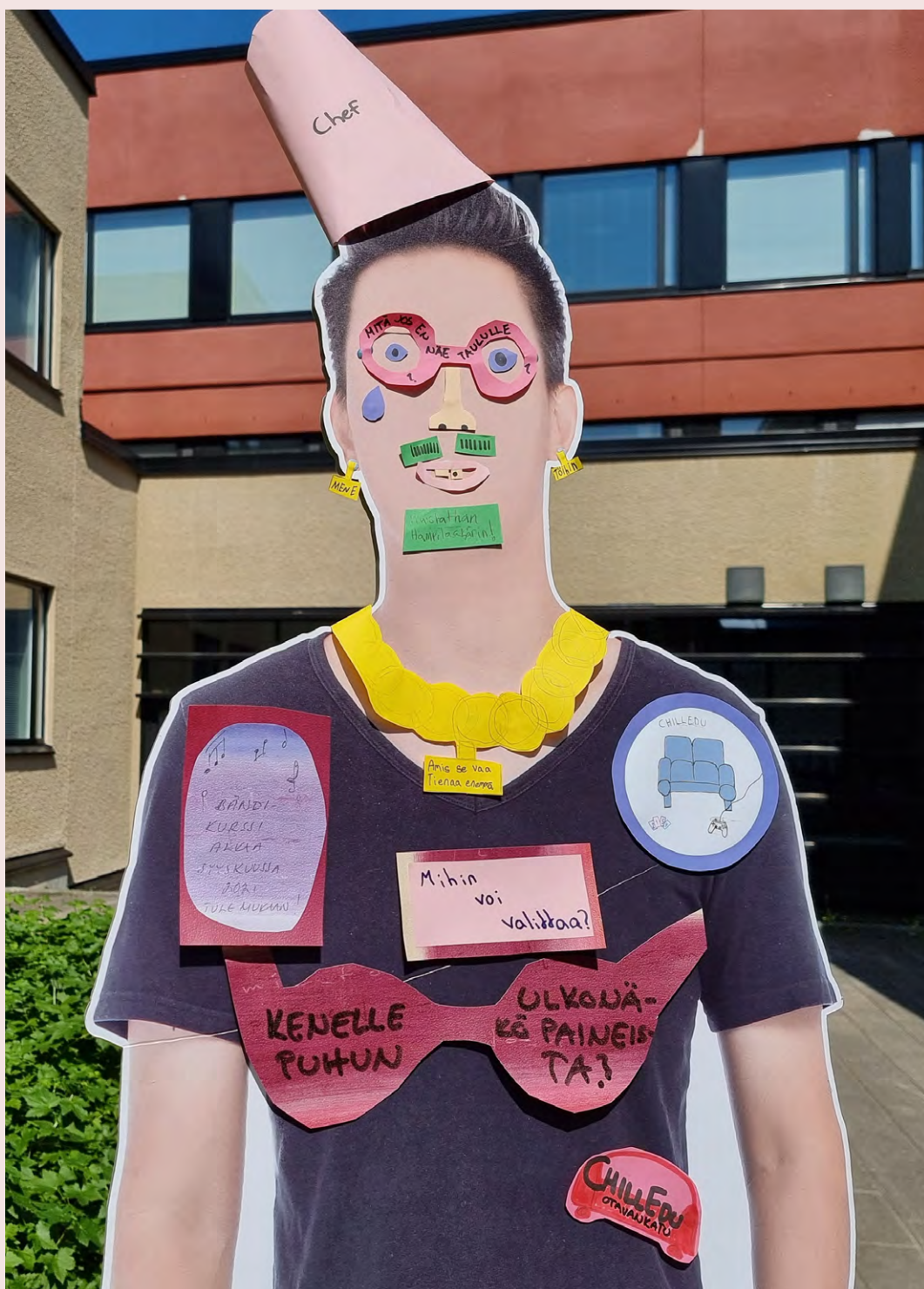
KÄLLOR

Luckan Unginfo. Skolbesök och workshoppar - unginfo. WWW-dokument. Tillgänglig: <https://unginfo.fi/skolbesok-workshoppar/> [hämtad 2.6.2021]

Ungdomslag 1285/2016.

OSA II

PAIKALLISET TOIMINTAMALLIT

MONIMUOTOINEN KOULUN JA PAIKALLISTEN TOIMIJOIDEN YHTEISTYÖ VIRROILLA

Anne Kukkonen

Virrat on pieni, noin 7700 asukkaan kaupunki Pirkanmaan pohjoisosassa. Kuntamme rajan pohjoispuolella alkaa Etelä-Pohjanmaa, toisaalla Keski-Suomi. Virrat on siis kunta Pirkanmaan huipulla. Perusopetuksen kouluja Virroilla on viisi: keskustassa uusi yhtenäiskoulu ympärillään neljä pientä kyläkoulua. Lisäksi kunnassamme on pieni yksisarjainen lukio, sekä Tampereen ammattikorkeakoulu Tredun toimipiste.

HAJA-ASUTUSALUEELLA TOIMIVA KYLÄKOULU

Koulumme on noin 40 oppilaan kyläkoulu **Virtain** Killinkoskella. Virtain keskustaan meiltä on matkaa 20 kilometriä, ja suurin osa oppilaistamme kulkee kouluun koulukyydillä. He tulevat eri puolilta Killinkoskea ja tyypillinen koulumatkan pituus on 7–10 km. Omin jaloin kulkevia eli **Killinkosken kylän** keskustassa asuvia lapsia on kymmenkunta. Oppilaat asuvat oikeastaan toivottoman kaukana toisistaan. Heillä ei ole kovin paljoa mahdollisuuksia kyläillä toistensa luona tai spontaanisti kokoontua johonkin tiettyyn paikkaan. Ainoastaan kesäisin he saattavat pyöräillä Killinkosken keskustassa sijaitsevalle uimarannalle pelaamaan yhdessä kännykkäpelejänsä. Talvisin vapaa-ajan kokoontumista ei oikeastaan ole lainkaan. Pieni porukka käy vanhempiensa kyydillä keskustassa laskettelemassa **Pukkivuoren lasketelurinteessä** jäähallin kupeessa.

Koulumme on lähtenyt aktiivisesti kehittämään erilaisia tapoja järjestää oppilaille yhteistä tekemistä koulutuntien ulkopuolella. Killinkoskella on vuosikymmenet pyörinyt urheiluseura Killinkosken Myrskyn järjestämä sählykerho. Myös jalkapalloharrastuksen paluuta Killinkoskelle on viritelty useana kesänä, mutta siihen ei ole riittänyt tarpeeksi potkijoita. Lähes joka ilta koululla on ollut varttuneemman väen lentopallovuoroja. Niihin ovat oppilaat voineet mennä pelaamaan aikuisten sekaan. Jokunen yläluokan oppilas siellä on käynytkin.

Monet kerhot kokoontuvat heti tai melkein heti koulun jälkeen, jotta välttyään kyyditysongelmalta. Joitakin kerhoja on pidetty aamulla ennen koulutuntien alkua, koska kymmenkunta oppilasta saapuu joka aamu koulukyydillä koulun mäelle tuntia ennen koulun alkamisaikaa. Koulu tarjoaa maksullisen välipalan iltapäivällä, jotta kerholaisilla riittää

virtaa touhuta vielä koulupäivän jälkeenkin. Välipala on ollut erittäin suosittu. Kaikki koulun oppilaat käyvät nauttimassa sen ruokalassa. Näin koulu kantaa osaltaan vastuuta oppilaittemme iltapäivästä kotona. Monipuolinen välipala auttaa jaksamaan kodin iltaruokaan asti.

KULTTUURIPERINTÖKASVATUSTA HISSAKERHOSSA

Me koulun opettajat halusimme auttaa oppilaita löytämään muutakin vapaa-ajan tekemistä kuin liikunta. Haimme aktiivisesti yhteistyökumppaneita, jotka voisivat tarjota oppilaille tekemistä. Löytyikin Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura, joka alkoi järjestää koulullamme Suomen ensimmäistä alakoulun Hissakerhoa. Nimi on vähän harhaanjohtava, mutta toimii lasten suussa vallan mainiosti.

Kulttuuriperintökasvatuksen Seuran historiakerhokoordinaattori Tuuli Laakso kertoo, että Historiakerhot monipuolistavat olennaisesti kunnan lapsille ja nuorille tarjottavaa harrastustoimintaa, koska kulttuuriperinnöstä ammentavia kerhoja ei juuri ole tarjolla. Hän jatkaa lisäksi, että tulokset Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran vuonna 2016 käynnistämästä historiakerhotoiminnasta ovat olleet vakuuttavia. Kerhot edistävät lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksen vahvistumista. Lisäksi ne ovat muun muassa tavoittaneet yläasteikäisiä poikia ja nuoria, joilla ei ole muita harrastuksia sekä edistäneet museoiden ja koulujen välistä yhteistyötä. (Laakso 2021.)

KUVA 1. Kiilikosken oppilaita köydenvedossa. Anne Kukkonen.

Opetushallituksen perusopetukseen linjaamissa **laaja-alaisen osaamisen tavoitteissa** yhtenä osa-alueena on ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu”. Tähän ihmisenä ja kansalaisena kasvamisen osa-alueeseen Hissakerho istuu täydellisesti. Kerhossa on muun muassa tehty kulttuuritutkimusta omalta kylältä. Killinkosken kylällä on vaiherikas historia entisenä mahtikylänä monine tehtaineen. Omasta historiasta on ollut helppo ammentaa kerholla monenmoista tehtävää: on vietetty yö museossa Inkan vanhalla tehdasalueella, vaskattu kultaa, tutkittu mineraaleja, geokätköily, tehty digitaalista kalenteria, harjoiteltu tieteellistä kirjoittamista, videoitu ja editoitu näytelmiä, katsottu Auguste ja Louis Lumièren vuonna 1895 ohjaama ja tuottama mustavalkoinen mykkäelokuva ”Juna saapuu asemalle” ja eläydytty sen kautta historiaan ja tekniikan kehittymiseen. **Hissakerhon blogia** pitää kerhon vetäjä Heli Antila.

HARRASTAMISEN SUOMEN MALLI

Virtain kaupunki aloitti yhtenä **Harrastamisen Suomen malli** -ohjelman pirkanmaalaisena pilottikuntana, koska olimme valmiit aloittamaan harrastuskokeilut heti alkuvuodesta 2021. Suomen mallin kerhona Killinkosken koululla alkoi ensin käsityökerho. Sitten jatkettiin ”säbää ja safkaa” -kerholla, jossa puolet porukasta pelaa liikuntasalissa sählyä ja puolet porukasta valmistaa välipalaa. Yhdessä sitten nautitaan liikunnan tuomasta hyvästä olost ja maukkaasta välipalasta. Suomen mallissa päätavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen. Tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Suomen mallissa yhdistyvät lasten ja nuorten kuuleminen harrastustoiveista, olemassa olevien hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen sekä koulun ja harrastustoimijoiden yhteistyö. Tavoitteena on juurruttaa Suomen malli pysyväksi toimintatavaksi kunnissa. Virroilla tällä hetkellä toimivia tai tulevia Suomen mallin kerhoja ovat muun muassa ratsastus, kuntonyrkkeily, parkour, käsityökerho, välipalakerho, mopon korjaus ja telinevoimistelu. Kerhoja tarjotaan 1.–9.-luokkalaisille oman kerhon ikäluokan saa itse valita. Kerhot pidetään koulun jälkeen, aikavälillä 14.30–17.15. Ne voivat olla tunnin tai kahden mittaisia.

YHTEISTYÖKUMPPANEINA VALTAKUNNALLISET JÄRJESTÖT JA SEURAKUNTA

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Killinkosken paikallisyhdistys toimii kylässä aktiivisesti, ja sen monet toimijat ovat koulumme oppilaiden vanhempia. Yhdistys pyrkii järjestämään tapahtumia iltaisin ja viikonloppuisin. Heidän kustantamanaan oppilaamme ovat päässeet monille reissuille lähialueen kohteisiin. Retkiä on tehty esimerkiksi Ähtäriin pandoja katsomaan, PowerParkiin, HopLopiin, Duudson Parkiin ja pakohuonepeleihin. MLL myös kustantaa vierailijoita koululle tuomaan vaihtelua koulupäiviin.

KUVA 2. Killinkosken oppilaat kiipeilyseinällä. Anne Kukkonen.

Myös 4H-yhdistys on pyörittänyt kerhoa kerran viikossa koulullamme usean vuoden ajan. Kerhon toiminta-ajatuksena on tekemällä oppiminen ja sitä kautta onnistumisen kokemusten saaminen ja itseluottamuksen kasvattaminen. 4H painottaa toiminnassaan sitä, että yhdessä tekeminen on hauskaa. Kerhosta saa ystäviä, joiden takia on kiva tulla kerhoon. Tämä periaate on ensiarvoisen tärkeä pitkien etäisyyksien maaseutupaikkakunnilla, jossa ei julkisia kulkuneuvoja liiku. Kerho antaa syyn vaatia kyytiä kotiväeltä.

Virtain seurakunnasta vierailee nuorisotyöntekijä koulullamme kerran kuukaudessa. 5.–6.-luokkalaisille hän vetää K12-ohjelmaa, jonka tarkoitus on kehittää oppilaiden tunnetaitoja. Näillä tunteilla tehdään erilaisia harjoitteita narraation ja draaman keinoin. Alkuun oppilaat ujostelivat kovasti, jolloin toiminnan käynnistyminen oli tahmeaa. Kun nämä työmenetelmät tulivat tutummiksi ja rohkaistuttiin eläytymään, tunnitkin alkoivat tuntua mukavilta. Aika kauan siinä tosin meni. Turvallinen ja luova ilmapiiri, jossa uskaltaa heittäytyä ei synny käden käänteessä. Opetushallitus suosittelee tunnetaitojen opettamista kouluissa. Aika ajoin on esitetty ajatuksia siitä, että tunnetaitojen opettaminen on niin tarpeellista, että se otettaisiin koulujen opetussuunnitelmiin ihan omana oppiaineenaan.

NUORISOKESKUS MARTTINEN

Oma nuorisokeskuksemme Marttinen on aina tarjonnut kouluille erilaisia paketteja lasten ja nuorten toiminnalle. Ne ovat olleet kullanarvoisia päiviä kaikille meille. Koulumme pitää isojen oppilaiden leirikoulua joka toinen vuosi. Leirikoulu on yleensä pidetty jossain Suomen nuorisokeskuksista. Marttisen tarjoama seikkailukasvatus eroaa vapaasta seikkailusta siten, että se on aina ohjattua, tavoitteellista ja turvallista. Ammattimaisesti toteutettu seikkailukasvatus on suunniteltu osallistujille sopivan haastavaksi. Mukavuusalueelta poistutaan, mutta ei liiaksi. Tavoitteena voi olla vaikkapa omien voimavarojen parempi tunnistaminen tai taidot selvittää haastavista tilanteista. Esimerkiksi eräretken tai kiipeilyn avulla voidaan oppia tunnistamaan paremmin omia voimavaroja, avuntarpeita tai sietämään epävarmuutta. Seikkailukasvatuksen on todettu kehittävän erityisesti fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista itsetuntemusta sekä vahvistavan yhteistyötaitoja, oma-aloitteisuutta, vastuun ottamista, identiteetin rakentumista ja rohkeutta.

LIIKUNTAKERHO KESKELLÄ KOULUPÄIVÄÄ

Koulumme on mukana Liikkuva Koulu -ohjelmassa. Joitakin vuosia sitten koulullamme toimi liikuntakerho keskellä koulupäivää. Siitä saimme hyvää palautetta, oppilaat tykkäsivät ja saimme kokeilla vaihtelevia liikuntamuotoja, mutta toiminta tyrehtyi vetäjöpulaan ja koulukyytien hankalaan järjestelyyn. Teemme edelleen yhteistyötä kaupungin liikuntatoimen kanssa. Oppilaitamme käy ainakin Liikkuvan koulun laskettelukerhossa keskustassa. Koko koulun laskettelupäivä Pukkivuoressa pidetään joka talvi. Kaikille oppilaille vuokrataan välineet. Pukkivuoresta tulee laskettelu opettaja opastamaan lasketteluun ja lautailuun sa

KUVA 3. Killinkosken oppilaita resiinaretkellä Keiturinsalmen sillalla. Anne Kukkonen.

Kuntamme liikuntasihteeri on osaava toiminnan nainen. Hän on saanut paljon hyvää aikaan Virtain liikuntapaikkojen ja vapaa-ajan viettämiseen soveltuviin paikkoihin kehittämässä. Rantapuistoon ”urheilukentän monttuun” on ilmestynyt pumptrack-rata, kuntoportaat, ulkona oleva kuntosali, jääkiekkokaukalo, koripallokenttä katukorista varten, beachvolley-kentät ja hyppytorni uimarannalle. Alueella on tenniskentät ja padel-kentät sekä frisbeegolfin harrastamismahdollisuus. Myös krokettia pelataan vaihtelevassa nurmikenttämaastossa. Näin nuorille ja perheille on käytössä harrastuspaikkoja omatoimiseen liikuntaan tai vain hengailuun ilman, että toiminnasta tulee suorittamista ja kilpaurheilumaista.

Rantapuistomme on saanut paljon kehuja esimerkiksi veneilijöiltä. Virroille pääsee veneellä Tampereelta saakka. **Herraskosken kanavan** läpi voi mennä **Perinnekyllän** kautta Toisvedelle asti. Veneilyharrastus onkin kesäisin hyvin näkyvässä roolissa kauniissa vesistöjen hallitsemassa kaupungissa. Virtain kaupunki tarjoaa syksyisin kaikille perusopetuksen ja lukion oppilaille tunnin risteilyn perinteikkäällä Tarjanne-höyrylaivalla. Näillä risteilyillä on jopa hieman pystytty tutustumaan toisten pikkukoulujen oppilaisiin ja saatu uusia viestittelykavereita. Kenties olemme onnistuneet pienentämään yläkouluun siirtymisen aiheuttamaa jännitystä näillä kaikille oppilaille yhteisillä retkillämme. Ainakin näillä toimilla on yhteisöä eheyttävä vaikutus, jonka arvoa ei voi rahassa mitata.

YHTEENVETO

Killinkosken koulun toiminta-ajatuksesta voisin todeta, että maaseudulla haja-asutusalueilla, jossa ei kulje ainuttakaan julkista kulkuneuvoa, on ensiarvoisen tärkeää, että koulu tekee aktiivisesti yhteistyötä kaikkien paikallisten toimijoiden kanssa. Kerhotoiminnan tulee liittyä kiinteästi joko koulupäivän loppuun tai aikaiseen aamuun ennen koulun alkua, jotta lapsilla on mahdollisuus tulla toiminnan pariin koulukyydeillä. Näin toimittaessa lasten yksinolon aika lyhenee. Iltapäivisin kotien velvollisuudeksi jää vain kerhosta pois hakeminen. Yhteistyökumppaneiden kanssa toimittaessa yhteisöllisyyden kokemukset lisääntyvät, koulun henkilökunnan työkuormitus vähenee, vanhempien kyyditysaika ja kerhosta odottamisen aika minimoituu, toiminnan kustannukset tulevat jaetuiksi eri toimijoiden kesken ja oppilaat saavat monipuolisempaa ohjausta kasvamiseensa nuoriksi ja aikuisiksi. Kaikki siis voittavat.

LÄHTEET

4H-yhdistys. Kerhot - Lapset ja hauska tekeminen ovat pääosissa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://4h.fi/tekemista/kerhot/> [viitattu 5.5.2021]

Hissaillaan - Killinkosken historiakerhon kuulumisia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://hissaillaan.blogspot.com/> [viitattu 5.5.2021]

Killinkosken kyläyhdistys ry. Killinkoski & Wanha tehdas. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.killinkoski.fi> [viitattu 5.5.2021]

Laakso, T. 2021. Historiakerhokoordinaattori. Sähköpostiviesti 25.03.2021. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura/Association of cultural Heritage Education in Finland

OKM. 2021. Harrastamisen Suomen malli. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://min-edu.fi/suomen-malli>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/428611> [viitattu 5.5.2021]

Suomen nuorisokeskukset. Mitä seikkailukasvatus tarkoittaa? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.snk.fi/seikkailukasvatus/menetelma/> [viitattu 5.5.2021]

Suomen nuorisokeskukset. Nuorisokeskus Marttinen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.snk.fi/nuorisokeskukset/marttinen/> [viitattu 5.5.2021]

Virtain kaupunki. Herraskosken kanava. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.virrat.fi/visit-virrat/nahtavydyet/herraskosken-kanava/> [viitattu 5.5.2021]

Virtain kaupunki. Kotisivujen etusivu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.virrat.fi/> [viitattu 5.5.2021]

Virtain kaupunki. Virtain laivaranta ja Rantapuisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.virrat.fi/visit-virrat/nahtavydyet/laivaranta-ja-rantapuisto/> [viitattu 5.5.2021]

Virtain kaupunki. Virtain perinnekylä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.virrat.fi/visit-virrat/nahtavydyet/perinnekyla-marttisen-saari/> [viitattu 5.5.2021]

Virtain Kiekko-karhut. Pukkivuoren laskettelurinne. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.virtainkiekkokarhut.fi/pukkivuoren-laskettelurinne/> [viitattu 5.5.2021]

YHTEISTYÖN MONET MAHDOLLISUUDET: PÄIHDEKASVATUKSEN TOIMINTAMALLI YLIVIESKASSA

Niina Himanka

Ylivieskassa on kehitetty oma paikallinen ehkäisevän päihdetyön toimintamalli, jota toteuttaa nuorisopalvelut yhteistyössä peruskoulujen kanssa. Päihteen Porukka -nimellä kulkeva päihdekasvatustoiminta on vuosien varrella tullut tutuksi kaikille Ylivieskassa peruskoulun käyneille, erityisesti 5.–9.-luokkalaisille. Toiminta sai alkunsa hankkeesta. Vaikka useimmat hankkeet ja projektit päättyvät, niin Päihteen Porukka vakinaistettiin osaksi kaupungin nuorisopalveluiden toimintaa.

PÄIHTEETÖN PORUKKA -MALLIN HISTORIA JA TAVOITE

Ylivieskan nuorisopalveluiden ja peruskoulujen yhteinen Päihteen Porukka -toimintamalli sai alkunsa tarpeesta tai pikemminkin huolesta koskien nuorten päihdekokeiluja. Erityisesti huolta aiheuttivat yläkoululle siirtyvien seiskaluokkalaisten päihdekokeilut. Vuonna 2008 monialainen yhteistyöryhmä kokoontui pohtimaan nuorten päihteenkäytön tilannetta. Keskusteluissa nousi esille idea päihteettömyyttä tukevasta mallista, joka kohdentuisi erityisesti yläkoululle siirtyviin seiskaluokkalaisiin. Ylivieskassa on yhdeksän alakoulua ja vain yksi yläkoulu, joten seiskaluokkalaista tulee samaan yläkouluun varsin laajalta alueelta.

Toiminta aloitettiin vuonna 2008. Syksyllä 2009 PP-toiminta sai hankerahoituksen. Rahoituksen turvin palkattiin nuorisotoimen ehkäisevän päihdetyön hankkeelle oma työntekijä, joka työskenteli silloisen kaupungin nuorisotoimen (nyk. kaupungin nuorisopalveluiden) työntekijänä. Nuorisotyön keskeisiä kysymyksiä ovat nuorten päihteen käyttö sekä siihen puuttuminen. Oli luontevaa, että työntekijäksi palkattiin nuorisotoimen ammattilainen. Yhteistyö yläkoulun kanssa oli jo tuolloin helppoa ja sujuvaa, sillä monenlaista yhteistyötä oli ollut jo pitkään. Nuorisotoimen työntekijä kävi kerran viikossa ruokavälituntien ajan koululla pitämässä infopistettä, jossa mainostettiin nuorisotoimen tulevia tapahtumia ja toimintoja. Keskeistä infopistetoiminnassa oli nuorten kohtaaminen kouluarjessa.

Kouluille menemisen lisäksi nuorisotoimi oli 90-luvun lopulta lähtien ollut mukana uusien seiskaluokkalaisten ryhmäytymisessä. Tästä Ylivieskassa on myös oma toimintamalli ”seiskaleirit”, joissa seiskaluokkalaiset viettävät vuorokauden seurakunnan leirikeskuksesta oman luokkansa kanssa. Yöpyminen ei ole pakollista, mutta suurin osa haluaa olla yötä leirikeskuksesta. Erilaisten tehtävien ja harjoitusten tarkoituksena on ryhmäyttää uudet seiskaluokat leirin aikana. PP-ohjaaja on mukana seiskaleireillä tukemassa nivelvaihetta. Sama tuttu henkilö alakoulun puolelta jatkaa mukana yläkoululla. Kovin montaa tuttua aikuista ei yläkoululle siirryttäessä ole, joten nuorelle se yksikin tuttu ihminen voi olla tärkeä uudessa kouluympäristössä.

Päihteen Porukka -toimintamalliin kuului ensin luokittain tehtävä päihteettömyyssitoutuminen, johon otettiin mallia valtakunnallisesta Smokefree- toiminnasta. Sitten päihteettömyyssitoutuminen muuttui henkilökohtaiseksi. Enää koko luokka ei tippunut pois palkinnoilta sen takia, että joku luokassa esimerkiksi tupakoi. Keväisin PP-toiminnassa mukana olleet oppilaat pääsivät palkintoretkelle. Lisäksi vuoden mittaan järjestettiin erilaisia kilpailuja, tapahtumia ja toimintaa sekä koululla että nuorisotalolla. Ehkäisevän päihdetyön yhteistyömalli on ollut peruskouluille mieluisa.

”Tämmöinen moniammatillinen yhteistyö on todella hedelmällistä. Siinä me jaamme arkeamme toisen tekijän kanssa, joka toimii niiden samojen nuorten kanssa. Tällä saadaan laajempaa näkökulmaa ja positiivista extraa omaan työhön. Yhteistyö mahdollistaa miettimään ajankohtaisia ilmiöitä laajemmin, kuin vain opetuksen näkökulmasta.” (Kristiina Mäki, laaja-alainen erityisopettaja)

Vuosien varrella toimintaa on kehitetty ja kehittämistyötä jatketaan edelleen. Alkuvaiheen kehittämistyöstä on on julkaistu Männistön (2010) opinnäytetyö: *Ehkäisevän päihdetyön toimintamallin kehittäminen koulun ja nuorisotoimen yhteistyömalliksi. Esimerkkitapauksena Ylivieskan kaupunki*. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen vuonna 2011 alettiin kehittää erityisesti PP-tuntimallia. Tunnit kohdistuvat 5.–6.-luokkalaisiin, mutta tunteja pidetään myös yläkoulussa 7.–9.-luokkalaisille. Vuonna 2015 PP-sitoumuksista on luovuttu, sillä päihdekulttuuri on muuttunut. Tärkeäksi osaksi toimintaa on noussut avoin keskustelu päihteistä ja päihdekokeiluista. Samalla palkintoretket eivät enää olleet koulun opetussuunnitelman ja yhdenvertaisuuden mukaiset, joten myös niistä on luovuttu. Sen sijaan Päihteen Porukka -toimintamallia on kehitetty vastaamaan tämän päivän tarpeita.

Mallin tavoitteena on edelleen ehkäistä nuorten päihteiden käytön aloittamista ja kokeilua, sekä edistää oman elämän kannalta hyvien valintojen tekemistä ja ohjata terveellisiin elämäntapoihin. Erityisesti PP-tuntien pitäminen 5.–9.-luokkalaisille sekä välituntitoiminta yläkoulussa ovat nousseet tärkeimmäksi osaksi toimintamallia. Syksyllä 2018 alkoivat myös hyvinvointiin, terveyteen ja yleisesti nuorten elämään liittyvien aamunavausten pitäminen. Koko mallin olemassaolon ajan nuorisonohjaajalla on ollut kerran viikossa säännöllinen PP-päivystyspäivä yläkoululla. Päivystyspäivän tarkoituksena on kohdata nuoria kouluympäristössä ja olla turvallisena sekä kuuntelevana aikuisena kouluarjessa. Toiminta on ollut vahvasti koulunuorisotyötä. Sen puitteissa on järjestetty välituntitoimintaa nuorille. Erityisen suosittuja ovat olleet ”Päihteetön välitunti” -peli, joka on Seppo-pelialustalle rakennettu päihdeaiheinen peli sekä erilaiset ”etsintäkilpailut”. Nuoret ovat etsineet koulun välituntialueelle piilotettuja laminoituja kuvia. Palautettuaan kuvan ohjaajalle heidät on palkittu karkilla tai tarroilla. Nämä ovat esimerkkejä monista toteutetuista aktiviteeteista.

PP-toiminta on lisätty *Ylivieskan kaupungin paikalliseen opetussuunnitelmaan*, sillä se on opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukevaa muuta toimintaa. PP-toiminnan osa-alueet nivoutuvat terveystiedon, biologian, liikunnan, äidinkielen ja kuvataiteen oppiaineisiin. Toiminta on myös osa peruskoulujen oppilashuoltoa. PP-ohjaaja osallistuu säännöllisesti yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään yläkoululla.

”Kun päihteistä puhutaan PP-tunneilla avoimesti, niiden ympäriltä poistetaan kielteisyys stigmaa. PP-ohjaaja uskaltaa puhua asioista niiden oikeilla nimillä, se on rehellistä ja aitoa puhetta ja kohtaamista. Ketään ei syyllistetä, vaan asioista puhutaan suoraan. PP-tunnilla myös kuunnellaan, että mitä nuorilla on sanottavana. On tärkeää saada asiallisen keskustelun avulla nuoria pohtimaan omaa näkökulmaansa päihdeasioihin ja ”ilmiöihin.” (Kristiina Mäki, laaja-alainen erityisopettaja)

PÄIHITEETÖN PORUKKA -MALLIN VUOSIKELLO

Päihteetön Porukka -toimintaa toteutetaan kouluilla säännöllisesti lukuvuoden aikana. Yläkoululla aamunavaukset ja välituntitoiminnat ovat viikoittaisia. PP-tunteja pidetään noin neljä kertaa lukuvuoden aikana 5.–6.-luokkalaisille ja kaksi kertaa lukuvuoden aikana yläkoululaisille. Nuoret odottavat PP-tunteja ja kyselevät, milloin nuorisonohjaaja vierailee seuraavan kerran luokassa. Jokaisella PP-tunnilla on oma aiheensa. Alakoulun puolella 5.–6.-luokkalaisten kanssa puhutaan tupakasta, nuuskasta ja alkoholista. Yläkoulussa teemat vaihtelevat tarpeen ja toiveiden mukaan. PP-toiminnan vuosikello etenee seuraavalla kaavalla:

Elokuu	Aamunavaukset ja välituntitoiminnot käynnistyvät yläkoululla.
Syyskuu	7.-luokkalaisten ryhmätyöt 7.-leireillä. Yhteydenotot alakouluihin ja tuntien sopiminen
Lokakuu	5.–6.-luokkien aloitustunnit. <ul style="list-style-type: none"> • 5.-luokkalaisten kanssa tutustumista ryhmäyttävien harjoitteiden avulla (ohjaaja tutustuu lapsiin ja lapset ohjaajaan, tällä luodaan turvallista ilmapiiriä luokkaan). Yleistä keskustelua päihteistä. • 6.-luokkalaisten kanssa virittäytymistä tuleviin PP-tunteihin erilaisien tehtävien ja harjoitusten avulla. Esim. ryhmätyönä sanomalehtikollaasi: Miten päihteet näkyvät mediassa?
Marraskuu	5.–6.-luokkien tupakkatunnit.
Joulukuu	Yläkoulun tunnit 7. lk ja 9. lk. Aihe vaihtelee tarpeiden ja toiveiden mukaan.
Tammikuu	8. lk nuuskatunnit ”SuunaPäänä”. Nuorisonohjaajan työparina hammashoitaja.
Tammi-helmikuu	5.–6.-luokkien nuuskatunnit.
Maaliskuu	5.–6.-luokkien alkoholitunnit.
Huhti-toukokuu	7.–9.-luokkien PP-tunnit. Aiheena huumeet, mutta aihe voi myös vaihdella tarpeiden ja toiveiden mukaan.

Yläkouluikäisten kanssa puhutaan aiheista, jotka nousevat esille. Esimerkiksi vuoden 2020 syksyllä on PP-tunneilla puhuttu 7.-luokkalaisten kanssa alkoholista, sillä 7.-luokkalaisten alkoholinkäyttö nousi syksyn aikana huoleksi. Nuorisonohjaaja kiertää tammikuussa kaikki 8.-luokkalaisten hammashoitajan kanssa työparina. Tätä toimintaa on myös kehitelty viimeisen viiden vuoden aikana. Se kulkee nimellä SuunaPäänä-toiminta. Hammashoitajan asiantuntijuus nuuskan vaikutuksista suuhun sekä nuorisonohjaajan asiantuntijuus nuuskan vaikutuksesta muun muassa ympäristöön on toimiva kokonaisuus, jota olemme onnistuneesti toteuttaneet. Faktatiedon sekä keskusteluihin pohjautuvien osioiden lisäksi PP-tunnit sisältävät aina myös jotain mukavaa. Tunnit voidaan päättää esimerkiksi arvonnalla tai tietovisalla. Palkinnot ovat tarroja, heijastimia, koulutarvikkeita tai joskus jopa lahjakortteja paikallisiin liikkeisiin. SuunaPäänä-tunneilla oppilaille jaetaan suunhoidon tuotteita.

"No määhän ainaki muistan vahvasti pp-tunnit ja pp-reissun Ouluun ku oltii yläasteella, sitte kans aina ysiluokal joku sai pp-stipendin tms. Niillä pp-tunneilla tehtii kaikkee kivaa, kuten askarrelltii, kisailtii yms. Et siel oli kaikilla mukavaa." (18-vuotiaan nuoren muistoja PP-toiminnasta)

"Määhän ainaki tykkään tosi paljo pp-tunneista. Parasta niissä on ku ei tarvi tehä mitää kirjotusjuttui ja ne kisat mitä välil o, niin ne o kivoi." (12-vuotiaan nuoren ajatuksia PP-tunneista)

Koronavuosi on tuonut mukanaan hankaluuksia myös PP-toiminnan järjestämiseen. Keväällä 2020 koulujen siirtyessä etäopetukseen PP-tunteja ei pidetty. Syksyllä 2020 kävimme keskustelua siitä, voiko nuorisonohjaaja vieraillla kouluilla pitämässä tunteja rajoituksista huolimatta. Vaikka ulkopuoliset vierailijat kiellettiin pandemiatilanteen vuoksi kouluilta, oli nuorisonohjaaja edelleen tervetullut kouluvierailuille. Erityisesti PP-tunnit nähdään tärkeäksi osaksi koulujen toimintaa. Ne ovat myös osa paikallista opetussuunnitelmaa, joten niitä on pidetty normaalisti tiukentuneista koronarajoituksista huolimatta. Myös aamunavauksia ja välituntitoimintaa on järjestetty edelleen yläkoulun puolella rajoitukset ja turvallisuusohjeet huomioiden.

PP-TOIMINNAN MERKITYS NUORISOTYÖSSÄ

PP-toiminnan myötä on näkynyt myös positiivista osallistujamäärien kasvua nuorisotalolla. Nuorisotalotoiminnan pariin on selkeästi hakeutunut enemmän alakouluikäisiä PP-toiminnan myötä. Kun nuorisonohjaajan kasvot tulevat tutuksi kouluvierailuilla, on alakouluikäisten helpompi tulla myös nuorisotalolle koulupäivän jälkeen. *"Hei sää kävit pitämässä meille niitä PP-tunteja viime viikolla."* Tämä on tuttu lausahdus alakoululaisten avoimista ovista.

"Oli mukava ku oli kaikille tuttu henkilö pitämäs niitä tunteja. Mielummi siis nuorisonohjaaja ku oma ope." (18-vuotiaan nuoren muistoja PP-toiminnasta)

Alakoululaiset oppivat nuorisotalon säännöt 5.–6.-luokkalaisten omissa avoimissa ovissa, ja kun he siirtyvät yläkoululle, on nuorisotalo valmiiksi tuttu paikka, ja samat tutut ohjaajat ovat edelleen läsnä. Erityisesti 5.–6.-luokkalaisten kävijämäärän kasvun vuoksi nuorisotalolla on lisätty avoimia ovia tälle ikäluokalle. Aikaisemmin 5.–6.-luokkalaistille nuorisotalo oli avoinna kerran viikossa, mutta vuonna 2012 päätettiin tarjota avoimia ovia kahdesti viikossa kyseiselle ikäryhmälle.

Syksyllä 2020 saimme koulun oman nuorisonohjaajan yläkoululle uuden KUULU-hankkeen myötä. Hanke on mahdollistanut nuorisotyön edistämistä koulun arjessa. Se on otettu ilolla vastaan. Koulun nuorisonohjaaja on ryhmäyttänyt luokkia, järjestänyt välituntitoimintaa ja tukenut nuoria koulun arjessa. Toiminta jatkuu ainakin vuoden 2021 loppuun asti. PP-toiminnan nuorisonohjaaja on ollut työparina KUULU-hankkeen nuorisonohjaajan kanssa yläkoululla järjestämässä välituntitoimintaa ja kohtaamassa nuoria. Nuorisopalveluiden yhteistyö koulujen kanssa on jatkuvaa, monimuotoista ja arvokasta. Samaan aikaan olemme kuin löytöretkellä: löydämme aina uusia mahdollisuuksia ja ideoita kehittää tätä tärkeää, monialaista yhteistyötä.

LÄHTEET

Mäki, Kristiina. 2021. Haastattelu.

Männistö, Elisa. 2010. Pähhteetön Porukka – PP: Ehkäisevän päihdetyön toimintamallin kehittäminen koulun ja nuorisotoimen yhteistyömalliksi. Esimerkkitapauksena Ylivieskan kaupunki. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/15328> [viitattu 26.4.2021]

Ylivieskan kaupunki. 2021. Nuorten haastattelut.

Ylivieskan kaupunki. Oppilashuollon yhteistyötahot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://peda.net/ylivieska/peruskoulut/katajan-koulu/ol/oyl>. [viitattu 26.4.2021]

TAPAUSTUTKIMUS BREAK THE FIGHT! -HANKKEESTA ITÄ-HELSINGISSÄ

Sofia Laine

Hip hop -kulttuurin elementtejä on hyödynnetty suomalaisessa nuorisotyössä jo yli 30 vuoden ajan, organisoidummin noin 1990-luvun puolivälistä (Nieminen 2019, 340, 343). Hip hop mahdollistaa omaehtoisesti itsensä näkyväksi tekemisen ja samalla kuulumisen johonkin suurempaan kokonaisuuteen - yhdessä tekemisen joukkoon - mutta myös hip hop -kulttuuriin. Kuten nuorisotyössä laajemminkin, myös tässä nuorisotyön muodossa toiminnan ytimessä on kuulla nuoren kiinnostuksen kohteet ja osallistaa tämän tiedon avulla hänet mukaan toimintaan. Yhdessä tekemisen kautta nuori oppii uusia taitoja, ja onnistumisten myötä itsetunto sekä rohkeus uusien asioiden kokeilemiseen kasvaa (Nieminen 2019, 343).

Vuoden 2021 ensimmäisinä kuukausina vierailin tutkijana havainnoimassa *Break the Fight!* -hankkeen iltapäiväkerhotoimintaa itä-helsingiläisessä peruskoulussa. Koulu on yksi Suomen monikulttuurisimmista. Liikuntasalissa on neljä kuudesluokkalaista ja kolme neljäsluokkalaista. Aluksi taideohjaaja kutsuu kaikki rinkiin liikuntasalin keskelle ja kysyy nuorten kuulumisia. Ringin aluksi esittäydyin ja kerroin tekeväni tutkimushavainnointia, mitä se tarkoittaa, sekä mitä varten ja miten nuoret voivat päättää itse tutkimukseen osallistumisesta. Nuorten huoltajia oli informoitu tutkimuksesta, ja tutkimukseen osallistumisesta saattoi kieltäytyä etukäteen tai paikan päällä. Yksi 12 vuotta täyttäneistä kertoo, kuinka maskin käyttö harmittaa – sitä ei onneksi tarvitse liikkua pitää, kunhan muistaa turvavälit. Liikettä on tiedossa tulevan puolentoista tunnin aikana paljon, koska kyseessä on breikkikerho.

Break the Fight! - Breikkaa koulukiusaamista vastaan on Arja Tiili Dance Companyn 2014 käynnistämä taidekasvatuksellisten toimintojen kokonaisuus, johon sisältyy taidetyöpajoja peruskoululaisille ja toisen asteen oppilaille sekä ammattinäyttämöteoksia. Helsingin kaupungin rahoittamassa *Break the Fight! BTF- Mahdollisuus kuulua #BTFI-taHelsinki* -hankkeessa toteutetaan kolmen vuoden ajan 12-viikkoisia hip hop -taidetyöpajaprosesseja kouluissa sekä tarjotaan ilmaisia harrastusmahdollisuuksia Itä-Helsingin nuorisotaloilla, kouluissa, verkossa ja ilmaistapahtumissa. Hankkeessa on ensimmäisen puolentoista vuoden aikana työskennelty kouluilla ja nuorisotalojen harrasteryhmissä yli 1500 nuoren kanssa.

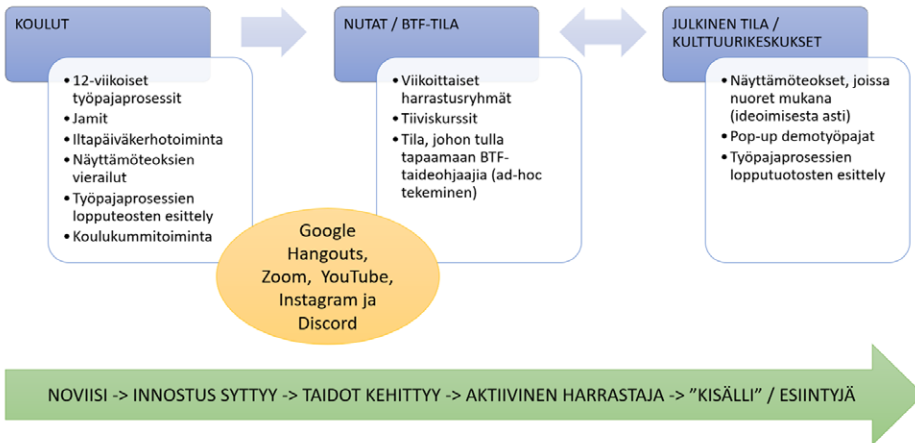
KUVA 1. Break the Fight! -breaking-paja Stoaan kulttuurikeskuksessa BTF-Nuorten hip hop- tapahtumassa yläkoululaisille syksyllä 2020. Paola Figueora.

Kerron käynnissä olevasta *Break the Fight!* (jatkossa BTF) -hankkeesta koulunuorisotyön näkökulmasta. Vertailen BTF-hankkeen toimintoja Kouvolan nuorisotyön julkaisemassa *Koulunuorisotyön käsikirjassa* esiteltyihin koulunuorisotyön kahteentoista tehtävään: 1) välituntien aktivoiminen, 2) välitunneilla nuorten parissa vietetty aika, 3) nuorisotalotyö, 4) kasvatustunnit, 5) pienryhmätoiminta, 6) osallistuminen oppitunneille, 7) yksilökeskustelut, 8) ryhmäytys, 9) verkkonuorisotyö, 10) kasvatuskeskustelu, 11) jatkoryhmäytys ja 12) osallistavat oppitunnit. Kerron kuinka tehtäviä toteutetaan BTF-toiminnassa. Toimintaa voidaan määritellä sosiokulttuuriseksi innostamiseksi, joka yhdistää kasvatuksellista, sosiaalista, kulttuurista ja taiteellista toimintaa (vrt. Nieminen 2019, 348).

BREAK THE FIGHT! JA KOULUNUORISOTYÖN TEHTÄVÄT

Rahoitus saatiin Helsingin kaupungilta toimintaan, jolla pyritään ensisijaisesti tarjoamaan harrastustoimintaa nuorille, joilla ei ole harrastuksia. Toinen tavoite on saada helsinkiläiset liikkumaan enemmän. Kuvaan kaaviossa 1 ideaalimallia, jossa alueen nuoret tavoitetaan kouluissa. He saavat kokeilla yhtä tai useampaa itse valitsemaansa taideperheen (kuvataide, musiikki, tanssi, sanataide) taidemuotoa koulupäivän aikana 12-viikkoisessa prosessissa. Jokainen koululuokka jakautuu neljään pienryhmään taidelajeittain. On mahdollista nähdä tämän 12-viikkoisen prosessin sisältävän elementtejä koulunuorisotyön kasvatustunneista, pienryhmätoiminnasta, osallistumisesta oppitunneille, ryhmäytyksestä sekä osallistavista oppitunneista. BTF-toiminta nojaa hip hop-, taide- ja kulttuuriperinteeseen (Jurvanen

2020), ja taidetyöpajat ovat breaking, graffiti, rap ja deejaying/beatboxing. Hip hop -kulttuurille on ominaista monikulttuurisuus sekä erilaisuuden näkeminen rikkautena (Nieminen 2019, ks. myös Parviainen 2014).

KAAVIO 1. Toiminnot Break the Fight! BTF – Mahdollisuus kuulua #BTFItaHelsinki -hankkeessa.

Osassa kouluprosesseja on toteutettu lajien yhteisiä jameja sekä demoesityksiä (vrt. ryhmäytyt, jatkoryhmäytyt ja osallistavat oppitunnit). Myös ammattilaisten näyttämöteos on vierailut kouluilla. Teokseen on integroitu toiminnasta innostuneiden nuorten osaa-mista. Osalla kouluista on tarjottu nuorille ilmaista iltapäiväkerhotoimintaa. Tältä osin taidetyöpajatoiminta on mahdollista nähdä harrastamisen Suomen mallin (OKM 2019) pioneeritoiminnaksi. Vuonna 2021 käynnistyi myös taidekummitoiminta peruskouluilla samoissa Itä-Helsingin kouluissa, joissa 12-viikkoisia kouluprosesseja on toteutettu.

Ideaalimallissa ajatus on, että kun innostus uuteen lajiin syttyy ja luottamuksen raken-taminen taideohjaajaan käynnistyy, lähinuorisotilassa on mahdollisuus harrastaa lajia ilmaiseksi tutun ohjaajan kanssa. Aina oma laji ei ole löytynyt omalta asuinalueelta heti kouluprosessin perään. Suunnitteilla on myös nuorisotilojen ulkopuolinen BTF-harrastustila Itä-Helsinkiin, jossa nuoret voisivat tavata taideohjaajia nuorisotalojen avoimen toiminnan tapaan. Hankkeen alussa toteutettiin onnistunut kokeilu BTF-tilasta kauppakeskuksessa (Jurvanen 2019). Uusi harrastustila tulisi jatkamaan kauppakeskustoiminnassa hyväksi todettuja käytäntöjä ja tarjoamaan harrastamisen tilan nuorille, jotka eivät koe nuorisotilaa saavutettavaksi tai parhaaksi harrastusympäristökseen. Nuorisotalojen BTF-harrastusryh-missä nuorten tekeminen ja ääni ovat vahvistuneet (Hynninen 2019).

Kaaviossa 1 on kuvattu, miten kouluilta siirrytään harrastustiloihin ja niistä julkiseen tilaan tai kulttuurikeskukseen esiintymään. Nuori voi löytää tiensä nuorisotilan harrastusryhmään

myös ilman kouluprosessia – esimerkiksi mainonnan avulla. Nuori voi myös löytää BTF-tel-tan ja toiminnot kesällä esimerkiksi Stoa-aukiolta Itäkeskuksesta. Kulttuurikeskuksen tapahtumista ja julkisen tilan ulkoilmatoiminnoista nuoria myös ohjataan harrastusryhmiin nuorisotaloille. Nuorten kehittymisen jana (vrt. Dreyfus 2004 kehittymisen viisi askelta) kuvastaa, kuinka toiminnasta motivoituneet nuoret voivat kasvaa BTF-toiminnassa kohti vertaisohjaajan roolia – samaan tapaan kuin nuorisotyön toiminnoissa (ks. esim. Helsingin kaupunki 2020). Toimintamalli on moniulotteinen ja alleviivaa kriittistä näkemystä, jossa yhden ja saman rakenteen ei nähdä sopivan kaikille. Sosiaalisessa todellisuudessa yksinkertainen malli on harvoin paras (Solnit 2017, 6).

Korona-aika on vaikuttanut myös BTF-toimintaan. Kun koulut siirtyivät keväällä 2020 etä-opetukseen ja harrastustilat suljettiin, siirtyivät myös BTF-toiminnot Google Hangoutsiin, Instagramiin, YouTubeen, Discordiin ja Zoomiin. Erilaisia alustoja kokeiltiin reflektoiden niiden erilaiset hyödyt ja rajoitteet. Vuorovaikutteisuus todettiin tärkeäksi; 12-viikkoisesta kouluprosessista muodostui oppitunti, jonka aikana oli mahdollista käsitellä poikkeusoloihin liittyviä tunteita ja ajatuksia hyödyntäen laajasti myös taidetyöskentelyn tarjoamia mahdollisuuksia (ks. Kandolin 2020).

Olen johtanut Nuorisotutkimusverkoston toteuttamia arviointi- ja kehitystutkimuksia *Break the Fight!*-toiminnan äärellä vuodesta 2017. Ensimmäisen vuoden aikana *Break the Fight! Kiertue- ja mallinnushankkeen* toiminta oli kansallista. Kouluihin vietiin breikki- ja osallisuustyöpajoja. Yläkoululaiset näkivät myös ammattinäyttämöteoksen *Break the Fight – I was here!* sekä osallistuivat ammattinäyttämöteoksen yhteydessä järjestettyihin päättäjakeskustelutilaisuuksiin. Arviointitutkimuksen loppujulkaisu (toim. Laine 2018) ilmestyi marraskuussa 2018. Kirjan viimeisessä osiossa esitetty uusi toimintamalli toimi ideana kolmivuotiselle hankkeelle Itä-Helsinkiin. Tässä tekstissä tarkastelemani hanke käynnistyi marraskuussa 2018. Hankkeen toimintoja kehittävässä tutkimushankkeessa selvitetään, miten BTF-toiminta tukee nuorten kestävästä hyvinvointia (vrt. Hirvilampi 2015) Itä-Helsingissä. Tutkimuksen keskiössä on pyrkimys vaikuttaa aktiivisen osallistumisen kautta tutkimuskohteeseemme joko etsimällä muutosta ongelmaan tai tarjoamalla malleja ja näkökulmia kehittämisen lähtökohdiksi (Laine 2019). Olemme havainnoineet toimintoja, keränneet kirjallista palautetta nuorilta sekä haastatelleet nuoria, BTF-hankkeen työntekijöitä ja nuorisotyöntekijöitä (Ks. esim. Laine, Jurvanen, Hiltunen, Leiwo, Leppänen, Leppänen, Marttila, Ollikainen, Pohti, Seppänen, Stolt, Suojanen & Tilli. 2021.)

Palatkaamme takaisin itä-helsinkiläisen koulun liikuntasaliin. Aluksi nelosluokkalaiset treenaavat taideohjaajan ohjauksessa ja kutosluokkalaiset keskenään. Taideohjaaja huikkaa, haluaisiko joku pidempään harrastaneista tulla opettamaan nuoremmille tietyn liikkeen. Yksi vanhemmista tarttuu tehtävään, osaavampi ohjeistaa aloittelijaa, aikuinen tukee ja kannustaa nuorten työskentelyä rinnalla. Hetken nuoremmat ja vanhemmat harjoittelevat uudelleen omissa ryhmissään, kunnes taideohjaaja siirtyy ohjaamaan

kutosluokkalaisia. He haluavat harjoitella fyysisesti ja kehollisesti haastavaa liikettä, ”myllyä”. Taideohjaaja kertoo myöhemmin, kuinka hän on luvannut kyseisille nuorille, että harjoittelemalla liikkeitä joka viikko he tulevat kyllä oppimaan ne: *”kaikkea mieluista ei saavuteta elämässä heti, vaan välillä tarvitaan sinnikkyyttä, sitä filosofaa tässä samalla opetellaan”*. Nelosluokkalaiset kääntyvät katsomaan, mitä isommat tekevät, jolloin taideohjaaja huikkaa: *”voitte myös tulla mukaan jos tahdotte”*. Itseohjautuvasti syntyy rinki, jossa kutoset ovat toisella puolella ja neloset toisella. Taideohjaaja antaa selkeitä ohjeita, jotka auttavat sekä pidempään harrastaneita että aloittelijoita. Hän esittelee ensin helpoimmat versiot, sen jälkeen vaativammat vaiheet ja muodot.

Välipalan jälkeen tehdään uudelleen rinki. Tällä kertaa nuoremmat ja vanhemmat sijoittuvat rinkiin itseohjautuvasti lomittain. Rinki on hip hop -kulttuurin olennainen toiminnan muoto, saifferi (cypher), jossa jokainen liikkuja käy vuorollaan ringin keskellä tekemässä liikkeen – taideohjaaja ehdottaa kerholaisille hyvin yksinkertaisia tehtäviä (kävely keskelle, pysähdys ja takaisin; alasmeno keskellä rinkiä; vapaavalintainen järjestys keskellä käymiseen). Hankkeessa hyödynnetään laajasti hip hop -perinteen pedagogisia sovelluksia nuorten kanssa työskennellessä (Jurvanen 2020). Salami (2020, 120–121) kirjoittaa saifferista (jota käytetään myös rapin yhteydessä) esimerkkinä taiteellisesta yhteistoiminnasta sosiaalisen osallisuuden vahvistajana:

Hiphop-ringissä jokainen esittää omat ainutlaatuiset riimensä ja tyyliä ja muut kannustavat häntä. Leikkimielisestä kilpailusta huolimatta osallistujat tiedostavat, että eri tyyliä ja äänet rikastavat ringissä esiintymisen kokonaisuutta. Ringissä esiintymiseen liittyy vastavuoroisuutta. Sanallisten ja sanattomien viestintätapojen yhdistelmää – sanoja, tanssia, kamppailulajeja, transsia ja performanssia – käytetään tavoitteellisesti, opettamiseen ja muuttamiseen.

Nuorten kanssa työskennellessään taideohjaajat poimivat hip hop -kulttuurista ikätasoisesti puolet, jotka mahdollistavat pedagogisen työskentelyn nuorten kanssa (Jurvanen 2020). Hip hop -perinteen sisältä löytyy toimintatapoja, joita on mahdollista soveltaa nuorten sosiaalista osallisuutta vahvistamaan työskentelyyn (mt.). Esimerkiksi vertaisoppiminen (”each one teach one”-ajatusmalli) tai oman ryhmän eli crewin nimeäminen ovat toimintoissa paljon käytettyjä nuorten osallisuutta, toimijuutta ja kuulumisen tunnetta vahvistavia toimintoja (mt.).

Koen et breikki on tekosyy kutsuu ihmiset paikalle ja sit siinä on oikeesti kyse jostain ihan muusta ja niinku taiteessa vähän ylipää-tänsäkin, jos pidän tanssituntia niin tanssi on tekosyy kutsuu ne ihmiset sinne mut se mistä siinä oikeesti puhutaan on se mitä on olla ihminen ja miten handlata elämäntilanteita ja kaikkee tällasta. (ote BTF-taideohjaajan haastattelusta).

BTF-toiminnan ytimessä on kokoontua yhteen ihmisyyden äärelle ilman tavoitesuuntautunutta orientaatiota. Tämä on lähellä nuorisotyön päämäärää saada nuorelle itselleen näkyväksi itseytensä, erityisyytensä ja voimavaransa. Myös BTF-taidekummit ovat kouluilla koulupäivän aikana tavattavissa ilman ajanvarausta. Heillä on aikaa olla nuorten kanssa, kuunnella heitä ja asettua vuorovaikutukseen. Nuorten tukeminen äänensä ja osaamisalueidensa tunnistamisessa ja vahvistamisessa on myös haastateltujen taideohjaajien ykköstehtäviä. Taidekasvatus tarkoittaa BTF-hankkeessa taiteen tekemisen ja kokemisen mahdollisuuksia nuorille. Kuten Uusikylä (2020) kirjoittaa, parhaimmillaan taidekasvatus ruokkii ihmisyyttä:

Parhaimmillaan taide ruokkii ihmisen sisäistä kauneutta ja moraalialia, johon liittyy taju oikeasta ja väärästä sekä halu toimia inhimillisten arvojen puolustamiseksi. Taidekasvatusta tarvitaan, jotta lapsesta kasvaisi ajatteleva, tunteva, välittävä ja luova. [ ] Taiteella on myös moraalinen ulottuvuus: taide voi osoittaa yhteiskunnallisia epäkohtia, vallanhimon ja alistamisen tuottamaa kärsimystä.

Iltapäiväkerhotoiminta tuo hyvin esiin BTF-hankkeen taideohjaajien eetosta: kun nuoret haluavat kertoa asioita, niiden äärelle pysähtytään. Välillä puhutaan hauskoista ja iloisista asioista, välillä ongelmallisemmista – kuten koulun järjestyshäiriöistä tai päihtyneiden aikuisten kohtaamisista julkisissa tiloissa. Ryhmäläiset kaivavat palloja esiin, mutta taideohjaaja antaa tämän tapahtua – syntyy uusi futiksen muoto, ”breaking-ball”, jossa palloon koskettamisen jälkeen kuuluu tehdä joku breikkiliike. Kerhokerta päätetään hengitysharjoitukseen. Taideohjaaja kehottaa hengittämään syvään sisään ja nostamaan kädet ylös. Ulospuhalluksella päästetään yläkeho ja kädet putoamaan rentona kohti lattiaa. Toisella kierroksella hän kehottaa keräämään sisäänhengityksen aikana ikävät ajatukset tai huolet ja päästämään ne lentämään uloshengityksen mukana mielestä ja kehosta ulos. Päästämään irti.

BREAK THE FIGHT! JA NUORISOTYÖN PILARIT

Break the Fight! -toiminnan ja sen taustaorganisaatio Intomieliset ry:n ja Arja Tiili Dance Companyn toiminnan tärkeimpinä tavoitteina on tanssi- ja teatteritaiteen uudistaminen, monikulttuurisuuden tukeminen ja rasismien vastainen työ. Rasismien ja syrjinnän vastaisuus tärkeimpänä arvona kytkeytyy yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen tukemiseen. Kannustamisen kulttuuri on kolmas toiminnan perusarvo niin toimintojen kuin toimijoiden välillä. Hyvin tärkeässä roolissa BTF-toiminnoissa ovat taidetyöpajaprosesseja vetävät taideohjaajat, hip hop -kulttuurin taidemuotojen ammattilaiset, jotka parhaimmillaan muodostuvat uusiksi turvallisiksi aikuisiksi koulun arjessa poiketen nuorisokulttuurisella ja taiteellisella eetoksellaan opettajista (Ks. Hellström, Jurvanen & Laine 2020).

Kiilakoski (2014a) on avannut nuorisotyön tutkija Torbjörn Forkbyn viiden pilarin varaan rakentuvaa ruotsalaisen nuorisotyön itseymmärrystä, ja soveltanut pilareita suomalaiseen nuorisotyöhön. Mielestäni nuorisotyön pilarit voidaan soveltaa myös koulunuorisotyön pilareiksi. Forkbyn (2014) *demokraattinen pilari* korostaa nuorisotyön tehtävää nuorten toimijuuden ja sosiaalisen osallisuuden vahvistajana. Osallisuudelle ovat hyödyksi epämuodolliset, arkiset puitteet, ja toiminnan on syytä pyrkiä rakentamaan osallisuutta sekä koulun sisällä että osana yhteiskuntaa (ks. myös Kiilakoski 2014a, 66). BTF-toiminnan voidaan nähdä toteuttavan parhaimmillaan näitä molempia. Kouluarjen sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen (ks. mm. Hellström, Jurvanen & Laine 2020) lisäksi hankkeessa on muun muassa maalattu julkiseen tilaan ilmastoaiheisia graffiteja ja tehty yhteiskunnallisia sanoituksia. bell hooks (2007, 254) kirjoittaakin kuinka ”[...] *rap-musiikista on tullut alue, jossa mustaa pubekieltä käytetään niin, että se kutsuu hallitsevaa valtavirtakulttuurista kuuntelemaan – kuulemaan – ja ainakin jossain määrin muuttumaan*”.

Pedagogisella pilarilla viitataan siihen, kuinka koulunuorisotyön on syytä vahvistaa nuorten kasvua ja tukea heidän kykyjään (Kiilakoski 2014a, 66). Myös BTF-toiminnassa pyritään tukemaan nuoren kasvua yksilönä, ryhmän jäsenenä ja kansalaisena. Tämä tulee lähelle bell hooksin (2007, 16–17) ajatusta valtauttamisesta ja äänen antamisesta, jossa keskeistä on itsen ja tiimiläisten itsetiedostuksen lisääminen ja itseilmaisun tukeminen: ”*opettajan --- velvollisuus on osoittaa --- esimerkillään kykyä kuunnella ja arvostaa toisten sanomisia*” (hooks 2007, 225–226). Eräs BTF-taideohjaaja kertoi painottavansa nuorille sitä, että työpajassa ei olla koulussa – haluten tällä avata toisenlaisen orientaation mahdollisuuden taidetyöpajaoppitunneille. BTF-taideohjaajat onkin mahdollista nähdä koulurakennuksen pedagogisiksi ”toisiksi aikuisiksi”, jotka keskittyvät opettamaan Salamin (2020, 37) peräänkuuluttamaa aistivoimaista viisautta, jolloin ”lapset voisivat opiskella empatiaa ja dialogia matematiikan ja luonnontieteiden rinnalla”.

Terveydellinen pilari kertoo siitä, kuinka toiminnassa on pyritty tukemaan terveitä elämäntapoja (Kiilakoski 2014a, 66). Koulukiusaamisen vähentäminen sosiaalista osallisuutta tukemalla on yksi BTF-hankkeen ydinteemoista. Nuorten kanssa keskustellaan myös päihteistä ja terveellisistä elintavoista. *Sosiopoliittisella pilarilla* puolestaan korostetaan niitä toimintoja, joilla koulunuorisotyö estää sosiaalisia ongelmia. Tähän myös BTF-hanke puutuu ryhmäytymisillä, uudelleenryhmäytyksillä sekä taidekummitoiminnalla pitkillä välitunneilla. Eräällä taidekummitoiminnan koululla taideohjaajille oli heti toiminnan aluksi osoitettu ryhmä nuoria, joiden käytöksen oli ilmaistu olevan vahingollista nuorille itselleen ja vertaisryhmälleen. Voidaan sanoa, että BTF-taideohjaajat ovat myös sosiopoliittisen työn lisäresurssi välituntitoiminnalle kouluissa. Taidekummitoiminta peruskouluilla on juuri kevätlukukaudella 2021 alkanut BTF-hankkeessa, joten vasta myöhemmin on nähtävissä, kytkeytyykö tämä jollain kiinnostavalla tavalla demokraattiseen pilariin. Ensimmäisten taidekummitoimintaviikkojen aikana on jo ehditty suunnitella yhteisötaiteen tekemistä välitunneilla yhtenä toimintamuotona (vrt. Hotokka 2014).

Kulttuurinen pilari on koulunuorisotyössä harvinaisempi. Näkemykseni onkin, että BTF-toiminta tuo kouluille runsaasti lisäarvoa juuri kulttuurisen pilarin ulottuvuudella perinteisempään koulunuorisotyöhön rinnastettuna. *Kulttuurinen pilari* peräänkuuluttaa koulunuorisotyölle tehtävää huomioida nuorten esteettiset tarpeet ja auttaa heitä löytämään luovia keinoja ilmaista itseään (Kiilakoski 2014a, 67). Hip hop voidaan nähdä yhtenä nuorisokulttuurisena ulottuvuutena, ja BTF-toiminnassa hip hop -kulttuuri on vahvasti läsnä. 10–14-vuotiailla toiseksi kuunnelluin musiikkilaji vuonna 2017 oli rap tai hip hop heti popin jälkeen (Tilastokeskus 2017). Toiminnassa hip hopiin sovitetaan luovasti muita nuorisokulttuureja ja taidelajeja mukaan – esimerkiksi yhdistämällä luovaan työskentelyyn nuorille tuttua virtuaalista tai fyysistä pelimaailmaa tai vaikkapa viulunsoittoharrastus. Kulttuuriseen pilariin sisältyy koulunuorisotyöntekijöille vaatimus tunnistaa niitä kokemuksellisia tekijöitä, jotka lisäävät nuorten viihtyvyyttä. Kun ammattitaitteen tekijät, ammattinäyttämötaide ja nuorisotyö yhdistyvät, syntyy uudenlaista taidenuorisotyötä, jota BTF-toiminta tarjoaa. Nuoret voivat toiminnassa kehittää taiteellista ilmaisuaan myös ammattinäyttämöteosprosesseihin osallistuen.

Kiilakoski (2014b, 51–52) on nimennyt koulunuorisotyölle erilaisia tehtäviä. Tutkimushankkeemme pohjalta samanlaisia tehtäviä toteuttavat BTF-taideohjaajat peruskouluissa. Ensinnäkin BTF-taideohjaajat ovat mukana kehittämässä yhdessä muiden koulun toimijoiden kanssa koulua kasvuyhteisönä. Toiseksi he osallistuvat erityisesti taidollisen oppimisen vahvistamiseen oppimista tukien ja tarjoamalla toisenlaisia oppimisen paikkoja ja menetelmiä. Kolmanneksi BTF-taideohjaajat tukevat koulun arkea tavalla, joka mahdollistaa muille toimijoille tilaisuuden rakentaa yhteisöä ja edistää oppimista esimerkiksi tukemalla ryhmäprosesseja. Neljänneksi erityisoppilaiden tukeminen on myös alkanut taidekummitoiminnan puitteissa keväällä 2021, kun eräessä kummikoulussa taideohjaaja on ryhtynyt toteuttamaan graffitiprojektia erityisoppilaiden kanssa.

Kuten koulunuorisotyö, myös BTF-taideohjaajien toiminta peruskouluissa voi parhaimmillaan tukea nuorten osallisuutta, erityisesti nuorista lähtevien ideoiden ja toimintojen tukijana:

[...] nuorten ideoiden kuuleminen, ajatusten esiin houkuttelemisen ja tukeminen tuottivat nuorille asemaa, jota koulu yhteisössä ei välttämättä muutoin ole: nuoret toimivat asiantuntijoina, ja aikuisten tehtävänä oli auttaa nuoria toteuttamaan halujaan. Näin nuorisotyö tukee sitä, että nuorten asema koulussa voi kehittyä ja toimintaroolit voivat kasvaa. (Kiilakoski 2014, 141)

KUVA 2. Break the Fight! - koulukurssin 12-viikkoiseen graffitiprosessiin osana kouluviikkojaan osallistuneet itähelsinkiläiset nuoret maalasivat lopputeoksensa yhdessä kontin, joka sijaitsi koulurakennuksen vieressä. Santeri Karttunen.

LOPUKSI

TF-toimintaa toteutetaan kolmen vuoden ajan Itä-Helsingissä peruskouluissa, nuorisotaloilta, kulttuurikeskuksissa ja julkisessa tilassa. Kuten koulunuorisotyöntekijät, myös toiminnan taideohjaajat voivat edustaa nuorille turvallista, mutta rentoa aikuista. Toiminta peruskouluissa sisältää lähes kaikkien koulunuorisotyön päätehtävien elementtejä. Ainoastaan kasvatustieteiden ei nuorten kanssa käydä. Toisaalta toiminta toteuttaa koulunuorisotyön perustoimintoja vahvemmin kulttuurisen nuorisotyön ja taidekasvatuksen eetosta. Taideohjaajien suhtautuminen nuoriin on mutkatonta. Aikuisen läsnäolo koulussa voi jo itsessään olla hyödyllistä nuorille, jotka eivät syystä tai toisesta osallistuisi toimintaan aktiivisesti. Kuten Lauanteen (2021) sarjakuvassa koulunuorisotyöstä, myös BTF-taideohjaajat ovat kouluilla vain osan työajastaan. Tosin BTF-toiminnassa nähdään eduksi se, että taideohjaajat silloittavat tietä koulun ulkopuolella kokoontuviin harrastusryhmiin. Tämä ei kuitenkaan poista toivottua tilannetta, jossa jokaisella koululla olisi joka päivä tavoitettavissa koulunuorisotyöntekijä tai järjestötoimija toteuttamassa sovellusta koulunuorisotyöstä. BTF-toiminta painottuu yksilöiden ja ryhmien tukemiseen, mutta enenevässä määrin toiminnassa tehdään työtä myös koko kouluyhteisön kanssa. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii osallistuminen koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemiseen ja nuorten tuottamien ajatusten esille tuomiseen myös taiteen muodossa osaksi kouluympäristöä.

Toiminnan menestyksellisyys nojaa vahvasti hankkeessa työskentelevien taideohjaajien ammattitaidon varaan. Tutkimuksessa on selkeästi tullut esiin, kuinka nuoret puhuvat taideohjaajille vaikeistakin asioista, ja haluavat käsitellä niitä myös harjoituksissa hip hop-lajien keinoin. Taideohjaajien opetustavat ovat toki yksilöllisiä, mutta yhteistä niille on hip hopin eetoksen mukanaan tuoma autenttisuus ja ohjaajan oman persoonan ja osaamisen tuominen opetustilanteeseen. Taideohjaajien haastattelussa nousi esiin myös vastavuoroisuuden arvo. (Ks. Kandolin 2020.)

Jatkuvuus on avainasemassa, kun halutaan tukea nuorten sosiaalista osallisuutta. Osallisuuden kokemus vaatii luottamusta itseän, tilanteen turvallisuuteen ja ympärillä oleviin ihmisiin. Lyhyet, kolmivuotiset projektit eivät ole omiaan synnyttämään luottamuksen ilmapiiriä. Pahimmassa tapauksessa ohjaaja poistuu juuri kun luottamus nuoreen on rakennettu ja sitoutunut harrastaminen lähtenyt rullaamaan (ks. Jurvanen 2019). BTF-taideohjaajien liiallinen vaihtuminen tai systemaattisen, sitoutuneen työskentelyn hauraus samoissa kouluissa pitkäjänteisesti, vuodesta toiseen, onkin riski. Toinen merkittävä riski muodostuu hankerahoituksen jatkuvuuden ongelmista. Lisähaasteensa tuo korona, joka on heikentänyt lasten ja nuorten harrastustoimintaa. Toimintaa arvioitaessa tuleekin miettiä, onko toiminta riittävän monipuolista, jotta mahdollisimman monet nuoret pääsevät mukaan (ks. Kiilakoski 2014, 137).

Harrastus, jossa nuori saa toteuttaa itseään luovalla tavalla, turvallisessa ympäristössä, vahvistaa hänen itsetuntoaan huomattavasti. Tämä tulee selkeästi esiin tutkimuksessamme. Haastattelemamme nuoret olivat kiinnostuneita kehittymismahdollisuuksistaan harrastustoiminnassa. Nuoret kertoivat, että harjoituksissa yleinen ilmapiiri on hyvä. Toisia kannustetaan eteenpäin antamalla kuitenkin tilaa toteuttaa itseään omalla tavallaan - sekä ohjaajien että muiden nuorten toimesta. Kiusaamiselle ja nimittelylle on nollatoleranssi kaikessa BTF-toiminnassa. Nuorten kiinnostus ja motivaatio onkin hankkeessa otettu huomioon, ja nuorille on annettu tilaa tuoda taitojaan esiin myös esiintymisten ja apuohjaamisen kautta. Joillakin nuorilla BTF-harrastus on siirtynyt osaksi omaehtoista vapaa-ajan toimintaa; osa haastatelluista kertoi järjestäneensä harjoituksia ja myös esityksiä koulun juhliin. (Ks. Laine ym. 2021.) Tilan antaminen rohkaisee kehittämään omaa taiteellista ilmaisua.

LÄHTEET

Dreyfus, Stuart E. 2004. ”The Five-Stage Model of Adult Skill Acquisition”. *Bulletin of Science Technology & Society* 24:(June), 177–181.

Forkby, T. 2014. Youth policy and participation in Sweden: a historical perspective. Teoksessa Marti Taru, Filip Coussée & Howard Williamson (toim.) *History of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy*. Vol. 4. Council of Europe Publishing, 45-59. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://book.coe.int/en/youth-other-publication-s/5891-the-history-of-youth-work-in-europe-volume-4-relevance-fopr-today-s-youth-work-policy.html> [viitattu 15.3.2021]

Haanpää, M., Hakkarainen, M. & García-Rosell, J-C. 2014. Etnografia kehittämisen välineenä. Teoksessa: Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry, 287–307.

Hellström, V., Jurvanen, S. & Laine, S. 2020. ”Kiusaamisen vastustamisesta nuorten osallisuuden tukemiseen. Sosiaalisen osallisuuden vahvistamishankkeita tutkimassa peruskouluissa”. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 57. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma57> [viitattu 8.3.2021]

Helsingin kaupunki. 2020. ”Nuoret kouluttavat ja tukevat toisiaan - Vertaisohjaajien tuelle on tarvetta”. Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, tiedote. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.stinfo.fi/tiedote/nuoret-kouluttavat-ja-tukevat-toisiaan---vertaisohjaajien-tuelle-on-tarvetta?publisherId=60579873&releaseId=69879537> [viitattu 18.3.2021]

Hirvilampi, T. 2015. *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Väitöskirja. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia, 136. Tampere: Juvenes Print.

Hooks, B. 2007. *Vapauttava kasvatus*. Saarijärvi: Kansanvalistusseura.

Hotokka, M. 2014. Nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työtteeksi. Opinnäytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/70450> [viitattu 1.2.2021]

Hynninen, R. 2019. ”Liikkeellä tunteella. Keho ja tunteet osallistuvassa etnografisessa havainnoinnissa nuorisotalojen taidetyöpajoissa”. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 51. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma51> [viitattu 8.3.2021]

Jurvanen, S. 2020. ”Hip hop -perinteen pedagogisia sovelluksia nuorten taidetyöpajoissa kouluilla ja nuorisotiloilla” Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 58. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma58> [viitattu 8.3.2021]

Jurvanen, S. 2019. ”Kun hiphop-nuorisotila jalkautui kauppakeskukseen”. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 50. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma50> [viitattu 8.3.2021]

Kandolin, R. 2020. ”Hip hop -taideohjaajien kokemuksia ja tulkintoja nuorten kohtaamisista kouluilla ja nuorisotaloilla”. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 63. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma63> [viitattu 9.3.2021]

Kiilakoski, T. 2014a. ”*Pilareiden varassa*”. *Kommenttipuheenvuoro – Nuorisotyön tulevaisuus. Nuorisotutkimus* 32:(2), 60–70.

Kiilakoski, T. 2014b. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 155.

Kolehmainen, M. & Lahtinen, P. 2014. Nuorisotyötä koulussa: yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/93302> [viitattu 10.5.2021]

Kouvolan kaupunki. 2018. Koulunuorisotyön käsikirja – Vinkkejä ja työmenetelmiä nuorisotyöntekijälle. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.nuortenkouvola.fi/wp-content/uploads/sites/4/2018/12/Koulunuorisoty_o_kasikirja_WEB.pdf [viitattu 1.2.2021]

Laine, S, Jurvanen, S, Hiltunen, E, Leiwo, L, Leppänen, T, Leppänen, K, Marttila, I, Ollikainen, V, Pohti, R, Seppänen, H, Stolt, M, Suojanen, T & Tilli, H. 2021. ”Tiimietnografiaa nuorten kokemuksista harrastushankkeessa. Polyfoninen eetos nuorten osallisuuden tutkimuksessa koronan aikakaudella.” Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 73. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma73> [viitattu 5.8.2021]

Laine, S, 2019. ”Arviointitutkimus tiedeaktiivismina ja kansalaistoimintana”. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 49. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma49> [viitattu 8.3.2021]

Laine, S. (toim.) 2018. Väkivallattomuuden sanomaa yläkouluihin hip hop-kulttuurin keinoin. Break the Fight! -hankkeenseuranta- ja arviointitutkimus. Helsinki: Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, kenttä, julkaisuja 209. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/1986-vakivallattomuuden-sanomaa-ylakouluihin-hiphop-kulttuurin-keinoin-break-the-fight-hankeen-seuranta-ja-arviointitutkimus-092136-05112018> [viitattu 8.3.2021]

Lauanne, L. 2021. Wanted! Koulunuorisotyö. Mikkeli: Xamk inspiroi 26. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/356115> [viitattu 1.2.2021]

Nieminen, P. 2019. Graffitit ja katutaide nuorisotyön välineinä. Teoksessa Venla Sykäri & Inka Rantakallio & Elina Westinen & Dragana Cvetic (toim.) Hiphop Suomessa. Puheenvuoroja tutkijoilta ja tekijöiltä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 219, kenttä, 340–356.

OKM. 2019. Harrastamisen strategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 7. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161382/okm_7_2019_Harrastamisen%20strategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 18.3.2021]

Parviainen, H. 2014. Hiphop kasvun arenana monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Pro gradu -tutkielma, Sosiaalipedagogiikka, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/14849/urn_nbn_fi_uef-20150062.pdf [viitattu 15.3.2021]

Salami, M. 2020. Aistien Viisaus. Helsinki: S & S.

Solnit, R. 2017. The Mother of All Questions. Further Feminisms. Lontoo: Granta.

Tilastokeskus. 2017. Vapaa-ajan osallistuminen. Musiikin kuuntelu. 3. Suurin osa kuuntelee pop- tai rockmusiikkia. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/vpa/2017/04/vpa_2017_04_2019-05-22_kat_003_fi.html [viitattu 1.4.2021]

Uusikylä, K. 2020. ”Taidekasvatus ruokkii ihmisyyttä” 18.1.2020. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kariuusikylya.com/2020/01/18/taidekasvatus-ruokkii-ihmisyytta/> [viitattu 10.3.2021]

JÄRJESTÖYHTEISTYÖ LINNAMÄEN SIRKUSKOULUN KANSSA

Maiju Mustonen

Linnanmäen sirkuskoulu on toiminut Helsingin Ruskeasuolla Rudolf Steiner -koulun liikuntasalissa vuodesta 2009 lähtien. Harjoituspaikan puitteet on remontoitu sirkuskoululle sopivaksi. Salista löytyy niin ilma-akrobatialle tarkoitettut kiinnityspisteet katosta ja lattiasta kuin esimerkiksi pehmustettu trampoliiniseinäkin. Monipuolisen sirkuskoulutoiminnan järjestäminen koulun tiloissa asettaa tilalle tiettyjä vaatimuksia. Helsingin Rudolf Steiner -koululla on käytössään kolme liikuntasalia. Se on mahdollistanut yhden salin varustelemisen sirkuskoulun iltapäivä-, ilta- ja viikonloppu- sekä loma-ajan käyttöön. Sirkussali on koululaisten liikuntatuntien ja perusopetusryhmien käytössä aamupäivällä, ja välillä peruskoulun ja lukion opettajat käyvätkin siellä pitämässä liikunnan lisäksi matematiikan, fysiikan tai muun aineopinnon tunteja. Sirkuskoulu on pitänyt salissa myös muun muassa esiopetuksen opettajaopiskelijoiden kursseja, liikunnanopettajaopiskelijoiden kursseja ja sirkustaiteen opettajien pedagogisien opintojen kansallisia ja kansainvälisiä kursseja.

KUVA 1. Linnanmäen Sirkuskoulun oppilaita esiintymässä syksyn 2020 näytöksessä. Mika Kukkonen.

TAUSTAA

Vuonna 1981 perustettu Linnanmäen sirkuskoulu on Suomen toiseksi vanhin edelleen toimiva nuorisosirkus. Sirkuskoulun toimintaa pyörittänyt Lasten Päivän Säätiö luopui vetovastuusta vuonna 2002. Siitä alkaen toimintaa on ylläpitänyt Linnanmäen sirkuskoulun kannatusyhdistys ry.

Sirkuskoulun tärkeimpänä tavoitteena on antaa ammattitaitoista sirkusopetusta lapsille ja nuorille, perheille ja aikuisille taitotasoon, taloudelliseen asemaan tai sosiaaliseen taustaan katsomatta. Sirkuskoulu toimii matalan kynnyksen periaatteella: tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia liikunnan, sirkustaiteen ja kulttuurin avulla. Perinteisestä nimestään huolimatta Linnanmäen sirkuskoulu on ollut aina kokeilunhaluinen ja avoin uudelle. Linnanmäen sirkuskoulun kannatusyhdistyksen ylläpitämä opetus- ja esitystoiminta on merkittävää pääkaupunkiseudun nuoriso-, liikunta- ja kulttuurikentässä. Sirkuskoulu on onnistunut sekä taideharrastuksen tarjoajana että työnantajana vaikuttamaan laajalti suomalaisen sirkusopetukseen.

ARVOMAAILMA

Sirkuskoulutoiminnan pyörittäminen peruskoulun tiloissa sopii sen toimintaan ja arvomaailmaan hyvin. Sen tavoitteena on antaa monipuolista, ammattitaitoista ja turvallista sirkustaiteen opetusta. Harrastamaan pääsevät kaikki ilmoittautumisjärjestyksessä, mikäli ryhmissä on tilaa. Opetuksessa halutaan huomioida lasten ja nuorten yksilölliset tavoitteet ja motivaatiotaso. Harrastajien sirkustuntemusta pyritään lisäämään vieraillemalla erilaisissa tapahtumissa ja esityksissä. Tavoitteena on syventää oppilaiden kiinnostusta omaan harrastukseen, hyvinvointiin ja kehoitietoisuuteen. Liikunnallisen kasvatustyön lisäksi sirkuskoulu opettaa esittävän taiteen kulttuurin tuntemusta, tukee oppilaiden sosiaalista kasvua ja antaa pohjan oppilaan yksilölliselle kehitykselle. Sirkustaiteen ja -tekniikan harjoittelu edistää lasten ja nuorten vuorovaikutustaitoja ja sosiaalista kanssakäymistä. Sirkuskoulussa oman kehon ja mielen tuntemus sekä suhtautuminen monimuotoiseen todellisuuteen kehittyvät.

Sirkusharrastus tukee tasa-arvoa ja jokaisen yksilön huomioon ottamista yhteisössä. Harjoittelun turvallisuus ja riittävät puitteet sen takaamiseksi on myös yksi keskeinen arvo; tämän vuoksi kaikki ohjaajat ovat koulutettuja ja kaikille oppilaille halutaan tarjota vastaavat puitteet. Sirkuskoulu ei esimerkiksi vakituisesti kierrä tekemässä opetusyhteistyötä eri koulujen saleissa, vaan kutsuu mieluummin osallistujat hyvin varusteltuun ja turvalliseen ympäristöön. Sirkuskoulun myöntämät sisaralennukset, maksuhelpotukset ja vapaaoppilaspaikat mahdollistavat usean monilapsisen ja vähävaraisen perheen kaipaaman harrastuspaikan.

KUVA 2. Linnanmäen sirkuskoulun oppilaita esiintymässä syksyn 2020 näytöksessä. Mika Kukkonen.

ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Monelle osallistujalle iltapäivään sijoittuva harrastusmahdollisuus antaa turvaa ja tukiverkon päivän yksinäisille hetkille. Toiminnan järjestäminen koulurakennuksen yhteydessä tekee koululaisten siirtymisen sirkuskouluun helpoksi. Monelle perheelle iltaharrastukseen kuljettamiset olisivat liian hankalia. Ilman tätä ajankohtaa ja sijaintia lapsella ei olisi ollut mahdollisuutta osallistua mihinkään ohjattuun harrastukseen. Sirkusopettajat hakevat pienimmät osallistujat koulun iltapäiväkerhoista ja esikoulusta harrastetunneille. Isommat oppilaat tulevat tunneille itsenäisesti koulupäivän jälkeen. Niin tekevät myös muut lähialueiden koulujen oppilaat. Iltapäivän harrastetunnit toteutetaan sirkuskoulun yleisen opetussuunnitelman mukaan.

Liikunnallisesti mielenkiintoinen ja monipuolinen luova harrastus ylläpitää ja kehittää osallistujien fyysistä kuntoa ja hyvinvointia. Monialainen ja poikkitaiteellinen harrastusmuoto kasvattaa taiteen ja kulttuurin tuntemusta. Osallistujat oppivat katsomaan sirkustaidetta osana esiintyvän taiteen laajempaa kenttää. Yhteisöllinen ja uusia ryhmätyöskentelytapoja kehittävä harrastus laajentaa sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja opettaa toimimaan vastuullisena ryhmän jäsenenä. Toiminnassa pyritään ennaltaehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä.

ESITTÄVÄN TAITEEN LUKIOLINJA

Helsingin Rudolf Steiner -koulun esittävän taiteen linja tarjoaa kulttuurista kiinnostuneelle lukiolaiselle mahdollisuuden opiskella luovalla tavalla. Heidän opinto-ohjelmassaan on yksi sirkuksen peruskurssi ja vapaavalintainen syventävä sirkuskurssi, joiden opetuksesta Linnanmäen sirkuskoulu vastaa. Tunnit järjestetään sirkuskoulun varustelemassa salissa. Niissä tutustutaan kaikkiin sirkuksen osa-alueisiin akrobatiasta, tasapainosta ja jongleerauksesta ilmaisuun, esiintymiseen ja klovneriaan.

Esittävän taiteen linjan sirkusakrobatia painottuu erilaisiin fyysisiin harjoitteisiin permannolla ja erilaisilla sirkusvälineillä. Tavoite on tutustua sirkustekniikoihin ja harjoitella niitä. Kaikenlaiset oppijat otetaan huomioon. Linjalla tutustutaan omaan kehoon ja mielen tuntemuksiin sirkusharjoittelun keinoin. Tavoitteena on lisätä opiskelijan kiinnostusta omiin ominaisuuksiin ja tavoitteisiin liikkujana ja esittävän taiteen opiskelijana.

Syventävällä kurssilla keskitytään opiskelijaa kiinnostaviin sirkuksen lajeihin ja harjoitellaan perinteistä poikkeavan sirkusesityksen dramaturgian rakentamista, harjoittelua ja valmistusta. Tavoitteina ovat muun muassa oman kehon hahmottaminen ja sen toiminnan ymmärtäminen ja hyväksyminen, liiallisesta itsekriittisyydestä luopuminen sekä heittäytyminen erilaisiin haasteisiin.

KUVA 3. Linnanmäen sirkuskoulun oppilas esiintymässä syksyn 2020 näytöksessä. Mika Kukkonen.

KOULUTUSTOIMINTA

Linnanmäen sirkuskoulu tekee opetusyhteistyötä ja vuokraa tilaa sirkusopetuksen käytötarkoituksiin. Toiminta pyörii aktiivisena vuoden ympäri. Koululaisten lukuvuoden ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa ovat muun muassa sirkuskoulun järjestämä päiväleiritointa, koulutustoiminta ja kansainvälinen toiminta. Kumppaneita ovat esimerkiksi Suomen Nuorisosirkusliitto, Suomen Kansalaisfoorumi, opettajakoulutusta antavat tahot ja pohjoismaiset sirkuskoulut. Kouluympäristö ja sen tarjoamat tilat mahdollistavat ruokailujen järjestämisen. Poikkeusluvalla myös majoittumisen samassa rakennuksessa.

YHTEISTYÖ PELITTÄÄ

Sirkuskoulun salissa voi olla viikoittain tuhatkin käyttäjää erilaisin tarpein ja toimintamallein. Tilan pitäminen siistinä ja tavaroiden säilyminen ehjänä ja omalla paikallaan on hankalaa ja vaatii yhteiset toimintatavat. Sirkusvälineet, joiden käytössä vaaditaan erityisosaamista turvallisuuden vuoksi, vaativat myös tilan käyttäjältä asiaan perehtymistä.

Yksityiselle matalan kynnyksen toimijalle rahoituksen saaminen vaatii usein kovia ponnisteluja. Sirkuskoulu saa toiminta-avustusta Helsingin kaupungin liikuntajaostolta. Käytäntö perustuu harrastajamääriin, ei alhaisiin lukukausimaksuihin. Sirkuskoulu maksaa tilavuokraa yksityiselle taholle, eikä tilankäyttöavustuksia ole viime vuosina jaettu. Iltapäivätoimintaa rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Loma-ajan leirejä rahoittaa Helsingin kaupungin nuorisajaosto. Sirkuskoulu haluaa pitää toiminnan tasa-arvoisena ja kaikille avoimena ilman erillisiä taso- tai viikkotuntivaatimuksia. Haave siitä, että jokainen osallistuja on sosioekonomisesta taustastaan, iästään tai äidinkielestään huolimatta tasa-arvoisessa asemassa tullessaan sirkuskouluun, on toistaiseksi säilynyt muuttumattomana kautta sirkuskoulun 40-vuotisen historian.

TULEVAISUUS

Linnanmäen sirkuskoululla oli yhdistyksen alussa strategisena yhteistyökumppanina Lasten Päivän Säätiö, jonka ylläpitämän huvipuistotoiminnan mukaisesti koulu on nimetty. Säätiö osoitti merkittävää yhteiskuntavastuuta jatkamalla Linnanmäen sirkuskoulun toiminnan tukemista vuoteen 2014 saakka. Ensimmäiset 20 vuotta sirkuskoulu toimi Linnanmäen Huvipuiston katto-organisaation alaisuudessa. Seuraavat 20 vuotta se on toiminut itsenäisenä yhdistyksenä.

Linnanmäen sirkuskoulun monenkirjava harrastajajoukko koostuu hyvin erilaisista lähtökohdista ponnistavista lapsista ja nuorista, jotka ovat osa sirkuskoulun isoa sirkusperhettä. Sirkuskoulu on toimintansa alusta lähtien halunnut taata edullisen sirkusharrastuksen lapsille ja nuorille taustoihin katsomatta. Se haluaa tarjota pitkäjänteisen ja monipuolisen

harrastusmahdollisuuden, oli kyseessä sitten niin sanottu ykköslaji tai toista harrastusta tukeva harjoittelu. Oppilasmaksujen isot korotukset karsisivat harrastajajoukosta vähätuloisimmat. Harrastusmaksujen on pysyttävä kohtuullisina. Mahdollisuus harrastaa on oltava kaikkien ulottuvilla. Sirkuskoulu haluaa toiminnallaan ylläpitää kiinnostusta taiteeseen, kulttuuriin ja liikuntaan.

Vuoden 2021 alkaessa sirkuskoulu on valmistautunut pandemian aaltoiluun ja sen tuomiin muutoksiin ja ennakoitua tilannetta jo pitkälle tulevaan 40-vuotisjuhlavuoteen. Sirkuskoululla on valmiudet ja osaamista toimia tilanteen vaatimalla tavalla, kunhan toiminta saadaan pidettyä aktiivisena ja kontaktit yllä erityisesti lapsiin ja nuoriin. Haasteena on pitää sirkusharrastus edelleen kiinnostavana ja varteenotettavana harrastusvaihtoehtona kotiin jäämisen sijaan.

M-CREW – MARTINLAAKSON KOULUN KIUSAAMISEN VASTAINEN TOIMINTAMALLI

Kari Järvinen, Maija Mahon, Kalle Salokannel & Satu Sorvari

Vantaan Martinlaakson koulussa on vuodesta 2015 toiminut kiusaamisen vastainen oppilaita osallistava menetelmä, jonka nimi on M-Crew. M-Crew on paikallisen nuorisotoimen ja koulun henkilökunnan yhteistyössä kehitetty toimintamalli, jonka keskiössä ovat työparina toimiminen nuorten kanssa, kiusaamisen vastaiset työasut ja tunnisteet, nuorten heterogeenisyys toiminnassa sekä vahva osallisuuden kokemus. M-Crew-mallin ovat kehittäneet, luoneet ja toteuttaneet Martinlaakson koulun lehtorit Kalle Salokannel ja Satu Sorvari sekä yläkouluerityisnuorisotyöntekijä Kari Järvinen.

M-CREW-TOIMINNAN HISTORIA

Martinlaakson koulu ja **Martinlaakson nuorisotila** ovat tehneet vuosikymmeniä tiivistä yhteistyötä. Koska hyviä kokemuksia yhteistyöstä oli jo olemassa, oli luontevaa, että nuorisotyö otettiin mukaan koulussa tehtävään kiusaamiseen vastaiseen työhön. Idea heräsi vuosina 2013-2014. M-Crewn ajatus lähti toiveesta tehdä kiusaamisen vastainen työ näkyväksi ja oppilaita osallistavaksi. M-Crewn kehittäjät halusivat kehittää kiusaamisen vastaisen työmuodon, jossa erilaiset lähtökohdat ja valmiudet omaavat nuoret voisivat kasvaa tehtävänsä yhdessä jatkuvan prosessin periaatteella. Alusta alkaen valintaprosessissa haluttiin huomioida, että tehtävään koulutettavat nuoret edustavat koulun ja Martinlaakson alueen asukasprofilia monimuotoisuudessaan. Alusta lähtien toiminnassa on ollut periaatteena alkukoulutuksen lisäksi taata mahdollisuus jatkuvaan kehitykseen ja tukemiseen nuoren osalta sekä vapaaehtoisten ryhmä kasvaa rooliinsa toimintakauden aikana.

Vuonna 2015 toiminnan aloittamiseen löytyi sopivat henkilöt koulun ja nuorisotoimen puolesta ja toiminta pystyttiin aloittamaan. M-Crewn toiminnan aloittaminen vaati alkuun sitoutumista toimintaan niin koulun kuin nuorisotyönkin puolelta.

M-CREW TOIMINNAN TAVOITE

M-Crewn toiminnan tavoite on edistää turvallisuuden tunnetta koulussa ja tuoda näkyväksi, että kiusaaminen saadaan torjuttuksi jos mukaan otetaan myös oppilaat. Se osoittaa, että oppilaat ja koulun aikuiset voivat työskennellä yhteisesti kiusaamista vastaan. Lisäksi

toiminnan tavoitteena on lisätä kiusaamisen vastaisen toiminnan näkyvyyttä. Kiusaamisen julkinen tuomitseminen oppilaiden toimesta ylläpitää turvallista kasvu- ja oppimisympäristöä. M-Crew vahvistaa toiminnassa mukana olevien nuorten osallisuuden kokemusta. Tavoitteena on tarjota vaihtoehtoinen väylä kertoa kiusaamisesta. Yksilöllisellä tasolla tarkoituksena on kasvattaa mukana olevien nuorten vastuunottokykyä ja siten tuoda muille oppilaille ilmi, että myös kenties aiemmin ”pahiksena” pidetty oppilas voi muuttua, ja näin toimia esimerkkinä.

Osallisuuden tunne määrittyy pitkälti yhteenkuuluvuudella sekä tunteella, että voi itse toiminnallaan vaikuttaa asioihin. M-Crew-toiminnassa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että koulu instituutiona luo yhteisön, jossa tunnustetaan mahdollisuudet toteuttaa osallisuutta niin, että se koskee kaikkia. Vaikka M-Crew-toiminnan osallisuuden kokemus on tunnistettavissa selkeimmin sen jäsenten näkökulmasta, on sillä myös vaikutusta koko kouluun yhteisönä. M-Crew tarjoaa vaihtoehtoisen väylän kiusaamistilanteesta tai -kokemuksesta kertomiselle. Näin se ottaa huomioon myös niiden oppilaiden äänen, jotka eivät syystä tai toisesta halua kertoa ensiksi aikuiselle kiusaamisesta. Koulu on tärkeä kasvuympäristö. Oppilaiden mukaan ottaminen turvallisuuden edistämistyössä lisää yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä, jotka ovat osallisuuden toteutumisen kannalta olennaisia tekijöitä.

M-CREW TOIMINNAN PROSESSIKUVAUS

M-Crewn uusien jäsenien seulominen alkaa keväisin. Toimintaan pyydetään mukaan noin 10–12 8.–9.-luokkalaista oppilasta mukaan, ja ehdotuksia potentiaalisista uusista vapaaehtoisista tulee sen hetkisiltä M-Crewn jäseniltä sekä koulun aikuisilta. Toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen sitoudutaan yhdeksi lukuvuodeksi. Mukaan halutaan nuoria, jotka edustavat koulun heterogeenisyyttä ja hyötyvät vastuullisesta tehtävästä. Yleisesti oppilaat ovat mukana toiminnassa yhden lukukauden, mutta jos oppilas selkeästi hyötyisi toisesta toimintavuodesta, voi hän jatkaa mukana toiminnassa. 7.-luokkalaisia ei oteta mukaan toimintaan siitä syystä, että koulun henkilökunta sekä M-Crew toiminnan vapaaehtoiset eivät välttämättä tunne heitä tarpeeksi arvioidakseen heidän sopivuuttaan toimintaan. On tärkeää, että erityisesti M-Crew-toiminnan aikuisilla on hyvä ymmärrys siitä, millaisia vapaaehtoiset ovat sekä siitä, miten nuoret voivat hyötyä kaikista parhaiten M-Crew-toiminnassa mukana olemisesta. Ajatuksena on, että M-Crew-toiminta antaa vaikeassa elämäntilanteessa oleville nuorille ymmärryksen, että he voivat vaikuttaa elämänsä kulkuun. Saamalla vahvan tuen aikuisilta sekä vastuullinen tehtävä mahdollistavat tämän.

Kun uudet vapaaehtoiset on saatu rekrytoitua, ryhmä ryhmytetään huolellisesti. Ryhmytykseen kuuluu nuotioretki tai yhteinen ruuanlaitto sekä tutustuminen muihin vapaaehtoiisiin ja aikuisiin tutustumisleikkien avulla. M-Crew-jäsenen säännöt, vastuut ja velvollisuudet käydään läpi. Nuorten kanssa käydään myös yhdessä läpi, mitä kiusaaminen on ja millaisia eri kiusaamisen muotoja on olemassa. Jokainen vapaaehtoinen allekirjoittaa sopimuksen, jossa hän lupautuu noudattamaan yhteisiä pelisääntöjä.

M-Crew

Toimintaan osallistuvan säännöt ja ohjeet.

1. Sitoudun olemaan kiusaamatta ja loukkaamatta muita oppilaita tai henkilökuntaa, tämä sääntö on ehdoton M-Crew:n toimintaan osallistuville. Rikkeestä seuraa varoitus / toistuvasta rikkeestä erottaminen toiminnasta.
2. Toiminta on luottamuksellista, toisten oppilaiden asioita ei ”levitellä”. Kiusaamistapaukset tai muut luottamukselliset asiat raportoidaan ainoastaan vastuuopettajille tai toimintaan sitoutuneille nuorisotyöntekijöille.
3. Ryhmän jäsenet toimivat esimerkkeinä muille oppilaille ja käyttäytyvät hyvin ja koulun sääntöjen mukaisesti. Ryhmän jäsenet käyttävät M-Crew tunnuksia osallistuessaan välitunti-valvontaan.

Sitoudun noudattamaan näitä yhteisesti hyväksytyjä sääntöjä.

Vantaalla 17.8.2020

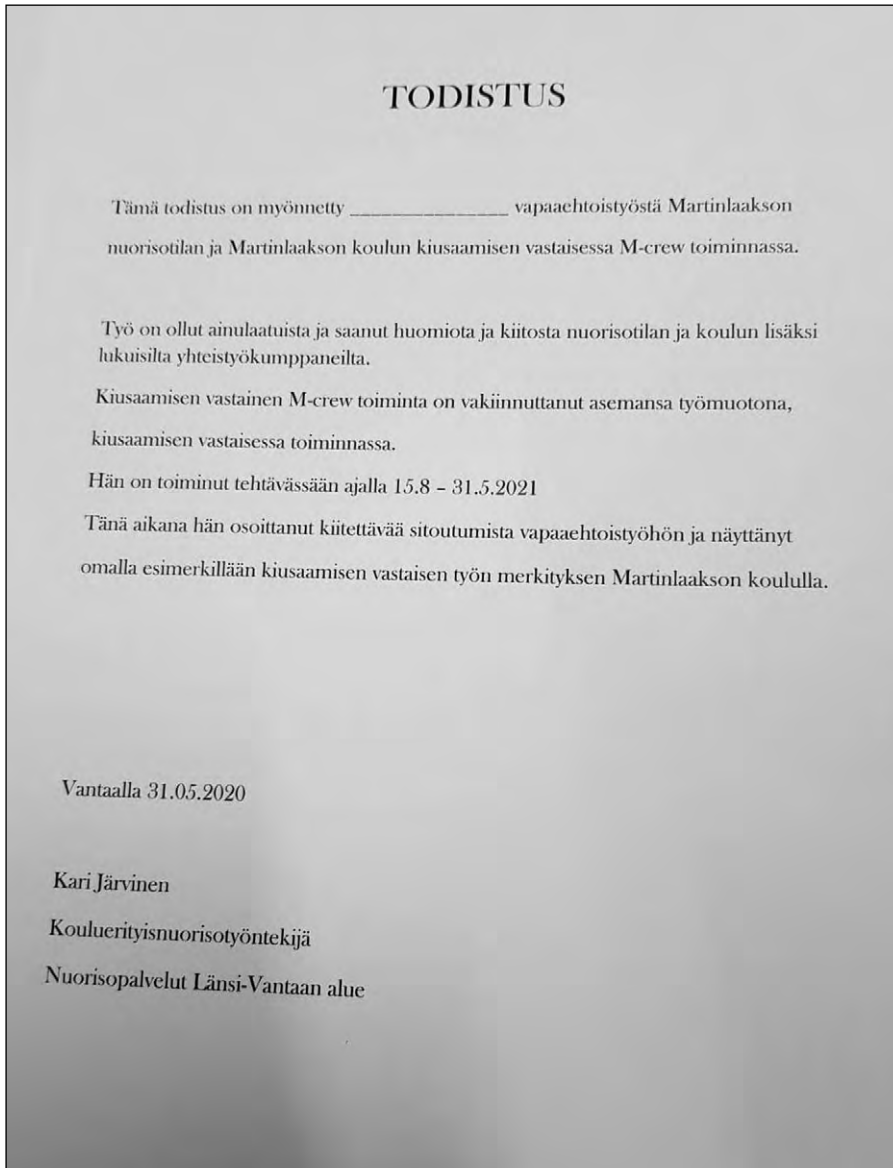
Allekirjoitus:

Nimenselvennys:

KUVA 1. Vapaaehtoiset nuoret sitoutuvat noudattamaan M-Crewn sääntöjä toimintakauden aikana. Kari Järvinen.

Ryhmäytyksen aikana luodaan viestiryhmä, jossa mukana ovat vapaaehtoiset sekä ohjaavat opettajat ja nuorisotoimen edustaja. Lisäksi jaetaan M-Crewn hupparit vapaaehtoisille. Toimintakauden päätteeksi M-Crewn vapaaehtoiset saavat työstään työtodistukset.

M-Crewn toimintaa arvioidaan kerran vuodessa kyseyllä, joka jaetaan kaikille koulun oppilaille. Koulun henkilökunta arvioi toimintaa yhteisesti koulun yhteisöllisessä hyvinvointityöryhmässä. Lisäksi oppilailta kysytään välitunneilla, miten M-Crew näkyy koulun arjessa.

KUVA 2. M-Crewn vapaaehtoisille toimintakauden päätteeksi annettava työtodistus. Kari Järvinen.

NUOREN ROOLI

Joka päivä kaksi vapaaehtoista hakeutuu koulun käytäville pitkien välituntien aikana. Koulun nuorisotyöntekijä lähtee heidän mukaansa mahdollisuuksien mukaan. Jalkautumisvuoroja tulee noin 1–2 viikossa. Sen lisäksi on tapaamisia muiden M-Crew-jäsenten kanssa. M-Crewn vapaaehtoiset myös edustavat koulua erilaisissa tilaisuuksissa. He esimerkiksi kiertävät aina lukuvuoden alussa luokat ja kertovat, keitä ovat ja mikä on M-Crew. Aina kun M-Crewn jäsen on työtehtävissä, hänellä on päällään M-Crewn tunnusmerkillä varustettu vaate. Tunnusmerkkien käyttö on toiminnan kannalta tärkeä asia, koska se jää hyvin lasten mieleen. M-Crew- vapaaehtoinen on helppo tunnistaa välitunnin vilinästä, kun hänellä huppari päällä. M-Crew-tunnukset ja työasut ovat vapaaehtoisten nuorten, nuorisotyön ja vastuuoopettajien yhteinen tunnusmerkki, joista ryhmän erottaa koulun arjessa. Se luo ympärilleen turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta niin vapaaehtoisille kuin oppilaille.

Jalkautumisen aikana nuoret kiertävät koulun käytäviä ja piha-aluetta. He menevät tilanteisiin, joissa he havaitsevat mahdollista kiusaamista sekä juttelevat muiden oppilaiden kanssa. Samalla he havainnoivat koulun yleisilmapiiriä ja kertovat asioista eteenpäin M-Crew-toiminnan ohjaajille. Pienille oppilaille riittää usein M-Crew-läjäsenen paikalle tulo. Pienet välituntiriidat saadaan hyvin loppumaan. Tarvittaessa M-Crew-jäsen saa puhelimella yhteyden ohjaaviin opettajiin, jos tilanne sitä vaatii. Jos tilanne ei ole akuutti, mutta vaatii jatkotoimia, M-Crew-jäsen kirjoittaa oppilaiden nimet muistiin ja ilmoittaa siitä ohjaaville opettajille.

KUVA 3. M-Crewn vapaaehtoiset jalkautumassa päällään tunnusmerkillä varustetut hupparit. Kalle Salokannel.

OHJAAJAN ROOLI

Aikuisten rooli on tärkeä M-Crew-toiminnassa. Ohjaajien tärkeimmät tehtävät toiminnassa ovat M-Crew-toiminnan suunnittelu ja järjestäminen. Ohjaajat järjestävät tapaamisia pitkin vuotta, jolloin pohditaan ja jutellaan miten on mennyt. Tämän lisäksi ohjaajat kyselevät kuulumisia ja ovat tavoitettavissa. Ohjaajan tehtäviin kuuluu lisäksi tavoitteisiin sopivan oheistoiminnan suunnittelu ja järjestäminen. Kiitokseksi on järjestetty esimerkiksi keilausta tai vapaaehtoisten kanssa on menty elokuvaan. Ne toimivat myös hyvinä ryhmäyttämisen ja tutustumisen keinoina. Ohjaajat mentoroivat vapaaehtoisia toiminnan aikana sekä tukevat heidän kasvuaan. Tämä vaatii ohjaajilta sitoutumista ja esimerkin näyttämistä. Ohjaajien roolissa korostuu koulutuksen lisäksi rinnalla kulkeminen koulun arjessa ja säännöllinen keskustelu toiminnasta, sekä nuoren tukeminen kasvussa tehtäviinsä.

ONNISTUMISET JA KEHITTÄMINEN

M-Crew osoittaa, että nuorisotyön ja koulun sitoutuneella toiminnalla voidaan edistää koulun oppilaiden turvallisuuden tunnetta. Toiminnan onnistuminen vaatii sitoutumista niin koulun kuin nuorisotyönkin puolelta. M-Crew on hyvä nostaa koulussa tärkeäksi toiminnaksi, jotta siihen sitoutuminen säilyy henkilövaihdoksista huolimatta. Selkeä vuosikellomainen rakenne mahdollistaa suunnitelmallisuuden ja strukturoineisuuden. On myös tärkeää, että muut kuin toiminnassa mukana olevat koulun aikuiset kannattavat M-Crewta, jotta siihen suhtaudutaan tärkeänä ja positiivisena turvallisuutta sekä osallisuutta edistävänä toimintana. Toiminnasta viestiminen huoltajille sekä alueellisesti edistää M-Crewn positiiivista ulostuloa ja näkyvyyttä. Näkyvä kiusaamisen vastainen työ ja M-Crewn tunnusmerkien käyttö koulussa on vaikuttanut oppilaiden asenteeseen kiusaamista kohtaan. Asenteiden muutos myös vaikuttaa siihen, että nuoret sitoutuvat toimintaan ja aidosti hyötyvät siitä.

M-Crew-toiminnalla on paljon yhdyspintoja tukioppilastoiminnan kanssa. Se voi olla helppo tuoda koulun arkeen, jos nuorisotoimelta löytyy henkilö, joka pystyy työajallisesti sitoutumaan toimintaan. M-Crewn toimintamallia voi esimerkiksi hyödyntää tukioppilastoiminnan kehittämisessä. Se voidaan ottaa kouluissa käyttöön myös täysin uutena kiusaamisen vastaisen työn menetelmänä. Sen avulla voidaan edistää koulun moninaisuutta pitämällä huolta, että toiminnassa huomioidaan koulun oppilaiden kirjo ja tarjotaan kaikille mahdollisuus kertoa kiusaamisesta samaistuttavalle henkilölle. M-Crew-toiminnan vastuullinen tehtävä on kehitetty yläkouluikäisille. Alakouluilla se voisi toimia harkitusti 5.–6.-luokkalaisilla.

Vantaan kaupunki ja osaamiskeskus Nuoska edistävät mahdollista koulutusta M-Crewn käyttöönnotossa. Jos kiinnostuit M-Crewsta, voit olla yhteydessä kehittäjiin.

Vantaa kanavalla on julkaistu **Kiusaamista ehkäistään esimerkillä ja yhteistyöllä** -video, joka käsittelee M-Crew toimintaa. Nuoret vapaaehtoiset kertovat, miksi he ovat siinä mukana, mitä he tekevät, mitä M-Crew heille merkitsee sekä millaisia merkityksellisiä kokemuksia heillä on ollut. **Koulunuorisotyöntekijät** kertovat, miksi M-Crewn kaltainen toiminta on tärkeää koulun arjessa.

LÄHTEET

Nuorten Vantaa. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sivistysvantaa.fi/nuortenvantaa/artikkelit/tukeajaapua/erityis-jaliikkuvanorisoty/erityisnuorisotyovariassa.html> [viitattu 1.6.2021]

Nuorten Vantaa. Martinlaakso. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sivistysvantaa.fi/nuortenvantaa/artikkelit/paikat/alueittain/myyrmaenalue/martinlaakso.html> [viitattu 30.4.2021]

Vantaan Kanava. 2020. Kiusaamista ehkäistään esimerkillä ja yhteistyöllä. Video. Saatavissa: <https://vantaakanava.fi/kiusaamista-ehkaistaan-esimerkilla-ja-yhteistyolla/> [viitattu 30.4.2021]

YKSILÖTYÖ OPINNOLLISTETTUNA NUORISOTYÖNÄ KAUAHOELLA

Katja Luukaslammi

Kauhajoella on pitkät perinteet koulun ja nuorisotyön yhteistyössä. Monenlaisia toimintatapoja on ehditty kokeilla vuosien varrella. Osasta on muodostunut vakiintuneita käytäntöjä, osaa on toteutettu vain tarpeen tullen. Tässä artikkelissa esitellään tarpeeseen syntynyt toimintamalli, jossa nuorisotyöntekijän yksilöllinen tuki on opinnollistettu valinnaisainekurssiksi.

TOIMINTAMALLIN SYNTY

Vuonna 2006 aloitettiin valtakunnallisesti hankkeina *joustavan perusopetuksen (JOPO)* toimintaa useissa kunnissa, niin myös Kauhajoella. Toiminnan aloittaminen edellytti moniammatillisuutta. Toiminnan tavoitteena oli vähentää peruskoulun keskeyttämistä, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea nuorten elämänhallintaa sekä opiskelumotivaatiota. Toiminta mahdollisti oppilaskohtaisesti erilaisten toimintamallien kokeilun siinä, miten nuoria voitiin tukea heidän opinnoissaan ja elämässään. Kun JOPO-luokan arkeen tuli lisäksi vielä koulunkäynnin ohjaaja, voitiin nuorisotyötä kohdentaa enemmän koko koulun käyttöön.

Toiminnan vakiinnuttua nuoret opiskelivat pääasiassa kaikki aineet JOPO-opettajan johdolla, mutta valinnaisaineet he suorittivat muissa koulun ryhmissä. Joillakin nuorilla koulunkäynti sujui JOPO-luokassa yhden ja saman opettajan johdolla, mutta valinnaisaineiden tunneille osallistuminen tuotti vaikeuksia. Tällaisissa tilanteissa nuori ja hänen huoltajansa kutsuttiin koululle keskustelemaan siitä, miten nuorta voitaisiin tukea ja saataisiin opinnot etenemään myös valinnaisaineissa. Yhden nuoren valinnaisainekurssi järjestettiin rehtorin luvalla siten, että nuori tapaisi ohjaajaa aina kun lukujärjestyksessä oli valinnaisaineen tunnit. Näillä yksilötyön tapaamisilla tehtiin pääasiassa elämänhallintaan liittyviä tehtäviä. Nuori sai samalla suoritusmerkinnän valinnaisaineesta sekä nuorisotyöntekijän tukea.

KURSSIN SUUNNITTELU JA SIOJTTUMINEN KURSSITARJOTTIMELLE

Opettajan kanssa yhdessä suunnitelimme valinnaisainekurssin sisällön suurimmaksi osaksi Omin Jaloin -tehtäväkokonaisuuden pohjalle. Olin käynyt tarvittavan koulutuksen Omin Jaloin -menetelmän käyttöön, ja käyttänyt sitä muidenkin nuorten kanssa yksilötyössä. Kurssisisällöksi kirjasimme tuolloin: *”Kursilla pohditaan omia elämäntaitoja mm. arkisiin asioihin, tunteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja omiin voimavaroihin liittyen. Tavoitteena on tarkastella omaa elämäntilannetta kartoittaen omat vahvuudet, voimavarat, riskitekijät ja haasteet usean eri osa-alueen kautta. Tavoitteena on myös omien valintojen vaikutusten tiedostaminen nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Kurssi pitää sisällään tulevaisuustyöskentelyä, ja nuori täyttää omaa kasvu- ja kehittymissuunnitelmaansa kurssin ajan. Kursilla käytetään Omin Jaloin -menetelmän materiaaleja. Arviointi hyväksytty/hylätty.”* Opinto-ohjaaja sijoitti tämän sisällön kurssitarjottimella jo olemassa olevaan yhteisökasvatus-kurssiryhmään, johon kuuluivat myös muun muassa tukioppilaskurssit. Näin järjestelmä tunnistaisi myös tämän kurssin todistuksia ja arviointia varten. Kurssin laajuus on ollut 38 tuntia. Kaksi vuosiviikkotuntia yhden lukukauden ajan. Kurssisisältöön olisi voinut kirjata myös työtavat, opiskelumenetelmät sekä oppimisympäristöt.

KURSSIN TOTEUTUS

Käytännössä tapasimme nuoren kanssa viikoittain lukujärjestykseen merkittyjen valinnaisainetuntien aikana. Mikäli jouduimme siirtämään tapaamisen toiseen ajankohtaan, sovin siitä opettajan kanssa. Lähtökohtaisesti teimme Omin Jaloin -tehtäviä, ja jokaisella kerralla oli tietty teema. Kohtasin nuoren aina nuorisotyöllisten periaatteiden mukaan, joista yksi keskeisimmistä on vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuus sisälsi riskin, että nuori päättäisi jättää kurssin kesken. Toisaalta nuorelle oli kertynyt paljon poissaoloja myös opettajien pitämiltä tunneilta, ja siksi kokeiluun oli päädyttykin. Vapaaehtoisuuden periaatteen takia oli tärkeä korostaa nuorelle, että valinnaiskurssin suorittaminen yksilötyössä vaati hänen sitoutumistaan. Raportoin tapaamisten toteutumisesta opettajalle säännöllisesti. Mikäli nuori ei olisi sitoutunut tapaamisiin ja useampi kerta olisi peruuntunut, olisi tilanne pitänyt arvioida mahdollisimman pian uudelleen. Muita tärkeitä yksilötyön periaatteita olivat nuoren kunnioitava kohtaaminen omana itsenään, luottamuksellisuus ja kiireettömyys. Olikin tärkeää, että tehtävien lisäksi oli aina aikaa myös kuulumisten kysymiseen ja akuuteista asioista keskusteluun. Tehtävät saattoivat nostaa esiin nuoren elämässä tietyn asian, joka vaati tarkempaa tarkastelua. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi nuoren voimavarat, päihteiden käyttö, motivaatio tai sosiaaliset suhteet.

Nuori suoritti valinnaiskurssia osaksi samoin periaattein kuin mitä tahansa oppiainetta. Hyväksytyin arvioinnin sai sillä, että sitoutui työskentelyyn. Näin voitiin arvioida kurssisisällön tavoitteet toteutuneiksi. Koska yksilötyössä ja tehtävien teon yhteydessä ilmenneet asiat

olivat luottamuksellisia, opettaja ei käynyt läpi yksittäisiä tehtäviä, vaan ennen arviointia ja suoritusmerkintää käytiin yhteinen keskustelu. Opettaja kirjasi hyväksytyt suorituksen koulun järjestelmiin keskustelun jälkeen.

KOKEILUSTA LAAJEMPAAN KÄYTTÖÖN

Useiden vuosien aikana vastaavaa toimintamallia käytettiin myös joidenkin muissa yleisopetuksen ryhmissä opiskelevien nuorten kanssa, vaikka mallin kokeilu saikin alkunsa JOPO-luokasta. Koska nuorisotyössä ei tehdä kirjauksia eikä osa nuorista sitoutunut, on mahdotonta sanoa kuinka moni nuori osallistui toimintamalliin. Malli on kuitenkin niin työllistävä, ettei sitä pystytä tarjoamaan laajasti. Malli toimii vaihtoehtona silloin, kun muita tavanomaisempia tukimuotoja on jo kokeiltu. Mallin toimivuuteen on vaikuttanut nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Nuoren saamaa hyötyä on vaikea arvioida kokonaisuutena, sillä nuorten palaute on ehkä enemmän henkilöitynyttä kuin tehtäväkeskeistä. Moni nuori on aikuistuttuaan tullut kiittämään siitä, että on saanut apua ja tukea elämäänsä nuoruusvuosinaan. Pyysin kommentteja artikkelia varten muutamilta nuorilta, joiden kanssa olen koulussa tehnyt yksilötyötä. Eräs nuorista vastasi näin:

”Nuoriso-ohjaajan rooli minun JOPO-polullani oli isossa osassa ja muistan näin usean vuoden jälkeenkin asioita joita kävimme yhdessä läpi. Päällimmäisenä varmasti se, että nuoriso-ohjaaja auttoi minua tekemään ensimmäisen työhakemuksen ja ansioluettelon, joista olen hyötynyt vielä aikuisenakin. Tärkeänä myös pidän sitä panosta jonka sain nuoriso-ohjaajalta silloin kun eteeni tuli toisen asteen opintojen valitseminen, sain hyviä neuvoja ja yhdessä selvitettiin tutkintojen sisältöjä. Nuoriso-ohjaajan avoin ja aidosti kiinnostunut asenne motivoi yrittämään parhaani koulutyöskentelyssä, ei vaadittu täydellistä suoritusta vaan kannustettiin antamaan kaikkensa.”
(Korkeamäki 2021)

Toimintamallin toteuttaminen on edellyttänyt tiivistä yhteistyötä sekä luottamusta opettajan ja nuorisotyöntekijän välillä. Yhteistyössä on ollut tärkeä tiedostaa, tunnistaa ja tunnustaa osapuolten roolit ja ammatillinen osaaminen. Nuorisotyöntekijänä on ollut tärkeää pitää yllä ja kehittää ammattitaitoaan sekä hakeutua koulutuksiin, joiden sisältöä on voinut koulunuorisotyössä jotenkin hyödyntää.

OMIN JALAIN -MENETELMÄ JA MUITA HYÖDYLLISIÄ SISÄLTÖJÄ

Omin Jaloin menetelmä on Lohjan kaupungin erityisnuorisotyössä vuonna 2007 kehitetty ennaltaehkäisevän lastensuojelun toimintamalli, jota on myöhemmin päivitetty. Menetelmän käyttöön käydään koulutus, jonka käytyään saa työkirjan käyttöönsä. Omin Jaloin -työkirja sisältää menetelmässä käytettävät tehtävät sekä ohjeet niihin. (Omin Jaloin -työryhmä 2019, 4–5.)

Lyhykäisyydessään menetelmässä tavataan nuorta yksilötapaamisilla ja tehdään samalla puolistrukturoituja tehtäviä yhdeksältä eri elämän osa-alueelta. Näitä ovat perhe, koulu, kaverit, seurustelu, harrastukset ja vapaa-aika, rikkeet, raha, terveys ja hyvinvointi sekä päihteet. Tehtävien tekemisen ja käydyksen keskustelun on tarkoitus auttaa nuorta huomaamaan elämästään suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Jokaisen aihealueen jälkeen nuori kirjaa asiat, jotka tukevat hänen tulevaisuuden suunnitelmiaan sekä ne asiat, mitä hänen tulisi kehittää. Nuori myös nimeää tahot tai henkilöt, jotka voisivat häntä auttaa ja tukea kehittämistä vaativissa asioissa. (Omin Jaloin -työryhmä 2019, 4–5.)

Omin Jaloin -menetelmästä nostan tähän ristiin peilaamisen timantin (KUVA1), joka on havainnollistava ja erilaisia näkökulmia avaava työkalu. Nuorten ongelmat johtuvat usein monista asioista ja nuoren voi olla vaikea tunnistaa tai nimetä niitä. Nuori ei välttämättä osaa myöskään suoraan kertoa tai edes ajatella, miten ne liittyvät tai vaikuttavat toisiinsa. Omin Jaloin -tehtävien avulla kartoitetaan nuoren elämää hyvinkin laaja-alaisesti. Ristiin peilaamisen timantilla päästään vielä syvemmin nuoren kanssa pohtimaan jokaisen osa-alueen vaikutuksia toisiinsa. Ennen onnistunutta muutosta tarvitaan ehkä oivalluksia. (Omin Jaloin -työryhmä 2019, 13–14.)

KUVA 1. Omin Jaloin ristiin peilaamisen timantti. Nuori Lohja.

Muita yksilötyön valinnaisainekursseilla käytettyjä tehtäviä tai työkaluja olivat muiden muassa MIELI Suomen Mielenterveys ry materiaalit. MIELI ry:n nettisivuilta löytyy paljon erilaisia mielenterveystaitoihin keskittyviä maksuttomia tai maksullisia materiaaleja kuten julisteita, tehtäviä, kortteja, kirjoja ja pelejä. Kurssilla olivat käytössä muun muassa mielenterveyden käsi, selviytyjän purjeet, tunteiden tuulimylly, kasvun palat, yhdessäolon tilkkutäkki ja turvaverkko. Motivaatiota tarkasteltiin nuoren kanssa motivaatiotimantin avulla. Motivaatiotimanttia käyttämällä pohdittiin vetävää ja pois työntävää motivaatiota suhteessa johonkin asiaan tai tilanteeseen. Motivaatiotimantista löytyy tieto Isokorven (2004) teoksesta.

VARIAATIOITA VUOSIEN VARRELLA

Räätälöimme vuosien kuluessa tarvelähtöisesti eri oppiaineisiin liittyviä sisältöjä valinnaiskursin suorittamiseksi yksilötyössä, koska tilanteita on lähes yhtä paljon kuin nuoria. Räätälöimme muun muassa kuvaamataidon valinnaiskurssiin taidelähtöisin menetelmin ja liikuntakurssin suorittamisen erilaisiin lajeihin tutustumalla. Suunnittelimme yhdessä nuoren ja opettajan kanssa, millaiset taidelähtöiset työtavat tai liikuntalajit olivat sopivimpia, ja kurssisisältö rakennettiin sen mukaan. Tuunasimme muun muassa kuvaamataidon kurssilla huonekaluja sekä tutkimme kuvataidetta ja erilaista musiikkia tunnetyöskentelyn näkökulmasta. Kokeilimme myös voimaannuttavaa valokuvausta ja tutustuimme sanataiteeseen. Tulevaisuustyöskentelyä toteutimme taidelähtöisesti tekemällä aarrekartan ja piirtämällä tulevaisuuden omakuvan nuoren valitsemalla tekniikalla. Liikuntalajeja kokeilimme siitä näkökulmasta, mitä voisimme kahdestaan tehdä ja mitä nuori voisi harrastaa myös vapaa-ajallaan.

TOIMINTAMALLI KOULUN NÄKÖKULMASTA

Kauhajoen yhteiskoulun rehtorin Merja Paananen mietteet toimintamallista ovat positiivisia. Hänen mukaansa tällainen toimintamalli on ollut yksi hyvä keino tukea nuoren kasvua ja kehitystä sekä peruskoulun loppuun saattamista. Samalla nuorisotyöntekijä on toiminut nuoren rinnalla kulkijana. Koululla on kasvatus- ja opetustehtävä, mutta joskus nuori saattaa tarvita enemmän kasvatusta. Uusi opetussuunnitelma mahdollistaa aikaisempaa paremmin moniammatillisen kasvua ja kehitystä tukevan toiminnan ja kannustaa myös nuorten osallisuuteen. Paajanen näkee tärkeäksi rakentaa toimintakulttuuria, jolla tuetaan hyvinvointia koko kouluyhteisössä ryhmissä ja yksilötasolla. Koulu voi mukautua myös nuoren tarpeisiin. Mukautumista ei edellytetä ainoastaan nuorelta. (Paananen 2021.)

LOPUKSI

Nuorisotyön keskiössä on aina nuori ja nuoren kohtaaminen, tapahtuipa se nuorisotalolla biljardipöydän äärellä, koulussa valinnaisainekurssilla tai missä tahansa. Nuorisotyö taipuu monenlaisiin sisältöihin. Parhaimmillaan tarvelähtöiset sekä moniammatillisesti kehitetyt toimintamallit hyödyttävät kaikkia osapuolia. Keskustelua voidaan toki käydä siitä, tekeekö nuorisotyöntekijä opettajalle kuuluvia töitä tällaisessa toimintamallissa. Usein puhutaan myös työn rajaamisen tärkeydestä. Itse pitkään nuorisotyötä tehneenä kuitenkin koen, että nämä ovat juuri niitä ainutlaatuisia mahdollisuuksia kohdata nuori – ehkäpä juuri se nuori – joka pitäisi myöhemmin löytää. Olenkin hyvin onnellinen ja tyytyväinen siitä, että meillä Kauhajoella koulu on ottanut nuorisotyön avosylin vastaan. Yhdessä olemme voineet tehdä sekä kehittää ennaltaehkäisevää ja joskus korjaavaakin työtä siellä, missä voimme vielä tavoittaa kokonaisia ikäluokkia.

LÄHTEET

Korkeamäki, T. 2021. Nuori. Sähköpostiviesti 6.5.2021.

MIELI Suomen Mielenterveys ry. Materiaalit. WWW-sivu. Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/materiaalit> [viitattu 26.2.2021].

Nuori Lohja. 2021. Omin Jaloin –työskentely. WWW-sivu. Saatavissa: <https://www.nuorilohja.fi/omin-jaloin/> [viitattu 22.4.2021].

Omin jaloin Työkirja. 2019. Omin Jaloin –työryhmä. 3., uudistettu painos.

Opetushallitus. 2021. Joustava perusopetus. WWW-sivu. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/joustava-perusopetus> [viitattu 26.2.2021].

Paananen, M. 2021. Rehtori. Puhelinhaastattelu 19.3.2021. Kauhajoen yhteiskoulu.

RYHMÄHENGEN VAHVISTAMINEN PÄIVÖLÄN MATEMATIIKKALINJAN KESÄLUKUKAUDELLA

Esa Lappi & Merikki Lappi

Päivölän kansanopistossa toimii kaksivuotinen matematiikkalinja, johon voi peruskoulun jälkeen tulla opiskelemaan matemaattisteknisiä opintoja samanaikaisesti Valkeakosken Tietotien lukion oppivelvollisuusopintojen kanssa. Matematiikkalinjan opiskelijat asuvat sisäoppilaitoksessa ja ovat siten lähteneet kotipesästäan uuteen ympäristöön. Tällaisissa olosuhteissa ryhmän kiinteyden ja hyvän ryhmähengen muodostaminen parantaa sekä viihtymistä että koko ryhmän opintomenestystä. Kansanopiston matematiikkalinja on tarkoitettu nuorille, jotka tahtovat harrastaa matematiikkaa ja tietotekniikkaa ja saada hyvän pohjan teknisluonnontieteellisille yliopisto-opinnoille. Opetuksessa käytetään lahjakkaiden opetukseen suunnatuista opetusmenetelmistä kiihdyttämistä (acceleration) ja syventämistä (enrichment). Opinnoissa mennään lukio-opintoihin verrattuna huomattavasti perusteellisempaan ja laskennallisen tieteen osalta syvempään käsittelyyn. Päivölän opettajat tekevät vuosityöaika, johon kuuluu 1612 tuntia työtä. Merkittävä osa työajasta on myös opettajien vuosittaisessa työsuunnitelmassa liitetty yhteishenkeä kohentavaan toimintaan.

Vaikeudet ja niiden voittaminen vahvistavat ryhmähenkeä. Opetuksellisesti ryhmähengen rakentuminen perustuu haastavaan opintotahtiin, jossa jokainen opiskelija tietyin yksilöllisin erityispiirtein laitetaan haastamaan kognitiivisten kykyjensä rajoja. Oppimisen näyttämiseen tarjotaan lukuisia mahdollisuuksia, jotka eivät rajoitu vain kesäopintoihin. Tätä tukevat myös monipuoliset koejärjestelyt, joihin kuuluu muun muassa laajat mahdollisuudet näyttää hankittu lisäosaaminen. Kaikille pyritään luomaan opiskelullinen vaikeuksista voittoon -kokemus, jonka on tarkoitus vahvistaa niin opettajien ja oppilaiden kuin oppilaidenkin keskinäistä yhteenkuuluvuudentunnetta.

Opiskelijoiden ja henkilökunnan yhdessä viettämä aika tukee myös ryhmähengen ja pystysuoran kiinteyden syntymistä. Tässä myös vanhemmat opiskelijat toimivat roolimalleina. Yhteisiä arvoja pidetään esillä niin tunneilla kuin vapaa-aikanakin. Päivölän matematiikkalinjalla ryhmäkiinteyden ja -henki sisältävät sekä vaakasuoran eli horisontaalisen osan, jolla tarkoitetaan oppilaiden välistä keskinäistä yhteenkuuluvuutta että vertikaalisen eli pystysuoran kiinteyden, jolla tarkoitetaan eri vuosikurssien opiskelijoiden ja opettajien yhteenkuuluvuutta.

KUVA 1. Opiskelijoita Päivölän opiston pihalla. Natalia Brutvanova.

Opinnot sisäoppilaitosolosuhteissa ja tiiviissä kanssakäymisessä muiden nuorten kanssa edellyttävät hyvää, lähimmäiset huomioivaa käyttäytymistä ja vahvistavien sisäisten normien luomista. Tässä hyvä ryhmähenki on voimavara, joka edistää sekä hyvinvointia että opintomenestystä. Sen kehittämiseen panostaminen on opintojen alussa kesälukukaudella erityinen huomion kohde.

Kirjoittajat ovat toimineet Päivölän matematiikkalinjalla vuodesta 1997, Esa Lappi osa-aikaisena opettajana koko ajan ja Merikki ensin opettajana, 1999–2018 linjanjohtajana ja sen jälkeen mentorina. Lapit ovat asuneet opiskelijoiden kanssa samassa rakennuksessa kouluaikoina vuosina 1997–2018.

YHTEISHENGEN LUOMISESTA

Ryhmähenkeä ja ryhmän kiinteyttä on tarkasteltu eri näkökulmista. Esimerkiksi Lankila (2014) tarkastelee ryhmän toimintaa ja siihen vaikuttamista liikunnan opetuksen kannalta. Harinen (2012) sotilasjoukon toiminnan kannalta.

Ryhmän kiinteyttä on tarkasteltu kaikkien niiden joukkoa koossa pitävien tekijöiden summana. Mitä kiinteämpi ryhmä, sitä enemmän ryhmän jäsenet vaikuttavat toisiinsa. Kiinteän ryhmän sisäiset normit nousevat tällöin hyvin tärkeiksi ryhmän jäsenten toimintaa

ohjaaviksi tekijöiksi. Hyvä ryhmähenki yhdistettynä ahkeruutta ja muita hyveitä korostavaan sisäiseen normistoon on haastava tavoite, jota tukee tietoinen ja systemaattinen työ nuorten kanssa. Ryhmän kiinteyttä vahvistavat muun muassa yhdessä vietetty aika, yhteinen työskentely ja varsinkin yhteinen menestyminen ja vaikeuksien voittaminen.

Yleisesti tunnistettuja ryhmän kiinteyteen vaikuttavia asioita ja näkökohtia ovat muun muassa:

Hyötylähtökohta – olen tässä luokassa, koska saan hyvää opetusta ja pääsen helpommin yliopistoon.

Tunnetason kiinteytys – olen tässä luokassa, koska minusta pidetään ja pidän muista ympärilläni.

Kun nämä molemmat ovat tarjolla, on opiskelijoilla hyvä pohja ponnistaa kohti kykyjensä mukaista suoritustasoa. Tämä opiskelijoiden kokemaa vaakasuora kiinteytys eli oppilaiden välinen tunnetason yhteenkuuluvuus on sekä viihtyvyystekijä että opintomenestyksen perusta.

Oikean opintoilmapiirin ja hyvän valmennussuhteen tukena on myös pystysuora kiinteytys, jolla tarkoitetaan oppilaiden ja vanhempien vuosikurssien opiskelijoiden välistä kiinteyttä ja opettajien ja oppilaiden välistä ryhmäkiinteyttä. Tämä luo luottamukselliset suhteet ja mahdollistaa opetuksen muuttamisen yksilöllisen valmentautumisen suuntaan. Kaikissa ihmisyyhteisöissä syntyy ongelmia ja konflikteja, mutta pystysuora kiinteytys mahdollistaa kokeneiden aikuisten puuttumisen mahdollisiin ongelmiin ennen kuin ne edes ehtivät syntyä tai kärjistyä.

PÄIVÖLÄN KESÄLUKUKAUSI

Päivölän matematiikkalinjan kesäopintoja edeltää pääosalla opiskelijoita tutustumisviikonloppu, jonka yhteydessä pidetään soveltuvuuskokeet. Jo silloin aletaan puhua aikuisopilaitoksen opiskelun edellyttämästä vastuusta ja muiden huomioimisesta matematiikan opetuksen lisäksi. Opinnot alkavat toden teolla kesälukukaudella: juhannuksen jälkeen kolmen seitsemänpäiväisen kesäopiskeluviikon aikana luodaan pohja tulevalle yhteisopelille sekä työntekoa ja toisten opintoja tukeville ryhmänormeille. Ryhmä on avoin. Kesälukukauteen osallistuu myös opiskelijoita, joiden ei ole tarkoitus tulla talvikaudelle. Jotkut opiskelijat päättävät kesällä myös jäädä Päivölään, vaikka tätä aikomusta ei alun perin ollut.

KUVA 2. Päivölän opiskelijoita pelaamassa liitokiekkoa. Merikki Lappi.

Opiskelupäivät ovat pitkiä, mutta huokoisia. Tarkoituksena on käyttää aika tehokkaasti, jotta opiskelija kokee oppivansa vauhdikkaammin kuin koskaan. Lisäksi pitkät päivät torjuvat koti-ikävä. Kesälukukaudella opiskeluviikon opinnot alkavat maanantaina puoliltapäivin, vaikka paikalle on voinut tulla jo sunnuntai-iltana. Illalla opetusta on klo 21.een saakka. Normaalipäivän ohjelmassa on klo 8–9 aamupala, 9–11.15 ensimmäinen opiskelujakso, lounastunti 11.15–12.15, iltapäivän ensimmäinen rupeama 12.15–14.30, sitten puolen tunnin kahvitauko ja iltapäivän toinen rupeama 15–17. Päivällistauon 17–19 jälkeen on iltatunti 19–21. Päivän päätteeksi on tarjolla iltapalaa. Illalla voi vielä lähteä läheiselle kentällä pelailemaan esimerkiksi potkupalloa tai liitokiekkoa (ultimate). Mukaan lähtee myös joku tai joitakin opiston henkilökunnasta. Liikuntaan kannustetaan aktiivisesti. Maanantaista perjantaihin ohjelmassa on matematiikkaa. Perjantain iltatunnista alkaa tietotekniikan osuus, joka päättyy sunnuntaina klo 14 päätöskahviin. Sunnuntaiaamuna on viikon aikana opetetuista (muttei siis vielä välttämättä opituista) matematiikan asioista summatiivinen harjoituskoe, joka korjataan ja palautetaan opiskelijoille ennen kotiin lähtöä. Kahden kesälukukauden kouluviikon välissä on vapaaviikko.

Kun opiskelijat ja opettajat ovat sunnuntain harjoituskokeen jälkeen saaneet palautteen opituista asioista, he voivat suunnata harjoitusta seuraavan lepoviikon aikana ongelmakohtiin. Heille on myös muodostunut konkreettinen käsitys odotetusta osaamistasosta. Opettajat jatkavat seuraavalla viikolla opetusta tosiasiallisen mitatun osaamisen pohjalta. Seuraavan keskiviikon varsinaisessa kokeessa ryhmän osaaminen on jo paremmalla tasolla. Tämän

jälkeen kolmannen opiskeluviikon maanantaina on vielä uusintakoe, joka on vapaaehtoinen. Siten osaamisen osoittaminen on tehty helpoksi. Lähes kaikki voivat onnistua. Kokeiden tavoite ei ole missään mielessä laittaa oppilaita jonoon, vaan saavuttaa mitatusti osaamistavoitteet ja kertoa, mitä pitää vielä tehdä.

Peruskoulussa monet ovat oppineet, että hyvät tulokset voi saavuttaa ilman kovaa ponnistelua ja uuden asian pätkimisen tuskaa. Ihan niin kuin urheilussakin, suoritusasteen paraneminen edellyttää ajoittain hengästyistä. Peruskoulun oppimistahti ei tuota huipputuloksia tiedekisoissa. Hyvää opintomenestystä ei muutenkaan saavuteta ilman työntekoa ja haasteita. Intensiivisempi työtapa ja korkeampi vaikeustaso ovat uusi kokemus ja haaste monille, jotka ovat peruskoulussa tottuneet tajuamaan asiat heti tai mieluummin jo etukäteen.

Pääsykokeissa opiskelijoista on saatu karkea osaamisprofiili, jonka perusteella osataan suunnata resurssia ja opetusta yksilöllisesti. Edellisten vuosikurssien opiskelijat ovat erittäin tervetulleita vierailemaan kesälukukaudelle. Heidän viestinsä siitä, miten ”alussa oli kamalaa, mutta kyllä siitä nousee” tukee erityisesti muita kuin aivan kansallisen kärjen osajia. He myös pystyvät osaltaan auttamaan tuntityöskentelyssä eriyttämisessä. Samalla uudet opiskelijat liittyvät vuosikurssien ketjuun. Heistä tulee ”meitä”.

KUVA 3. Päivölään opiskelijoita tietotekniikan parissa. Natalia Brutvanova.

Matematiikan opetuksessa paikalla on useita opettajia, joista osalla on tutkijakoulutus luonnontieteellisellä alalla. Kunkin asian opetukseen on vastuupettaja. Häntä tukevat opiskelijoiden määrän ja tarpeiden mukaan paikalla olevat muut opettajat. Resurssin keskittäminen opintojen alkuun mahdollistaa nopean etenemisen ja pitkät opiskelupäivät, joissa teoriaosat, laskuharjoitukset kynällä ja paperilla sekä tietokoneilla tehtävät harjoitukset vuorottelevat. Läksyjä ei tunneta, vaan laskeminen keskitetään olosuhteisiin, joissa tukea on välittömästi saatavilla. Tietotekniikan viikonloppuun sijoittuvasta opetuksesta vastaavat Päivölästä aiemmin valmistuneet, jotka ovat jo alan työelämässä tai riittävän pitkällä alan opinnoissa. Tavoitteena on vähintään auttava ohjelmointitaito kaikille syksyn alkaessa. Olennaista on kuitenkin, että myös valmiiksi taitavat pystyvät kehittämään osaamistaan kesän aikana.

YHTEISHENGEN LUOMISEN ERITYISPIIRTEITÄ

Sisäoppilaitosmuotoinen opiskelu mahdollistaa huomattavan helposti yhteishengen luomiselle tärkeän **yhdessä vietetyn ajan**. Tämä koskee sekä opiskelijoita että matematiikkalinjan opettajia. Päivölässä opettajat ovat tavoitettavissa myös oppituntiajan ulkopuolella. He osallistuvat eri tavoin vapaa-ajanaktiviteetteihin, kuten joukkuepeleihin ja shakkiin. Aloitusviikolla kokoonnutaan myös muun muassa muurikkapannun ympärille, jolloin oppilaisiin voi tutustua ja heidän tuntemuksiaan kuunnella jutustelun ohessa. Opettajien ja vanhempien opiskelijoiden mutkattomat ja lämpimät suhteet näkyvät ja luovat mallia uudelle vuosikurssille.

Opettajien läsnäololla on muitakin tärkeitä vaikutuksia. Kun opettajat osin asuvat ja elävät talossa, johon uudet oppilaat tulevat, he tiedostamattaankin tuntevat tulewansa toisen reviiirille. Kun vanhemmat opiskelijat ja paikalla olevat opettajat viestivät, että meillä on tapana toimia näin ja näistä syistä ja elävät niin kuin opettavat, "talon tapoihin" mukautetaan luonnostaan. Tilanne olisi aivan toinen, jos uudet opiskelijat olisivat keskenään asuntolassa, eivätkä opettajat olisi paikalla, mitä nyt tekisivät tarkastuskierroksen silloin tällöin. Asuntolasta tulisi hyvin nopeasti "opiskelijoiden reviiiri". Ryhmä voisi hyvin nopeasti luoda omat norminsa ja toimintatapansa. Nämä voisivat olla opiskelua ja sosiaalista kanssakäymistä tukevia tai sitten eivät.

Tavoite on vahvasti saada koko yhteisö tuntemaan olonsa osaksi ryhmää. Ryhmän tuki on nuorellekin tärkeää. Sen on tuotava uskoa ja henkistä voimaa opintoihin. Joillekin nuorille peruskoulun oppilasyhteisö ja sen osin opintovihamieliset ryhmänormit ovat olleet henkistä energiaa syövä musta aukko.

Kiinteässä ryhmässä yhteisön normit vaikuttavat nuoriin voimakkaasti. Sisäoppilaitosympäristössä ryhmän sisäisiin normeihin ja tavoitteisiin vaikuttaminen on erityisen tärkeää. Hyveet eivät ole kuollut asia. Tavoitteeksi asetetaan vastuullisuus ja toisten huomioon

ottaminen, ahkeruuden ja työnteon arvostaminen sekä aikuisoppilaitokseen kuuluva asiallinen käytös kaikkia kohtaan. Monet nuoret ovat kilpailuhenkisiä. Luokan sisäisen kilpailutilanteen syntyminen on luonnollista, mutta ei välttämättä rakentavaa. Tämän vuoksi viestinnässä korostetaan yhteistä menestystä. Luokan sisäistä kilpailua pyritään suitsimaan. Kilpailuvietti kohdistetaan ”muuta maailmaa” vastaan. Tällä ajatusmallilla on jo vuosikymmeniä saavutettu kansainvälistä tiedekilpailumenestystä, ja hyvät jatko-opintovalmiudet Päivölän matematiikkalinjan opiskelijoille.

Jo **lausuttu toive tai kerrottu hyvä tarina ohjaa ihmisiä**. Maailma tarvitsee esikuvia. Tarinoita kerrotaan sekä tiedekilpailumenestyksestä (onko nörtimpää palkintoa kuin asteroidi, joka on nimetty kilpailumenestyjän mukaan?) että opistoelämän ikimuistoisimmista hetkistä. Päivölä-lore sisältää tarinoita hyvin monenlaisesta menestymisestä. Myös siitä, että arvosanat voivat alkaa nelosesta, mutta nousta kymppiin ja ällään. Tie voi viedä myös aivan muille aloille ja olla aivan yhtä arvostettu (kaikki ovat kuulleet muusikosta, asesepästä ja valokuvataiteilijasta).

Kirjallisuuden mukaan **vaikeudet ja niiden voittaminen** vahvistavat ryhmähenkeä. Ryhmähenkeä voidaan rakentaa opetusratkaisulla, jossa jokainen tietyin yksilöllisin erityispiirtein laitetaan haastamaan oppimisen ja kognitiivisten kykyjensä rajoja, mutta lopulta onnistumaan.

Vuorikiipeilyvertauksena: jos kiivetään lähimäelle, huipulle pääseminen ei ole mahtavaa, koska takana ei ole ponnistelua. Jos lähdetään valloittamaan Mont Blanca, huipulle pääseminen tuntuu joltakin. Toisaalta huipun lähelle pääseminenkin on jo saavutus. Haasteissa on muistettava, että maitojunalla on kurjaa tulla kotiin. Epäonnistuminen ei luo itsetuntoa ja hyvää mieltä. Osaamista ja oppimista on jatkuvasti seurattava kunkin yksilön kohdalla erikseen.

Vaikeuksista voittoon voidaan päästä monin tavoin. Liikunnassa ja urheilussa tulosten parantumisella ja valmennusleireillä tehdään hyvää työtä samassa hengessä. Päivölän matematiikkalinjalla käytetään akateemisia saavutuksia ”vaikeuksista voittoon -elämyksen luomiseksi urheilun sijasta.

Vanhemmat opiskelijat toimivat tärkeinä roolimalleina ja siirtävät perinteitä, sekä hyviä että huonoja. Vanhempien opiskelijoiden rooli on erittäin tärkeä. Heidän ottamisensa mukaan on välttämätöntä, jos halutaan systemaattisesti edistää myönteisiä toimintatapoja. Moniin oppilaitosperinteisiin kuuluu riittejä, joilla uudet opiskelijat liittyvät osaksi uusia yhteisöjä. Näitä ja kaikkea etäisestikin kiusaamiseen viittaavaa on Päivölässä aktiivisesti vältetty. Matematiikkalinjalla opetus ja alumniverkosto on valjastettu rakentamaan tervettä ryhmähenkeä, joka monella kantaa jopa vuosikymmeniä koulun päättymisen jälkeen.

LOPPUSANAT

Kokonaisuutena Päivölän kesälukukauden toimet yhteishengen ja ryhmäkiinteyden rakentamiseen panostavat läsnäoloon ja haastavaan opetukseen, jossa on tukea tarjolla sekä opettajilta että vanhemmilta opiskelijoilta. Sekä aikuisten että vanhempien opiskelijoiden kanssa yhdessä talon tapoihin oppimiseen käytetään paljon yhteistä aikaa, joka on kirjattu myös opettajien vuotuisiin työsuunnitelmiin.

Tavoitteena on toisten auttamisen, ahkeruuden ja terveisiin elämäntapoihin tukevien, ryhmän sisäisten normien synnyttäminen, jossa keskinäisen kilpailun sijaan haastetaan koko muu maailma positiiviseen kilvoitteluun. Opintojen alussa tehty raju ajallinen ja henkinen panostus ryhmähengen ja pystysuoran kiinteyden luomiseksi helpottavat työtä koko seuraavat kaksi vuotta niin, että henkilökunnan raskas työaikapanostus kesälukukaudella on lopulta sekä kannattavaa että opettajalle antoisaa ja palkitsevaa yhteistä aikaa nuorten kanssa.

LÄHTEET

Harinen, O. 2012. Sotilaiden epäviralliset ryhmänormit kolmessa jalkaväkikomppaniaa koskevassa empiirisessä tutkimuksessa (Knut Pipping, Roger Little, John Hockey). Maanpuolustuskorkeakoulu. Käyttätymistieteiden laitos. Julkaisusarja 1, No 3/2012.

Lankila, A. 2014. Nuorten liikunnanopettajien työelämäkokemuksia ryhmän toiminnasta ja siihen vaikuttamisesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos.

PAUKKULAN TUKIMUODOT JA TOIMIJAT

Noora Seppänen-Nousiainen

Suomen Nuoriso-opisto on kansanopisto, joka järjestää ammatillista ja vapaan sivistystyön koulutusta Mikkelissä, Etelä-Savossa. Suomen Nuoriso-opiston ammatillisessa koulutuksessa voi opiskella kasvatusta ja ohjausalan perustutkintoa nuoriso- ja yhteisöohjaajan ja varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisaloilla. Vapaan sivistystyön osalta toteutetaan erilaisia lyhytkursseja sekä lukuvuoden mittaisia kansanopistolinjoja. Opiskelijoita keväällä 2021 on Paukkulassa 132.

Suomen Nuoriso-opisto tunnetaan Paukkulana niin Mikkelissä kuin laajemminkin. Paukkulan tila on perustettu jo 1600-luvulla. Se toimi pitkään ratsutilana. Paukkulan kartanon maat kattoivat aikanaan Mikkelin useamman itäisen kaupunginosan. Vuonna 1929 Suomen Nuorison Liitto osti Paukkulan ja perusti Suomen Nuoriso-opiston kartanon maille. Nuoriso-opisto oli perustettu alun perin vuonna 1922 Karjalankannakselle, josta se siirtyi Mikkelin Otavan kautta vuonna 1929 Paukkulaan. Paukkulan pitkät perinteet nuorison kouluttajana ulottuvat siis jo lähes sadan vuoden päähän. (Suomen Nuoriso-Opisto.)

PAUKKULA VUONNA 2021

Paukkulan opiskelijoita leimaavat avoimuus, sosiaalisuus ja empaattisuus. Kasvatus- ja ohjausalalle tuntuu hakeutuvan toiset huomioon ottavia ja välittömiä ihmisiä. Opiskelijoita on helppo auttaa, koska suurimmalle osalle avun pyytäminen ja ongelmista puhumisen kynnyks on matala. Myös pieni opettajatiimi edistää kynnyksen mataluutta: olemme kaikki tuttuja toisillemme.

Opiskelijoita haastavat arjessa suoraan opiskeluun liittyen oppimisen pulmat, opintosisällöt ja vaativat työelämäjaksot. Opiskelijoilla on paljon myös elämäntilanteeseen liittyviä ongelmia. Mielenterveyden pulmat ovat yleisiä. Elämäntilanteen ja mielenterveyden haasteet näkyvät poissaoloina tunneilta sekä monenlaisena tuen tarpeena arjessa. Tärkeän tukiverkoston Paukkulan opiskelijoille muodostavat kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi ja lääkäri.

KUVA 1. Paukkulan opiskelijoita iltanuotiolla Paukkulan kampuksen nuotiopaikalla. Reetta Auvinen.

OPISKELIJOILLE TARJOLLA OLEVAT TOIMINTAMALLIT JA TUKIMUODOT

1. Oppimispaja

Oppimispaja-malli syntyi koronakevään 2020 jälkeen. Oppimispajan lähtölaukauksena on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä lisärahoitus koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoittamiseen. Lisärahoituksella tuettiin muun muassa opiskelijoiden yksilöllisten tilanteiden mukaisesti järjestettyä lähiopetusta ja -ohjausta esimerkiksi pienimuotoisissa pajoissa viivästyneiden opintojen kiinni kuromiseksi. (Lisärahoitushaku 2020, OKM.)

Paukkulan oppimispaja on syntynyt tarvelähtöisesti lisärahoituksen mahdollistamana. Oppimispaja kokoontuu päivittäin opettajan johdolla. Pajalla tehdään rästiin jääneitä opintoja. Ilmiönä olemme havainneet jo useamman vuoden ajan vahvan tuen tarpeen tehtävien itsenäisessä aloittamisessa ja myös keskeneräisiksi jääneiden tehtävien loppuun saattamisessa. Pajalta on mahdollista saada tukea lisäksi keskeneräisten tutkinnon osien tekemiseen sekä työelämäjakson paikan etsimiseen. Pajamallia on ollut mahdollista hyödyntää jatkuvan haun kautta tulleiden opiskelijoiden integroimisessa opintoihin. Pajalle voi tulla tekemään itsenäisiä opintojaksoja. Näin päästään kiinni opiskelurytmiin ja yhteisöön ennen liittymistä lähiopetusryhmään. Pajamallilla mahdollistetaan yksilöllisiä opintopolkuja muutenkin kuin täysin itsenäisesti työskentelemällä. Opiskelijoilta on tullut pajasta erittäin hyvää palautetta. Se on toiminut tukena ja apuna opinnoissa. Monelle se on ollut avain valmistumiseen pandemian haasteiden keskellä. Pajamalli säilyy Paukkulassa myös pandemian laantumisen jälkeen, opintoihin integroivana ja toisaalta vaikeuksien ilmetessä opinnoissa kiinni pitävänä alustana.

2. Oppimisklinikka

Oppimisklinikka on erityisen tuen suunnitelman omaaville opiskelijoille suunnattu erityisopettajan ohjaama pienryhmä. Klinikka on syntynyt erityisen tuen tarpeisiin. Oppimisklinikka kokoontuu kerran viikossa maanantaiaamupäivisin. Oppimisklinikalla opiskelija saa yksilöohjausta tehtävissä, näyttösuunnitelman teossa, opetusmateriaalin sisäistämässä, mahdollisissa itsenäisissä suorituksissa sekä opiskelutekniikoissa. Pääsääntöisesti oppimisklinikalle voi tulla tekemään mitä tahansa opintoihin liittyvää tehtävää. Työelämäjaksojen viimeisillä viikoilla painopiste klinikkatyöskentelyssä on näytön suunnittelussa ja oman osaamisen dokumentoinnissa.

3. Yhteisöohjaajan työpanos

Paukkulan opettajatiimin tukena sekä linkkinä iltatoimintaan toimii yhteisöohjaaja. Yhteisöohjaaja koordinoi opiskelijoiden vapaa-ajan toimintaa sekä tutortoimintaa. Toimenkuvaan kuuluu myös olla mukana ohjaavan opettajan kanssa opiskelijakunnan hallituksessa sekä toiminta verkostossa etsivän nuorisotyön, nuorisotoimen sekä seurakunnan kanssa. Työn ytimessä on yhteisöön kiinnittyminen ja ryhmien ryhmäyttäminen. Yhteisöohjaaja ohjaa tarvittaessa sekä yksittäisiä opiskelijoita että pienryhmiä opintoihin liittyen, auttaen esimerkiksi näyttösuunnitelman ja yksittäisen tehtävän tekemisessä tai tukien työelämäjakson työpaikan etsimisessä. Yhteisöohjaaja työskentelee pääasiassa virka-aikaan, mutta esimerkiksi asuntola- tai iltatoiminnan tapahtumissa myös iltaisin. Yhteisöohjaajan panos osallistavien menetelmien hyödyntämisessä ja yhteisön hengen ylläpitämisessä on merkittävä.

4. Tutorit ja opiskelijakunnan hallitus

Tutor-toiminta on yhteisöllisin menetelmin toteutettavaa vertaistoimintaa. Toimintaa koordinoi Paukkulassa yhteisöohjaaja. Tutorit ovat tiivis ja aktiivinen Paukkulan opiskelijoista muodostuva ydintiimi, joka toteuttaa runsaasti opiston sisäisiä tapahtumia sekä ylläpitää yhteisöä erilaisten teemapäivien ja iltatoiminnan merkeissä. Tutorit toteuttavat myös uusien opiskelijoiden ryhmäyttämisen opintojen ensimmäisillä viikoilla. Tutoreiksi haetaan keväisin. Hakuprosessiin kuuluu sekä kirjallinen hakemus että haastattelu. Tutoreiksi valitaan vuosittain 10–12 opiskelijaa. Valinnassa painotetaan motivaatiota tutor-toimintaan, erinomaisia vuorovaikutustaitoja sekä hyvää opintomenestystä.

Paukkulan opiskelijakunnan hallitus toimii linkkinä opiskelijoiden ja opetuksen sekä Paukkulan henkilökunnan välillä. Opiskelijakunnan hallitus kokoontuu kerran kuukaudessa ohjaavan opettajan koordinoimana. Myös yhteisöohjaaja on mukana opiskelijakunnan hallituksen kokouksissa. Paukkulassa opiskelijakunnan hallitukseen pääsee mukaan jokainen toiminnasta kiinnostunut. Opiskelijakunnan hallitus vie opiskelijoilta tulleita ideoita ja tarpeita eteenpäin ja käytäntöön. Opiskelijakunta järjestää opiston sisäisiä tapahtumia ja teemailtoja. Se vie myös viestiä tarvittavista hankinnoista, toiveista ja kehitysideoista rehtoreille. Opiskelijakunnan hallituksen jäsenet edustavat opiskelijoita Paukkulan palautefoorumin kokouksissa, jossa ovat mukana kaikkien henkilöstöryhmien edustajat. Paukkulan palautefoorumin lähtökohtana on opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Opiskelijakunnasta on opiskelijaedustaja myös yhteisöllisessä hyvinvointiryhmässä, jossa ovat mukana rehtoreiden, erityisopettajan, yhteisöohjaajan ja asuntolaohjaajan lisäksi kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi sekä etsivän nuorisotyön edustaja.

5. Asuntola ja asuntolaohjaajan työpanos

Paukkulan asuntolassa asuu tällä hetkellä 45 opiskelijaa. Se on noin puolet kaikista lähiopeuksessa olevista opiskelijoista. Pääasiassa asuntolassa asuu peruskoulun jälkeen ammatilliset opinnot aloittaneita opiskelijoita. Asuntolassa on mahdollista asua maanantaista perjantaihin. Asuntolassa työskentelee asuntolaohjaaja, joka on tukena opiskelu- ja muissakin asioissa, kuten hän omaa työtään kuvaa. Asuntolaohjaaja ohjaa asuntolassa yhtä lailla spontaania ja suunniteltua vapaa-ajan toimintaa sekä kaksi kertaa viikossa pienryhmää, jossa on mahdollista saada tukea opiskelutehtäviin. Asuntolaohjaajan tuki on hyvin matalan kynnyksen tukea, apua, läsnäoloa ja myötäelämistä. Se on myös eteenpäin ohjaamista Paukkulan sisäisessä sekä ulkopuolisessa verkostossa. Huoleen opiskelijasta voidaan tarttua nopeasti, koska opiskelijaa on mahdollista nähdä ja kuulla sekä päivällä että illalla. Asuntolaohjaaja on tiiviissä kontaktissa rehtoreiden ja yhteisöohjaajan sekä tarvittaessa koko opettajatiimin kanssa.

Asuntolan järjestyssäännöt ja käytännöt käydään opiskelijoiden kanssa läpi asuntolaan muutettaessa. Rikkomuksiin reagoidaan yhteisönä keskustellen. Tämä toimintatapa ohjaa myös tulevia ohjaajia ammatillisesti. Se on todettu erittäin toimivaksi. Myös opiskelijat tuottavat asuntolaan toimintaa itsenäisesti tai asuntola- tai yhteisöohjaajan tukemina. Asuntolassa pelataan, kokataan ja leivotaan. Asuntolasta käsin myös lähiretkeillään esimerkiksi keilaamaan, frisbeegolfaamaan ja kiipeilemään. Sekä asuntolaohjaajan organisoima että opiskelijalähtöinen asuntolan iltatoiminta koetaan opiskelijoiden piirissä erittäin mukavana, piristävänä ja tarpeellisena.

6. Yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa

Etsivän nuorisotyön kanssa tehtävä yhteistyö kattaa säännölliset mukanaolot opettajien kokouksissa, etsivien ohjaamat pienryhmät sekä satunnaista asuntolan iltatoimintaa. Opettajien kokouksissa etsivät nuorisotyöntekijät kertovat esimerkiksi nuorisotoimen alkavista hankkeista, ryhmistä, uusista tukimuodoista ja nuorten toiminnasta. Etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa vaihdetaan opettajien kokouksissa myös tietoa opiskelijoista, joiden poissaoloista tai tavoittamattomuudesta on huolta. Etsivän nuorisotyön ohjaama ryhmätoiminta Paukkulassa on ollut viime vuosina esimerkiksi tytöille suunnattua itsetuntemusta vahvistavaa Bella-ryhmätoimintaa. Etsivät ovat käyneet myös muutaman kerran vuodessa asuntolassa paistamassa lettuja ja tutustumassa opiskelijoihin. Etsivä nuorisotyö on mukana myös opintojen alussa ryhmäyttämisissä kertomassa saatavilla olevasta tuesta ja tutustumassa uusiin opiskelijoihin.

KUVA 2. Paukkulan opiskelijoita kiipeilemässä Saimaa Stadiumilla. Reetta Auvinen.

TUKIMUODOT JA TULEVAISUUS

Suhtaudumme tukimuotopatteristoomme kunnianhimoisesti, kehitysorientoituneesti ja ajassa eläen. Oppimisklinikka ja -paja ovat toimineet loistavasti opetuksen ja opintojen etenemisen tukena. Yhteisö- ja asuntolaohjaaja kohtaavat, kehittävät yhteisöllistä toimintaa ja ottavat opettajalta tulevasta opiskelijahuolesta tai opiskelijan itse sanoittamasta huolesta koppia. Tällä hetkellä monet tukimuodot toimivat myös verkossa, joko samanaikaisesti opiston lähiohjauksen ja -opetuksen kanssa (live stream) tai jos koronatilanne hetkittäin alueellisesti kiihtyy, vain verkon välityksellä.

Paukkulan tukimuodoissa ovat mukana myös Paukkulan oma keittiö-, siivous- sekä kiinteistöhenkilökunta. Pienessä oppilaitoksessa tullaan tutuiksi ja kohdataan myös opetuksen ja ohjauksen ulkopuolella. Joskus tärkeä ohjauksellinen keskustelu käydään siivoojan kanssa asuntolan käytävällä, keittiöhenkilökunnalta saadaan tietoa tunneilta poissaolevan opiskelijan ruokailuista tai esimerkiksi omaan toimintaan otetaan kiinteistöpäällikön iloisesta vuorovaikutuksesta arjessa.

Paukkulan toimintamallien ja käytäntöjen lähtökohta ja tavoite on kiertynyt kasvatus- ja ohjausalan toimintamalleihin ja tavoitteisiin. Vaikka osaamisen hankkiminen tutkintoon tapahtuu päivällä oppitunneilla, ammatillista kasvamista tuetaan myös tukipalveluilla ja -malleilla sekä esimerkiksi iltatoiminnalla. Opetamme esimerkillämme yhteisöllisiä toimintamalleja, kohtaamista, aktiivisuutta, osallisuuden merkitystä ja huolenpitoa tulevaisuuden ohjaajille.

LÄHTEET

OKM. 2020. Lisärahoitus päätöksen hakukriteerit. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://minedu.fi/documents/1410845/21426901/Vuoden+2020+kolmas+lis%C3%A4suoritep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksen+kirje.pdf/2218bea2-7920-55de-254e-b49b1d-97db17/Vuoden+2020+kolmas+lis%C3%A4suoritep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksen+kirje.pdf?t=1604996169167> [viitattu 22.4.2021]

Suomen Nuorisopisto. Kampus täynnä historiaa. Paukkula. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://paukkula.fi/paukkula/paukkulan-kampus/> [viitattu 22.4.2021]

OSA III

KUMPPANUUS JA YHTEISTYÖ

ANTTOLAN YHTENÄISKOULUN JA MIKKELIN NUORISOPALVELUIDEN KOULUYHTEISTYÖ

Juho Paakkari & Janne Häyrinen

Artikkelissa kuvataan Mikkelin nuorisotoimen ja Anttolan yhtenäiskoulun yhteistyötä kuvaten yhteistyön kehittymistä sekä koulun että nuorisotoimen näkökulmasta vuosina 2015-21. Kirjoittajina ovat koulun rehtori Juho sekä nuoriso-ohjaaja Janne.

Juho: Anttolan yhtenäiskoulu sijaitsee Mikkelin kunnan alueella 25 kilometrin päässä Mikkelin keskustasta. Anttola oli itsenäinen kunta vuoteen 2001 asti, jolloin se liittyi Mikkelin kaupunkiin. Samoihin aikoihin Anttolan koulusta tuli yhtenäiskoulu. Anttolalaisille yläkoululaisille avautui mahdollisuus opiskella peruskoulunsa loppuun asti omassa lähikoulussa. Anttolan yhtenäiskoulua on alusta asti leimannut vahva yhtenäisyys ala- ja yläkoulun puolella, ja sitä on pidetty pioneerikouluna yhtenäiskoulujen joukossa. Monet opettajista opettivat – ja opettavat edelleenkin – sekä ala- että yläkoulun puolella. Niin sanottua aitoa yhtenäiskoulua tultiin katsomaan Anttolaan eri puolilta Suomea, kun kunnilla oli tarvetta yhdistää ala- ja yläkouluja. Myös Saksasta käytiin tutustumassa Anttolan yhtenäiskouluun. Mallia otettiin kokonaisen maakunnan kouluverkoston kehittämiseen. Tuolloin Anttolan yhtenäiskoulun rehtorina toimi Kimmo Tanttu. Hänellä oli selkeä visio siitä, että pienempiä ja isompia oppilaita ei pidä pitää erillään, vaan heidän tulisi toimia kouluarjessa yhdessä. Pienemmille esimerkkinä toimiminen rauhoittaa murrosiässä olevia yläkoululaisia. Lisäksi ala- ja yläkoulun rajan häivyttäminen helpottaa alakoulusta yläkouluun siirtymistä, mikä saattaa tuoda kriittisessä iässä olevalle nuorelle monia ongelmia. Samat tutut aikuiset pysyvät nuoren lähellä koko peruskoulun ajan, mikä luo turvallisen opiskeluympäristön. (Johnson & Tanttu 2008, 144-145.)

Anttolan yhtenäiskoulussa alettiin kehittää iltapäivätoimintaa yhdessä paikallisten toimijoiden kuten urheiluseura Anttolan Spurttiksen, seurakunnan ja nuorisotoimen kanssa. Yhteistyö paikallisten järjestöjen kanssa muodostui tärkeäksi tekijäksi lukuvouden aikana. Lähtökohtana oli sijoittaa harrastustoimintaa heti koulupäivän jatkeeksi. Tällöin lanseerattiin Anttola Freetime -harrastuskalenteri oppilaiden harrastamisen ja vapaa-ajan tueksi. Anttolan yhtenäiskoulun ja nuorisotoimen yhteistyö on siis jo yhtenäiskoulun alusta asti ollut tiivistä. Nuoriso-ohjaajia on ollut mukana koulun arjessa erilaisten teemapäivien kautta esimerkiksi talviliikuntapäivillä, diskoissa ja 7.-luokkalaisten ryhmäytämispäivillä. (Johnson & Tanttu 2008, 133, 143.)

KUVA 1. Anttolan yhtenäiskoulun pihaa. Kari Rossi.

Janne: Mikkelin kaupungin sivistystoimen koulunuorisotyölle suunnittelema palvelutarjotin asetti minimitason nuorisotyölle koulussa. Aloitin keväällä 2015 palvelutarjottimen mallilla, mutta koin, että melko harvakseltaan ja toisistaan irrallaan olevat käynnit koululla eivät palvelleet tarkoitusta riittävästi. Ajattelin, että luodakseni luottamuksellisen suhteen lapsiin ja nuoriin minun pitäisi saada viettää heidän kanssaan enemmän aikaa. Alkuun kävin koululla välituntien aikana esimerkiksi pelaamassa ja juttelemassa oppilaiden ja henkilökunnan kanssa tehden kasvojani tutuksi koulun alueella. Syksyllä 2017 keskustelimme rehtorin kanssa, voisinko olla mukana koulun tunneilla. Koululla ajatus otettiin avosylin vastaan. Esimieheni kanssa siirsimme työtunteja iltatyöstä nuorisotyöhön koululla. Aluksi olin yhtenä päivänä viikossa mukana koulun tunneilla, mutta sekin tuntui vielä liian vähäiseltä. Halusin päästä vielä enemmän sisälle koulun ja oppilaiden arkeen. Tästä syystä talvella 2018–2019 pyysin ja sain esimiehlteni luvan myös toiseen päivään viikossa koululla tehtävään työhön. Nykyään työskentelen koululla kahtena päivänä viikossa 3–5 tuntia päivässä, minkä lisäksi tulevat erilaiset tapahtumat, teemapäivät, sekä esimerkiksi **YHR:N kokoukset**.

KUVA 2. Nuorisotyöntekijä mukana oppitunnilla. Veera Halonen.

KOULUN TOIMINTAKULTTUURI JA SITOUTUNEISUUS YHTEISEEN KASVATUSTYÖHÖN

Juho: Anttolan yhtenäiskoulussa pidetään tärkeänä arvona yhteisöllisyyttä, joka ilmenee muun muassa yhteisenä kasvatusvastuuna. Ei ole erikseen luokanopettajan, luokanvalvojan tai kouluavustajan omia oppilaita. Koulun aikuiset ovat sitoutuneet yhteiseen kasvatustyöhön ja turvallisen oppimisympäristön luomiseen. Uskomme, että hyvä oppilaiden ja opetushenkilöstön välinen suhde vaikuttaa positiivisesti kouluviihtyvyyteen. Tämä näkökulma saa vahvistusta muun muassa Mannisen (2018, 91) tutkimuksesta.

Koulun opettajista monet ovat perehtyneet tunne- ja vuorovaikutuskasvatukseen, joka omalta osaltaan kehittää opettajien ja oppilaiden sosioemotionaalaisia taitoja. Sosioemotionaaliset taidot ovat avain pysyvien vertaissuhteiden luomiseen. Ne lisäävät omalta osaltaan kouluviihtyvyyttä.

Yhteisten hyvien toimintamallien mukaan toimimisen on mahdollistanut henkilökunnan hyvä yhteishenki. Vuonna 2019 Anttolan yhtenäiskoulun henkilökunta voitti Mikkelin kaupungin Helmi-palkinnon hyvästä työyhteisön yhteishengestä. Hyvän yhteishengen eteen pitää nähdä vaivaa. Anttolan yhtenäiskoulussa henkilökunnalla onkin vuosittain useampia yhteisiä työhyvinvointitapahtumia. Lisäksi henkilökunta on järjestänyt vuosittain yhtenäiskoulujen henkilökuntien MM-salibandyturnauksen. Yhteinen ns. työpäivän ulkopuolinen

toiminta on yhdistänyt Anttolan yhtenäiskoulun henkilökuntaa ja tehnyt siitä kollektiivin, joka yhdessä selviytyy haasteista. Tosin korona-aika on tuonut omat haasteensa yhteisen toiminnan järjestämiseen.

Kun työyhteisöön tulee uusi työntekijä on tärkeää, että hän kokee itsensä tervetulleeksi. Uudelle työntekijälle tehdään selväksi, että keneltä vaan voi kysyä apua. Yksin ei tarvitse selvitä hankalista tilanteista. Tärkeää on myös yhdessä käydä erilaisia pedagogisia keskusteluja. Myös yhteiset Tyhy-tapahtumat ovat tärkeitä. Tällöin uuden työntekijän on helpompi adaptoitua ja sitoutua uuden työpaikan toimintakulttuuriin ja arvoihin. Näin myös on toimittu, kun nuoriso-ohjaaja on alkanut työskennellä koululla.

Janne: Aluksi jännitin koululle menoa, olihan kyseessä itselleni täysin uusi toimintaympäristö ja uudet ihmiset. Vastaanotto oli alusta lähtien avoin ja erittäin lämminhenkinen. Oli alusta asti selvää, että koko koulun henkilökunta haluaa yhdessä tehdä töitä lasten ja nuorten hyväksi. Ensimmäisenä päivänäni koululla oli mukava ja helppo olla. Esitellessäni itseni koulun henkilökunnalle kukaan ei kyseenalaistanut läsnäoloani, vaan kaikki toivottivat minut tervetulleeksi ja kertoivat, mistä mitäkin löytyy. Oppilaiden kanssa tutustuminen alkoi samalla tavalla kuin nuorisotalolla. Joimme kahvia, keskustelimme ja pelasimme korttia. Näistä ensimmäisenä päivänä koululla tavatuista nuorista tulikin seuraaviksi vuosiksi vakioporukka nuorisotalolle.

NUORISOTYÖN JA KOULUN YHTEISTOIMINTAMALLI

Juho: Nuoriso-ohjaajan toimintaa Anttolan yhtenäiskoulussa ei ole käytännössä suunniteltu ollenkaan. Nuoriso-ohjaaja tulee päivittäin koululle ja on valmis toimimaan luokissa, välitunneilla, koulun tapahtumissa ja niin edelleen. Nuoriso-ohjaaja ei kuitenkaan ole opettaja tai kouluavustaja, joten hänelle ei voi antaa vastuuta opetuksesta tai välituntivalvonnasta. Tärkeintä on, että nuoriso-ohjaaja tuntee mahdollisimman hyvin oppilaat ja on kiinnostunut heistä. Näin nuoriso-ohjaajasta muodostuu läheinen henkilö nuorille sekä koulussa että vapaa-ajalla. Nuoriso-ohjaaja myös tietää, jos koulussa on terävöitetty oppilaille tiettyjä sääntöjä. Tällä tavalla nuorisotalolla voidaan vaatia oppilailta samoja asioita kuin koulusakin. Monella oppilaalla on ongelmia henkisellä puolella sekä jaksamisen kanssa. Nuoret tarvitsevat aikuisen jakamatonta huomiota. Tuttu nuoriso-ohjaaja voi toimia kuuntelijana välitunneilla ja tarvittaessa oppitunneillakin. Näin opettajalle mahdollisesti jää enemmän aikaa keskittyä opettamiseen.

Janne: Koululla ollessani aloitan työt kysymällä henkilökunnalta ”mikä päivän tilanne on”. Pääpaino työssäni on tarpeeseen vastaaminen, yleensä 7.–9.-luokkalaisten, mutta välillä myös alaluokkalaisten kanssa. Vaikka varsinaisesti erikseen tehtyä suunnitelmaa ei ole, on sellainen kuitenkin olemassa. Koulun arki, säännöt ja toimintakulttuuri määrittelevät sen, mitä koululla teen. Olen mukana oppilaan arjessa koulupäivän aikana tukemassa, auttamassa,

keskustelemassa ja kasvattamassa. Päivän toimintasuunnitelma muodostuu siis aamun aikana henkilökunnan kanssa, keskustellen sen hetken tilanteesta. Tämän enempää en käytä aikaa suunnitteluun, vaan lähtökohtana on nuorten kohtaaminen. Näiden vuosien aikana tehty työ kantaa hedelmää esimerkiksi nuorilla, jotka olivat aloittaessani alakoululaisia. He ovat nyt koulumaailman nivelvaiheessa suunnittelemassa toisen asteen opintoja. Olen heille jo turvallinen aikuinen ja uskottu juttukaveri. Nuorten luottamuksen saavuttamiseksi heihin tulee panostaa aikaa, huomiota ja rajoja. Tee itsesi tutuksi, ole aidosti läsnä, kuuntele. Maailma on pullollaan toimintamalleja ja suunnitelmia, mutta todellinen nuorten toive ei kokemukseni mukaan ole teemapäivä tai ohjelmanumero, jossa palkintona on esimerkiksi tikkari, vaan arjessa kohtaaminen.

Vuosien 2020–2021 aikana epidemiatilanne rajoitti normaalia nuorisotyötä. Koko maassa siirryttiin ajoittain etätyöskentelyyn, mikä asetti haasteita myös nuorisotyölle. Itse olen esimieheni kanssa resursoinut työtunteja koululla läsnä olevien oppilaiden kanssa toimimiseen noin puolet työajastani. Työskentelen myös etäkoululaisten kanssa koulun työvälineiden ja kanavien kautta. Toimintamalli on edelleen sama. Luotan sen toimivuuteen. Palaute on ollut positiivista. Tämänkin naaman puuttuminen koululta aiheuttaa nuorilta kysymyksiä, kuten ”missä Janne on?”, ja ”tuleeko Janne tänään?”. Tämä ja koko koulu yhteisöltä saamani palaute viestii minulle siitä, että tällainen villi suunnittelemattomuuskin voi toimia. Minulla on oma persoonallinen tapani tehdä töitä.

LÄHTEET

Johnson, P. & Tanttu, K. (toim.) 2008. Kestäviä ratkaisuja kouluun. Kokemuksia yhtenäisestä perusopetuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Manninen, S. 2018. Kouluviihtyvyyden ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 612.

Mikkelin kaupunki. Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä (YHR). WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://www.oppiminen.mikkeli.fi/perusopetus/peruskoulu-ta-yleistietoa-perusopetuksesta/anttolan-yhtenaiskoulu/anttolan-oppilashuolto/anttolan-yhteisollinen-hyvinvointiryhma-yhr/> [viitattu 16.6.2021]

TIIVIS YHTEISTYÖ YHDEN IKÄLUOKAN KANSSA NIVELVAIHEEN TUKENA

Marko Honkonen & Suvi Ovaska

Hollolassa toimii koulunuorisotyön malli, jossa tehdään tiivistä yhteistyötä koko kunnan 5.-luokkalaisten oppilaiden kanssa. Koulunuorisotyötä on kirjoitusvaiheessa keväällä 2021 tehty yhden lukuvuoden ajan. Tämä on katsaus kehittämistyön lähtökohdista ja tavoitteista.

HISTORIA JA KOULUNUORISOTYÖN LÄHTÖTILANNE

Koulunuorisotyötä alettiin kehittää Hollolan kunnassa vuoden 2019 lopussa kouluilta nuorisopalveluille tulleiden toiveiden perusteella. Hollolan vapaa-aikapalveluiden uudistusten mukana vuonna 2015 myös kouluissa tehtävä nuorisotyö koki muutoksen. Työntekijöiden työnkuvaa uudistettiin. Kouluilla tuolloin sijainneet nuoriso-ohjaajien työpisteet siirtyivät pois kouluilta. Kouluilla tehtävälle työlle luotiin selkeät ja tiukat raamit. Tässä vaiheessa kouluilla tehtävä nuorisotyö jäi isojen muutosten jalkoihin. Nuorisotyötä tehtiin kouluilla muutaman vuoden ajan hyvin vähän. Nuorisotyö kävi usean vuoden ajan kouluilla vain pitämässä kaikille kunnan 5.-luokkalaisten yhden oppitunnin viikossa **Lions Quest** kompassiohjelman mukaisesti, sekä osallistui pyydettyinä ryhmätyöksiin.

Ennen isoa muutosta nuorisotyöntekijät olivat koulujen käytettävissä täysiaikaisesti. He olivat koulujen palkkalistoilla. Työnkuva oli laaja eikä sitä oltu rajattu tarkasti, mutta työ palveli koulua hyvin. Työntekijöiden oli helppo puuttua koululla nousseisiin asioihin kun oppilaat olivat tuttuja. Nuorisotyöntekijä teki yhteistyötä koulun henkilöstön kanssa esille nousseiden tarpeiden mukaan. Työnkuvien rajauksen puutteen takia työ ei ollut suunnitelmallista, vaan sitä tehtiin tarpeen mukaan.

Vuosien 2019–2020 vaihteessa koulut määrittivät aiempaa selkeämmin, mitä nuorisotyö kouluilla voisi olla. Näitä toiveita mahdollistamaan oli myös luvattu selkeästi enemmän nuorisotyöntekijöiden työaika käyttöön. Koulun ja nuorisopalveluiden yhteistyönä lähdimme kehittämään kuntaan täysin uutta koulunuorisotyön mallia. Tätä suunnitelmaa työstettiin yhteistyössä toimipisteiksi valittujen **Salpakankaan** ja **Heinsuon** koulujen rehtorien, kuraattorien ja erityisopettajien kanssa.

Salpakankaan koulu on noin 1000 oppilaan yhtenäiskoulu. Koulun tiloissa toimii päiväkotiti, luokka-asteet esiopetuksesta 9. luokkaan ja erityiskoulu. Heinsuon koululla on noin 650 oppilasta 5. luokasta 9. luokkaan. Kummallakin koululla toimii vakituisesti yksi nimetty koulunuorisotyöntekijä sekä määräaikainen nuoriso-ohjaaja, joka jakaa työpanoksensa puoliksi Salpakankaan ja Heinsuon koulujen välillä. Lisäksi kummallekin koululle on nimetty oma etsivä nuorisotyöntekijän, jonka kohderyhmänä ovat selkeästi 7.–9.-luokkalaiset sekä yksi erityisnuorisotyöntekijä, jolle kuuluvat kaikki erityisoppilaat Salpakankaalla ja Heinsuolla.

Koulunuorisotyön uudelle suunnitelmalle saatiin kunnassa hyväksyntä keväällä 2020. Suunnitelmaa alettiin toteuttaa syyslukukaudella 2020. Suunnitelma esiteltiin opettajakunnalle ja henkilöstölle syksyllä ennen koulujen alkua opettajien yhteisillä suunnittelupäivillä. Se tuotiin käytäntöön heti koulujen alkaessa. Suunnitelmaan kirjattiin yhteiset toimiviksi ajatellut käytänteet ja raja-arvot, joiden puitteissa koulunuorisotyötä tehdään Hollolassa. Suunnitelmassa huomioitiin myös koulujen erilaiset tarpeet ja mahdollistettiin sitä kautta työn kehittäminen koulujen lähtökohdista. Nuorisotyön tunnettavuuden nopea lisääminen oli yksi lähtökohhta, josta koulunuorisotyön suunnitelmaa lähdettiin rakentamaan. Suuret oppilasmäärät kouluissa koettiin yhdeksi isoimmista haasteista.

Suunnittelun aikana huomattiin, että koulut kokevat 5. luokan olevan tärkeässä asemassa oppilaiden kannalta. Tähän nivelvaiheeseen olisi kannattavaa panostaa. Hollolan yhtenäiskouluissa Salpakankaalla ja Heinsuolla 5. luokka on huomattava nivelvaihe, koska pienten kyläkoulujen oppilaat siirtyvät yhtenäiskouluihin kuntakeskukseen viidennelle luokalle. Koulujen toiveet huomioitiin ja nuorisotyötä lähdettiin kohdentamaan yhteen ikäluokkaan niin, että heidän kanssaan tehdään järjestelmällisesti töitä koko lukuvuoden ajan. Kohdennetulla ikäluokkatyöllä kasvatetaan koulunuorisotyön tunnettavuutta nopeasti. Samalla työntekijät ja oppilaat tulevat tutuiksi toisilleen.

RESURSSIT

Ensimmäisenä lukuvuonna on nuorisopalveluiden toimesta panostettu koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön paljon. Nuorisotyöntekijä on tavoitettavissa koulun käytävillä ja opettajien huoneessa, jolloin koulun henkilöstön on helppoa tulla kertomaan huolenaiheistaan. Yksittäisiä oppilaita koskeviin huolenaiheisiin pystytään vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi. Tavoitteena on, että pidemmällä aikavälillä koulunuorisotyön vaikutus kouluilla näkyisi oppilashuoltoryhmän jäsenten asiakaskäynneissä. Koulun kuraattorille ohjautuisivat tulevaisuudessa vähenevässä määrin oppilaat, jotka tarvitsevat esimerkiksi juttuseuraa ns. ”huonon päivän” takia tai tukea uusien harrastusten etsimiseen. Koulunuorisotyön näkyvyys ja tiivis yhteistyö koulun henkilökunnan kanssa lisäävät varhaisen vaiheen puuttumisen mahdollisuuksia sekä ryhmissä että yksilötasolla. Kouluilta tuleviin ryhmätoiveisiin ja -tarpeisiin pystytään reagoimaan nopeasti. Oppilailla on matalampi kynnys

tulla keskustelemaan nuorisotyöntekijän kanssa, kun tämä näkyy koululla säännöllisesti. Myös etsivä nuorisotyöntekijä tulee tutuksi, kun hän päivystää koululla kerran viikossa. Oppilaiden on myöhemmin helpompi tulla etsivän nuorisotyön piiriin, kun työntekijä on heille entuudestaan tuttu.

KOULUN NUORISOTYÖN KÄYTÄNNÖT

Koulunuorisotyöntekijöillä on pääasialliset toimipaikat molemmilla kouluilla. Työntekijä on koululla tavattavissa vähintään neljänä päivänä viikosta. Yhtenä päivänä viikossa käytetään työaika kunnan yhteisökahviloiden avoimna pitämiseen Kalliolan ja Hämeenkosken kouluilla. Lisäksi koulunuorisotyöntekijät vastaavat koulujen loma-aikoihin sijoittuvista lasten ja nuorten lomatoiminnoista. Yhteisökahvilatoiminnan kautta yhtenäiskouluihin siirtyvät oppilaat ja koulunuorisotyöntekijät tulevat toisilleen tutuiksi. Nuorten vapaa-ajalla esiin nousevat ilmiöt näkyvät usein myös koulussa. Vapaa-ajalla nuorisotyöntekijä voi saada luontevammin muodostettua puheyhteyden nuoriin kuin formaalissa koulumaailmassa.

Työntekijät pitävät yhden oppitunnin viikossa jokaiselle koulun 5. luokalle. Oppitunneilla käydään läpi maailmanlaajuista Lions Quest -ohjelman kompassimateriaalia. Ohjelmassa käsiteltävät aiheet on jaettu eri teemoihin, kuten turvallinen ryhmä, itseluottamus ja päätöksenteko, vuorovaikutus, tunteet sekä terveys. Lions Quest -oppituntien valvontavastuu on aina luokan opettajalla. Näiden oppituntien suorituksia myöskään arvioida. Oppilaat saavat Wilma-merkintöjä oppitunneista koulunuorisotyöntekijän ja opettajan yhteisellä päätöksellä. Lisäksi työnkuvaan kuuluvat erilaisten ryhmien pitäminen, joiden sisältö ja tarkoitus määritellään aina yhdessä koulun kanssa. Koulunuorisotyö on kouluilla oppilaita varten. Se pyrkii vastaamaan myös eri luokka-asteilta vuoden aikana tuleviin pyyntöihin ja ryhmien tarpeisiin sekä vaikuttamaan ryhmien kautta luokkien ja eri-ikäisten oppilaiden kehityshaasteisiin erilaisten ryhmäytysten, pienryhmien ja yksilötapaamisten kautta.

Välituntitoiminta on aloitettu molemmilla kouluilla koulutyöntekijän mukaan tulon jälkeen. Välituntitoimintaa ohjaavat koulun isommat oppilaat, jotka myös organisoivat toimintaa. Isommat oppilaat saavat ohjauskokemusta ja ovat mukana mahdollistamassa erilaista yhteisöllistä toimintaa koulupäivän aikana.

Toiminnalle on luotu yhteinen runko molemmille kouluille, mutta sitä muokataan yksilöllisesti koulun tarpeiden mukaan. Kuluneen lukuvuoden aikana on näkynyt selkeästi, että kouluyhteisöt ovat erilaisia. Toiminta kahdella koululla on lähtenyt muotoutumaan omanlaisekseen juuri koulujen tarpeista. Koulunuorisotyölle asetetaan lukuvuosittain tavoitteet yhteistyössä koulun kanssa. Lisäksi tarkastellaan myös olemassa olevia toimintamuotoja ja kehitetään tarvittaessa uusia. Näin taataan että kouluilla tehtävä nuorisotyö on tuloksellista ja että työn tarkoitus on kaikille selvillä.

Heinsuon koululla koulunuorisotyö on saanut käyttöönsä välituntitoimintaan ja oppilaiden kohtaamiseen tarkoitettun tilan. Tilan keskeisenä toimintaperiaatteena on ollut, että matalan kynnyksen kohtaamiset tapahtuvat ilman ajanvarausta oppituntien ulkopuolella. Tilaan tulemiseen ei vaadita asiakkuutta tai opettajan lähetystä, vaan kohtaamiset tapahtuvat oppilaiden tarpeesta. Nuorisotyöntekijöiden tapaamisajat on pyritty vakiinnuttamaan, jotta oppilaat tietävät kuka tilassa milloinkin on tavattavissa. Etsivä nuorisotyöntekijä on koululla yläkouluikäisten tavattavissa kerran viikossa tietynä aikana. Tilaa hyödynnetään myös yksilö- ja pienryhmätyöskentelyssä. Koulunuorisotyö toimii osana oppilashuoltoryhmää. Se tuo moniammatilliseen tiimiin tietoa koulun välitunneilla ja oppilaiden vapaa-ajalla esiin nousseista ilmiöistä. Vapaa-ajalla korostuneita ilmiöitä ovat lukuvuoden 2020–2021 aikana olleet muun muassa nuorten kokoontumiset Prismalla. Kuntalaiset ja kaupakeskuksen yrittäjät kokevat nuorisoryhmät kaupakeskuksen tiloissa iltapäivisin häiritseviksi. Lisäksi nuorisotyö on nostanut moniammatilliseen verkostoon keskustelun aiheiksi sosiaalisessa mediassa ja vapaa-ajalla tapahtuvan kiusaamisen.

Salpakankaalla koulutyö on painottunut vitosten kanssa tehtävään työhön, johon kuuluu Lions Quest -elämäntaitotunteja, ryhmätyökset syksyllä sekä teemoitettu työskentely kaksi kertaa vuodessa. Lukuvuonna 2020–2021 jokainen 5. luokka teki muutaman minuutin mittaisen animaation käsikirjoituksesta kuvaukseen ja ääniin saakka. Lisäksi oppilaille on pidetty historian oppitunteja tukevia, toiminnallisia viikinkiteemaisia ohjausharjoitteita. Viikoittain 5. -luokkalaiset tavataan LQ-tuntien parissa. Opettajien toiveiden ja tarpeiden mukaan koulunuorisotyö pyrkii olemaan mukana muillakin tunneilla.

KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ

Keräsimme artikkelia varten opettajien kokemuksia kuluneesta lukuvuodesta ja hyväksi koetuista yhteistyökäytänteistä. Kokemusten mukaan kompassitunneilla käsitellyt asiat sekä niistä keskusteleminen ovat hyvin tärkeitä tämän ikäisille nuorille. Nuorisotyö on saanut oppilaat aktivoitumaan erilaisissa projekteissa ja keskusteluissa. Toiminnalliset tehtävät ovat parhaita. Etenkin alkusyksystä pidettävät ryhmätyötunnit kerran viikossa koettiin toimiviksi.

Kyselyyn vastanneet opettajat pitävät kompassitunteja hyödyllisinä luokan ryhmäytymisen kannalta. Tunneilla on ollut mukava seurata luokan toimintaa ja tehdä havaintoja oppilaista toisen aikuisen ohjauksessa.

Nuorisotyö on tavoittanut hyvin kaikki oppilaat. Tietyt oppilaat tavoitamme myös koulun näkökulmasta eri tavalla. Nuorisotyö antaa arvokasta lisäpanosta kasvatustyöhön ja erilaista näkökulmaa asioihin, mikä ei välttämättä tule opettajan työssä kovin vahvasti esiin. Opettajat ovat kaivanneet nuorisotyötä kouluun ja toivovat, että nyt käynnistetty yhteistyö tulee jatkumaan.

Koulun ja nuorisotyön yhteiskasvattajuus tukee nuoren kokonaisvaltaisessa opetussuunnitelman mukaisessa kasvatustehtävässä. Nuorisotyö kouluyhteisössä mahdollistaa nuoren tukemisen niin koulu- kuin vapaa-ajallakin. Koulun autoritäärisistä aikuisista poiketen koulunuorisotyöntekijän kanssa käyty keskustelut mahdollistavat asioiden käsittelyn oppilaiden kanssa useasta eri tulokulmasta. Koulunuorisotyöntekijän kanssa käyty keskustelut eivät ole ongelmalähtöisiä, vaan oppilaiden kanssa ollaan aktiivisesti vuorovaikutuksessa pitkin kouluvuotta.

Oppilaat, joiden kanssa koulunuorisotyö on tehnyt intensiivistä työtä lukuvuoden 2020–2021 aikana, ovat kokeneet koulunuorisotyöntekijän kanssa käytyjen keskustelujen auttaneen ratkomaan koulun välitunneilla sattuneita konfliktitilanteita rakentavammin. Ne ovat myös rauhoittaneet kuohuvia kaverisuhteita.

LÄHTEET

Hollolan kunta. Heinsuon koulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/heinsuon-koulu> [viitattu 10.5.2021]

Hollolan kunta. Hämeenkosken koulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/hameenkosken-koulu> [viitattu 10.5.2021]

Hollolan kunta. Kahvilatoiminta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/kahvilatoiminta> [viitattu 10.5.2021]

Hollolan kunta. Kalliolan koulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/kalliolan-koulu> [viitattu 10.5.2021]

Hollolan kunta. Lomatoiminta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/lomatoiminta> [viitattu 10.5.2021]

Hollolan kunta. Salpakankaan koulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hollola.fi/salpakankaan-koulu> [viitattu 10.5.2021]

Suomen Lions-liitto ry. Lion Quest - elämisen taitoja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.lionsquest.fi/> [viitattu 10.5.2021]

KUMPPANUUDEN KORIT – KOULUJEN JA OPPILAITOSTEN YHTEISTYÖ SEURAKUNTIEN KANSSA

Saara Mäkelä

KOULUJEN MONET MAAILMANKATSOMUKSET

Suomi on uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen maa. Kouluissa ja oppilaitoksissa nuoret omaksuvat uusia tietoja ja taitoja, mutta tuovat yhteisöön mukanaan myös uskontonsa, katsomuksensa, tapansa ja elämänskysymyksenä. Maailmankatsomus – uskonnollinen tai uskonnoton – ohjaa monella tavalla nuoren käsitystä todellisuudesta, tiedosta ja arvoista. Se voi ohjata asenteiden, ihmissuhteiden ja elämänvalintojen lisäksi esimerkiksi pukeutumista tai ruokailua. Kouluissa ja oppilaitoksissa nuoret myös peilaavat katsomustaan suhteessa muihin ja rakentavat myös sitä kautta identiteettiään. Koulut ja oppilaitokset voivat toiminnallaan luoda tilaa katsomusten näkymiselle, kuulumiselle ja vuoropuhelulle positiivisen uskonnonvapauden periaatteen mukaisesti.

Evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat tekevät yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa. Tavoitteena on tukea kasvatuksen ja koulutuksen perustehtävää, lasten ja nuorten hyvinvointia sekä edistää uskontojen katsomusten välistä dialogia. Työn tärkeitä lähtökohtia ovat yhdessä suunnittelu, yhteisöllisyys ja moniammatillisuus.

KOULUT JA OPPILAITOKSET VOIVAT YHDESSÄ NUORISTYÖN KANSSA EDISTÄÄ POSITIIVISTA USKONNONVAPAUTTA

Keskustelu uskonnoista ja katsomuksista osana koulujen ja oppilaitosten arkea näyttäytyy usein negatiivisen uskonnonvapauden kautta. Keskusteluissa korostuvat kiellot, karsiminen ja ”vapaus uskonnosta”. Keskustelua herättävät niin uskonnonopetus kuin koulun muukin toiminta, jossa uskonto on tavalla tai toisella läsnä. Katsomustietoinen koulu- ja oppilaitosyhteisö voi kuitenkin valita karsimisen sijaan myös rikastavan näkökulman: voisiko kouluyhteisö tukea positiivista uskonnonvapautta, pitää esillä uskontojen ja katsomusten kirjoja sekä luoda tilaa erilaisille maailmankatsomuksille? Nuoret tarvitsevat turvallisia tiloja, joissa tietoisesti pyritään turvaamaan mahdollisuus ilmaista itseään, identiteettiään tai vakaumustaan. Kysymykset uskontojen näkymisestä koulussa liittyvät niin arvoihin,

elämänkysymyksiin, pukeutumiseen, ruokaan kuin juhlaperinteisiin: Millaisiin arvoihin yhteisö sitoutuu? Miksi joku haluaa ilmaista uskontoaan pukeutumalla? Mitä voisimme oppia toisen uskonnon eettisistä periaatteista? Kohdellaanko nuoria yhdenvertaisesti heidän katso-
muksestaan riippumatta? Arjen käytännön toiminnassa pohditaan monissa oppilaitoksissa esimerkiksi rukoushetkien tai juhla-aikojen yhdistämistä koulun tai oppilaitoksen arkeen.

Koulutuksen yksi tavoite on tukea lapsia ja nuoria siinä, että he saisivat koulutuksensa kautta tulevaisuudessa tarvitsemiaan tietoja ja taitoja. Yksi keskeinen taito on dialogitaito, joka edellyttää uskonnollista yleissivistystä sekä ymmärrystä itseä ja toisia kohtaan. Katsomus-
tietoisessa koulu- tai oppilaitosyhteisössä huomioidaan oppilaiden ja opiskelijoiden ympäröivä todellisuus. Alueelliset erot vaikuttavat siihen, millaisten kulttuurien ja katsomusten kanssa arjessa käydään dialogia. Nämä voivat tarkoittaa ensisijaisesti vaikkapa islamia, herätysliikkeitä tai saamelaiskulttuuria. Moninäkökulmaisuu-
den huomioiminen tarkoittaa sen aitoa huomioimista, millaisia identiteettejä ja traditioita oppilaat ja opiskelijat tuovat mukanaan. Aidosti avoin ja katsomustietoinen yhteisö edellyttää myös ennakkokäsitysten tiedostamista ja työstämistä.

KUMPPANUUDEN KORIT LUOVAT RAKENTEEN YHTEISTYÖLLE

Uskonnollisten yhteisöjen ja oppilaitosten yhteistyötä ohjaavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, lukion opetussuunnitelman perusteet sekä ammatillisessa koulutuksessa oppilaitosten opetussuunnitelmat. Lisäksi yhteistyön reunaehtoihin vaikuttavat **perusope-
tuslaki**, **lukiolaki**, **laki ammatillisesta koulutuksesta** sekä **oppilas- ja opiskelijahuoltolaki**.

Seurakuntien toteuttaman koulu- ja oppilaitosyhteistyön tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja hyvinvointia sekä lisätä ymmärrystä kulttuuriperinnöstä ja kestävästä elämäntavasta. Tavoitteena on myös luoda mahdollisuuksia uskontojen ja katsomusten väliselle dialogille.

Evankelis-luterilaisten seurakuntien ja koulujen yhteistyötä ohjaa **Kirkkohallitus**. Opetushallituksen antaman ohjeistuksen pohjalta ja yhteistyössä opetushallituksen kanssa Kirkkohallitus on laatinut niin sanotun *korimallin*, jossa koulujen kanssa tehtävä yhteistyö on jaettu *neljään kumppanuuden koriin*. Korimalli auttaa ymmärtämään kunkin yhteistyömuodon tavoitteita, sisältöjä ja reunaehtoja. Se jäsentää yhteistyön mahdollisuuksia sekä auttaa asiasta tiedottamista oppilaille, opiskelijoille, henkilöstölle ja huoltajille. Neljän korin malli tarjoaa selkeän rakenteen opetuksenjärjestäjän ja seurakuntien yhteistyöstä keskustelemiseen ja sopimiseen.

Tutkimusten mukaan opettajat ja rehtorit toivovat yhteistyöhön entistä enemmän yhteistä suunnittelua oppilaiden ja huoltajien kanssa. Suunnittelu ja osallisuuden tukeminen ovat

myös kumppanuuden korien keskeisiä periaatteita. Koulu- ja oppilaitosyhteistyöhön on laadittu monissa kunnissa korimallin pohjalta sopimuksia, joihin on määritelty koulun ja seurakunnan yhteistyön tavoitteet ja pelisäännöt. Sopimukset tarjoavat välineen myös yhteistyön arvioimiselle sekä jatkuvuudelle.

Korimalli on ensisijaisesti laadittu yleissivistävään opetukseen, mutta sen peruseriaatteita voidaan hyödyntää myös ammatillisessa koulutuksessa. Neljään koriin kuuluvat *yleissivistävä opetus, perinteiset juhlat, uskonnolliset tilaisuudet* sekä *kasvu ja hyvinvointi*.

Ensimmäiseen kumppanuuden koriin sijoitetaan yleissivistävä opetus, joka toteutetaan paikallisen opetussuunnitelman mukaan ja jonka tavoitteena on yleissivistävästi tutustua opetussuunnitelman sisältöalueisiin, kuten Suomen uskontotilanteeseen, globaaliin kristinuskoon tai kulttuuriperintöön. Ensimmäisen korin toiminnassa seurakuntien on mahdollisuus toimia oppimisympäristönä sekä alansa asiantuntijana tai yhteistyökumppanina. Ensimmäisen korin toiminnassa pedagoginen vastuu kuuluu koululle tai oppilaitoksille. Opetus ei sisällä uskonnon harjoittamista. Tämän ensimmäisen korin aiheita voivat olla esimerkiksi pyhät tilat, kuten eri uskontojen pyhät rakennukset tai hautausmaat. Lisäksi voidaan tutustua esimerkiksi juhlaperinteisiin tai elämänkaaren juhliin ja taiteeseen eri tavoin. Yhteistyössä voidaan huomioida monien toimijoiden yhteistyö: voisiko esimerkiksi paikallinen taidemuseo tulla kirkkoon esittelemään kirkon taidetta. Yleissivistävän opetuksen teemoja voivat olla esimerkiksi kirkon yhteiskunnallinen rooli, katsomuksellinen moninaisuus tai kristinuskon merkitys Suomessa. Lisäksi esimerkiksi arvot, kuten lähimmäisenrakkkaus, yhteiskuntavastuu, globaali vastuu ja yhdenvertaisuus ovat aiheita, joiden käsittelyä opettajat ovat listanneet toiveina.

KUVA 1. I kori: Yleissivistävä opetus. Kirkkohallitus.

Toiseen kumppanuuden koriin liittyvät perinteiset juhlat kuten, lukukauden päätösjuhlat. Tutkimusten mukaan yhteiset tapahtumat vahvistavat oppilaiden kokemusta jäsenyydestä, toisista oppilaista ja koulusta sosiaalisena yhteisönä. Kuulumisen kokemus on vahvasti yhteydessä oppilaiden elämän eri osa-alueisiin, esimerkiksi hyvinvointiin. Yhteisissä juhlissa keskeisimpänä ohjaavana periaatteena on yhteisöllisyys sekä kunnioittavan läsnäolon periaate. Yhteisöllisyyttä voidaan toteuttaa parhaiten tukemalla nuorten osallisuutta ja yhteistä suunnittelua. Toiseen koriin sijoittuvat juhlat, jotka suomalaisessa juhlatraditiossa ovat usein uskontoon viittaavia, esimerkkinä joulujuhla. Tällaiset tilaisuudet voivat sisältää esimerkiksi yksittäisen virren ilman, että sitä tulkitaan uskonnon harjoittamiseksi. Tällaisissa tilanteissa seurakunnan edustajat ovat lähinnä yhtenä kutsuvieraana muiden joukossa.

KUVA 2. II kori: Perinteiset juhlat. Kirkkohallitus.

Kolmas kori ohjaa uskonnollisten tilaisuuksien järjestämistä. Kouluaikana toteutettavat uskonnolliset tilaisuudet ovat positiivisen uskonnonvapauden periaatteella tapahtuvaa uskonnonharjoittamista. Käytännössä uskonnollinen tilaisuus voi olla esimerkiksi joulukirkko, pääsiäishartaus tai vaikkapa lukuvuoden aloitukseen liittyvä hartaus. Uskonnonharjoitusta sisältävissä tilaisuuksissa tärkeää on tiedottaminen. Peruskoulussa perusperiaatteena on, että lapsen osallistumisesta ilmoittaa huoltaja ja toisella asteella opiskelija itse. Suunta on viimeaikaisissa keskusteluissa ollut kuitenkin se, että lasta ja nuorta tulisi kuulla tässä asiassa. Osallistuminen ei ole esimerkiksi uskontokunnan jäsenyyteen sidottua. Kirkkoon kuulumaton saa siis mennä halutessaan kirkkoon. Kirkkoon kuuluva voi valita olla osallistumatta. Koulun tai vastaavan tahon tulee järjestää samaan aikaan mielekäs vaihtoehto niille, jotka eivät osallistu tilaisuuteen.

KUVA 3. III kori: Uskonnolliset tilaisuudet. Kirkkohallitus.

Neljäs kori on kasvun ja hyvinvoinnin tukemisen kori. Neljännessä korissa tuetaan esimerkiksi ennaltaehkäisevää opiskeluhoitoa ja työhyvinvointia. Tässä yhteistyön mallissa huomioidaan koulun ja oppilaitoksen omat hyvinvointisuunnitelmat. Neljännessä korissa keskeinen periaate on se, että sen tulee olla uskontojen ja katsomusten kirjoja kunnioittavaa. Nuorten hyvinvoinnin lisäksi voidaan tukea myös opetushenkilökunnan hyvinvointia.

Suru- ja kriisiytyö on tärkeä kasvun ja hyvinvoinnin koriin sijoittuva tärkeä työmuoto, jota tehdään yhdessä eri toimijoiden kanssa. Esimerkiksi kuolemantapausten käsittelyssä monilla kouluilla on koottu valmiuteen erilaisia moniammatillisia ryhmiä, joissa esimerkiksi koulu, terveydenhuolto, seurakunta ja nuorisotoimi koordinoivat kriisiityötä.

Ryhmäytyks on laajasti käytetty työmuoto, jossa kirkko on mukana yhtenä toimijana edistämässä yläkoulun seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymistä. Ryhmäytyspäivät sisältävät erilaisia vuorovaikutus- ja yhteistoimintaharjoituksia esimerkiksi yhteistyössä oppilaskunnan tai tukioppilastoiminnan kanssa. Kunnan tai seurakunnan työntekijöiden läsnäolo kouluissa on lisäarvo myös resurssien näkökulmasta: nuorilla usein muodostuu näihin aikuisiin erilainen suhde kuin opettajiin.

KUVA 4. IV kori: Kasvu ja hyvinvointi. Kirkkohallitus.

YHTEISTYÖ AMMATILLISISSA OPPILAITOKSISSA

Myös ammatillisella puolella on paljon hyvinvointia tukevia toimintamalleja. Erään pääkaupunkiseudulla toimivan suuren seurakunnan työntekijä kertoi oppilaitostyössä tärkeimmäksi tehtäväkseen läsnäolon oppilaitoksessa: hänellä on aikaa kierrellä mukana oppitunneilla ja työpajoissa, kysyä opiskelijoiden kuulumisia ja tarvittaessa ohjata opiskelija eteenpäin esimerkiksi psykologipalveluiden piiriin.

Oppilaitostyötä ohjaa lähtökohta, että halutaan olla läsnä oppilaitosten arjessa. Kohtaamiset nuorten ja työntekijöiden kanssa voidaan toteuttaa ennalta sovitusti tai päivystysluonteisesti. Työntekijät tarjoavat myös keskustelua opiskelijoille ja henkilökunnalle. Vuosittain tällaisia opintoihin, työhön, ihmissuhteisiin, kriiseihin tai elämäntarkastukseen liittyviä keskusteluja käydään useita tuhansia. Ammatillisen puolen kysymykset voidaan huomioida oppilaitoksissa eri ammattiryhmien näkökulmista. Tällaisia erityisteemoja voivat olla esimerkiksi uskonnot hoitotyössä, elämäntarkastuksen kysymykset, tunne- ja vuorovaikutustaidot asiakaspalvelutyössä, uskonnollinen radikalismi turvallisuusalan kysymyksenä, uskonto osana matkailubisnestä, uskonnot ja kaupankäynti ja niin edelleen.

YHTEISELLÄ SUUNNITTELUKKA KOHTI HYVÄÄ YHTEISTYÖTÄ

Koulu yhteistyön muotoutuminen monitoimijaiseksi ja moninaiseksi yhteistyöksi perustuu yhteiseen suunnitteluun. Yhteistyössä on hyvä laatia suunnitelmia ja sopimuksia, mutta rakenteiden ja niiden arvioinnin tulee olla riittävän ketteriä ja joustavia, jotta ne eivät muodostu yhteistyön esteeksi tai vie siltä aikaa.

On ensiarvoista kuulla oppilaiden ja opiskelijoiden toiveita yhteisessä suunnittelussa. Seurakunnissa on myös hyvä pohtia, millaisia osaamisen resursseja heidän on mahdollista hyödyntää. Suntio ja hallinnon työntekijä voivat hyödyntää koulu yhteistyössä osaamistaan siinä missä kanttori, pappi tai nuorisotyöntekijäkin. Samalla yhteistyötä tulisi viedä kunnan tai alueen eri tahojen ja yhteisöjen osaamista yhteistyötä hyödyntävään suuntaan. Ja ennen kaikkea siihen suuntaan, että moninaisuus sekä uskontojen ja katsomusten näkyminen voisi olla luonteva osa koulujen ja oppilaitosten arkea.

LÄHTEET

Kirkkohallitus. 2019. Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://koulujakirkko.evl.fi/wp-content/uploads/2019/06/KH_4koria_2019_FIN_www.pdf [viitattu 4.2.2021].

Kirkkohallitus. Kirkkohallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/kirkon-organisaatio/paatoksenteko-kirkossa/kirkkohallitus> [viitattu 14.2.2021]

Kirkkohallitus. Sopimus pohja kunnan sivistystoimen ja seurakunnan yhteistyölle - evl.fi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/varhaiskasvatus/yhteydet-yhteiskunnan-varhaiskasvatukseen/sopimus pohja-kunnan-sivistystoimen-ja-seurakunnan-yhteistyolle> [viitattu 14.2.2021].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.

Lukiolaki 10.8.2018/714.

Niemi, P-M. 2016. Creating a sense of membership in basic education: the contributions of schoolwide events. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences. Doctoral dissertation.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1297/2013.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Poulter, S. 2019. Onko katsomuksille tilaa? Uskonto, katsomukset ja kasvatus julkisessa tilassa. Teoksessa Sanna Yli-Koski-Mustonen: Yhteistyötä koreittain. Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten kanssa. Lasten keskus: 2019.

Sorsa, L. 2018. Uskonnolliset tavat ja julkinen tila Suomessa. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja, Vol. 55.

Yli-Koski-Mustonen, S. 2019: Yhteistyötä koreittain. Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten kanssa. Lasten keskus.

OPPIMISEN EDISTÄMISTÄ NUORILÄHTÖISESTI – ERITYISNUORISOTYÖ ALAVUDEN YLÄKOULULLA

Joni Puntala

Alavuden erityisnuorisotyö on koulunuorisotyön muoto, jonka tavoitteena on auttaa ja tukea nuoria erilaisissa ongelmatilanteissa sekä edistää heidän hyvinvointiaan ja arjenhallintataitojaan yhteistyössä opettajien, oppilashuoltoryhmän, kunnan nuorisopalveluiden sekä muiden nuorten kanssa työtä tekevien tahojen kanssa. Nuorisotyöntekijä on turvallinen aikuinen, jolla on aikaa nuorille koulussa ja vapaa-ajalla. Koulunuorisotyön avulla pyritään lisäämään oppilaiden koulumyönteisyyttä ja opiskelumotivaatiota, ehkäisemään luvattomia poissaoloja, torjumaan koulupudokkuutta sekä kehittämään ryhmätöitä.

Koulunuorisotyö nykyisessä muodossaan alkoi Alavudella syksyllä 2019 opetus- ja kulttuuriministeriön tasa-arvohankkeen mahdollistamana. Aloitin hankkeessa erityisnuorisotyöntekijänä ja päätoimialueekseni määriteltiin Alavuden yläkoulu. Hankkeen tavoite koulunuorisotyön suhteen oli luoda toimintamalli perinteisen opetustoiminnan ulkopuolisesta matalan kynnyksen toiminnasta, jossa keskitytään yksilöiden kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Hanke päättyi joulukuussa 2020. Siitä saatujen hyvien kokemusten perusteella työnkuvani vakinaistettiin. Artikkelissa kerron kokemuksistani nuorisotyöstä kouluympäristössä hankkeen aloittamisesta nykypäivään. Keväällä 2020 alkanut koronapandemia aiheutti kouluilla monia muutoksia. Erilaiset varotoimet näkyivät myös koulunuorisotyössä.

AITOA LÄSNÄOLOA

Pidän yhtenä tärkeimmistä koulunuorisotyöntekijän ”työkaluista” mahdollisuutta olla aidosti läsnä nuorten arjessa. Poikkeusolojen aiheuttamat rajoitukset, epätietoisuus ja vaihtelevat tilanteet niin kotona kuin koulussakin painavat monien oppilaiden mieliä. Siksi on tärkeää, että heillä on mahdollisuus purkaa tuntojaan päivän aikana jollekulle, jolla on aikaa kuunnella ja keskustella. Kyse ei ole siitä, etteivätkö oppilaiden asiat kiinnostaisi opettajia. Poikkeusoloissa myös opettajat ovat olleet kovilla etäopetuksen ja erilaisten erityisjärjestelyiden kanssa. Heidän työaikansa ei veny loputtomiin. Onkin ollut ilo huomata, kuinka enenevässä määrin opettajat ovat kääntyneet koulun nuorisotyöntekijän puoleen oppilaisiin liittyvissä ongelmissa.

Onpa ongelma sitten yksittäisen oppilaan häiriökäyttäytyminen tunnilla, ryhmäytyksen tarve luokan yhteishengen ja työrauhan parantamiseksi tai epäilyt kiusaamistilanne, koulun nuorisotyöntekijällä on mahdollisuus reagoida nopeasti ja joustavasti. Tapauskohtaisesti asiat pyritään ratkaisemaan opettajan ja nuorisotyöntekijän yhteistyöllä tai viemällä asia eteenpäin esimerkiksi koulun oppilashuoltoryhmälle, jonka toimintaan erityisnuorisotyöntekijä osallistuu säännöllisesti.

Alavuden yläkoululla toimii **joustavan perusopetuksen luokka (JOPO)**. Erityisnuorisotyöntekijä osallistuu säännöllisesti luokan toimintaan toimimalla opettajan työparina. Nuorisotyö näkyy joustavassa perusopetuksessa ennen kaikkea elämänhallintataitojen sekä opiskelumotivaation ylläpitäjänä ja kasvattajana. Pedagoginen vastuu on aina opettajalla. Opetusryhmä on pieni. Opetuksessa korostuvat yhteistoiminnallisuus, keskustelut sekä työssäoppiminen. Nuorisotyöntekijän arkeen JOPO-luokalla kuuluu esimerkiksi auttaminen työharjoittelupaikan etsimisessä ja toimiminen ohjaajana harjoittelujaksoilla, jatko-opiskelusuunnitelmien pohtiminen yhdessä oppilaan kanssa, erilaisten teematuntien ja retkien järjestäminen sekä mahdollisten riitojen selvittely ja ryhmätyötaitojen kehittäminen.

KOULUN JA NUORISOPALVELUIDEN YHTEEN LIITTÄMISTÄ

Mielestäni perusopetuksen ja kunnallisen nuorisotyön tavoitteet ovat yhteneväiset, eikä niitä tulisi ajatella välttämättä kahtena erillisenä saarekkeena. Molempien tavoitteina on tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja osallisuutta sekä kasvattaa nuorista aktiivisia, sosiaalisia ja tasapainoisia kansalaisia. Koulu kohtaa päivisin saman kohderyhmän, joka saapuu illalla nuorisotilalle tai erilaisten harrastusten pariin. Yhteistyötä on luonteva tehdä jo koulupäivän aikana, jolloin molemmat osapuolet hyötyvät. Koululla tehtävän nuorisotyön lisäksi erityisnuorisotyöntekijä tapaa nuoria heidän vapaa-ajallaan nuortenilloissa ja -tapahtumissa sekä toimii linkkinä koulun ja nuorisopalveluiden välillä.

Nuorisotiloilla työskennellään nuorten vapaa-ajalla heille mieluisassa ympäristössä. Koulussa sulkeutunut ja hiljainen oppilas saattaa tulla illan aikana juttelemaan ja puhumaan ongelmistaan helpommin. Tämä madaltaa osaltaan kynnystä asioida nuorisotyöntekijän kanssa jatkossa myös koululla. Ja mikä olisikaan helpompi tapa lähestyä nuorta kuin pelata yhdessä biljardia, korttia tai pleikkaria?

KOULUARJESSA MUKANA

Lukukaudella 2020–2021 Alavuden yläkoulu siirtyi 45 minuutin oppitunneista 70 minuutin oppitunteihin sekä jaksojärjestelmään. Oppilaat kokivat muutoksen pääasiassa positiivisena. Oppiaineita on yhtä koulupäivää kohden vähemmän, mikä selkeyttää päivän kulkua ja keventää reppua. Pidempien oppituntien vastapainoksi myös välitunnit kestävät

kauemmin. Tämä sopii mainiosti koulunuorisotyön luonteeseen, sillä välituntitoiminta ja erilaiset aktiviteetit koulupäivän aikana kuuluvat oleellisena osana työhön.

Oppilailla on mahdollisuus tavata koulun nuorisotyöntekijä välituntisin tai oppitunnin aikana opettajan kanssa sovittaessa. Tarkoitusta varten koululla on erityisnuorisotyöntekijän työtila, joka mahdollistaa niin yksilötapaamiset kuin pienryhmätoiminnankin.

Huolen ja murheen ei tarvitse olla suuri, vaan pääasia on, että koulussa on joku, jolla on aikaa ja kiinnostusta kuunnella. Aina ei tarvitse edes puhua. Joskus nuori saattaa vain tarvita kesken koulupäivän paikan, jonne pääsee hengähtämään ja jossa voi olla rauhassa. Tutun ja turvallisen aikuisen läsnäolo riittää. Joidenkin oppilaiden voi olla helpompi keskittyä esimerkiksi kokeen tekemiseen, kun pääsee luokkatilasta pois. Koulun nuorisotyöntekijä on opetuksen tukena aina silloin, kun tilanne sitä vaatii. Tehdyillä toimenpiteillä pystytään tukemaan oppilaan kehitystä.

HUOLI OPPILAIDEN JAKSAMISESTA

Erityisnuorisotyöllä pyritään osaltaan vähentämään oppilaiden poissaoloja sekä ehkäisemään koulupudokkuutta. Kevään 2020 etäopetusjakso ja yleinen korona-ajan raskaus näkyvät selvästi joidenkin oppilaiden koulumenestyksessä. Ahdistus, masennus ja selittämättömät poissaolot ovat lisääntyneet ja yleinen opiskelumotivaatio on laskenut. Nuorisotyöntekijällä on tärkeä rooli oppilaiden auttamisessa.

KUVA 1. Nuoret ja koulunuorisotyöntekijä nuorisotyön tilassa. Oona Oinonen.

Pidän ensiarvoisen tärkeänä, että yhteys oppilaaseen säilyy. Varsinkin etäopetuksessa uhkasi muodostua tilanteita, jossa oppilaasta ei kuulunut pitkiin aikoihin mitään eikä häneltä tullut minkäänlaisia opintosuorituksia koululle. Nuorisotyöntekijän on luontevaa toimia tällaisissa tilanteissa yhteyshenkilönä. Varsinkin jos oppilas on hänelle entuudestaan tuttu. Nuorisotyöntekijän kanssa asiointi voi olla nuorelle paljon helpompi vaihtoehto opettajaan verrattuna jo siitäkin syystä, että nuorisotyöntekijän tavoittaa nuorten suosimien sosiaalisen median kanavia pitkin helpommin ja kätevämmiin.

Työnkuvan joustavuuden ansiosta erityisnuorisotyöntekijä voi olla nuoren tukena monella eri tavalla. Tapauksissa, joissa nuoren on vaikea motivoida itsensä lähtemään kouluun eivätkä kotona vanhemmat pysty auttamaan, voi nuorisotyöntekijä tavata nuoren tämän kotona. Positiivista ilmapiiriä rakentamalla pyritään madaltamaan kynnystä kouluun lähdölle.

OPINTOJEN NIVELVAIHEET

Siirtyminen kouluasteelta toiselle on oppilaalle aina suuri, jännittävä ja joskus stressaavakin muutos. Erityisnuorisotyöntekijä on nivelvaiheissa tarvittaessa apuna. Alakoulun kuudesluokkalaiset pääsevät keväällä tutustumaan yläkoulun tiloihin. Samassa yhteydessä tulee tutuksi myös koulun nuorisotyöntekijä yhteisen teematunnin tai muun aktiviteetin aikana. Näin tuleville seiskaluokkalaisille jää edes yksi tuttu ja turvallinen aikuinen mieleen uudesta koulusta.

Yläkoulun yhdeksäsluokkalaisten alkukevääseen kuluu jatko-opintojen suunnittelu. Nuorisotyö tukee oppilaanohjausta toiselle asteelle siirryttäessä esimerkiksi auttamalla nuoria löytämään vahvuutensa, kiinnostuksen kohteensa ja potentiaaliset jatko-opiskelupaikat. Nuorisotyöntekijän kanssa on mahdollista käydä tutustumassa mielenkiintoisiin koulu- paikkoihin jo etukäteen.

LOPUKSI

Olen pitänyt koulunuorisotyön kehittämistä Alavudella todella mielenkiintoisena haasteena. Uusien toimintamallien luominen yhdessä koulun johdon, opettajien, kuraattorin, oppilashuoltoryhmän sekä ennen kaikkea koulun oppilaiden kanssa on ollut mukavaa ja palkitsevaa. On ollut myös hienoa huomata, kuinka hyvin nuorisotyö on otettu alusta asti koululla vastaan.

Jos yhden merkittävän esimerkin onnistuneesta yhteistyöstä nostaa esille, niin yläkoulun puolella luokkien ryhmätykset erityisnuorisotyöntekijän kanssa ovat toimineet mielestäni hyvin heti alusta alkaen. Tämän lukuvuoden aikana opettajat ja oppilaat ovat tuoneet esille tarpeita luokkien uudelleenryhmytyksiin ja niihin olemmekin pyrkineet vastaamaan. Joidenkin nuorten kohdalla on ollut hyvä, että erityisnuorisotyöntekijä on ollut käytettävissä. Nuoren kanssa on voitu sopia, että hän voi käydä kuraattorin tukikäyntien lisäksi erityisnuorisotyöntekijän luona kertomassa kuulumisiaan ja keventämässä taakkaansa. Joni on pystynyt hyvin akuutistikin ottamaan nuoren luokseen, vaikka oppitunnilta, jos tunnilla oleminen ei ole nuoren osalta sujunut. (Jatta Rasi, koulukuraattori)

Korona-ajan poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta olen luottavaisin mielin. Koulun ja nuorisopalveluiden yhteistyötä jatkamalla ja edelleen kehittämällä voimme tukea nuorten kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla.

LÄHTEET

Alavuden yläkoulu. Joustava perusopetus eli JOPO. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://peda.net/alavus/perusopetus/alavudenyakoulu/jopo> [viitattu 30.8.2021]

KASKU – KASVATUKUMPPANUUS KOULUISSA

Heikki Korhonen

Alakoulusta yläkouluun siirryttäessä oppilaan opetuksesta vastaa huomattavasti useampi opettaja kuin aiemmin. Opetus tapahtuu eri luokissa ja ympärillä olevat oppilaat ovat uusia. Oppilasryhmän kohtaamisesta ja kuulemisesta vastaa nyt luokanvalvoja. Luokanvalvojalla on tarvetta työkaluille ja suunnitteluajalle ryhmän kuulemiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Luokat ovat usein oppilasmäärältään suuria. Yksi aikuinen ei välttämättä pystyisi tekemään paljoakaan, vaikka valmiuksia olisikin. Tähän tarpeeseen Opinkirjo on kehittänyt Kasku-mallin, jossa luokanvalvoja saa tuekseen nuorisotyön osaajan. Työparina he ensin tutustuvat keskenään, sitten suunnittelevat, toteuttavat ja reflektioivat kolme ryhmän yhteistä tuntia. Ohjemateriaalit jokaiseen vaiheeseen on saatavilla [Opinkirjon kotisivuilta](#).

KASKU AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Kasku-mallia kehitetään yläkoulujen lisäksi myös ammatilliseen koulutukseen yhteistyössä Keski-Uudenmaan koulutusyhtymän [ammattioppilaitos Keudan](#) kanssa. Yksilön toimijuutta ja ryhmän ilmapiiriä lähestytään ammatillisessa koulutuksessa myös ammatti-identiteetin näkökulmasta. Vastuuopettajan on helpompi keskustella asiasta kasvattajan näkökulmasta. Näin ryhmän yhteishenki ja oman toimijuuden kehittäminen ei tunnu opiskelijastakaan päälle liimatulta.

Pilottivaiheessa on todettu, että oppilaitoksen toiminnan joustavien rakenteiden vuoksi on paremmat edellytykset pitää Kasku-tunnit tiheämmällä aikavälillä oppilaitoksissa kuin peruskoulussa. Tarve kohtaamiselle ja vuorovaikutukselle on olemassa. Ryhmän yhtenäisyys ja luottamus myös vastuuopettajaa kohtaan edistävät opiskelijoiden hyvinvointia.

NUORISOTYÖLLINEN OTE KASKU-MALLIN TOTEUTUKSESSA

Nuorisotyössä nuorten kohtaaminen, nuorten maailman tunteminen ja luottamuksellinen vuorovaikutus ovat työnkuvan keskiössä. Työskentely työparina sekä työn suunnittelu ja reflektointi työyhteisössä ovat luonteenomaista nuorisotyölle. Toimintamallia alettiin suunnitella siltä pohjalta, että aikuisten ja oppilasryhmän yhteisistä hetkistä saadaan luontevia ja että työpari voi luottaa itse tekemiseensä. Omaan tekemiseen luottaminen välittyy oppilasryhmälle varmuutena ja rentoutena. Näin myös oppilaat pystyvät olemaan vähemmän varautuneita ja toimimaan ryhmässä enemmän omana itsenään. Työparin luonteva toiminta

saavutetaan vain, jos työpari saa mahdollisuuden tutustua ja suunnitella ryhmän kanssa toteutettavan Kasku-tunnin sellaiseksi, että sen uskoo toimivan. Reflektointi on tärkeää, koska edellisen tunnin pohjalta suunnitellaan taas seuraava työparina toteutettava tunti. Näin Kasku-tuntien sarja muodostaa luontevan jatkumon. Niiden aiheet ovat johdonmukaisia myös nuoren näkökulmasta.

Kasku-mallia on yläkouluilla tarkoitettu toteutettavaksi kolmen oppitunnin sarjana pääasiassa 7. luokkien ja ammatillisessa koulutuksessa ensimmäisen vuoden opiskelijoiden kanssa. 7. luokat yläkouluissa ovat usein ryhminä uusia, eivätkä oppilaat ole välttämättä ehtineet omaksua vahvoja rooleja ryhmän sisällä. Ryhmädynamiikka on vielä tässä vaiheessa verrattain helposti työstettävissä. Ammatilliseen koulutukseen astuminen vaatii itsenäistymistä ja suurta harppausta vastuun ottamisessa. Myös tässä vaiheessa opettajan sekä vertaisryhmän tuelle on tarvetta.

TOIMINNAN ALOITTAMINEN

Syksyllä 2020 oli tavoitteena päästä aloittamaan Kasku-mallin pilotointi muutaman yläkoulun luokan kanssa Uudellamaalla. Alkusyksystä koossa oli työparitoiminnasta kiinnostuneita luokanvalvojia neljältä pääkaupunkiseudun koululta valmiina aloittamaan Kasku-mallin kokeilemisen. Kuudesta pilottiryhmästä yhdessä oli koulun ulkopuolella nuorisotyötä ammatikseen tekevä henkilö. Muut luokanvalvojan työparit ovat olleet koulunkäyntiavustajina työskentelevät, nuorisotyöhön aiemmin kouluttautuneet henkilöt sekä koulukuraattori ja erityisopettaja.

Kasku-toiminnan tarjoama tuki luokanvalvojille ryhmän yhteisiin, muihin kuin oppiaineita käsitteleviin hetkiin – kuten luokanvalvojan tunneille – tunnistettiin kouluilla. Erityisesti 7.-luokkalaisten tarve ryhmän yhteisöllisyyttä ja ilmapiiriä kehittäväille toiminnalle tuli ilmi. Niinpä viisi pilottiryhmää kuudesta olivatkin 7. luokkia ja yksi ryhmistä 8. luokka.

Kun työparien yhteistyötä alettiin suunnitella, päätettiin järjestää työparille hetki keskinäiseen tutustumiseen. Keskuselun tueksi oli käytettävissä muutaman teeman ja lauseenalun sisältävä runko. Kehittäjät kokivat tämän tärkeäksi ja koulumaailmassa harvinaiseksi mahdollisuudeksi päästä keskustelemaan siitä, keitä ollaan ja mitä työstä yleensä sekä nuorten kohtaamisesta ajatellaan.

KOKEMUKSIA KASKUSTA ERI OPPILASRYHMIEN KANSSA

Kasku-mallin tarkoitus on alusta asti ollut palvella kaikenlaisten oppilasryhmien tarpeita. Työparin yhteisen suunnittelun kautta Kasku-tuntien on ajateltu vastaavan ryhmän sen hetkisiin kykyihin ja tarpeisiin toimia vuorovaikutuksessa ja tarkastella luonnettaan ryhmänä. Pilottivaiheessa puoleen ryhmistä oli integroitu useita oppilaita, joilla oli paljon

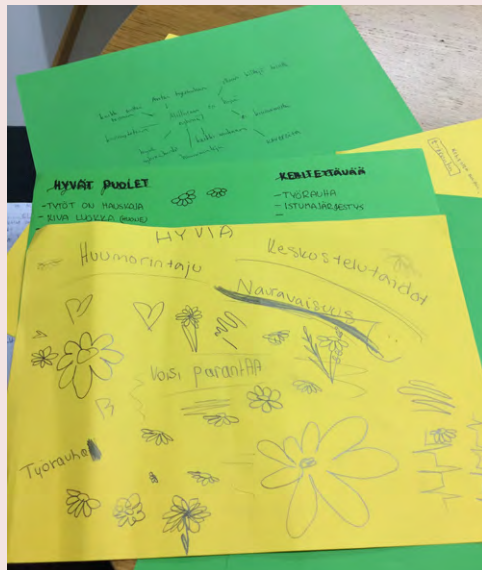
erityistä tuen tarvetta. Näissä luokissa tuli esille esimerkiksi vaikeus sietää jonkun oppilaan erilaisuutta ja oireilua, joka ilmeni esimerkiksi häiritsevänä huuteluna tunteilla ja pahasta olostu johtuvana sulkeutumisenä. Erityisesti ensimmäisessä suunnittelussa työparien oli mietittävä tarkkaan, kuinka oppilaiden ajatuksia ja tunteuksia ryhmästä kerätään, jos avoin keskustelu koko ryhmän kesken ei lähde käyntiin tai se päättyy kaaokseen. Työparilla on aina hyvä olla jokaista Kasku-tuntia varten plan-B, jolla varmistetaan se, että oppilaat saavat ilmaista itseään, vaikkei esimerkiksi vapaamuotoinen keskustelu isona ryhmänä onnistuisikaan.

Ryhmissä, joissa oppilaat olivat pääosin yleisen tuen varassa eli niin sanotuissa ”normiluokissa”, Kasku-toiminnan keskustelevalle työtapa ja oppilaiden vastuuttaminen omaksuttiin melko nopeasti. Myönteiset muutokset ovat näkyneet jo tämän melko lyhyen intervention aikana. Ryhmien levottomuus ja protestointi luokassa vähenivät. Ryhmä koettiin oppilaiden keskuudessa yhtenäisemmäksi, ja omia ajatuksia sekä mielipiteitä on uskallettu tuoda esiin aiempaa helpommin. Myös vastuuta opittiin ottamaan, kun oppilaille selitettiin Kasku-tunnin tarkoitus tuokiona, jonka aikana on mahdollista työskennellä ryhmän ilmapiirin ja hyvinvoinnin eteen. Siis sen saman ryhmän, jonka kanssa eletään iso osa jokaisesta arkipäivästä seuraavan kolmen vuoden ajan. Eräskin oppilas mainitsi pilotin loppureflektoinnissa, että aamun tunteille on nyt mukavampi tulla ja että tunteilla viihtyy paremmin. Eräs luokanvalvoja taas oli pannut merkille, että hänen luokastaan tuli nyt vähemmän negatiivista palautetta muilta opettajilta. Oppilaat sanoittivat tämän opettajien asennemuutokseksi. Ehkä asenteet olivat kuitenkin muuttuneet puolin ja toisin.

Myös hankalammissa ryhmissä tapahtui positiivista muutosta. Eräskin oppilas, jolla oli ollut vaikeuksia suhteessa muuhun ryhmään, oli sopinut etukäteen luokanvalvojan kanssa, että jakaa henkilökohtaisia kokemuksiaan luokalle sitten, kun siihen on sopiva hetki. Näin päästäisiin vääristä olettamuksista ja luokan ilmapiiri puhdistuisi. Luokanvalvojan yllätykseksi tämä oppilas valitsi sopivaksi hetkeksi Kasku-tunnin ja puhui avoimesti melko aroistakin henkilökohtaisista asioistaan luokalleen. Asia saatiin puhuttua yhdessä läpi hyvässä, myötätuntoisessa hengessä. Tietääkseni tämä aiemmin kitkaa ryhmän sisällä aiheuttanut asia on saatu keskustelun avulla pois päiväjärjestyksestä. Loppureflektoinnissa mukana olleet oppilaat totesivat, että ulostulo laukaisi jännitteitä ja sai muunkin ryhmän avautumaan entistä paremmin. Vaikeudet voi kääntää voitoksi, myös koululuokassa.

Luokissa keskusteleminen on joillekin oppilaille vaikeaa. Ajatuksia ryhmän toimintakulttuurista ja rooleista ryhmässä onkin ilmaistu muun muassa pantomiimien ja näyttelemisen keinoin. Kun on laitettu tällä tavalla omaa persoonaa likoon, on usein myös pystytty lopuksi yhdessä keskustelemalla kokoamaan ja tulkitsemaan ryhmässä tapahtuvia asioita. Toiminnallisuuden puolesta ehkä palkitsevin palaute oppilailta oli, että ryhmässä nauretaan nyt yhdessä.

KUVA 1. Nuorten tuotoksia Kasku-tunnilta. Heikki Korhonen.

VAIHTELEVAT TYÖPARIT

Ensimmäisestä tutustumis- ja suunnittelutapaamisesta lähtien on ollut nähtävissä työparin merkitys luokanvalvojalle. Työpari näkee oppilasryhmän tuorein silmin ja tuo tilaan sekä toimintaan uutta energiaa. Hänellä on myös koulutusta ja kokemusta nuorisoryhmien kanssa työskentelystä. Kun luokanvalvoja työparin ensimmäisessä tapaamisessa ehkä hie-man anteeksi pyydellen kuvaili ryhmäänsä ja sille ominaista toimintaa, nuorisotyöntekijä totesi tähän, että ”kuulostaa ihan tavalliselta seiskaluokalta”. Vaivautuneisuus vaihtui vapautuneisuudeksi. Jälkeenpäin luokanvalvoja totesi, että työparina pystyi kokeilemaan asioita, joita itse ei olisi uskaltanut tai muuten viitsinyt lähteä kokeilemaan. Tämä ryhmä vetikin syksyn aikana neljä Kasku-tuntia kolmen sijaan. Toiminnan jatkuminen seuraavan kevään aikana on ollut puheissa.

Tarpeellista tukea työparilta koettiin saadun kaikissa kehittäjäryhmissä. Pelkästään jo se, että luokassa oli toinen aikuinen, antoi luokanvalvojalle mahdollisuuden havainnoida ryhmää. Kun opettajalla on työparina henkilö, jolla on nuorisotyön koulutusta ja kokemusta, hän näkee eron opettajan ja nuorisotyön työtapojen välillä. Eräskin luokanvalvoja kertoi, miten hän sai jatkuvasti itsensä kiinni liian tiukasta työrauhan varjelusta. Hänelle pisteet siitä, että pystyi tunnistamaan tämän itsessään, ymmärsi ottaa pari taka-askelta ja antoi tilaa nuorisotyöntekijälle. Eräs oppilas taas kertoi esimerkkinä, että nyt kun opettaja antaa enemmän vastuuta, voi esimerkiksi vieressä istuvaa kaveria auttaa koulutöissä ilman, että sitä pidetään häiritsemisenä.

Nuorisotyöntekijätaustaiset henkilöt kokivat osaavansa Kasku-toiminnan myötä asemoitua paremmin koulun kasvattajayhteisöön. Jatkuvaluontoiset Kasku-tunnit koettiin hyödyllisiksi verrattuna esimerkiksi kertaluontoiseen ryhmäyttämiseen. Kasku-tunnit voisivatkin olla toimiva jatko 7. luokkien yhteiselle ryhmäyttämispäivälle. Palautekyselyssä kaikki ohjaajat kertoivat yhteistyön työparin kanssa sujuneen hyvin. Suurin osa koki työnsä näkyvyyden lisääntyneen. Myös opettajan työn arvostaminen mainittiin, sekä myöskin se, että työskentely oli yksinkertaisesti kivaa.

TARVE OLLA ÄÄNESSÄ

Seksuaalisuuteen, politiikkaan, päihteisiin, ideologioihin, pelaamiseen ja väkivaltaan liittyvät asiat kiinnostavat ja puhuttavat nuoria. Näihin ei ole olemassa yhtä oikeaa suhtautumistapaa tai mielipidettä. Ei ole myöskään yhtä totuutta oikeasta ja väärästä. Erityisesti internetistä löytyy vahvistusta mille tahansa ajattelutavalle. Oma suhtautumista tähän kaikkeen etsitään ja kokeillaan erityisesti yläkouluikässä. Se näkyy myös tarpeena olla äänessä näiden tiimoilta. Koulussa ollaan koolla isoina massoina, mielipiteet ja näkemykset törmäilevät päivittäin. Olisihan suoranaan ihme, jos tämä ei näkyisi häiriönä opiskelutilanteissa taikka levottomana ja äänekkäänä käytöksenä muutenkin. Kasku-toiminnan on oppilaiden näkökulmasta tarkoitus olla kanava ajatuksien esiintuomiselle. Sen puitteissa voidaan puhua tuntemuksista ja etsiä yhteisiä näkökulmia hyväksyen mielipide-erot. Tämä kaikki vaatii henkistä kasvua. Nuorethan ovat tässä muodostamassa maailmankuvaansa. Heidän sisäinen maailmansa elää paljonkin, mutta he tarvitsevat yhdessä puhuessaan vastuullisen aikuisen tuomaa turvaa ja ohjausta. Aikuiselta nuorten kannustaminen keskusteluun voi vaatia niin ikään henkistä kasvua: pitää pystyä nousemaan mielipiteitä ja tunteita herättävien sanomisten yläpuolelle ja suhtautumaan - ainakin ulkoisesti neutraalisti - keskusteluun, ettei tule sotkeneeksi itseään keskusteluihin liian tunteikkaasti. Työpari pystyy tukemaan toista aikuista työssä nuorten kanssa suunnitellen ja reflektoiden tuntien tapahtumia ja puhuen tuntemuksistaan eri tilanteissa. Kasku-malli voi myös auttaa katsomaan objektiivisemmin nuorten sisäisen maailman myllerrystä.

PILOTTIVAIHEEN JÄLKEEN

Pilottivaihe yläkouluissa osoitti, että ohjemateriaali Kaskun toteuttamisen jokaiseen vaiheeseen on hyödyllinen apu toteutukseen. Työparin tutustumiseen on laadittu lauseet, joita omakohtaisesti jatkamalla työpari pääsee avaamaan, kuinka on päätyttyä työskentelemään nuorten parissa, ja mitkä ovat hänen vahvuuksiaan kohtaamisessa ja vuorovaikutuksia. Suunnitteluun ja reflektointiin on oma materiaalinsa, joka tuo esiin huomionarvoisia seikoja suunnitteluun, luokan kanssa työskentelyyn ja työskentelyn jälkeiseen reflektointiin. Ne seikat keskittyvät toiminnan sanoittamiseen, työparin ja nuorten rooleihin Kasku-toiminnassa sekä läsnäoloon ja aitoon vuoropuheluun Kasku-tunneilla. Rooleja on tärkeää sanoittaa, sillä Kasku-tunneilla oppilas on asiantuntija ja kertoo omista kokemuksistaan.

Niihin ajatuksiin ja tuntemuksiin työparin tulee tarttua vieden vuoropuhelua eteenpäin. Reflektoinnin tarkoitus on saada seuraavan Kasku-tunnin toiminta jatkamaan siitä, mihin edellisellä Kasku-tunnilla jäätiin. Tärkeää työparin toiminnan kannalta on kirjata oppilaiden ajatuksia muistiin ja palata niihin. Reflektoinnin yhteydessä on hyödyllistä puhua paitsi tunnin sisällöstä, myös tunnelmista. Kolmannella Kasku-tunnilla oppilailta kerätään lyhyt palaute. Tuon jälkeen työpari pohtii loppurefleksioinnissa luokan tilannetta ja sitä, millaista tukea luokka tarvitsee, jotta saavutettua pidetään yllä ja kehitetään jatkossa. Jokainen työpari ja oppilasryhmä on erilainen. Sen takia sisältö ja toteutuskin vaihtelevat suuresti. Kun tarkoitus on edetä oppilaslähtöisesti ja joustavasti ryhmän kulloistenkin valmiuksien mukaan, täytyy toteutuksessa olla joustoa ja tilaa ajatustenvaihdolle.

Kasku-malli on herättänyt kiinnostusta kouluissa ja nuorisotyön kentällä. Oheismateriaalia on mennyt jakoon noin 15 kuntaan. Eräs Helsingin koulu on toteuttamassa Kasku-mallia kaikkien 7. luokkiensa kanssa. Rehtorin aktiivisuus on ollut avainasia. Saimme koolle verkoston, johon kuului kunnan sekä seurakunnan nuorisotyö sekä koulun luokanvalvojat ja opiskeluhoitoa. Kahden yhteistapaamisen jälkeen saatiin muodostettua työparit luokanvalvojista ja nuorisotyön ammattilaisista. Sen jälkeen työparit sopivat tutustumis-, suunnittelu- ja reflektointitapaamisista sekä Kasku-tuntien toteuttamisen ajankohdista keskenään. Kaskun toteuttaminen yläkoulussa vaatii järjestelyä ja joustoa aikataulujen suhteen. Sen vuoksi työparien on parasta toimia itsenäisesti.

LÄHTEET

Kehittämiskeskus opinkirjo. Kasku - kasvatuskumppanuus koulussa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://opinkirjo.fi/kasku-kasvatuskumppanuus-koulussa/> [viitattu 4.5.2021].

Keski-uudenmaan koulutusyhtymä. Keuda. Kotisivut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.keuda.fi> [viitattu 4.5.2021].

YHTEISTYÖTÄ RAKENTAMASSA – VARIAN OPPILAITOSNUORISOTYÖ

Reetta Kuhmonen & Anna Holopainen

Atikkelissa kuvataan Vantaan kaupungin nuorisopalveluissa tehtyä oppilaitosnuorisotyötä Vantaan ammattioppilaitos Variassa. Varian nuorisotyö on saanut alkunsa tarpeesta; keskeyttämisluvut olivat nousseet, ja niihin lähdettiin etsimään ratkaisuja. Miten tukea nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, jotta opintojen keskeyttämiset vähenisivät? Näiden pohjalta saatiin rahoitusta Vantaan kaupungin *Myönteisen erityiskohtelun ohjelman* (MEK-ohjelma) kautta. Myöhemmin syntyi Euroopan sosiaalirahaston (ESR) *Keskeyttämisestä kohtaamiseen -hanke*.

TYÖN TAVOITTEET

Vantaalla työskentelee *yhdeksän oppilaitosnuorisotyöntekijää* Vantaan *ammattiopisto Varian* eri toimipisteissä. Varian nuorisotyöntekijöiden työtä ohjaavat MEK-ohjelman ja Keskeyttämisestä kohtaamiseen -hankkeen tavoitteet, joita ovat keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden varhainen tunnistaminen ja yksilöllinen tukeminen yhteistyössä koko henkilöstön kanssa, opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen, nuorisopalveluiden ja oppilaitoksen yhteistyön tiivistäminen sekä nuoren saattaminen oikean avun piiriin.

Tavoitteisiin pääsemiseksi henkilöstölle on järjestetty koulutusta opetushenkilökunnan, opiskelijahuollon ja nuorisotyön välille. Koulutuksessa kehitetään yhdessä oppilaitoksen toimintatapoja ja *rakenteita hyvinvointia tukevaksi*. Nuorisotyöntekijät toimivat myös asiantuntijoina nuorisotyön menetelmien käyttöön ottamisessa ja nuorten ilmiöiden ymmärryksen lisäämisessä. Yksi yhteistyön tärkeimmistä tukipilareista on selkeiden roolien olemassaolo. Jokainen toimija tietää tehtävänsä tuettaessa nuoren opintojen etenemistä ja nuoren kasvua. Yhteistyömuotojen ja uudenlaisen kulttuurin luominen vaatii kaikkien aikaa, monialaista keskustelua sekä jatkuvaa arviointia. (Korhonen, 2021.) Koulutuksissa kannustetaan koulun henkilöstöä yhteistyöhön keskenään. Varian opiskeluhoitotyön tavoitteeksi on kirjattu hyvinvoiva, motivoitunut, opiskeluihinsa sitoutunut opiskelija, joka kokee olevansa osa opiskeluyhteisöä.

YKSILÖLLINEN TUKI

Kouluarjen tukeminen voidaan jakaa yksilön tukemiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Työskennellessä hyödynnetään monialaista yhteistyötä, jossa eri alojen asiantuntijuudet täydentävät toisiaan ja jossa nuorta pystytään tukemaan kokonaisvaltaisesti. Nuorisotyöntekijät

tekevät yhteistyötä Varian opiskeluhuollon, opettajan ja koulun muun henkilöstön kanssa. Yksilöllisen tuen muodot ovat konsultointi, palveluiden piiriin saattaminen ja yksilöllinen tukeminen koulun arjessa. Lisäksi nuorisotyöntekijä voi olla mukana monialaisessa asiantuntijaryhmässä nuorta koskevien asioiden käsittelyssä.

Nuoren opintojen etenemiseen ja opintojen keskeyttämiseen voi olla monia syitä, eivätkä kaikki liity opiskeluihin. Taustalla saattaa olla useita elämänhallintaan liittyviä ongelmia, joita aletaan selvittää nuoren kanssa. Tilanteessa, jossa nuori saatetaan oikean avun piiriin, puhutaan palveluohjauksesta. Palveluohjauksessa nuori ja hänen asiansa ohjataan esimerkiksi opinto-ohjaajalle, erityisopettajalle tai opiskelijahuoltoryhmälle. Ohjaaminen opiskelijahuoltoon on kuitenkin lakisääteistä. Sen voi tehdä henkilökunnasta kuka tahansa, jolla herää huoli nuoresta. (Vantaan nuorisopalvelut, 2021.) Nuorisotyöntekijä voi toimia tukena oikean palveluun löytämisessä. Avun saanti ei jää silloin kiinni siitä, ettei nuori löydä oikeaa ovea tai uskalla kysyä apua uudessa paikassa. Toisinaan myös nuoret itse kertovat tilanteestaan, jota lähdetään ratkomaan yhdessä. Esimerkiksi nuoren kanssa on yhdessä menty terveydenhoitajan luokse, hänet on saatettu työharjoittelupaikalle tai on alettu selvittää keskeytyneiden opintojen jatkamista opinto-ohjaajan kanssa. Nuori saa kuitenkin itse päättää haluaako työskennellä nuorisotyöntekijän kanssa, sillä nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen.

”Nuorella on paljon poissaoloja ja hän keskustelee asiasta nuorisotyöntekijän kanssa. Nuori ilmaisee, että on miettinyt osaamisalan vaihtoa. Nuorisotyöntekijä ja nuori varaavat ajan opinto-ohjaajalle, jonka kanssa asiasta puhutaan lisää. Nuori päätyy vaihtamaan osaamisalaa. Nuorisotyöntekijä ja nuori käyvät yhdessä tutustumassa uuteen toimipisteeseen ja selvittävät nuorelle käytännön asioita kuten uuden koulumatkan kulkemisen. (Jääskeläinen, 2021)

Nuorisotyöntekijät hakeutuvat säännöllisesti opiskelijoiden pariin oppitunneille ja käytävälle. Näin he tulevat tutuksi opiskelijoille, mikä madaltaa nuoren kynnyistä lähestyä heitä tarvittaessa. Joskus ongelmatilanteen sattuessa voidaan myös konsultoida nimettömästi opiskelijan tilannetta sekä sitä, miten asiassa tulisi edetä. Konsultoinnin voi tehdä kuka tahansa, joka on huomannut opiskelijan tilanteesta jotakin poikkeavaa. Konsultaatio voi koskea myös ryhmän tilannetta. Joissakin tilanteissa nuorisotyöntekijä voi tavata opiskelijan yksilöllisen tuen antamiseksi. Konsultaatio voi koskea myös koko ryhmää. Joissakin tilanteissa nuorisotyöntekijä voi tavata opiskelijan yksilöllisen tuen antamiseksi.

”Välillä opolta tulee pyyntö, voitko tavata tätä opiskelijaa.”
(Heinonen, 2021)

Yksilötapaamiset ovat aina tavoitteellisia. Niistä laaditaan suunnitelma, jonka pohjalta tilannetta lähdetään ratkomaan. Yksilöllinen tuki ei korvaa opiskeluhuollon palveluita, vaan toimii niitä täydentävänä tukena kouluarjessa. Siihen tarvitaan nuoren suostumus. Nuorisotyön näkökulmasta päätavoitteena on tukea nuorta henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman mukaisesti opintojen edistämiseksi ja valmistumiseksi. Toisinaan ongelmat ovat laajoja. Silloin opiskelijan tueksi voidaan kutsua koolle monialainen asiantuntijaryhmä. Nuoren voi esimerkiksi olla vaikea herätä aamulla kouluun ja hän jää sen vuoksi jälkeen opinnoissaan. Asian ratkaisemiseksi vastuuopettaja, terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja, huoltaja, nuori ja oppilaitosnuorisotyöntekijä tapaavat. Keskustelun päätteeksi sovitaan, että nuorisotyöntekijä soittaa nuorelle aamuisin ja motivoi tätä tulemaan koululle.

YHTEISÖLLISYYTTÄ LISÄÄVÄT KÄYTÄNNÖT

Yhteisöllisyyttä luomalla lisätään oppilaitokseen turvallisuuden tunnetta, opiskeluviihtyvyyttä. Sitä kautta tuetaan opiskeluiden etenemistä ja ehkäistään kiusaamista. Toiminnan tavoitteet pohjautuvat oppilas- ja opiskeluhoitolakiin (2013/1287), jossa toiminta määritellään opiskelijoiden oppimista, vuorovaikutusta, hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta edistäväksi. Työtä koordinoidaan ja kehitetään opiskeluhoitoryhmässä, jonka kanssa nuorisotyöntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä. Opiskeluympäristön hyvinvoinnin tukeminen on kuitenkin koko henkilökunnan vastuulla. Nuorisotyöllä oppilaitoksessa on muiden toimijoiden lailla oma tärkeä roolinsa opiskeluyhteisön ja yhteisöllisyyden tunteen vahvistamisessa.

KUVA 1. Varian nuorisotyöntekijät hyödyntävät nuorten tavoittamisessa valmiiksi tuttuja kanavia kuten instagram. Instagramissa markkinoidaan toimintaa, sekä jaetaan käytännön vinkkejä nuorille. Varian nuorisotyö.

Nuorisotyöntekijät järjestävät toimintaa myös opiskelijoiden vapaa-ajalle, kuten tauoille ja opiskelijoiden loma-ajoille. Toiminta on avointa kaikille. Siinä on huomioitu matalan kynnyksen periaatteet, jotta mahdollisimman monen nuoren olisi helppo tulla mukaan. Toiminta on rentoa kohtaamista. Esimerkiksi toimipisteillä on pidetty taukojen aikana auki mininuorisotilaa, jossa opiskelijat saivat pelata pelejä ja jutella keskenään sekä työntekijöiden kanssa. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan myös nuorten toiveet esimerkiksi kyselyiden kautta.

Yhteistyötä tehdään opetushenkilöstön lisäksi opiskeluhuollon sekä opiskelijoista muodostuvien ryhmien kanssa. Näitä ovat esimerkiksi opiskelijatutorit ja opiskelijakunnanhallituksen toimijat. Tutoreiden kanssa työskentely on jokaisessa toimipisteessä hieman erinäköistä, mutta yhdistävä tekijä on tutoreiden osallistaminen uusien opiskelijoiden ryhmäytymisessä. Yhteisöllisyyttä ja opiskelijan kiinnittymistä tuetaan esimerkiksi ryhmäytymisellä, jossa nuorisotyöntekijä on mukana. Ryhmäytymisellä vahvistetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Esimerkiksi on järjestetty liikuntapäivä aloittaville opiskelijoille yhdessä opiskeluhuollon kanssa. Nuorisotyöntekijät ovat mukana myös erilaisten tapahtumien suunnittelussa eri toimipisteissä. Näitä ovat esimerkiksi Varia tutuksi ja Hyvinvointiviikot Variassa. Lisäksi vuoden aikana järjestetään tempauksia eri teemojen tai vuodenaikojen mukaan. Esimerkiksi yhdessä yksikössä jaettiin aamupalasämpylöitä muistuttamaan aamupalan merkityksestä. Toisinaan mukana on myös koulun ulkopuolisia verkostoja, esimerkiksi seurakunnan työntekijä. Yhteisvastuukeräyksen aikaan toteutettiin ”rahaloukku”-pakopeli nuorille. (Salmi, 2021.)

KUVA 2. Koivukylän toimipisteen mininuorisotila tuunattiin tutoreiden ja nuorisotyöntekijöiden yhteistyöllä. Ennileena Siitonen.

ONNISTUMISIA YHTEISTYÖSTÄ

Nuorisotyöntekijät nostivat haastatteluissa esille, miten suuri merkitys yhdessä tekemisellä ja säännöllisellä tapaamisella on. Yhteiset palaverit opiskeluhuollon kanssa nähtiin merkityksellisiksi. Yhteistyötä suunniteltaessa myös toisten työntekijöiden tehtävänkuvat tulivat selkeämmiksi.

Nuorisotyöntekijällä on aikaa kohdata nuori rennosti luoden hänen kanssaan luottamusta eri tavalla ja eri roolilla kuin rennosti luoden tavoitteena ei ole arvioida opiskelijan suoritteita, vaan kohdata nuori kokonaisvaltaisena yksilönä.

”Onnistumisen kokemuksia ovat myös ne hetket, jolloin nuoret alkavat löytämään itse nuorisotyöntekijän ja pyytämään apua tarvittaessa” (Heinonen, 2021)

”Nuori pystyy parhaimmillaan olemaan oma itsensä ja huomaamaan oman potentiaalinsa niin opintojen kuin muullakin elämän osa-alueella. Onnistumisen kokemukseen liittyvät siihen, että nuori on kohdattu ja saanut apua. ”Parhaita onnistumisen kokemuksia on ollut kuulla, että nuori saa oikeanlaista apua, opinnot jatkuvat ja olo helpottuu, joskus myös nuori saattanut itse tulla kiittämään.” (Siitonen, 2021)

”Yhteistyöstä on hyötyä, sillä opiskelijan siirtymät hoituvat sutjakkaammin ja saavat apua helpommin. Nuorisotyöntekijä näkee, kuulee ja havaitsee asioita eri tavalla jalkautuessaan nuorten pariin käytäville” (Salmi, 2021)

Nuorisotyön yksi tärkeimmistä tehtävistä on nuoren vahvuuksien esille tuominen. Työs-kentely on aina tavoitteellista. Kun oppilaitoksen henkilökunta Varialla tuntee toisensa, yhteistyön tekeminen helpottuu ja nuori saa tarvitsemaansa apua. Myös keskeyttämiset vähenevät. Työn vaikutuksia arvioidaan säännöllisesti. Palautetta kysytään henkilöstöltä ja opiskelijoilta

”Viime vuonna (2020) oppilaitosnuorisotyön pääkohderyhmänä oli alle 19-vuotiaat. Tämän kohderyhmän osalta myös keskeyttämisten määrä on vähentynyt. Tämä ei varmasti ole ainoa syy, miksi keskeyttämisten määrä on tässä kohderyhmässä vähentynyt, mutta minusta huomattavaa on se, että on myös nuorisotyön pääkohderyhmä oppilaitoksessa” (Korhonen, 2020/2021)

LÄHTEET

- Ammattiopisto Varia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sivistysvantaa.fi/varia/index.html> [viitattu 7.5.2021]
- Heinonen, V. 2021. Oppilaitosnuorisotyöntekijä. Haastattelu 25.1.2021. Vantaan Nuorisopalvelut.
- Jääskeläinen, P. 2021. Oppilaitosnuorisotyöntekijä. Haastattelu 8.2.2021. ja 25.2.2021 Vantaan Nuorisopalvelut.
- Korhonen, L. 2021. Projektiasiantuntija. Sähköpostiviestittely 3.3.2021
- Korhonen, L. 2021. Hyvinvoiva amis menetelmäpankki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://hyvinvoivaamis.fi/beta/menetelmapankki/mallit/1987> [viitattu 7.5.2021]
- Manninen, E. 2021. Oppilaitosnuorisotyöntekijä. Haastattelu 25.1.2021. Vantaan Nuorisopalvelut.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.
- Paulman, I. 2021. Oppilaitosnuorisotyöntekijä. Haastattelu 8.2.2021. Vantaan Nuorisopalvelut.
- Salmi, M. 2021. Oppilaitosnuorisotyöntekijä. Haastattelu 20.1.2021. Vantaan Nuorisopalvelut.
- Siitonen, E. 2021. Oppilaitosnuorisotyöntekijä. Haastattelu 25.2.2021 Vantaan Nuorisopalvelut.
- Vantaan nuorisopalvelut. 2021. Oppilaitosnuorisotyön käsikirja. (julkaisematon 31.8.2021)
- Vantaan kaupunki. Keskeyttämisestä kohtaamiseen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sivistysvantaa.fi/varia/artikkelit/ajankohtaista/projektit/keskeyttamisestakohtaamiseen.html> [viitattu 7.5.2021]
- Vantaan kaupunki. Koulu- ja oppilaitos erityisnuorisotyö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sivistysvantaa.fi/nuortenvantaa/artikkelit/tukeajaapua/erityis-jaliikkuvanuo-risoty/erityisnuorisotyovariassa.html> [viitattu 7.5.2021]
- Vantaan kaupunki. Myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelma. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/talous_ja_strategia/hyvintityo/myonteinen_erityiskohtelu [viitattu 7.5.2021]

ASUNTOLAOHJAAJAN TYÖ POHJOISEN KESKI-SUOMEN AMMATTIOPISTOSSA

Heli Loberg & Sanna-Mari Pöyry

ASUNTOLAOHJAUS POHJOISEN KESKI-SUOMEN AMMATTIOPISTOSSA

Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopiston eli Poken yhteydessä toimivan asuntolan juuret ulottuvat 1800-luvulle. Ensimmäinen koulurakennus valmistui vuonna 1863. Siitä lähtien Pokella on opetettu maanviljelystä. Nykyisin oppilaitoksessa opiskelee noin 3000 opiskelijaa seitsemällä koulutusosalalla. Kampuksia on kuusi. Tarvaalan ja Piilolan kampuksilla on asuntolat. Asuntolatyötä on tehty Tarvaalassa 150 vuotta. Alkuaikoina asuntolatoiminta oli opettajien vastuulla. Käytössä oli suppea keinovalikoima: valvontaa ja rikkomuksista rangaistuksia. Työn sisällöt ovat kehittyneet sen jälkeen paljon. Nykyisin asuntolaohjaus on monipuolista nuoren parhaaksi toimimista, jota tehdään moniammatillisissa verkostoissa. Opiskelijat tulevat Pokeen eri puolilta Suomea. Keväällä 2021 Tarvaalan kampuksella asui noin 130 opiskelijaa. Asuntolatoimintaa on kaikkina vuodenaikoina läpi viikon. Tarvaalassa työskentelee kaksi asuntolaohjaajaa.

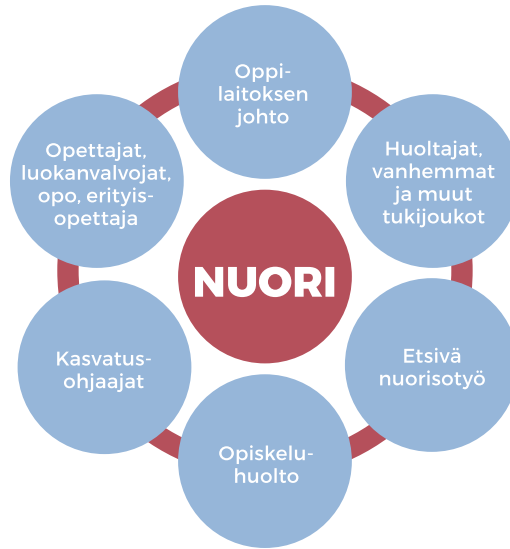
TYÖTÄ MONIAMMATILISESSA VERKOSTOSSA JOHDON TUKEMANA

Asuntolatyö toimii Pokella hyvin, koska työlle ja sen kehittämislle on johdon tuki. Kaikki yhteisön jäsenet tietävät ettei kampusta olisi ilman asuntolaa. Omalta paikkakunnalta ei riittäisi opiskelijoita täyttämään opiskelupaikkoja, eikä julkisen liikenteen yhteyksiä ole kaukaa tulevien tarpeisiin nähden riittävästi.

Asuntolatyötä tehdään monialaisesti yhdessä ja nuoren parhaaksi. Yhteisenä tavoitteena ammattilaisten ja huoltajien verkostossa on, että nuoren olisi mahdollisimman hyvä ja turvallinen olla Pokella. Tähän sisältyy saumaton yhteistyö opetuksen kanssa. Poken kasvatustajayhteisössä tunnetaan toisten tehtävät ja ihmiset yhteisössä, oli kyseessä sitten asuntolan, opiskeluhuollon tai oppilaitoksen toiminta.

Asuntolaohjaukseen kuuluvaa monialaista yhteistyötä on kuvattu Heli Lobergin luomassa luottamusrinkulussa (kaavio 1). Rinkulan keskiössä on nuori. Nuoren ympärillä on vahva luottamuksellinen turvaverkko, johon kuuluvat oppilaitoksen kasvattajien lisäksi huoltajat

ja muut vapaa-ajan tukijoukot sekä etsivä nuorisotyö. Tarvittaessa rinkulaan sisällytetään muita nuorelle tärkeitä ihmisiä. Yhteistyö eri sidosryhmien kanssa on tärkeää työn laadun turvaamiseksi.

KAAVIO 1. Kasvatus- ja asuntolaohjaajan työ moniammatillisessa luottamusringulassa.

ASUNTOLAOHJAAJAN MONINAINEN TEHTÄVÄKENTTÄ

Tarvaalassa kasvatusohjaajan työpanoksesta noin puolet kohdistuu koulupäiviin, puolet on asuntolassa tehtävää ohjaustyötä. Tarvittaessa painotetaan koulun tai asuntolan osuutta. Työtehtävät vaihtelevat päivittäin. Yhteinen tavoite säilyy: olla helposti lähestyttävä ja avuksi opiskelijoille parhaalla mahdollisella tavalla.

Asuntolatyöhön sisältyy kirjallisia tehtäviä, kuten asuntolarekisterin ylläpitoa ja laskutusta. Jokaisen asuinhuone on merkitty karttaan. Asuntolaohjaaja pitää kartan ajan tasalla. Kyse on pelastusturvallisuudesta, sillä tulipalon sattuessa on oltava nopeasti saatavilla oleva ja ajantasainen tieto majoittujien määrästä ja sijainneista. Työhön kuuluu turvallisuuteen liittyvien tapahtumien kirjaamista, asuntolahakemusten käsittelyä ja suositusten kirjoittamista koulutusjohtajan hyväksyttäväksi.

Ennen kaikkea asuntolatyö on kasvatusta, yhteistyötä, asioiden selvittelyä ja ohjausta. Ohjaustyötä tekevän on hyvä kouluttautua ohjausalan ammattilaiseksi. Työssä tarvitaan laajaa ymmärrystä nuoren kasvusta ja kehityksestä. On hahmotettava, miksi mitäkin toimenpiteitä tehdään.

Pokella Tarvaalassa ohjaajat huolehtivat siitä, että nuorilla on mielekästä tekemistä iltaisin. On järjestetty monenlaisia vapaa-ajan toimintoja: biljardia, ilmakiekkoa, karaokea,

television katsomista yhdessä, liikunta- ja punttisalilla urheilua, pingistä, keilaamista ja kesäisin värikuulasotaa. Opiskelijoiden käytössä on lumikenkiä, kanootteja ja täyspitkät frisbeegolfradat. Alueella sijaitse monta kotaa, joihin tehdään retkiä. On käyty jänismetsällä nuorten kanssa sekä pidetty kokki- ja autokerhoja. Ohjaajan osaaminen ja harrastuneisuus vaikuttavat ryhmätoimintojen ideointiin.

Asuntolatyöhön kuuluu arjen taitojen opastusta kuten ruuanlaittoa, pyykinpesua, vuorokausi- silytystä huolehtimista ja siivousta. Pokella ohjaajat perehdyttävät asukkaat talon tavoille, ja ohjaavat heitä terveellisiin elintapoihin. Opintojen etenemistä seurataan juttelemalla kouluasioista ja osoittamalla kiinnostusta koulutyötä kohtaan.

ASUNTOLAOHJAAJAN HUONEENTAULU

Asuntolatyön laajaan tehtäväkenttään kuuluvia rooleja ja tehtäviä on paljon. Silloin tulee tärkeäksi huolehtia omasta jaksamisesta. Kuormittavista asioista kannattaa puhua. Yksi osa jaksamisesta huolehtimista on **Saku ry:n** järjestämiin asuntolaohjaajien tapaamisiin osallistuminen. Kuvassa 1 esitellään asuntolaohjaajan rooleja Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopistolla.

ASUNTOLAOHJAAJAN ROOLEJA

Kasvattaja: turvallinen, saatavilla oleva aikuinen

Ammattiosaaja: ohjaus- ja kasvatustyön
koulutus ja ymmärrys

Poliisi: valvoo sääntöjen noudattamista

Tiimipelaaja: toimii moniammatillisissa verkostoissa, yhteydenpito
kodin ja asuntolan/oppilaitoksen välillä

Arjen opettaja: pyykinpesu, ajankäyttö, ruuanlaitto, siivous

Perehdyttävä: perehdyttää asukkaat sääntöihin
ja käytänteisiin

Terveyskasvattaja ja elintapaohjaaja

Turvallisen asumisen, kasvamisen ja vapaa-ajan mahdollistaja

Koulutsemppari: tukee koulunkäynnissä,
seuraa opintojen etenemistä

Siistijä, huoltomies

Heli Loberg

kasvatusohjaaja koulussa ja asuntolassa
Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopisto

KUVA 1. Asuntolaohjaajan rooleja Pokella. Heli Loberg.

NUORET OVAT ASUNTOLATYÖN YTIMESSÄ

Nuoret ovat tärkeimpiä asuntolatyössä. Asuntolaohjaajan on rakennettava luottamusta ja oltava luottamuksen arvoinen. Luottamus pätee suhteessa nuoriin, huoltajiin, muuhun kasvattajayhteisöön ja moniammatilliseen verkostoon. Kaikkia on kohdeltava tasavertaisesti ja oikeudenmukaisesti. Vanhempien sosioekonominen asema ei saa aiheuttaa kenenkään suosimista muiden kustannuksella. Asuntolassa kaikki ovat yhdenvertaisia. Asuntolaohjaajan ohjeita on esitetty kuvassa 2.

ASUNTOLAOHJAAJAN HUONEENTAUU

Nuoret ovat ykkösiä. Ilman nuoria ei ole oppilaitosta eikä asuntolaa.

Ole luottamuksen arvoinen suhteessa nuoriin, huoltajiin ja muuhun kasvattajayhteisöön.

Kohtele ihmisiä tasavertaisesti, ole oikeudenmukainen.

Ota vastuu nuoren hyvinvoinnista. Tue hoitosuhteita, tee työtä osana opiskeluhoitoa.

Huolehdi asuntolatoiminnan läpinäkyvyydestä.

Kiusaamiselle nollatoleranssi.

Järjestä sopivassa suhteessa vapaa-ajan toimintaa ja mahdollista lepo.

Tee monialaista yhteistyötä.

Tunne asuntolatoimintaa säätelevät lait ja säädökset, pysy mukana uudistuksissa.

Huolehdi jaksamisestasi, puhu kuormittavista asioista, osallistu asuntolaohjaajien tapaamisiin.

Hyödynnä osaamistasi ja harrastuneisuuttasi ohjaustyössä.

Kehitä asuntolatoimintaa koko ajan.

Oma ohje 1:

Oma ohje 2:

Heli Loberg/kasvatusohjaaja,
Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopisto

KUVA 2. Asuntolaohjaajan huoneentaulu. Heli Loberg.

Nuorten hyvinvoinnissa on eroja. Jotkut oireilevat enemmän kuin toiset. Ohjaajan on osattava kohdata masentuneita tai kiusattuja. Asuntolanuorisotyössä tuetaan nuorten hoitosuhteita ja tehdään työtä osana opiskeluhoitoa. Kiusaamiselle on asetettu Tarvaalassa nollatoleranssi. Vapaa-ajan toiminnan määrä järjkeistetään niin, että nuoret ehtivät levätä.

Toiminnasta kannattaa tehdä läpinäkyvää niin, että kaikki tuntevat **asuntolan säännöt** ja tietävät, mitä seurauksia sääntöjen rikkomisella on.

ASUNTOLAOHJAAJAN TYÖTÄ OHJAAVAT MONET LAIT JA SÄÄDÖKSET

Asuntolaohjaajan työtä säätelevät lait ja säädökset on tunnettava. On myös pysyttävä ajan tasalla lainsäädännöllisistä uudistuksista. Lait ja säädökset ohjaavat eri ammattiryhmien työtä, viranomaisten välistä tiedonkulkua sekä opiskelija- ja asiakasrekisterien ylläpitoa. Esimerkkejä asuntolatyöhön vaikuttavista laeista on koottu kuvaan 3.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Nuorisolaki (1285/2016)

Pelastuslaki (379/2011)

Vahingonkorvauslaki (412/1974)

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)

KUVA 3. Asuntolaohjaajan työtä sääteleviä lakeja. Heli Loberg.

VERKOSTOITUMISVINKKEJÄ UUSILLE ASUNTOLAOHJAAJILLE

Asuntolaohjaaja voi perustaa jokaisen asukkaan asioiden hoitamiseen WhatsApp-ryhmän. Ryhmään liitetään asukkaan lisäksi vanhemmat tai muut huoltajat ja oppilaitoksen muut asuntolaohjaajat. Ryhmään kirjataan merkinnät asuntolaan tulosta ja poissaoloista. Samaan ryhmään voidaan ottaa nopeasti yhteyttä, jos nuorta ei kuulu asuntolalle tai kotiin sovittuun aikaan tai silloin, kun huoltajalla on kysyttävää asuntolaohjaajilta tai asuntolaohjaajilla huoltajalta.

Facebookissa toimii **Asuntolaohjaajat-niminen ryhmä**, jossa oli keväällä 2021 yli 200 jäsentä. Ryhmässä perehdytetään uusia asuntolaohjaajia. Kollegojen kesken kysellään vinkkejä ja kerrotaan, mitä eri asuntoloissa on tehty. Ryhmässä käydään läpi käytännön tapauksia asuntola-arjesta ja ratkotaan pulmia yhdessä tietosuoja-asiat huomioiden.

Jokaisen asuntolaohjaajan kannattaa lukea **OPH:n Laadukas asuntolatoiminta-opas**.

LÄHTEET

Asuntolaohjaajat. Facebook-ryhmä. Saatavissa: <https://www.facebook.com/groups/102618573108158> [viitattu 29.4.2021].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Nuorisolaki 1285/2016.

Operushallitus OPH 2020. Laadukas asuntolatoiminta. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/laadukas-asuntolatoiminta> [viitattu 5.5.2021].

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>. viitattu 5.5.2021.

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020.

Pelastuslaki 379/2011.

Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopisto Poke. 2021a. Opiskelija-asuntolan järjestyssäännöt. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://poke.fi/opiskelijalle/asuminen/opiskelija-asuntolan-jarjestyssaanto> [viitattu 29.4.2021].

Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopisto Poke 2021b. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://poke.fi> [viitattu 29.4.2021].

Saku ry 2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sakury.net/> [viitattu 7.5.2021].

Vahingonkorvauslaki 412/1974

VÄNELEVSVERKSAMHET – FÖR UNGAS TRIVSEL OCH DELAKTIGHET I SKOLAN

Maria Lingonblad

Vänelever är äldre elever som hjälper yngre elever att trivas i skolan. Verksamheten underlättar studieövergång och bidrar till en bra skoltrivsel. I texten presenterar sakkunnig i mobbningsförebyggande arbete i skolan vid Folkhälsan, vänelevsverksamhetens uppbyggnad och vilka samarbetsmöjligheter som den för med sig i skolan. En introduktion till vänelevsverksamheten som ett konkret exempel på skolans trygghets- och trivselhöjande arbete.

TRYGGHETSARBETE I SKOLAN

Elever och studerande har enligt lag rätt till en trygg studiemiljö (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628). Att få känna samhörighet, tillhörighet och gemenskap i skolan och att ha vänner är viktigt för ungas välmående och mycket görs för att främja trivsel i skolan och för att förebygga utanförskap och mobbning. Trygghetsarbete i skolan innebär samarbete och långsiktighet och att värna om trygghet och trivsel i alla skolans verksamheter. Det behöver finnas beredskap att jobba ingripande, en medvetenhet att jobba förebyggande samt ett engagemang att jobba främjande. Studieövergångar innebär ofta en ökad oro och otrygghet och där kan vänelever, tillsammans med skolans personal, göra en stor insats. Genom att erbjuda kamratstöd och välkomna nya elever på ett tryggt och inbjudande sätt kan väneleverna bidra till ett ökat välbefinnande bland skolans nya elever (Lester & Cross 2015).

Det finns en lång erfarenhet av vänelevsverksamhet i Finland. Vänelever finns inom den grundläggande utbildningen och i andra stadietutbildningar, men där under benämningen tutorer. Vänelevsverksamheten ser olika ut inom de lägre och de högre klasserna inom den grundläggande utbildningen. I lägre årskurser handlar det oftare om klassvis verksamhet medan det i högre årskurser är ett frivilliguppdrag. Mannerheims barnskyddsförbund erbjuder stöd till verksamheten i finskspråkiga skolor medan Folkhälsan gör det samma för svenskspråkiga skolor. I texten nedan används termerna vänelever och vänelevsverksamhet men texten kan också appliceras på tutorer och tutorverksamheten inom andra stadiet. I de lägre årskurserna är ofta vänelevsverksamheten planerad så att äldre klasser är stöd för yngre klasser.

BILD 1. Vänelever välkomnar nya elever till skolan och bidrar till en god skolgemenskap för alla. Folkhälsans förbund.

BESKRIVNING AV VERKSAMHETEN

När det gäller trivsel och gemenskap i skolan är elever en viktig resurs. Skolpersonal gör mycket för att välkomna nya elever till skolan men äldre elever har ett viktigt perspektiv att beakta när det gäller att introducera nya elever till skolan och skolmiljön. Vänelevers verksamhet är en kamratstödande verksamhet som strävar efter att alla elever ska känna trygghet, gemenskap och delaktighet i sin skola. Genom att äldre elever välkomnar nya elever så vill man minska stressen och oron som en studieövergång kan innebära. Kamratstöd i skolan ger möjlighet för barn och unga att tränas i att ge emotionellt och socialt stöd till andra elever. Därtill bidrar kamratstödande verksamhet till ett skolklimat som baserar sig på ömsesidig tillit och respekt (Cowie & Jennifer 2008; Cowie & Smith 2010).

Vänelevers aktiviteter skapar också möjlighet att få nya vänner och att klassen ska få en bra start tillsammans. Syftet är att förebygga kränkningar, mobbning och utanförskap samt att främja ett skolklimat där alla trivs och får vara sig själva. Vänelevers stöd kan inspirera andra elever till att bidra till ett bättre skolklimat och elever som har fått stöd av vänelever kan känna sig stärkta i andra sociala sammanhang utanför skolan.

Vänelever medverkar till en smidig introduktion till skolan, dels genom gemenskapshöjande aktiviteter och dels genom att finnas tillgängliga för frågor och råd. För nya elever är det viktigt att det finns vänelever som välkomnar och introducerar dem till den nya skolan, de andra eleverna och skolpersonalen. Det är en stor omställning att börja i en ny skola med mycket ny information under de första dagarna. För den som är ny i skolan kan det vara svårt att förstå hur skolvardagen ser ut, var lektionerna hålls och hur man hittar rätt i skolbyggnaden. Som ny kan man ha hel del frågor om skolan och studierna. Ibland kan det vara lättare att fråga en vänelev än att fråga någon i skolans personal. Vänelever anmäler sig frivilligt till uppdraget. Ofta rekryterar skolan nya vänelever på vårvintern. Utsedda handledare på skolan ansvarar för verksamheten i helhet, allt från rekrytering och utbildning till det praktiska genomförandet. Utbildningen av nya vänelever sker under våren och vid skolstart i augusti är dessa elever redo att välkomna nya elever till skolan. Vänelever har rätt till en utbildning inför uppdraget och många får också en kurs eller studiepoäng för sitt uppdrag.

Vänelevers eller kamratstödjarnas uppgift är viktig då de jobbar för alla elevers välmående i skolan (Weare & Gray 2003). Att få vara med och skapa en gemenskap där eleverna känner sig delaktiga och trygga är ett meningsfullt uppdrag, en erfarenhet att vara stolt över. Väneleven får känna ansvar, delaktighet, träna ledarskap, organisation och samarbete. Det är också en fin möjlighet att öka den egna trivseln i skolan och få nya vänskapsrelationer.

HANDLEDARSKAP

För att vänelevsverksamheten ska fungera optimalt så behöver den vara förankrad i skolans verksamhet i övrigt. Den behöver vara motiverad samt planerad och det behöver finnas lite budgetmedel för den. Skolan utser handledare som ansvarar för verksamhetens genomförande, utvärdering och utveckling. Det rekommenderas att skolan har minst två vänelevshandledare så att handledarna kan samarbeta och vid behov dela på arbetsuppgifterna.

Handledarnas uppgifter är

- Att planera verksamheten så att den passar skolans övriga verksamhet och behov
- Att marknadsföra verksamheten bland elever och skolpersonal. Det är också bra att informera elevernas föräldrar om att vänelevsverksamheten finns i skolan
- Att rekrytera nya vänelever
- Att planera hur vänelevernas utbildning ska se ut
- Att utbilda nya vänelever (ca 12 timmar utbildning)
- Att handleda väneleverna i deras planering och genomförande av aktiviteter i klasser och grupper
- Att följa upp hur väneleverna jobbar i sitt uppdrag
- Att avtacka väneleverna efter slutfört uppdrag
- Att utvärdera skolans vänelevsverksamhet, både tillsammans med väneleverna och i handledarteamet, för att kunna utveckla verksamheten

En viktig del av vänelevshandledarens uppgift är att jobba med vänelevsgruppens egen dynamik så att den blir en trygg grupp där eleverna trivs i varandras sällskap. I en trygg grupp vågar eleverna säga sina åsikter och man kan tillsammans med eleverna fundera på saker som är viktiga för att kunna påverka skolans trivsel till det bättre. Genom denna gemensamma diskussion stärks elevernas möjlighet till att göra sin röst hörd; att bli mera delaktiga.

Folkhälsans stöder, med finansiering från Stea, vänelevsverksamheten i svenskspråkiga skolor i Finland. Vi erbjuder en handledarutbildning för nya handledare och ett nätverk för vänelevshandledare. Via nätverket får handledaren information om aktuella evenemang och material och vi bjuder in till regelbundna nätverksträffar där teman, som är aktuella för vänelevsverksamheten lyfts upp. Därtill erbjuder nätverksträffarna en fin möjlighet att dela erfarenheter med andra skolors handledare. Folkhälsan har även skapat material för vänelever, till exempel en handbok för väneleven och en **dialogduk för verksamhetsplaneringen**.

Dialogduk för vänelever och tutorer
Ett verktyg för att diskutera den kamrattstödande verksamheten i skolan

1. DIALOGEN
Dialog är att tänka tillsammans. Kom överens om spelregler som skall gälla under arbetet med dialogduken och som hjälper er skapa ett så bra samtal som möjligt.
Kom överens om några gemensamma spelregler och skriv dem på raderna nedan:

2. VÄRFÄR VÄLDE ÄG ATT ENGAGERA MIG SOM VÄNELEV/TUTOR?
Gruppen första uppgift är att bestämma för varandra vad för man har velat att värföra sig till. Fyll i hur du vill engagera vänelev-/tutorer och varför vill jag vara med i dialogen!

3. VÄNELEVS- OCH TUTORERKÄMNET
A. Lita igenom problemlösningens regler av vänelev- och tutorerksamheten.
B. Bestäm för dig själv på vad du vill ingå i, eller handla utifrån vad som är intressant/utmanande/utvecklande för dig.
C. Utvärdera utmaningar så som kamratstödning och handla utifrån vad du vill vara med i dialogen och hur du vill förhålla dig till vänelev- och tutorerksamheten.
D. Utvärdera utmaningar så som kamratstödning av vänelev- och tutorerksamheten.

4. HUR VILL VI ATT ANDRA SKALL
Det finns många som är intresserade av vad vi vänelever/tutorer gör och står för. Låt oss säga till de andra om oss!

5. VÅR EGEN VERKSAMHET
Vi har nu pratat om vad vi vill att andra ska säga om oss. Vad behöver vi tänka på för att vi ska få höra detta sägas om oss?

6. VÅRA VIKTIGASTE UPPDRAG
A. Vad vill du göra som du vill ha mest ut av?
B. Vad vill du göra som du vill ha minst ut av?
C. Vad vill du göra som du vill ha mest ut av?
D. Vad vill du göra som du vill ha minst ut av?
E. Vad vill du göra som du vill ha mest ut av?
F. Vad vill du göra som du vill ha minst ut av?
G. Vad vill du göra som du vill ha mest ut av?
H. Vad vill du göra som du vill ha minst ut av?

7. NÄSTA STEG – KONKRETA HANDLINGAR
A. Vad behöver vi göra nu?
B. Hur ska vi göra det?
C. Vem vill vara ansvarig för?
D. När ska det vara gjort?

8. AVSLUTANDE – REFLEKTION BORDET RUNT
Vi går laget runt och berättar hur vi tycker att arbetet och samtalet fungerat.
Vad har fungerat bra och hur kan vi göra mer av det?

VISION: en trygg skola för alla

Målgrupp: vänelev, tutor, vänelev- och tutorhandledare, skolpersonal som ansvarar för den kamrattstödande verksamheten.
77 personer/grupp
Namn: _____
Bete: _____

Detta är en "dialogduk". Den är ett enkelt verktyg som ska hjälpa till att diskutera den kamrattstödande verksamheten i skolan och på vä skola. Denna dialogduk handlar om de värderingar och värden som vänelev- och tutorerksamheten vill ha i skolan och vilka spelregler som ska gälla under arbetet med dialogduken och som hjälper er skapa ett så bra samtal som möjligt. Kom överens om några gemensamma spelregler och skriv dem på raderna nedan.

Vänelev- och tutorerksamheten är ett koncept som bygger på att man väl komplementära klasser gemensamt ska lösa utmaningar och utmaningar och ger möjlighet till en trygg skola för alla för alla deltagare. En viktig del av verksamheten är att skapa en bra och trygg start för nya elever och studenter.
En del av det som är viktigt är att utvärdera och utvärdera andra elever, elever med sig i sin utvärdering. Förstärk dessa och bra utvärdering i skolorna samt utvärderingar efter att eleverna startat skolan. En vänelev- och tutorerksamhet med god samarbete mellan alla deltagare regler och bestämt andra elever med dessa.

BILD 2. Folkhälsans dialogduk är ett verktyg för planering av vänelevsverksamheten.

VÄNELEVSVERKSAMHETEN - EN MÖJLIGHET TILL SAMARBETE

Inom vänelevsverksamheten finns goda möjligheter till samarbete, både inom och utanför skolan samt med andra skolor. Som förslag kan nämnas att det kan finnas skolpersonal som kunde engageras inom till exempel vänelevsutbildningen gällande något specifikt tema eller något program. Detta behöver inte innebära ett handledaruppdrag. Andra exempel på samarbetsformer är att väneleverna kan samarbeta med elevkåren kring gemensamma projekt eller evenemang eller att väneleverna kan vara delaktiga i Skolfreden som utlyses årligen i augusti och vars arbete fortsätter under läsårets gång.

Vänelevsverksamheten behöver handledare och antalet handledare beror på skolans samt även på verksamhetens storlek och omfattning. För att verksamheten inte ska vara sårbar så rekommenderas det minst två handledare. Många skolor väljer att utse handledare med olika roller i skolan, förslagsvis lärare + elevvårdspersonal eller lärare + skolcoach. Handledarnas egen motivation är viktig då verksamheten mår bra om handledarna är inspirerade inför uppdraget. Just gällande handledarskapet finns det goda möjligheter till samarbete med aktörer utanför skolan, t.ex. med ungdomsarbetare. Det finns exempel från skolor där en av handledarna är stadens ungdomsarbetare och övriga handledare är skolpersonal. Ett mångsidigt, mångprofessionellt handledarteam har mycket att erbjuda väneleverna och det finns

många fördelar för både skola och ungdomsarbete att hitta gemensamma samarbetsformer. Genom samarbete finns det mera personresurser, mera tid, ökat kunnande och kanske även tillgång till olika utrymmen utanför skolan. Samarbetet ger också eleverna ökad kontakt till viktiga vuxna, som vill att eleverna ska trivas och må bra.

Många skolor samarbetar med andra skolor gällande vänelevsevenemang vilket är ett tillfälle där vänelever från olika skolor får träffas och dela erfarenheter. Detta är ett givande samarbete både för vänelever och för handledare och gör att man får en känsla av att man jobbar i ett större sammanhang än den egna skolan. Det är också ett sätt att kunna få inspiration och goda modeller av andra.

Vänelevsverksamheten ger goda förutsättningar för samarbete. Man kan till och med säga att verksamheten gynnas av den variation och mångsidighet som olika samarbeten kan föra med sig.

KÄLLOR

Cowie, H. & Jennifer, D. 2008. *New Perspectives on Bullying*. Maidenhead: Open University Press.

Cowie, H. & Smith, P. K. 2010. Peer support as a means of improving school safety and reducing bullying and violence. In Doll, B., Pfohl, W. & Yoon, J. (eds.) *Handbook of Youth Prevention Science*. New York: Routledge, 177-192. WWW-dokument. Tillgänglig: <https://www.researchgate.net/publication/284286709> [hämtad 21.4.2021]

Folkhälsans förbund. Dialogduk – utskriftsanvisningar. PDF-dokument. Tillgänglig: <https://www.folkhalsan.fi/globalassets/barn/skola/vanelev-som-a4.pdf> [hämtad 4.6.2021]

Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628. WWW-dokument. Tillgänglig: <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628> [hämtad 3.6.2021]

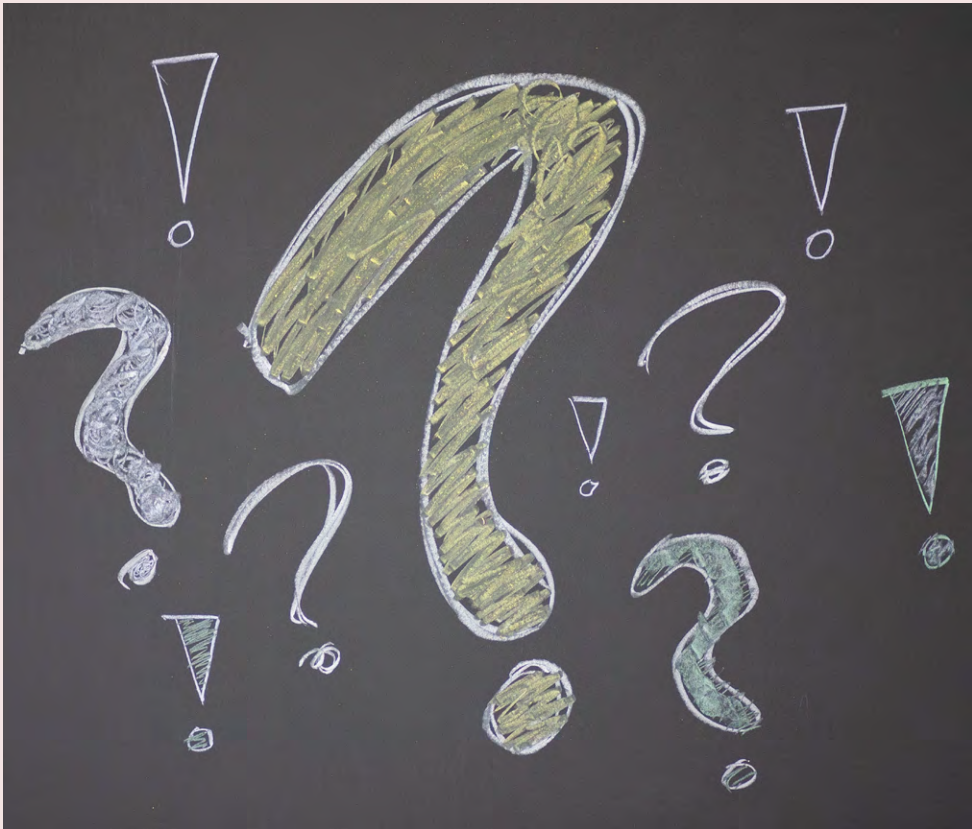
Lester, L. & Cross, D. 2015. The relationship between school climate and mental and emotional wellbeing over the transition from primary school to secondary school. *Psych Well-Being* 5, (9). WWW-dokument. Tillgänglig: <https://psywb.springeropen.com/articles/10.1186/s13612-015-0037-8> [hämtad 21.4.2021]

Weare, K. & Gray, G. 2003. What works in developing children's emotional and social competence and wellbeing?. Southampton: Health Education Unit, University of Southampton. WWW-dokument. Tillgänglig: <https://www.researchgate.net/publication/242610650> [hämtad 21.4.2021]

OSA IV

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

MITÄ NYT? MINNE SEURAAVAKSI? KOKOAVIA HUOMIOITA NUORISOTYÖSTÄ KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

Tomi Kiilakoski

1. Kun pohditaan, mikä tehtävä nuorisotyöllä koulussa on, joudutaan samalla kysymään, mistä koulussa syvimmillään on kysymys. On kaivauduttava juuriin asti. Tällöin haetaan vastausta siihen, millainen koulu on paitsi oppimisen paikkana, myös merkittävänä nuorten vertaistoiminnan areenana, hyvinvointiyhteiskunnan solmukohtana ja yhteiskunnallisena instituutiona.

Peruskouluumme on alusta lähtien rakentunut juonne, joka korostaa koulun merkitystä yksilönä kehittymisen ja vertaisuuden näkökulmasta. Peruskoulun opetusoppia eli didaktiikkaa kehittelleet Martti Koskenniemi ja Kaisa Hälinen kuvasivat asian seuraavasti:

”Koulu on oppilaita eivätkä oppilaat koulua varten. Vaikka tämä oppilaskeskeinen käsitys tätä nykyä jo on varsin yleinen ja vaikka se viimeaikaisessa koulukeskustelussa on esitetty usein ja vakuuttavasti perustellen, on kuitenkin eri käsityksiä siitä minkälainen oppilaita palvelevan koulun tulisi olla. Toisinaan katsotaan, että koulu palvelee oppilaita silloinkin, kun se pyrkii sopeuttamaan heidät aikuisten työelämän jopa kaavamaisiin muotoihin; tätä perustellaan sillä että koulu tällöinkin yrittää varustaa kasvattinsa eväillä, joita he myöhemmin tarvitsevat. Tyystin erilaisesta oppilaiden palvelemisesta on kysymys silloin, kun koulu pyrkii mukauttamaan toimintansa oppilaiden oman ikäkauden edellytyksiä ja heidän yksilöllisiä piirteitään palvelevaksi.” (Koskenniemi & Hälinen 1978, 19)

Sitaatti kuljettaa lukijansa kiinnostaviin maisemiin. Se korostaa, että koulun on mukautettava toimintaansa sen mukaan, mitä kukin nuori yksilönä kasvaakseen kaipaa. Lisäksi se painottaa, että koulun on palveltava nuoria ja oltava olemassa heitä varten. Tämä näkökulma kouluun ohittaa ammattikuntien eli professioiden sisäiset keskustelut ja kohdistaa katseensa siihen, mitä nuoret tarvitsevat. Näkökulma rakentaa yhteyden nuorisotyön ja koulun välille ja perustelee osaltaan sitä, miksi viimeaikaiset kehityskulut ovat tuottaneet aiempaa vahvempaa yhteistyötä koulun ja nuorisotyön välille.

2. On hankalaa määritellä aivan tarkasti, mitä nuorisotyö oikeastaan on. Alustavasti nuorisotyötä voi lähteä paikantamaan huomioiden, että eri Euroopan maissa nuorisotyö ymmärretään joko lähellä kasvatusta tai sosiaalityötä olevaksi toiminnaksi (Williamson 2017, 18–19). Ensimmäisessä näistä painopiste on kaikissa nuorissa ja heidän kasvunsa tukemisessa, jälkimmäisessä taas nuorisotyön kohderyhmäksi rajautuvat jollakin tapaa haavoittuvassa asemassa olevat nuoret. Silloin sen tehtävänä on puuttua sosiaalisiin ongelmiin. Suomessa nuorisotyötä on hahmotettu viimeistään toisen maailmansodan jälkeen nimenomaan kasvatuksena, jonka pitää kohdentua kaikkiin nuoriin. Nuorisotyön areenaksi määrittyi nuorten vapaa-aika tai oma aika. (Nieminen 1995.) Tästä huolimatta nuorisotyön perustassa on vahvoja yhteyksiä muihin kasvattajiin.

Olen aiemmin esittänyt, että nuorisotyön ymmärtämiseksi on ymmärrettävä yhdistelmä eri asioita. Nuorisotyöllä on oma käsityksensä työn *edellyksistä*. Ne koskettelevat sitä, millaiseksi nuoruus ja nuorten kannalta hyvä yhteiskunta nähdään. Nuorisotyössä nuoruus nähdään itsenäisenä ja arvokkaana elämänvaiheena tässä ja nyt, ei valmistautumisena aikuisuuteen. Tärkeää on yrittää nähdä nuoren elämä kokonaisuudessaan. Nuori on jäsen useissa eri kasvuyhteisöissä. Hän on tärkeä omana itsenään. Ryhmäsuhteiden ja vertaisuuden merkitystä pidetään keskeisenä. Nuorisotyön *menetelmissä* korostuvat toiminnallisuus ja hauska tekeminen. Ei ole nuorisotyötä ilman iloa. Menetelmät hyödyntävät usein ryhmämuotoisuutta. Nuorisotyölle tärkeää on nuoren kohtaaminen omana itsenään, ilman ulkoisia leimoja. Keskustelu ja dialogi korostuvat. Menetelmien pitää tuoda esiin nuoren tärkeys. Nuorisotyön *tavoitteet* rakentuvat muutaman pilarin varaan. On edistettävä demokratiaa, tuettava kasvua, pidettävä esillä terveitä elämäntapoja, mahdollistettava nuorten kulttuuriset ilmaukset sekä vähennettävä sosiaalisia ongelmia. (Kiilakoski 2021.)

Nuorisotyön eetos ja perinne sopivat hyvin yhteen Koskenniemen ja Hällisen (1978, 19) ajatusten kanssa siitä, että koulun tulisi olla olemassa oppilaita varten. Ikävuosittain jaettu ja luokkamuotoinen koulutus on jo lähtökohtaisesti ryhmätoimintaa. Koulussa on tarve tukea yksittäisiä nuoria paitsi pärjäämään koulussa, myös kehittämään heidän valmiuksiaan tulevaa elämää varten. Viimeaikaisessa koulukeskustelussa on korostunut osallisuus ja oppilaiden oikeus liittyä kouluun yhteisönä. Koulutuspolitiikassa tämä näkyy niin opetuksen lainsäädännössä kuin valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa. Aikuisten velvollisuutena on kehittää koulusta aiempaa yhteisöllisempi. (Kiilakoski 2017.) Lisäksi on korostettu, että sekä koulun kehittämisessä että opettajankoulutuksessa tulisi aiempaa paremmin tunnistaa myös koulutusjärjestelmän ulkopuolisen oppimisen merkitys (Heikkinen, Aho & Korhonen 2015, 26–27). Sekä koulutuksen luonne instituutiona että sen viimeaikaiset kehityskulut ovat olleet tukemassa sitä, että nuorisotyölle löytyy luonteva paikka koulusta. Koulutuksen ja nuorisotyön ammattikulttuurit lähtökohtineen antavat tukea yhteistyölle.

3. Tässä julkaisussa kartoitetuissa toimintamalleissa on joukko lähtökohtia, jotka yhdistävät useita kirjoituksia. Ne ovat säikeitä, jotka juoksevat koulunuorisotyön köyden

läpi. Ensimmäiseksi oppilaitten *vertaisuuden, ryhmätoiminnan ja yhteistoiminnan tuki* on kehittämisen kohteena monissa malleissa. Tämä voi tarkoittaa oppilaiden positiivisen yhteistoiminnan tukea läpi koulun. Myös erilaisten ryhmäsuhteiden ongelmien ratkaisut, kuten jo toteutuneiden kiusaamistilanteiden hoito ja koulukiusaamisen ennaltaehkäisy, ovat osa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Toiseksi *oppilaiden osallisuutta, koulun yhteisöllisyyttä ja hyvää yhteishenkeä* vahvistetaan. Kolmanneksi *arjen, koulunkäynnin ja nivelvaiheiden matalan kynnyksen tuen* tarjoaminen yhdistää eri toimintoja. Näin nuorisotyöntekijöille koulussa asettuu tehtäväksi osata tukea ryhmädynamiikan myönteistä kehitystä, vaikuttaa koulun osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen yhdessä muitten koulun toimijoiden kanssa sekä tukea yksittäisten nuorten jaksamista, koulumenestystä ja tuoda arkeen tilanteita, joissa voidaan jutella jollekin aikuisille ilman titteleitä ja etukäteen varattuja tapaamisaikoja.

4. Tässä julkaisussa nuorisotyön määritelmässä on omaksuttu väljä lähtökohta. Seinät ovat leveällä, katto korkealla, ikkunat ja ovet avoinna. Tällöin nuorisotyöksi on luokiteltu erilaiset *nuorisolähtöiset* tai *nuorten vertaisuutta tukevat menetelmät* riippumatta siitä, onko niitä toteuttamassa koulutettuja tai ammatillisia nuorisotyöntekijöitä. Esimerkiksi oppilaskuntatoiminta, tukaritoiminta, vertaissovittelu tai KiVa koulu -ohjelma on laskettu nuorisotyöllisten menetelmien joukkoon. Valinnalla voidaan kiinnittää huomiota siihen, että koulussa on joukko toimintamalleja, joilla on pyritty vaikuttamaan nuorten keskinäiseen toimintaan ja yhteisöllisyyteen jo kauan ennen kuin kunnallinen nuorisotyö alkoi toimimaan lähemmässä yhteydessä koulun kanssa 2000-luvulta lähtien. Tätä voi kutsua koulunuorisotyön *laajaksi määritelmäksi*, jossa mukaan otetaan eri toimijoiden kehittämät mallit ja menetelmät edellyttäen, että ne ovat jollakin tapaa kytköksissä nuorisotyön eetokseen ja sen käsityksiin työn edellytyksistä, menetelmistä ja tavoitteista.

Teoksessa näkyy myös *suppea nuorisotyön määritelmä*. Tällöin voidaan ajatella, että koulu- nuorisotyö tulisi hahmottaa toiminnaksi, jota ammattimaista nuorisotyötä tekevät koululla toteuttavat. Tällöin tarkastellaan 2000-luvun mittaan kehittyntä ja viimeistään 2010-luvulta valtakunnallisesti levinnyttä kehityskulkua, jossa erityisesti kunnallinen nuorisotyö hakeutuu laajempaan yhteistyöhön koulun kanssa. Tälle kehityskululle on leimallista se, että se on tapahtunut paikallistasolla eikä esimerkiksi valtion ohjauksen kautta. (Kiilakoski 2014.) Tätä peilaten ei ole lainkaan yllättävää, että erityisesti paikallisten mallien kuvauksessa korostuu se, että niitä on kehitetty pikemminkin kunta- ja koulukohtaisiin lähtökohtiin nojaten kuin yleisempiin teorioihin tai suuntauksiin tai ohjeistuksiin perustuen.

Oma kiinnostava kysymyksensä tulevaisuutta koskien on se, millaiseksi kehittyä valtakunnallisten ja paikallisten mallien suhde. Jokaisella koululla on omanlainen kulttuurinsa, nuorisotyö on saanut eri kaupungeissa ja kunnissa erilaisia kehityskulkuja ja yhteistyön edellytykset vaihtelevat kuntien ja koulujen historian mukaan. Toisaalta valtakunnalliset mallit voivat antaa tukea kehittämislle ja avata silmiä uusille näkökulmille.

Joka tapauksessa juna on liikkeessä. Koulu on entistä keskeisempi nuorisotyön toiminta-areena. Lisäksi valtiovalta on entistä kiinnostuneempi kehittämään koulunuorisotyötä, mistä esimerkkinä on vaikkapa aluehallintovirastojen vuoden 2020 lopulla jakama erityisavustus kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseen ja kehittämiseen.

5. Kun tekstejä lukee, on hyödyllistä lukea sekä, mitä niissä sanotaan, että, mistä niistä ei puhuta. Rivien lukeminen kannattaa, mutta myös rivien väleihin on hyödyllistä kurkistaa. Tällöin esiin nousee asioita, joita ehkä olisi hyvä tulevaisuudessa pohtia. Miltä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehittämisen kohteet näyttävät tässä valossa?

Ensimmäiseksi huomiota kiinnittää se, ettei teksteissä juurikaan puhuta siitä, miten *nuorisotyö liittyy koulujen opetussuunnitelmiin*. Tämä on erityisen tärkeää, jos opetussuunnitelmaan omaksutaan sellainen laaja näkökulma, jota opetussuunnitelmatutkimuksen (curriculum studies) edustajat ovat ehdottaneet. Tällöin opetussuunnitelma ei ole suhteellisen ongelmattoman hallinnollinen dokumentti, vaan pikemminkin kuvaus siitä, mitä koulun on määrä tehdä, millainen se haluaa olla, millaisia ovat koulussa toimivien aikuisten ja nuorten suhteet, millaista vuorovaikutuskulttuuria tavoitellaan tai miten koulu tukee omalla toiminnallaan demokratiaan kasvua. Professori Tero Autio on todennut, että opetussuunnitelma tulisi nähdä ”älyllisenä ja organisatorisena keskuksena, jossa teoria on käytäntöä ja käytäntö usein ääneen lausumattomien teoreettisten näkemysten läpäisemää” (Autio 2017, 17). Tällainen näkökulma opetussuunnitelmaan korostaa, että kouluissa olisi tarpeen systemaattisesti miettiä, millä tavoin koulu- tai oppilaitosnuorisotyö osallistuu koulun toimintaan, sekä kirjoittaa yhteinen pohdinta muistiin. Tämä toisi myös väistämättä pitkäjänteisyyttä toimintaan.

Toinen huomio on, että teksteissä puhutaan varsin vähän oppimisesta. Tämä on oikeastaan outoa, sillä oppiminenhan on koulun ytimessä. Nuorisotyössä opitaan erilaisia asioita, ja vaikkapa eurooppalaisessa nuorisopolitiikassa nuorisotyötä on perusteltu nimenomaan siitä näkökulmasta, että sen parissa opitaan monia keskeisiä taitoja. Tällöin puhutaan epämuodollisesta eli non-formaalista oppimisesta. Erityisesti voi nostaa esiin nuorisotyölle luonteenomaiset erilaiset ryhmäharjoitteet ja pyrkimykset kehittää ryhmätaitoja. Tulevaisuuden yhteiskunnassa tarve ryhmässä toimimisen taidoille lisääntyy. Työelämä on enenevässä määrin eri ryhmien kanssa toimimista. Erilaisten ihmisten kanssa on pystyttävä työskentelemään rakentavalla tavalla. Tulevaisuuden kansalaisuus edellyttää myös taitoja toimia omasta elämänpäästä poikkeavien ihmisten kanssa. Ryhmätoiminnan oppiminen on sen ymmärtämistä, millä tavoin ryhmä kehittyy, miten ryhmän toimintaan voidaan vaikuttaa ja miten ryhmä vaikuttaa itseän. Näiden oppimisessa nuorisotyöllä on osaamista, mutta toistaiseksi tätä ulottuvuutta ei ole vahvasti korostettu.

Tulevaisuuden nuorisotyön yksi ydinkysymys on, miten painottaa kaikille suunnattua nuorisotyötä ja kohdennettua nuorisotyötä. Näkyvissä on suuntaus, jossa nuorisotyön painopiste asettuu enenevässä määrin haavoittuvassa asemassa tai syrjäytymisvaarassa oleviin

nuoriin. Tällöin nuorisotyön kohderyhmä siirtyy peruskouluikäisistä nuoriin aikuisiin. Oppivelvollisuuden laajeneminen, koronapandemian jälkihoito ja työelämän vaatimusten kasvaminen aiheuttavat paineita siihen, että nuorisotyö suuntaa lisää panoksia sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn. Tulevaisuuden koulunuorisotyön määrityksissä joudutaan väistämättä ottamaan kantaa siihen, onko nuorisotyön asema koulussa ensisijaisesti kehittää kouluyhteisöä yhteisöllisesti vai tukea niitä nuoria, joiden elämässä ja koulunkäynnissä on hankaluuksia. Tätä pidän kolmantena kehittämisen kohteena.

Neljäntenä kehittämisen kohteena on kestävä nuorisotyön tai ekologisen nuorisotyön näkökulma. Kasvatusfilosofi Veli-Matti Värri on väittänyt, että ekologisen sivistyksen luominen on kasvatuksen seuraava suuri kertomus (Värri 2018). Tulevaisuuden taidoista keskeisimpiä on kyky nähdä oma elämä osana elollista ja elotonta luontoa sekä kyetä sopeuttamaan omaa ja yhteistä toimintaa ekologisiin rajoihin. On opittava kohtuulliseksi. On myös esitetty, että tämä lisää elämän merkityksellisyyttä (Joutsenvirta & Salonen 2021). Pidän näitä huomiona tärkeinä tulevaisuuden kasvatustapojen rakennuspuina. Siksi niiden tulisi näkyä myös koulunuorisotyön kehittämisessä, kuten tietysti muussakin tulevaisuuden nuorisotyön pohdinnassa.

6. Tämän päätännön kirjoitushetkenä uusimmassa Nuorisobarometrissa kysyttiin nuorilta, millaisten tahojen tulisi olla vastuussa ihmisten hyvinvoinnista. Ykkösenä listalla on jokainen ihminen itse. Koulujen ja oppilaitosten katsotaan olevan varsin vahvasti vastuussa ihmisten hyvinvoinnista; 81 % nuorista vastaa, että kouluilla tai oppilaitoksilla tulisi olla hyvin tai melko suuri vastuu suomalaisten hyvinvoinnista. Monia ehkä yllättää, että tämä luku on paljon suurempi kuin perheen ja suvun. 70 % vastaajista katsoo, että perheellä tai suvulla tulisi olla hyvin tai melko suuri merkitys. Vertailun vuoksi voi nostaa esiin, että kansalaisjärjestöillä vastaava luku on 31 %. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55.) Kouluilla on hyvinvointitehtävä. Nuoret ovat sitä mieltä, että oppilaitoksilla tulisi olla asiasta iso vastuu.

Kukapa hyvinvointia vastustaisi? Tai haluaisi edistää sen vastakohtaa, pahoinvointia? Toimintavalmiusteoria ajattelee hyvinvoinnista niin, että yksilön kyky toimia yhteisössään ja ympäristössään on oleellinen hyvinvointia edistävä tekijä (Lagerspetz 2011). Jotta nuoren kyky toimia kouluyhteisössä toteutuisi, on tuettava nuoria yksilöinä, vahvistettava heidän kykyjään, vaikutettava ryhmien toimintaan ja luotava yhteisö, joka ottaa mukaan ja arvostaa jokaista jäsentään. Juuri tällaisissa asioissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyöllä on annettavansa. Hyvinvointi on tehtävä, nyt ja tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Autio, T. 2017. Johdanto: Kansainvälistyvä opetussuunnitelmatutkimus kansallisen koulutuspolitiikan ja opetussuunnitelmareformien äylyllisenä ja poliittisena resurssina. Teoksessa Autio, T., Hakala, L. & Kujala, T. (toim.) Opetussuunnitelmatutkimus. Keskustelunavauksia suomalaisen kouluun ja opettajankoulutukseen. Tampere: Tampere University Press, 17–58.

Heikkinen, H.L.T., Aho, J. & Korhonen, H. 2015. Ope ei saa oppia. Opettajankoulutuksen jatkumon kehittäminen. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oamk.fi/c5/files/6115/5429/2234/OPE_EI_SAA_OPPIA._Opettajankoulutuksen_jatkumon_kehittäminen._Hannu_L._T._Heikkinen_Jari_Aho_ja_Hanna_Korhonen.pdf [viitattu 21.5.2021].

Joutsenvirta, M. & Salonen, A.O. 2021. Sivistys vaurautena. Helsinki: Basam Books.

Kiilakoski, T. 2017. ”Niillähän se on se viimeinen sana” – nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa Toom, A., Rautiainen, M. & Tähtinen, J. (toim.) *Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen seura, 253–282.

Kiilakoski, T. 2021. Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Näkökulmia nuorisotyöhön kasvatuksena. Hyväksytty julkaistavaksi teoksessa Hoikkala, T. (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa - nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. (julkaistun 31.8.2021)

Koskenniemi, M. & Hälinen, K. 1978. Didaktiikka lähinnä peruskoulua varten. 4. painos. Helsinki: Otava.

Lagerspetz, E. 2011. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa Saari, J. (toim.) *Hyvinvointi*. Helsinki: Gaudeamus, 79–105.

Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. 2021. Tilasto-osio. Teoksessa Berg, P. & Myllyniemi, S. (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–76.

Nieminen, J. 1995. Nuorisossa tulevaisuus. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Lasten keskus.

Värri, V-M. 2018. Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Tampere: Vastapaino.

Williamson, H. (2017) *Winning space, building bridges – what youth work is all about*. Teoksessa Schildt, H., Connolly, N., Labadie, F., Vanhee, J. & Williamson H. (toim.) *Thinking seriously about youth work and how to prepare people to do it*. Youth Knowledge #20, Council of Europe and European Commission, 15–26.

LIITTEET

LIITE 1 ARTIKKELIEN TEEMOJEN SOVELTUMINEN ERI KOULUASTEILLE JA NIVELVAIHEISIIN

Artikkeleissa esiteltyjä toimintamalleja voidaan hyödyntää eri kouluasteilla sekä asunto-latoiminnassa ja nivelvaiheissa. Taulukossa 1. on esitetty, mille asteille ja nivelvaiheisiin mallit soveltuvat.

TAULUKKO 1. Teemojen soveltuminen eri kouluasteille ja nivelvaiheisiin

ak=alakoulu, ni1=nivelvaihe 1 alakoulusta yläkouluun, yk=yläkoulu, ni2=nivelvaihe 2 yläkoulusta toiselle asteelle, 2.a=toinen aste, as=asuntola

	ak	ni1	yk	ni2	2.a	as
OSA I Valtakunnalliset toimintamallit						
Kiva koulu -ohjelma	x		x			
Koulurauha-ohjelma - yhteisöllisyyttä, iloa ja intoa koulutyöhön	x		x			
Tukioppilastoiminta - vapaaehtoisuutta, vertaisuutta ja oppilaiden omaa toimintaa	x	x	x			
Sovittelu kouluissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa	x		x		x	
Positiivisen psykologian luontevahvuudet oppilaitosympäristössä	x		x		x	
KiPu - kiusaamiseen puututaan -menetelmä	x		x		x	
Oppilaskunnat nuorten osallisuusrakenteena	x		x		x	
Ryhmäilmiö-malli			x		x	x
Etsivä nuorisotyö ja oppilaitokset				x	x	
Omatoimisuutta, yhteisöllisyyttä ja opiskelumotivaatiota - Avartti osana ammattioppilaitosten asuntoloiden arkea					x	x
Luckan UngInfo erbjuder mobbnings- och diskrimineringsförebyggande utbildningar för högstudier och andra stadiet			x		x	

	ak	ni1	yk	ni2	2.a	as
OSA II Paikalliset toimintamallit						
Monimuotoinen koulun ja paikallisten toimijoiden yhteistyö Virroilla	x	x				
Yhteistyön monet mahdollisuudet: Päihdekasvatuksen toimintamalli Ylivieskassa	x	x	x			
Tapaustutkimus Break the Fight! -hankkeesta Itä-Helsingissä	x	x	x			
Järjestöyhteistyö Linnanmäen sirkuskoulun kanssa	x		x		x	
M-Crew – Martinlaakson koulun kiusaamisen vastainen toimintamalli			x			
Yksilötyö opinnollistettuna nuorisotyönä Kauhajoella			x			
Ryhmähengen vahvistaminen Päivölän matematiikkalinjan kesälukukaudella					x	x
Paukkulan tukimuodot ja toimijat					x	x
OSA III Kumppanuus ja yhteistyö						
Anttolan yhtenäiskoulun ja Mikkelin nuorisopalveluiden koulu yhteistyö	x	x	x			
Tiivis yhteistyö yhden ikäluokan kanssa nivelvaiheen tukena	x	x	x			
Kumppanuuden korit – Koulujen ja oppilaitosten yhteistyö seurakuntien kanssa	x		x		x	
Oppimisen edistämistä nuorilähtöisesti – Erityisnuorisotyö Alavuden yläkoululla			x			
Kasku – Kasvatuskumppanuus kouluissa			x	x	x	
Yhteistyötä rakentamassa – Varian oppilaitosnuoristyö					x	
Asuntolaohjaajan työ Pohjoisen Keski-Suomen ammattiopistossa					x	x
Vänelevsverksamhet- för ungas trivsel och delaktighet i skolan		x	x			

XAMK
KEHITTÄÄ